פרשת **דברים-חזון** תשפ"ה לפ"ק | גליון תתתר"ח שנה כ"ט

קול התאחדותינו

יו"ל ע"י התאחדות האברכים דחסידי סאטמאר

בנשיאות כ"ק פרן רבינו הגה"ק שליט"א

בני ברק יצ"ו

איכה ישבה בדד

שני נערים התהלכו בדרך, כשעל צעדיהם נראה שאין רגליהם מכוונות אל מקום מסויים, אלא הלוך ילכו לאן שרגליהם יובילם ודמעתם על לחיים בבכי תמרורים מאין הפוגות ואין מנחם להם.

האחד קרהו אסון, כאשר אביו ואמו מתו עליו בפתע פתאום, רח"ל, בחלותם מחלה שאין לה תרופה, עמד הנער בצער ובדאבון ולנוכח פניהם הביט נר נשמתם הולך ודועך ואין לאל ידו להושיע, בראשונה נלקח ממנו אמו בחטף, וצערו של אבא גבר במות אשתו, ולא עברה שעה שלימה עד שגם הוא שבק חיים לכל חי, עולמו של הנער חרב עליו בראותו כי נשאר לבדו כי אביו ואמו עזבוהו לאנחות, ויישא קולו בקינה ויללה.

השני גם עליו עבר את כום התרעלה, כשביום בהיר אחד נכנם מחנה של צבא גדול בעיר מולדתו ושללו את כל הבא לידם, ואת האנשים לקחו בשבי לעבודת כפיה, והוא נמלט אז מן המקום וזה שנים רבות אשר נודד מעיר לעיר ודיוקנם של הוריו עומדת לנגד עיניו ומייחלות למצוא אהוביו אשר נפשו קשורה בנפשם, ובעברו על כל כפר הולך מבית לבית אולי בו ימצא את מבוקשו, כי לפי השמועות שהגיעו לאזניו, אביו ואמו עודם בחיים, ועל כן אינו נותן מנוחה לרגליו ונשבע בחייו כי לא יתן תנומה עד אשר ימצאם.

זה הראשון שקרהו אסון ואביו ואמו הלכו לעולמם, גדול כים שברו ואבדה ממנו תקוה, ובכיו הוא בכי של יאוש לאשר שבכייתו מוסב על צער ואבדון ומיילל על העבר שהיה ואיננו, ואם כן ימים ימימה יבכה עד אשר ייבוש מעיין דמעותיו ומעט מעט ישתכח אבלו מלבו, ויתחיל לערוך את חייו מחדש.

אך מאידך השני על אף שגם הוא בדד ישב מבלי מכיר, מ"מ תקותו קרובה שביום מן הימים ימצא את שאהבה נפשו, בידעו כי מתהלכים הם בין החיים, ואם כן בכייתו הוא בכי של תקוה וגעגועים לאביו ואינו מקונן על העבר כי אם בוכה יום יום ומתחנן על נפשו המתייסרת שישוב אל חיק מולידיו, גם אם שנים יעברו עליו ובהכרח יצטרך להתחיל את חייו מחדש בכל זאת לעולם לא תהיה קץ ותכלית לבכייתו עדי ימצא גואליו ויתחדשו כנשר נעוריו.

הנה כי כן אבלם של בני ישראל על חורבן בית המקדש אינו מוסב על העבר בלבד, כי אם כך לא הי' נתמשך האבלות ימים ושנים רבים, וביום מן הימים היה נשכח מלוח לבם, אלא עיניהם תרים ומבקשים איה מקום כבודו, וכפי ששגור בפי העולם סיפור על נפוליאון קיסר אשר עבר באחד ממסעותיו הרבים ליד בית כנסת בפאריז בליל תשעה באב ומבית הכנסת וראה איך שהיהודים יושבים ומקוננים על חורבן ביהמ"ק, ושאל לפשר הדבר, אמרו לו כי היהודים בוכים על ביתם שחרב לפני שנים רבות, הקיסר עמד נדהם ולא האמין למראה עיניו, ואז נענה ואמר בהתפעלות: "עם שמקונן זה רבות בשנים על בית מקדשם שנחרב בוודאי יש לו תקוה, ובלי שום ספק יבוא יום שיזכו לבנות ביתם בבתחילה".

תוכן העניינים

לקח טוב ..... א
תורה ותפלה ..... ב
דבש תמרים ~ לקיטת תמרים ..... ג
קדוש יאמ"ר ..... ד
בשפתי צדיקים ~ לשון חכמים ..... ה
פרפראות לחכמה ~ דורש טוב ..... ו
שבח"י רמ"ן ..... ז
עומד על הפר"ק ..... ח
חוקים להורותם ..... ט
פשיט כהלכה ..... י
לשכת הסת"ם ..... יא
היכלא דמלכא ..... יב
דבר בעתו ..... יג
נועם שיחת ..... יד
פשולחן מלכים ..... טו

לשמרך בכל עת

מינה לא תזיע

צו יעדע צייט א ישועה

להכנסת מודעות, מזל טוב, הנצחת שם, לעי"נ, אפשר לפנות:
להר"ר **אלטער אשר אנטשיל אילאוויטש** הי"ו
052-7648437

כל הזכויות שמורות ©

ב' עצות כלליות איך לבא אל אמיתת עבודתך ה' שמירת שבת והתכללות בכלל ישראל

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל. יש לבאר שנרמז בכאן עצה לעם ה' איך יתנהגו לבא אל אמיתת עבודת השם ב"ה, כי הטעם למה שאנו אומרים קודם כל עבודתינו ותפילתינו 'לשם יחוד קו' בשם כל ישראל', והכוונה היות ש'אין צדיק בארץ (אשר יעשה טוב ולא יחטא'). ואם כן האיך יכול לעשות איזה דבר קדושה באברינו, כיון שנעשה בהם איזה עבירה חלילה ונפגם אותו האבר, ואיך יכול להשרות עליו קדושת העובדא ההיא. **"אך שהתיקון לזה הוא במה שכולל עצמו עם כללות ישראל,** כי יש עולם הנקרא 'כל ישראל' והעולם ההוא שלם בלי פגם וכו' וזה עצה אחת".

ועוד יש עצה, היות ששורש כל החטאים הם באים מכח עין הדעת שנתקללה האדמה בל"ט קללות, ומהם באה הזוהמא לאדם, **אבל כשאדם שומר שבת כהלכתו בל"ט מלאכות מתקן הל"ט קללות** (ראה תיקו"ז פה. וסידורו של שבת ח"ב דרוש ז' פ"א מאמר יג יד) **ואז יפרדו ממנו כל הקליפות"** וכו'.

שתי עצות הללו רמז להם כאן משה רבינו ע"ה לישראל עם קודש: **"אלה הדברים"** רמז לשמירת שבת קודש, וכמו שדרשו בגמרא (שבת ע.) אלה הדברים אלו שלשים ותשע מלאכות שנאמרו למשה בסיני" [ופירש"י: דברים משמע תרי, ה' לרבות חד, הרי שלשה; אלה בגימטריא ל"ו, הרי ל"ט]: והעצה האחרת היא: **"אשר דבר משה אל כל ישראל"** ליחד ולקשר עצמו בכללות ישראל, כאמור.

נועם אלימלך

ביטול הדינים על ידי הכנעה וענוה

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר וגו'. נראה שמשה רבע"ה דבר אל כל ישראל ולימדם שעל ידי מידת הענוה אפשר לבטל הדינים, רח"ל. וזהו: **"בעבר הירדן"** אם תרצו להעביר ולהוריד הדינים הירודין אזי: במדבר שימו עצמכם כמדבר הזה, דהיינו להיות בענוה גדולה, וכענין שמצינו בר' עקיבא (יבמות קכא.) שנשברה ספינתו בים וכשניצול ועלה ליבשה אמר ש"**על כל גל וגל שבא עלי נענעתי לו ראשי" לחורות נתן על הכנעה שחיתה לו וממילא נתבטלו הדינים.**

דעת משה

מוסר ותוכחה המתקבל

הבו לכם אנשים חכמים ונבונים וגו', כשהוכיחם בדברי מוסר סיפר מעלתם **'הבו לכם אנשים חכמים ונבונים'** על דרך הפסוק (משלי ט, ח) **'אל תוכח לץ פן ישנאך, הוכח לחכם ויאהבך'.** הענין, כשאתה רוצה להוכיח את אחד, אל תאמר לו כך וכך אתה גרוע, כי אז ישנאך ולא ישמע לדבריך. וזהו שכתוב: אל תוכח לץ שלא תוכח אותו בדרך זלזול לומר: לץ אתה, רק אדרבא, תאמר לו: חכם אתה, ואם כן חרפה היא לאיש כמוך לעשות כה וכה. זהו: **'הוכח לחכם'** כלומר, תעשנו לך לחכם, אז: **'ויאהבך'** וישמע לקול דבריך ויקבל מוסר".

של"ה הק'

שכר מצוה בעוה"ז, על הרצון והשמחה בעשייתה

בהפטרה, אם תאבו ושמעתם טוב הארץ תאכלו, צריך להבין כפל הלשון: תאבו ושמעתם. ונראה, כי באמת "שכר מצוה בהאי עלמא ליכא" אבל איתא במדרשים, **שעל שמחת המצוה, שאינה שוה בכל בני אדם כי האחד מקיים ועושה את המצוה בשמחה יותר מהשני על זה ישולם שכר בעולם הזה, והן הן פירות המצוה** (עי' ס' ערכי הכינויים לר' משה זכות ז"ל ערך שמחה ד"ה עשר תעשר) וזהו שאמר: **"אם תאבו ושמעתם",** כי יש ששומע ומקיים המצוה שלא מרצונו הטוב ולכן אמר **אם תאבו שתהיו תאבים, מתאוים ומשתוקקים לה ושמעתם או אז: "טוב הארץ תאכלו", כי תקבלו שכר גם בזה העולם על הרצון והחפץ הטוב.**

כתב סופר

הש"י יבקש אותנו לקבצנו אליו ויאמר 'אַיֶּכָּה' זה נפעל ע"י שאנו נבקש ונחפש אותו בגלותינו

במדרש, ג' נתנבאו באיכה, משה ישעיה וירמיה. הנה אמרו חז"ל שרמז השי"ת לאדם הראשון את חורבן ביהמ"ק שמתחילין (פרקי מגילת איכה) באותיות 'אַיֶּכָּה', וז"ש לו ית': 'אַיֶּכָּה', כמ"ש (בראשיה ג, ט): "ויקרא ה' אלקים אל האדם ויאמר לו אַיֶּכָּה", נמצא שפירוש תיבת 'אַיֶּכָּה' הוא מלשון 'אַיֶּכָּה' שכביכול ית' שואל עלינו איה ואיפוא אנו, עד ימצא אותנו כו'. **וזה נפעל ע"י שאנו מבקשים אותו בגלות ואנו שואלין איה מקום כבודו להעריצו, ולעתיד ימצא אותנו, ואנו נמצא אותו ית', שנאמר** (ישעי' כה, ט) **'הנה אלקינו זה קוינו לו וגו'.**

זרע קודש

תורה

הוכיחם על עוונותיהם טרם לימדם משנה התורה, כי צריך להרהר בתשובה קודם הלימוד

או יאמר אלה הדברים אשר דיבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה וגו' אחד עשר יום מחורב דרך הר שעיר עד קדש ברנע וגו' הואיל משה באר את התורה הזאת. פירש רש"י ז"ל לפי שהן דברי תוכחה ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו וכו'. אחד עשר יום מהורב פירש רש"י שגם זה מן התוכחה אמר להם ראו מה גרמתם וכו'. בעבר הירדן הואיל משה באר את התורה הזאת פירש רש"י בשבעים לשון פרשה להם. ראוי להבין הלא בכל הסדרא עוד לא ביאר את התורה כלל רק פרשה זו עד פרשת ואתחנן כולה תוכחות ומוסרים עד התחלת עשרת הדברות, ומן הראוי היה שיכתוב מקרא זה בפרשת ואתחנן קודם עשרת הדברות שנאמר שם (דברים ד, מד מו) וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל וגו' בעבר הירדן בגיא וגו' שם היה לו לכתוב הואיל משה באר את התורה הזאת ששם נאמרה פרשת עשרת הדברות ופרשת שמע ושארי המצוות שהם מקור לכל התורה.

והנראה לי כי הנה **מצאנו בספרי קודש וכן שמעתי מרבותי הקדושים נשמתם עדן שהעיקר מעיקרי העבודה הוא להרהר בתשובה קודם ישיבתו ללמוד תורה או קודם עשייתו מעשה המצוות, ואדמו"ר הרב בוצינא קדישא רבן של כל בני הגולה מו"ה יעקב יצחק מק"ק לובלין זצוק"ל** אמר שאם האדם אינו עושה תשובה קודם לימוד התורה עליו נאמר (תהלים נ, טז) ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חוקי וגו', מה שאין כן באם מהרהר בתשובה קודם הלימוד אזי נקרא צדיק כמו שאמרו חז"ל בקידושין (מט ע"ב) המקדש את האשה על מנת שאני צדיק אף על פי שהוא רשע גמור מקודשת שמא הרהר בתשובה ועל כן רשאי אחר כך ללמוד התורה הקדושה.

וזה נרמז כאן שלכך הקדים להם משה דברי התוכחות ומנה כאן את כל המקומות שהכעיסו לפני המקום לפי שהיה רוצה לבאר להם את התורה, על כן רמז להם כללות כל העבירות שעשו עד אותו היום כדי שיהרהרו תשובה על כולם קודם שישמעו דברי התורה. וזה ביאור הכתובים 'אלה הדברים וגו' בעבר הירדן וגו' בין פארן וגו' שכל זה הוכיחם וכל כך מפני אשר 'הואיל משה באר את התורה הזאת' על כן הוכיחם תחילה כדי שיעשו תשובה על כל עוונותיהם קודם שילמדו ממנו ביאור התורה.

מאור ושמש

יסוד גדול לתורה ועבודה, לדעת שדרך הפשט כולל בתוכה כל הענינים הנשגבים ויחודים העליונים, ואינם ב' ענינים נפרדים ח"ו

בעבר הירדן וגו' באר את התורה הזאת לאמר. גם ירמוז על מה שאמרו חז"ל (שבת ס"ג.) **אין מקרא יוצא מידי פשוטו.** והענין הוא כי הן נודע (זוה"ק חלק ב', קנ"ד.) אשר **התורה כולה שמותיו של הקב"ה היא וכולה רזין דרזין סתרי תורה.** ופן הנה כאשר יבין האדם מסודות התורה אשר בה, יבז בעיניו לשלוח יד בפשט התורה לקיימם על פשוטתן. כיון שלדעתו הוא מרמז על דברים אחרים לגמרי ומה לו בהפשט. **על כן יסוד מוסד הניחו חז"ל ואמרו 'אין מקרא יוצא מידי פשוטו'. אף על פי שכל הכוונות והסודות ודברי חכמה ומוסר רמוזין בה, מכל מקום אינה יוצאה התורה מפשטותה מלקיימה כאשר ניתנה בפשוטי התורה.**

והאמת הנה כבר ביארנו היטב במקום אחר שכל סודות התורה והתפילה והכוונות ורזין דאורייתא הנמצא בהן. כולם רמוזים בהפשט, והכוונה והפשט אחד ממש הם. כי הלא הפשט הוא הנקרא לבושי התורה והתפילה. ומכלל שכל הסודות והרזין נתעטפו בלבושין החם, והפשט הוא המלביש אותן. רק שהפשט הוא בגשמיות הארץ הלזו. והכוונה הוא בחיות הרוחניות השורה ונתלבש בדבר הלז ובשורש הדבר הזה למעלה בשמי השמים. ואם עיני שכל לך תבין שהכל אחד הוא כו' (עי"ש עוד). **"על כן לא יהרום אדם בלבבו את דברי הפשט ביודעו רמיזותיו בכוונה, כי כל הכוונות מתלבשים בהפשט".** ולזה בבירור אמרו אין מקרא יוצא מידי פשוטו. כי בהפשט הנעשה לשמו יתברך בו נרמז כל הכוונה. ומי כאלהינו חכם יודע פשר דבר במה שהלביש את סתריו בפשט הזה, הלא ממנו מוצא דבר.

ולזה אמר **הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר.** כלומר שנאמר את דברי התורה הזאת **ולא יקל בעיניו**

פשוטי התורה ח"ו לבטל דבר אחד בשביל שנדמה לנו שהתורה מכוון לדבר אחר. ח"ו ח"ו לעשות כן. כי אין באלהינו מבין מביט לסוף דבר בקדמותו, והוא הציב וירה אבן פנתו לא יפול דבר ארצה. (וזה היה טעות אלישע בן אבויה אחר שהשכיל בדברים עליונים ונבזה בעיניו לעשות פשוטי הדברים, אחר שהבין בשורש חיות הרוחניות, ונדמה לו שרק יכוון בהרוחניות, בלתי יעשה כפשוטו ומשם יצא לתרבות רעה כנודע).

באר מים חיים

עיקר התשובה ע"י עסק התוה"ק

בעבר הירדן בארץ מואב הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר. עפ"י מה שכתבו בעלי תיקוני תשובה להשב, **דמי שרגיל ללמוד דף א' ילמוד ב' דפין שעיקר התשובה היא התורה,** וז"ש **'בעבר'** מי שעובר על ציווי ה', **'הירדן'** שיורד דינים עליו, ירדן אותיות ירד–דן, **'בארץ מואב'** כשבא לרצות לאביו שבשמים, **'הואיל משה באר'** מבאר תשובתו, **'את התורה הזאת לאמר'** שילמוד תוה"ק.

אמת ליעקב

(להרה"ק בעל מלא הרועים וקהלת יעקב ז"ל)

תפילה

מלחמת היצר יהיה ע"ד זלזול ומיאוס פיתוייו מכל וכל, ועיקר היגיעה ישים בדברו לפני המקום שיהיה בחיבה ודביקות ושמחה

ה' אלהינו דיבר אלינו בחורב לאמר, פירוש מהמכוון מהדבר שדיבר אלינו בחורב שלמדו וקיבלו משם התורה כולו, היה המכוון ממנו וזה לאמר, **'רב לכם שבת בהר הזה, פירוש שאל תאמרו על כל דבר מניעה שהוא הר ואל תיגעו ותעבדו עליו בעבודה גדולה, אלא שתשחקו עליו וידמה בעיניכם כתבן וקש ושער.** רק על מה תייגעו את עצמכם אלא על זה **'פנו וסעו לכם ובואו הר האמורי',** פירוש האמורי הוא מלשון אמירה וגם לשון חיבה (מלשון את ה' האמרת היום), פירוש שעל זה **'הר'** שהוא הר גדול **'האמורי' שתוכלו לאמר אמירה לפני ה', שיהיה בלשון חיבה ובדביקות ושמחה, אל זה ההר 'פנו וסעו לכם' על זה צריך ליגע את עצמו בעבודה גדולה לבוא לזה באמת ובתמים** ודו"ק.

מאור ושמש

יאמין שהנסיונות הם לטובתינו, ונוכל לנצחם, ואפי' בדברים הקשים מאד הדרך הוא ע"י שיתפלל על כל יום בייחוד שנזכה לנצחו

לא תגורו מפני איש וגו'. ר"ל בל תאספו דברים להתרעם על השי"ת מפני שיש לכם טענה שאתם אנשים והיצה"ר הוא מלאך ואיך אנו יכולים לנצחו, ולמה הביא הקב"ה עלינו את זאת, (והיינו **'לא תגורו'** מן היצה"ר, **'מפני איש'** מפני שאתם איש ואיהו אשא) לזה אמר **'כי המשפט לאלהים הוא',** ר"ל **כי הקב"ה בעצמו הוא הביא עליכם יסורים הללו ואין הקב"ה בא בטרוניא ח"ו עם בריותיו ובוודאי נתן לכל אחד יצה"ר כזה שיוכל לנצחו,** וכמאמר הגמרא 'כל הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו', ובוודאי ייסרכם הקב"ה לטובה כמאמר הכתוב **'את אשר יאהב ה' יוכיח', 'והדבר אשר יקשה מכם'** ר"ל אך אם תפלו ח"ו בידו באיזה דבר אשר יקשה מכם לנצחו בזה, אזי **'תקרבון אלי'** ר"ל תקריבו עצמכם לה' [בל"א **'ער זאלל זיך מקריב זיין צוא השי"ת'**] ותתפללו לפניו בלב שלם ואז **'ושמעתיו' שמוע אשמע צעקתכם ואצילכם מיד האויב הרע הזה.**

[ובענין התפילה להנצל מהיצה"ר, ראה מש"כ בספה"ק תפארת שלמה על שבת חזון. מה שמובא בגמ' (גיטין נו.) שר' צדוק התענה ארבעים שנה שלא יחרב בית המקדש. וקשה, הא לכאו' לא הועיל כלום, כי לבסוף בעוה"ר נחרב. **אך כוונתו היה בכל יום ויום שרק היום לא יחרב, ובכל יום התענה על יומו שלא יחרב היום.** וכן מצינו בפירוש במדרש איכה אצל ר' אלעזר המודעי שהתפלל כל יום על יומו לשלום. **ויש ללמוד מזה דרך לעבדות השי"ת, שבכל יום תמיד יתפלל האדם להינצל היום מיצה"ר, ולמחר על יום מחר, כי אם יתפלל פעם אחת אי אפשר רק לעשות משפט ה' דבר יום ביומו** כנ"ל].

אמת ליעקב (בלענדוב)

ע"י התפילה בכונה בתשובה והכנעה נעשה כתר לחי עולמים

ראה נתתי בידך את סיחון מלך חשבון האמורי. 'סיחון' הוא מלשון שיח ותפלה, אשר עי"ז **'מלך', היינו שע"י התפילה נעשה כתר למלך מלכי המלכים,** וזה הוא ע"י **'חשבון האמורי'** שמחשב הכוונה של כל אמירה ומכוון בתפלתו. גם ירמוז **'חשבון'** שעושה חשבון הנפש בשעה שעורך תחינתו לפניו ית', **'ואת ארצו'** פי' שמגיע לבחי' הכנעה שהוא כארץ.

אילנא דחיי

דבש תמרים

פנינים יקרים, מעצר חפרוה שרים, רבותינו הקדושים עצי התמרים

ה' אלקיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים. ופירש"י זו משלי אבל השי"ת יברך אתכם כאשר דבר לכם, והנ"ל ע"פ מה שראיתי כתוב בדור מקבלי התורה היה כל אחד מהם שקול כאלף איש של עכשיו שנאמר דבר צוה לאלף דור, והנה ידוע דמשה רבינו היה שקול כנגד כולם, והנה אז בערבות מואב כבר תמו אותו הדור, והיה דור אחר בניהם של מקבלי התורה, נמצא משה היה שקול אלף פעמים כאותו הדור, על כן אמר יוסף עליכם ככם דייקא אלף פעמים, ואמר זו משלי דייקא שזה יש לו, ואיני יכול ליתן יותר ממה שיש לי.

(ישמח משה)

☆

אלה הדברים אשר דבר משה וגו' בעבר הירדן וגו' הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר. ויתבאר כי כבר נודע מה שכתבו המפרשים כי הרוצה להוכיח חבירו יבאר איזה פסוק וילבש בתוך הדברים דברי מוסר, על דרך שנותנים לתינוק סמי רפואות, אם יתנו לו הסם לבד לא יקח, בלתי אם מעורב הסם ההוא בתוך צפיחות בדבש, על ידי זה יאכל גם הסמי רפואה, וזהו הרמז בדברי הכתוב אלה הדברים אשר דיבר משה לכל ישראל, וכיון שרצה משה שיכנסו הדברי כיבושין באזני בנ"י, על כן הואיל משה לבאר את התורה הזאת היינו לפרש התורה, כדי לאמר הוא אמירה של מוסר, כי ע"ז יכנסו באזניהם גם המוסר וישובו מדרכם הרעה.

(ויטב לב)

☆

אלה הדברים אשר דבר משה וגו'. ובמדרש זש"ה מוכיח אדם אחרי זה משה וכו'. ויש לבאר דהנה איתא בגמי כשאדם בצער שכינה מה אומרת קלני מראשי, כי השי"ת מקור הטוב רוצה להטיב לכל עמו ישראל שלא יחסר להם שום דבר, ואם אדם עובר עבירה ח"ו ומלך במשפט יעמיד ארץ, לא די שציער וחבל בעצמו נוסף לזה שגם השכינה כביכול שרויה בצער, וזהו כוונת המדרש מוכיח אדם אחרי"י, שמשה הוכיח את בנ"י לאמר שלא בשבילם לבד אלא רק אחרי"י בשביל השי"ת ג"כ שלא יגרמו במעשיהם לענוש אותם, אשר ע"ז יגיע הצער גם להש"ת.

(קדושת יו"ט)

☆

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל. ויובן לפי דברי הרה"ק מראפשין זי"ע שאין שום קטרוג חטא יכול לבוא לפני כסא הכבוד מחמת קדושתו, ואמר בשם הספרי מוסר

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותי"ה עצי התמרים

בו בעת שמוכיח לישראל מכוין לעורר רחמים עליהם

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל בעבר הירדן במדבר בערבה מול סוף בין בארן ובין תבל ולבן וחצרה ודי זהב. מכ"ק רבינו הגה"ק אבדפ"ה סאטמאר (שליט"א) [זללה"ה]: מדרש פליאה "הרוצה לידע שפנחס הוא אלי', יראה מאלה הדברים". ונל"פ בהקדם דברי אא"ז בייטב לב ע"ד המדרש "אלה הדברים, זה שאמר הכתוב מוכיח אדם אחרי זה משה, שהוכיח את ישראל אחר הקב"ה, והקב"ה אחר ישראל", דלכאורה האיך הוכיח משה את ישראל והזכיר עוונותיהן בעמדו לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה אשר רוצה רק בטובתן של ישראל, ואין זה לפניו נחת רוח, ונראה שמשה רבינו ע"ה הוכיח את ישראל בדברי תורה ומוסר, עכ"ז ה' נטמן בתוך דבריו לעורר רחמים וחסדים לפני המקום ב"ה על ישראל עם קדושו, וז"פ שהוכיח את ישראל אחר הקב"ה, אבל בתוך דבריו ה' נטמן גם להוכיח הקב"ה אחר ישראל לעורר עליהם רחמים וחסדים, עיין במאור ושמש שפ' גם כן אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל כו', דמלת 'אל' הוא כמו 'בשביל', כי הדברי תוכחה ה' בשביל ישראל לטובתן, שה' נטמן בהם לעורר רחמים וחסדים.

והנה בקדושת לוי עה"פ בקנאו את קנאתי ונו', ויכפר על בני ישראל, שכתב כי לפנחס ה' ב' מדות, שאף שקנא קנאת ה' צבאות מכל מקום עורר רחמים על בני ישראל. ולזה אפ"ל ד'פנחס זה אליהו, כמש"פ התרגום יונתן עה"פ הנני נותן לו את בריתי שלום, 'ואעבדנו מלאך קיימא דיהא מבשר גאולתא', כיון שהראה כאן שיש לו הב' מדות הנ"ל, וגם לעתיד יהי' צריכין ב' מדות הנ"ל, ב' פעולות הפכיים לעורר רחמים וחסדים על ישראל אף שלא יהיו ראויים ח"ו, וגם לעורר דינים קשים על שונאי ישראל, לזה יהי' לעתיד הוא המבשר גאולת ישראל, ונכון המדרש **הרוצה לידע שפנחס הוא אלי' יראה מאלה הדברים כו', כי אם תרצה לידע ולהבין מדוע צריך אלי' המבשר גאולת ישראל להיות דייקא פנחס, תראה מאלה הדברים כו' שנעשה שם ב' בחינות ב' הפכיים בנושא אחד, זהו ממש טעמא דפנחס זה אלי'הו כי בחי' הנ"ל צריך להיות גם למבשר גאולת ישראל, וזאת מצינו בפנחס, ונכון.**

ירחון 'לקט ששנ"ה' (שנה ח', סימן ע"ג)

שבמקום שמכריזין החטא טובלין אותו העולם כמה וכמה טבילות, ולכן בודאי לא יכנס החטא לפניו יתי"ש רק שורש קדושה הנמצא בעבירה כגון שעי"ז יכול לעשות תשובה וגדולים בעלי תשובה, ולכן נכנס הקטרוג פלוני עשה דבר שיש בו תיקון תשובה כך וכך ע"כ, ובזה אי"ש שבפסוק ראשון אלה הדברים שנאמרה בבחיי זה הדבר ושכינה מדברת מתוך גרונו, ע"כ לא הזכיר החטאים בפירוש מלפניו יתי והזכירן ברמז, ורמז רק שורש הקדושה אשר בעבירה כי עשו תשובה על כל החטאים האלו, וכמ"ש בתרגום יונתן ודי זהב וכוי וכפר לון על עגל דהבא.

(דברי יואל)

☆

ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים ויברך אתכם כאשר דבר לכם. פירש"י אמרו לו משה אתה נותן קצבה לברכתינו וכוי אמר להם זו משלי היא אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם, ויבואר לפי מ"ש המפרשים כי בשעה שאדם מברך לחבירו יש לחשוש מפני המקטריגים שיעכבו שפע הברכה, אך כתבו כי חשש זה אינו רק בברכת בשר ודם, אבל בברכה הבא מאת הקב"ה אין לחוש כי בכל מקום שהשכינה מצויה אין שטן ואין פגע רע עי"ש, אולם מצינו עצה טובה להנצל מידי המזיקין אף בברכה הבא מבשר ודם, והוא מ"ש חז"ל כל מילי דצייר וחתים וכייל ומני לית לן רשותא למישקל מיניה, היינו כל דבר שהוא מדוד ומנוי וכל דבר שהוא קשור וחתום אין להם למזיקין רשות לשלוט על זה, וזהו הביאור דבני"י שאלו למשה למה נתן קצבה לברכתו והרי מפי הקב"ה נתברכו בלי גבול וקצבה, אמר להם זו משלי ובברכת בשר ודם יש חשש מן המקטריגים שיעכבו שפע הברכה, ומן ההכרח לתת מספר וקצבה לברכתו שיהיי דבר המדוד והמנוי, אבל הקב"ה בעצמו אין שטן ואין פגע רע, ועי"כ יכולה הברכה שתבא בלי מספר ובלי קצבה.

(ברך משה)

אחרי הכותו את סיחון וגו' הואיל משה באר את התורה הזאת לאמר. ונראה בהקדם מ"ש בייטב פנים לפרש דברי המדרש אמרה שבת לכולם נתת בן זוג ולי לא נתת בן זוג, אמר הקב"ה כנסת ישראל יהיה בן זוגך, דהנה כל העולמות תלוים ועומדים במעשה התחתונים ואחזי"ל גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, והנה כל המועדים תלוים בבית דין והם מעשה צדיקים, אבל שבת קדושה וקיימא ולא תלוי במעשה צדיקים, וז"ש לכולם נתת בן זוג מושפע מהצדיקים, ולי לא נתת בן זוג שאיני מושפע מהצדיקים אך קדושה וקיימא מאליה, וע"ז השיב לה השי"ת כנסת ישראל יהיה בן זוגך, ע"ד דאיתא בשו"ע אם רוב הקהל קבלו עליהם שבת המיעוט נמשכים אחריהם בע"כ, ואז הם מקדשים שבת בתוספת שלהם והם משפיעים קדושת שבת מבעוד יום, ונמצא גם שבת הוא מעשה צדיקים ע"כ, והנה הא דמוסיפין מן הקודש על החול דרשינן מקרא זכור את יום השבת לקדשו, ומבואר במכילתא זכרהו בכניסתו וביציאתו להוסיף מן החול על הקודש, ובמרכבת המשנה פי' ד'דרשינן א"ת לרבות מדכתיב זכור א"ת יום השבת לקדשו, לרבות דמוסיפין מן החול על הקודש, והנה מבואר במדרש כי בעת שעמדה השמש בגבעון ליהושע אמר יהושע שירה לפניו, וכיון שהסכים הי' ע"י ועמד השמש מלומר שירתו מפני שירת יהושע נראה כי גדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, והנה אחזי"ל כשם שעמדה חמה ליהושע כך עמדה לו חמה למשה, ובודאי הוכרח אז משה לומר שירה תחת החמה כנ"ל, ובזה יתבאר הכתוב אחרי הכותו את מלכי סיחון ועוג, אשר אז אמר משה רבינו לשמש דום ונדחה שירת השמש מפני שירת משה מטעם דגדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ, הרי שצריכין להוסיף מחול על הקודש, וזה נלמד ממה שדרשינן האתין, הואיל משה באר א"ת התורה הזאת, שדרש האתין ולמד ענין תוספת שבת וגדולים מעשה צדיקים יותר ממעשה שמים וארץ.

(כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

לקיטת תמרים

אמרות וסיפורים, מלוקט מספרים, על רבותיה"ק עצי התמרים

זכור ה' לבני אדום את יום ירושלים

אל תתגרו בם כי לא אתן לכם מארצם עד מדרך כף רגל כי ירשה לעשו נתתי את הר שעיר. אמרו ישראל, רבון העולמים, לא תשכח עירה שעשו בביתך, שנא' זכור ה' לבני אדום את יום ירושלם האומרי' ערו ערו עד היסוד בה (תהלים קל"ז ז), אמר להם הקב"ה, חייכם, איני שוכח כל מה שעשו בביתי. (דברים רבה)

מר זקיני אבי אבא הגאון הקדוש המפורסים איש מופת מו"ה אלעזר ניסן זצ"ל אבדק"ק סיגוט ואח"כ בדראהביטש, כאשר למד בילדותו בבי דרדקי חומש ותהלים, דקדק בלימודו בפסוק "זכור ה' לבני אדום את יום ירושלים וגו', שתיבת 'יום' מיותר לכאורה, ופי' על פי שנאמר וישלח ישראל למלך אדום אעברה נא בארצך, וכתיב וימאן אדום נתן את ישראל עבור בגבולו, ויט ישראל מעליו, ואם כן **אם הי' מניח אדום לעבור ישראל דרך ארצם הי' ממהרים לבוא לארץ ישראל, ולא הי' באים לכל הדברים אשר הי' ע"י עיכובם במדבר**, וע"י עכבו הדרך יותר, וז"ש זכור ה' וכו' את יום ירושלים, אותו יום שעכבו ישראל על ידם, כן פי' בעודו יניק.

ושמעתי מפיו הקדוש שאמר שהי' לו שמחה עצומה אשר אין להעריך גודל שמחתו שזכה לחדש דברי תורה, וכן הביא מר אביו ז"ל בספרו 'תפלה למשה' על תהלים (קמ"ט אות ב) בזה הלשון **"הנה אמר בני היניק כ' אלעזר ניסן שיחי' כו'".**

תהלה למשה (דף ד' ע"ב)

ליקוטי אמרים מהרן רביה"ק בעל דברי יואל זי"ע
מספר "אמרי יואל" אשר אך זה יצא לאורה

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל. אלה פוסל את הרשעים (שמות רבה ו). משה רמז להם בדברי תוכחתו, שמכלית השנא של ה' שיפסול את מעשיו הקודמים, וידע כי עדיין לא השלים את מוצתו לה', וכן דרך עובדי ה' שפוסלים תמיד מעשיהם הרשעים. וזה הוכיחם בשמרו **אלה**, שיהיו בבחינת פוסל את הרשעים, והם הם **הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל.** (דברי יואל)

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל. משה כיוון כאן בתוכחתו על פי מה שכתבו חכמי המוסר, שיסוד גדול בדרכי התשובה, שידע את גודל הפגם אשר פגם, ולא יקל בעיניו חטאו לומר מה עשיתי, כי זוה לא תהיה התשובה בלב שלם, ולכן צריך להגדיל חטאו מאוד בעיניו, ואז תהיה תשובתו מקובלת. ולזה הוצרך משה לומר לישראל אתם חטאתם חטאה גדולה (שמות לב), אף שאמר לה' למה ה' יחרה אפך בעמך, כי הוצרך להגדיל את החטא בעיני ישראל (קדושת יום טוב ריש דברים). והנה כשהוכיח משה את ישראל, היה מוכרח להעלים מהם מה שעלה בידו להקטין את חטאם לפני ה', והיה צריך להגדיל חטאם בעיניהם, כדי שתהיה התשובה בלב שלם. וזהו **אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל**, רוצה אלה לפסול את דברי תוכחתו הקודמים, שאמר לה' למה ה' יחרה אפך בעמך, ובינו לבין קונו הקטין מדת חטאם של ישראל, אבל בעת שהוכיח את ישראל פסל את הטענה הקודמת בפניהם, והגדיל חטאם. (דברי יואל)

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל. כלל ג'על כל ישראל' גם לאומן שכבר מתו, שבתוכחותיו דבר על הרשעים ועל המתרועים (שור המייס הק'). וכן כתב **השל"ך**: מזה הדור שעשו כל אלו החטאים כבר מתו, ומשה דיבר בניהם בסוף מרבעים שנה, ולא היה אף אחד מאותו הדור קיים, ואם כן לכאורה למה הוכיחן בחטאים שלא עשו. אלא כל אלו שמתו במדבר בעו בגלגול עוד הפעם, ונתקנו על ידי בניהם, ואותו הדור שדיבר משה אליהם התוכחות היו גלגולי נשמתם, והם ידעו בעצמן ונתקנו; ולפי זה הוכיחם משה לתקן מה שפגמו בעבירות שעשו בגלגול הקודם. וזהו **אלה הדברים**, שפעל כל אלו התיקונים שעשו עד הנה, והוכיחם לתקן פגמים אלו בשלימות. וזהו גם מה שכתם משה את **כל ישראל**, והוכיחם כולן כאחד, לכן אף שהוא היה כולהו בכלל החטא, אף בדור הקודם לא עשו כל אלו החטאים רק מקצתן, ואילו הוכיח מקצתן, היו יכולים לטעון אנו אין בנו מאלה החטאים, אבל עתה שכתם כל ישראל כאחד, ובכללם היו גם אלו שהיו גלגולי נשמות מאותו הדור שחטאו, על כן לא היה להם עוד טענה, להרי על כל פנים גם החוטאים היו בניהם, מקצתם בחטא זה ומקצתם בחטא אחר, והם השיגו שיבת גלגוליהם. (דברי יואל)

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל. משה אמר דברי תוכחותיו לכל הדורות, וזהו 'אל כל ישראל', אשר היו ואשר עתידין להיות (שור המייס הק'). הנה אמרו (דברים רבה ב,כה): שה' הראה למשה את כל המאורעות עד תחיית המתים; וראה מה שעתיד להיות עד סוף כל הדורות, ובתוכם ראה גם את מצבם של ישראל בדורות הללו, ולפי מצב דורינו אין לנו במה לגזוז לפני המלך ולבקש מלפניו, כי אם בטענה של 'הושענא למענך אלהינו', שנהו בעיני בעבור טובת המלך, וכדפירש **נפש יפות** (הובא בייטב פעים שמיני עצרת ו): 'וכך שנותינו כאשר הטובות, כי אל טוב ומטיב תמיד', שנהו מבקשים כי מאחר שה' הוא טוב ומטיב, ולזהו הטוב להטיב לברואיו, לכן אנו מבקשים על הפעים הטובות, כדי להשלים רצונו הטוב; ממילא לפי מה שאנו מבקשים על ברכי עצמינו, הוא גם כן למענך אלהינו, כי זהו רצונו להטיב לנו, דכשישראל הם בצער יש כביכול צער להשכינה. וזהו **אלה** רמזי תיבות ה'ושענה ל'מענך א'להינו, הן הן הדברים **אשר דבר משה אל כל ישראל**, דבדברים אלה יכול כל איש ישראל בפשר

הוא אם נדוע לפני המלך, ואף אם נהיה נבחינה שלא יהא לנו פה להשיב ומצא להריס רשע. (הושענא רבה שפט)

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל. לפי שהן דברי תוכחות הזכירם ברמז (רש"י) כל הל"ט מלאכות, כולם נתהוו מהל"ט קללות שנתקללו אדם וחוה, ועל כן החיוב בשבת ימי המעשה, לבדר ענפי הקדושה מכל דבר מל"ט מלאכות, וזה הוא ממתיקין את הקללות מעט מעט, ובעת שיהיה התיקון השלם לע יהיו צריכין עוד לשום מלאכה (תיקוני זוהר תמ). והנה למדו (שבת פז:): מאלה הדברים ל"ט מלאכות, אלה בגימטריא ל"ו, דברים לשון רבים ג', הדברים ה' יתירה ג', הרי ל"ט; וזהו דברי התוכחה **אלה הדברים**, היינו ל"ט קללות ול"ט ענפי הצירוף, אשר יתוקן על ידי הל"ט מלאכות, לולו לע חטאו ישראל, היו בחין לארץ ישראל, והיה התיקון השלם מיד, ומה שהוגרכתם ל"ט מלאכות, הוא רק מפני שהבעשתם לה' בכל אותן הדברים שרמז עליהם להלן. (דברי יואל)

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל. לולו הוכיח מקצתן, היו אלה שבשוק חומרים, אתם הייתם שומעים מבן עמרם ולע הצילותם דבר, לכך כנסם כולם (רש"י). בעמת הם לע חטאו, שהרי אומו הדור שעשו זאת כבר ממו, אלע שהוכיחם משה לתקן פגמי נפשם מה שחטאו בגלגולם הקודם, ואפשר שמקצתם לע היו מקבלים תוכחתו, כי לע היו כולן במדריגה זו שירגישו בפגם הנפש, ולהשיג העורך בתיקון זה, אתרי שהם לע עשו חטאים אלו בפועל, אמנם על ידי שכנסם כולם לפניו, ועל ידי קדושתו הרמה של משה ניתוספה בהם כח קדושה, והרגישו בפגם ההוא, ובצורך לתקן את זה. וזהו **אלה הוכיח מקצתן, היו אלה שבשוק** לע היו מקבלים תוכחתו, **לכך כנסם כולם,** דעל ידי קדושת משה שכנסם כולם בחבורתו, על ידי זה ניתוספה בהם קדושה וקבלו תוכחתו, ובלי זה אולי לע היו מקבלים. (דברי יואל)

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל. לולו הוכיח מקצתן, היו אלה שבשוק חומרים, אתם הייתם שומעים מבן עמרם ולע הצילותם דבר, לכך כנסם כולם (רש"י). טוב מעט לנדיק מהמון רשעים רבים (תהלים

פז). **ק"ו בתפלה למשה** פירשו: להנדיק ממעט את עצמו בקום עליו המון רשעים רבים; ובחינה כעין זו מצוחרת **בספרים**: שלפעמים הנדיק ממעט ממדריגתו לפי שעה, על ידי חטא העט שעושה רושם בהנדיק; והנה שורש כל החטאים היה מן הערב רב, והיה מן הסברא שלע יוכיח משה אלע לישראל, כדאתמר שלמה (משלי ט): אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך, אבל לולו היה משה עושה כן, **היו אלה שבשוק** הערב רב **חומרים, לולו היינו אם היינו מציצים אומו,** טול קורה מבין עיניך, דהחטא של העט עושה רושם בהמנהיג, וחולי בטענתם היו מחלישים את כח התוכחה גם אצל בני ישראל, לומנם משה לע חש לזה וכנסם כולם, ואתר **כל מי שיש לו תשובה יציב,** ובלולו הכי לע יתכן תשובה זו לגבי משה, שהיה מזוכך בלי שום פגם כלל. (דברי יואל)

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל. זה שאתר הכתוב (משלי כח): מוכיח אדם אחרי חן ימצא, ממחליק לשון זה בלעם, מוכיח זה משה, אדם אלו ישראל, מהו אתרי, אתר ה' בשביל להניחן אתרי, חן ימצא זה משה (מדרש). 'מוכיח אדם', על עבירות שבידו ומפריעו מהם, 'אחרי חן ימצא', לאחר זמן ימצא חן בעיניו יותר 'ממחליק לשון', כדמתינו: כל מקום שנאתר אחרי אינו אלע מופלג (רש"י משלי שם). הגה אתרו (כתובות קה:): האי גוברא מרבנן דמרחמין ליה בני מתע, לאו משום דמעלי טפי, אלע משום דלע מוכח להו בחילי דשמיע; וכן הוא דרך העולם לשנוא את המוכיח, ולאהוב את המחניף, ודבריו מתקבלים יותר על לב הבריות, אתרו זהו רק לפי שעה, אבל אתר זמן ניכרים דברי אתת, והמוכיח ימצא חן, והמחניף יתגנה. וזהו **מוכיח אדם, אחרי חן ימצא,** כל מקום שנאתר 'אחרי' מופלג, שלאחר זה ימצא חן, וזה בבחינת מציאה הבאה בהיסח הדעת שלע חשב עליה, שהמחניף עושה פעולה שימצאו דבריו חן, שהרי עשה ההיפך ממציאת החן, אבל ה' עוזר לו שבשעת הזמן יתקבלו דבריו וימצאו חן. וכן כאן **מוכיח זה משה,** שהזכיר להם את כל החטאים שעשו, ועל ידי זה הכירו בחטאתו, ונתחבב אלע יותר, **ממחליק לשון זה בלעם,** שהחליק בשבחותיו ורצה להחניפם כדי להטעותם, אבל ביבורים אלו לע ימצאו חן, אלרבה גרמו לו אבדון ושנאה. (דברי יואל)

לתשעה באב

היו צריה לראש איביה שלו כי ה' הוגה על רב פשעיה עוליה הלכו שבי לפני צר. יכול על מנת תלמוד לומר על רוב פשעיה (איכה רבתי פ' נ"ג). יש שתי בחינות בנסיונות, האחד הוא נסיון שבא לצדיק, כדאמרו (ב"ר נ"ג): לין ה' בומן את הרשעים בלע הצדיקים, שנאמר (תהלים י"א): ה' צדיק יבחן; והשני הנסיונות הבאים לאדם בגלל העוונות, כי החטאים גורמים להנסיונות שיבואו. והנה הנסיונות של הצדיקים יש בהם על כל פנים קצת התנגדות מול והתגלות מלקית, כי יודעים שהם במדריגה גבוהה ולכן מנסים אותם, ומפני להתחזק בה', אבל הנסיונות הבאים בגלל העוונות הם בהסתרה, ולכן קשים הם ומזקים יותר כי הם באים כעונש על החטאים. והנה בזוה"ק אית (ד' רל"ג:): כד ערב רב אינון מעורבין בישראל מה כתיב היו צריה לראש, ואית מעכבין בגלותא ערב רב לישראל מאומין עכו"ס; וגראה שהתנגדו על הזמן הזה שערב רב ורשעי ישראל הקיימו להם ממשלה, ועכשיו נתונים תחת ממשלתם שהוא גרוע הרבה יותר מגלות בין האומות. ולפי זה יהיה הכוונה, דלכאורה יפסר לחשוב כי גרוע הללו באים לנסותינו בבחינת ה' לצדיק יבחן, והוא **יכול על מנת**, שהנסיון הינו עונש על חטא בלע כדוגמת הנסיון של הצדיק, **תלמוד לומר כי ה' הוגה על רוב פשעיה**, כי אפשר לומר בזה הלינו הגרה הזאת, ולע לחנם ולע על מנת רק על רוב פשעיה, כי אלולי היו באים הגרות רק בבחינת נסות לע היו מתנשאים להשמרר עלינו ולעשות רשע וממשלה, ומכיון שרואים שהיו **צריה לראש** והקימו להם ממשלה, הרי זה מופת מופלג שבודאי בע בגלל החטאים. (רשי תהי)

חטא חטאה ירושלים על כן לנידה היתה כל מכבדיה הזילוה. זה קאי על ישראל שהיו מכבדים את ירושלים על ידי קיום המצות (מפרשים). לכאורה הרי אומרו 'הזילוה', דמשמע שבעודם מכבדים את ירושלים היו מזלזלים בה. אמנם לפי מצב שאנו רואים בזמנינו יובן, כי אנו רואים אנשים הבאים בשם של כבוד, דהיינו שמבקשים לשרת ישראל בפשות ישראל, ואומרים שהם רוצים לכבד את ארץ ישראל ושכל כוונתם למען קדושת הארץ, אבל באמת בזה עצמם הם מחטיאים ומבזים את הארץ, על ידי שמסיתים אלו הנפשות לסור מאחרי ה'. וזהו דרך הלצונים שעל כל מעשיהם בארץ הקודש אומרים שהוא בשביל מיצת הארץ, ומי שאינו מסכים להפרת הדת שלהם נועקים עליו שהוא שונא ציון. ועל זה מקונן **כל מכבדיה הזילוה**, כי הם אומרים שמכבדים את הארץ, אבל באמת הם המזלזלים אותה ברוחניות ובגשמיות וגורמים כל הצרות. (קדושת יואל איכה עב)

לא זכרה אחריתה ותרד פלאים. לכאורה הלע זכרון שייך רק בדבר העבר, אבל במה שעתיד להיות לע שייך לומר שכירה אלע לשון המצוונות, ואם כן הוה ליה למימר לע 'ראתה' אחריתה. וגראה דה' יתברך הזהירנו בתורתו וגילה לנו כל העונשים שיבואו אם לע ישמעו לקולו, כדכתב **רש"י** על (איכה ג): נצע ממרתו אשר לוה מימי קדם וגו', שכלה גזירתו אשר לוה בימי קדם מה שכתוב בתורה; אמנם בעוונותינו הרבים שוכחים מה שכתוב בתורה, ואפילו כשזוכרים מה שנכתב אם אבל יש סמיות עינים, ומוצדים שכל זה היה שייך רק בדורות הקודמים, אבל עתה כשנשתנו הדורות לע שייך עוד עכשיו. וזהו **לע זכרה אחריתה ותרד פלאים**, שלע זכרו מה שכתוב בתורה מה שבע באחרית המעשים הרעים, והטעם כי **ותרד פלאים**, היינו שירדו למטה למיצת שכתב התורה הגרמז בפסוק (שמו' כט): הנני יוסף להפליא וגו' ואבדה חכמת חכמיו, **ופלא** רומז על שכתב התורה, כי אם היו זוכרים מה שכתוב בתורה והיו רואים לרעות בחמת מה שכתוב בה, הרי הכל מבואר בתוכה שאי אפשר להשיג טובה רק על ידי שמירת התורה והמצות ולע זולת. (ותתחנן קכו)

כל איבי שמעו רעתי ששו כי אתה עשית. הבא גרמת לי שהם שונאים אותי שהבדלתני ממחלכם וממשמיהם ומהתחנן בם, אם נתחננתי בהם היו מרחמים עלי ועל בני בנותיהם (רש"י). הנה הן אמנם שדברים אלו אמרו ישראל בקובלנא כלפי מעלה, כי סיבת השנאה שהאומות שונאים אותנו היא משום שאנו מובדלים מהם ומקורים בחיזון עמהם, אך טענה זו לומר שאמירת התורה והמצות גרמו להם לרות רצות ורעות, והביאו לתורבן הבית ולגבדן הארץ, נאמרה רק מתוך מסרון אמונה וביטחון בה', אבל האמת היא להיפוך, כי בזמן שבני ישראל מופרשים ומובדלים מהאומות אין שנאתם גדולה

כל כך, מה שאין כן כשישראל מתערבים ביניהם וילמדו מעשיהם ואוכלים ושותים עמהם, אזי גדולה שנאתם של האומות, כי מאת ה' היתה זאת להעניש את ישראל על ידי האומות ולהגלותם מארץ ישראל. ומעתה מדברה היא העומדת, כל מה שבני ישראל מתחברים יותר אל האומות, זה גורם לאורכן הגלות ולהגלותם מעל אדמתן. (טיב לבב בשלח שנג)

כי גדול כים שברך מי ירפא לך. מי שהוא עתיד לרפואת שברו של יום הוא ירפא לך (איכה רבתי ב יג). לכאורה אינו מבואר מהו 'שברו של יס'. ופשטר על פי מה שאמרו (סנהדרין כח:): בשעה שנפח שלמה את בת פרעה ירד גבריאל ונעץ קנה בים, והעלה היס שרטון, ועליה נבנה כרך גדול של רומי. וידוע אמרם (רש"י בראשית כה) ולשון מלשון ימין כשזה קס זה נופל, וכן הוא אומר לשלמה המחריב, לץ נתשלחה זור ולץ מחורבנה של ירושלים. והנה תקומתו אשר בחרה בימינו כאשר נזכה על הגאולה שלימה, אזי תחרב רומי ותתמלץ ירושלים, ואז אותו המקום שהעלה היס שרטון יחזור להיות יס כבתחלה, ונמצץ שכאשר יתרפא שברו של יס על ידי שתחרב רומי, אז הוא ירפא לך ויהיה בונה ירושלים ה'. וזהו **מי שהוא עתיד לרפואת שברו של יס הוא ירפא לך**, דשני הרפואות יהיו ביחד ובשעה אחת בחרבה בימינו. (ר"ה קסג)

פצו עליך פיהם וגו', עשה ה' אשר זמם. למה הקדים פ"פ לע"ן, מפני שהיו אומרים בפיהם מה שלץ רצו בעיניהם (רש"י). יש לפרש כי כוונתו להמלין טוב על ישראל, על פי מה שפירוש **השל"ה** מאמרם (שמות רבה כג): עתידין ישראל לומר שירה לעתיד לבוא, שבכוונה שישראל יאמרו שירה בזמן הגלות, על הישועה העתידה לבוא עליהם בקיצת המשיח, אף שלץ רצו עיניהם הישועה עדיין, כי כל כך חזק בטחונם בה' שיקיים את אשר הבטיחנו בתורתו ועל ידי עבדיו הנביאים, עד שהם מקדימים לשורר שירה על הגאולה בטרם תבוא. וזהו **שהיו אומרים בפיהם מה שלץ רצו בעיניהם**, היינו שבעת היות ישראל נתונים בצרה ובשביה, ומשוקעים בעומק מסכות הגלות, ואינם רואים בעיניהם עדיין המנוסות הישועה, אף על פי כן הם אומרים בפיהם שירה על הגאולה העתידה, כאלו כבר קם הדבר והיה, מגודל אמונתם השלימה שקיים ה' הבטחתו ויגאלנו במהרה גאולה עולמים. (לו קכג)

טמון כאן רמז נפלא על מסכות הגלות הזה. להבה בזמנים הקודמים לץ מציעץ בזמן שבית המקדש היה קיים, שהיו רואים שם עבודת בית המקדש כהנים בעבודתם ולוים בדוכנם, היה השפעת הקדושה גרמה עין בעין, גלץ לף מאר האורבן גם כן היה עוד על כל פנים נגועה ורוח הקודש והיו לזיקים לחיותם, וכדכתב **ההפלאה** (פתחץ זשירא י): מלפנים זאת בישראל נמצאו והיו נביאי אמת אשר עיניהם רואו העתידות בכח ההשפעה הנגועות החלקית אשר שרתה עליהם, וכל זו לץ הוה אנים להו, ואפילו לאחר שבטלה הנבואה מישראל משממו נביאים אחרונים, היו משתמשים בבת קול (יומץ טו:), ואמר שבטלה בת קול נגמן כח זה של ידיעת העתידות כדת מה לעשות, ואין לנו עיור רק התורה הזאת, שלך בכח התורה תפשר להשתמש לדעת כל סמוס ונעלם; וזהו **שהיו אומרים בפיהם מה שלץ רצו בעיניהם**, דהנה בדורות הקודמים רצו תמיד התגלות השכינה ושם אמרו מה שרצו בעיניהם, אבל בעוונותינו הרבים בעת אנו מיים בדור יתום אשר מסכת הגלות גדלה מאוד ונסתם כל חזון, והסתתרת פנים גדול מאוד, אין רואה ואין שומע מלומה, וכי אנו יודעים מה ענין התקיעת שופר, וכל מה שאנו אומרים הוץ מה שלץ רצינו בעיניו. (ר"ה נב)

השביענו במרורים הרוני לענה. השביעני במרורים בגלוי הפסח, הרוני לענה בגלוי מצעה בחג (איכה רבתי פתיחתא יח). 'אלה' הוץ זכר לתרות על שם שלץ הסתיק בנקס של אבותינו להחמין עד שנגלה עליהם ה' וגאלם, ו'מרור' זכר לעבדות על שם שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים, ולפי זה היה רצוי להקדים אכילת המרור לפני אכילת מצה. אך הוץ לרמוז שגאולת מצרים לץ היתה גאולה נצחית, ויש עוד אחריה חורבן וגלות הנרמז במרור. והנה אמרו (ברכות מט:): אכילה בזית שביעה בכביצה; והיינו ג' זתים. וזהו **השביענו במרורים בגלוי הפסח**, שהמרור נאכל בשביעה דהיינו לכזית שיש אחר כזית מצה, ואמאי הוץ כן, דלכאורה היה רצוי להקדימו לכזית רשמון, אך בץ לרמז **הרוני לענה בגלוי מצעה בחג**, שיש עוד מרירות אחר גאולת מצרים, וזהו גלותינו האחרון שהתחיל בגלוי מצעה בחג ה' ירחם. (תולדות תרנח)

סיפורי צדיקים, גביאור הפסוקים
המלאים זיו ונוגה מפיקים

אלה הדברים אשר דיבר משה

הגאון ר' לייב "מוכיח" הי' נוהג לדרוש ולהשמיע בכל יום ויום לפני הקהל דברי מוסר ותוכחה, פע"א אמר לו הרה"ק בעל "תולדות יעקב יוסף" הלא מצינו אצל משה רבינו שלא הוכיח את ישראל אלא סמוך למיתה, וא"כ למה זה אתה מוכיח את ישראל בכל יום, השיב לו ר' לייב, אמנם כן הוא, אלא ששנינו "שוב יום אחד לפני מיתתך" והיינו שישוב בכל יום כיון שאין האדם יודע מתי הוא היום האחרון שלו, ומה"ט גם אני צריך להוכיח סמוך למיתתי שהוא בכל עת כי לא ידע האדם את עתו.

הבו לכם אנשים חכמים ונבונים וידועים לשבטיכם

ידוע הסיפור בפי חסידים מעשה פלא שאירע אצל הרבי מלובלין (הובא בשפתי צדיק ובאמרי אמת ועוד), שבעיר מסויימת סבלו בני עיר קשות ממלשין מסור שהי' גר במקומם, לכן הם פנו אל הרבי מלובלין שיקלל אותו מסור ורשמו שמו ושם אמו בקוויטל. אמנם הרבי כשקרא שמו הגיב שהוא מאיר מאוד. הדבר הי' לפלא בעיניהם, אבל מאוחר יותר נתברר, שבאותה שעה עסק אותו מסור בהדלקת נרות חנוכה, והרבי מלובלין הרגיש וראה זאת בעיני קדשו ולכן הוא מאיר.

סיפור זה מלמדינו שאפי' אדם שפול וירוד, שורה עליו הארה, בעסקו במצוה. ואולי י"ל לפי"ז מה שפירש"י וידועים לשבטיכם, שהם ניכרים לכם, שאם בא לפני מעוטף בטליתו איני יודע מי הוא ומאיזה שבט הוא ואם הגון הוא, אבל אתם מכירין בו שאתם גדלתם אותו, ע"כ.

וקשה הרי היו צדיקי הדורות שהביטו בפני האדם והיו מכירים כל מעשיו, וכל שכן משה רעיא מהימנא שהכיר זאת, וכבר כתב הרמ"ע מפאנו זי"ע בספרו עשרה מאמרות (מא' אם כל חי ח"א פ"ג), שהי' משה רבנו צופה ברוח הקודש מנין הטיפין שבראש כל אחד ואחד כמה תולדות יעמיד כל אחד ואחד, ועליהם נאמר לגלגלתם, ואיך יטעה כאן.

אמנם לפי הנ"ל יש לומר, מה שכתב רש"י שאם בא לפני מעוטף בטליתו איני יודע מי הוא, דלא כמו פשטות הכוונה, על בגד פשוט, שמתכסה בו ואינו רואה פניו, אלא שקאי על טלית של מצוה עם ציצית, ובכח טלית של מצוה עם ציצית להאיר על נשמת האדם בשעה שמעוטף בו, וכן אומרים בלשם יחוד קודם עטיפת הטלית, שעל ידי מצות ציצית, תנצל נפשי ורוחי ונשמתי ותפלתי מן החיצונים והטלית יפרוש כנפיו עליהם וכו', ומובא בספה"ק שהם אור המקיף על האדם.

ולזה אמר להם משה, שאם בא לפני מעוטף בטליתו איני יודע מי הוא, כי אור המצוה של ציצית תאיר עליהם, ואיני יכול לדעת מי הוא.

ובדבר הזה אינכם מאמינים

פעם בא חסיד אחד להרה"ק ר' יצחק מלאיעוו זי"ע בעת ממשלת הקומוניסטן, ובכה על שפיטרו אותו מעבודתו ואין לו פרנסה רק אם יעבוד גם בשב"ק, השיב לו הרה"ק: כתיב ובדבר הזה אינכם מאמינים בה' אלוקיכם, היינו שצריך שיהי' להאדם בטחון בה' שאין מעצור לה' להושיע לו הן בפרנסה זו הן בפרנסה אחרת, אבל אנשים שחושבים שאם לא יהיה לו עבודה מסויימת, אז לא יהי' לו פרנסה כלל, אין להם אמונה בה', וזהו ובדבר הזה, היינו שתולה הסיבה דווקא בדבר הזה, אינכם מאמינים בה' אלוקיכם.

שבת חזון

פעם אחת נתארח אצל הרה"ק ר' ברוך ממעזיבוז זי"ע בשבת חזון איש חשוב ונכבד שבא מארץ הקודש, וחשיבותו היה ניכר בפני הרבי ר' ברוך, כי היה מקרבו ביותר, ובליל שב"ק היה יושב בשולחן הרב, והנה זה האיש היה מן אותם המתאבלים שם תמיד על ציון וירושלים, אשר דרכם להיות תמיד ביגון ואנחה, וכאשר זמר הרב "כל מקדש" כדרכו בניגון הרגיל, וכשהגיע לאלו התיבות: "אוהבי ה' המחכים בבנין אריאל" הביט הרב על האורח, וראה אותו דואג ונאנח כדרכו בחול, שבק הרב את הניגון מהזמר וגער בו בגערה: "אוהבי ה' המחכים בבנין אריאל - ביום השבת קודש שישו ושמחו... ואח"כ חזר לזמר בניגון הרגיל.

לשון חכמים

לשון חכמים צדק וטיישרים, בדרך צחות ומליצה נאמרים

רב לכם סוב את ההר הזה פנו לכם צפונה. עיין פירושו במדרש (דברים רבה א, ט). **וגם לי יש לרמוז על דרך צחות**, ששמעתי מי שהיה שיש ושמח בשמחת תורה וסבב והקיף את התיבה כנהוג, וראה כי גם יצר הרע הולך וסובב אתו, אמר ליה ליצר הרע, לשמחה זו מה אתה עושה, השיב לו יצר הרע, הכי למדת דבר מבלעדי, הלא כל אשר אתה רואה בידך לי הוא, והכל היה מצדי מלא פניות וכדומה, על כן אני סובב כמוך. וזה שאמר 'רב **לכם סוב**' (התיבה), '**את ההר הזה**' היינו עם יצר הרע הנקרא 'הר', על שם שנדמה לצדיקים כהר, כדאיתא בגמ' (סוכה נב) '**פנו לכם צפונה**' ר"ל שתפנו מלבכם את יצר הרע הצפון בקרבכם, כדכתיב (יואל ב, כ) ואת הצפוני ארחיק מעליכם וגו'.

רב טוב

פרפראות לחכמה

מאמרים נחמדים, ע"ד דרוש מיוסדים, כפתור ופרח משוקדים

וחצירות ודי זהב. ופרש"י וחצירות במחלקותו של קרח ודי זהב הוכיחן על העגל שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם וכו' והקשו המפרשים אמאי הקדים המאוחר ואיחר המקודם שהרי מעשה העגל היה קודם מחלקותו של קורח. ויתבאר עפי"מ דאחז"ל לא היה ישראל ראוים למעשה העגל כי אם להורות תשובה לרבים ובשל"ה הק' איתא שלבעלי מחלוקת לא מהני תשובה ומפ' בזה הפסו' חלק לבם עתה יאשמו דאין עתה לא תשובה ור"ל דאע"פ שעושים תשובה עכ"ז כאשר חלק לבם אין מועיל תשובה ואמרתי להרחיב הדברים ולבארן יפה עפימ"ש המפרשים הטעם דמועיל תשובה הלא מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול אך י"ל דישראל הם בנים למקום ואב שמחל על כבודו אין כבודו מחול [ומשו"ה לא מהני תשובה לאוה"ע שהמה כעבדים ולא מהני מחילה לגביהו] ובספר אמרות טהורות כתב דבזה שישראל נקראים בנים למקום זה דוקא כשיש אחדות ביניהם ואז כולנו בני איש אחד נחנו ובזה יל"פ הפסוק בנים אתם לה' אלוקיכם ובתנאי שלא תתגודדו ודרשו חז"ל לא תעשו אגודות אגודות דאם תעשו אגודות שוב לא תהיו בנים למקום. וא"כ א"ש שמרע"ה לא היה יכול להוכיחם קודם על חטא העגל מפני שהיה כדי להורות תשובה לרבים ובאמת לא היה ישראל ראוים לחטא זה אבל ע"י מחלקותו של קורח שוב לא מועיל תשובה לבעלי מחלוקת ולכן נתעורר אז החטא העגל.

(פנינים יקרים)

☆

וחצירות ודי זהב. ופרש"י וחצירות במחלקותו של קרח ודי זהב הוכיחן על העגל שעשו בשביל רוב זהב שהיה להם וכו' והקשו המפרשים אמאי הקדים המאוחר ואיחר המקודם שהרי מעשה העגל היה קודם מחלקותו של קורח. וי"ל בדרך דרוש עפי"מ דאי' בגמ' (ע"ז ד:) שלא עשו ישראל את העגל אלא כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה, ופרש"י שם שאם יאמר החוטא לא אשוב שלא יקבלני, אומרים לו צא ולמד ממעשה העגל שכפרו ונתקבלו בתשובה, והנה על הפסוק (בראשית ו' ג') והיו ימיו מאה ועשרים שנה כתב רש"י וז"ל: "עד מאה ועשרים שנה אאריך להם אפי ואם לא ישובו אביא עליהם מבול, ואם תאמר משנולד יפת עד המבול אינו אלא מאה שנה, אין מוקדם ומאוחר בתורה, כבר היתה הגזירה גזורה עשרים שנה קודם שהוליד נח תולדות" ולפי"ז אם אנו סוברים אין מוקדם ומאוחר בתורה הרי אפשר ללמוד תשובה מדור המבול שהמתין להם הקב"ה מאה ועשרים שנה כדי שיחזרו בתשובה, ולא היו ישראל צריכים לעשות את העגל כדי לתת פתחון פה לבעלי תשובה. ומעתה י"ל דמשום כך הקדים המאוחר להוכיחם על מעשה קורח, ורק אח"כ על מעשה העגל כדי להורותם שאין מוקדם ומאוחר בתורה, כדי שלא יוכלו ישראל להשיב לו שעשו את העגל כדי לתת פתחון פה לבעלי תשובה ולכן יכול להוכיחם על מעשה העגל.

(דברי שלמה)

☆

במדרש פליאה הרוצה לידע שפנחס זה אליהו יראה מאלה הדברים והיא פלאי. והנל"פ עפי"מ שהקשה בילקוט ראובני (פר' פנחס) איך אליהו מעיד ברקיע על מעשה בני אדם, והלא הוא רק עד אחד, והתורה אמרה על פי שניים עדים יקום דבר, ותי' בס' שמנה לחמו עפי"י דברי הזוה"ק (פר' אחרי) שבשעה שהרג פנחס לזמרי פרחה נשמתו ונכנסו בו נשמות נדב ואביהוא, וכיון שפנחס זה אליהו א"כ הרי יש לו שתי נשמות של שני בני אדם, ומשום כך יכול הוא להעיד ונחשבה עדותו כעדותם של שניים. אכן ת"י זה הוא רק להסוברים שאליהו הוא פנחס, אבל אם אליהו אינו פנחס שוב קשה כקושיא הנ"ל איך אליהו מעיד והלא אינו אלא עד אחד. והנה את הדין הזה שצריכים להיות שני עדים מקרא מפורש הוא בספר דברים "על פי שנים עדים יקום דבר", ובזה יובן דברי המדרש הרוצה לידע שפנחס זה אליהו יראה מאלה הדברים, דהיינו מפסוק שנאמר בספר דברים "על פי שנים עדים יקום דבר" וממילא קשה איך אליהו מעיד יחידי, אלא ע"כ צ"ל שאליהו הוא פנחס ולכן נחשב כשני עדים.

(אשי ישראל)

דורש טוב

ה' אלקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים, ויברך אתכם כאשר דיבר לכם. ופירש"י זו משלי הוא, אבל הוא יברך אתכם כאשר דבר לכם. וקשה, **א**. אמאי בירכם דייקא שיוסף עליהם במספר אלף פעמים. **ב**, מה נתכוין בתשובתו 'זו משלי' שנראה כדבר הנמסר מיד ליד כדבר שהיה ברשותו ומסרה להם.

וי"ל דהנה אמר לו השי"ת למשה רבינו ע"ה במעשה עגל **'ואעשה אותך לגוי גדול'**, והיינו אם ח"ו יתקיים הגזירה על כלל ישראל, אמנם הא אמרו חז"ל [ברכות ז.] **כל דיבר שיצא מפי הקב"ה אפילו על תנאי אינו חוזר**, ועוד אמרו [סוטה יא.] **מידה טובה מרובה חמש מאות ממדה פורעניות**. וא"כ הגם שנתבטל הגזירה בתפילת משה רבינו ע"ה, יש לו בידו ברכת ה' על ריבוי בשיעור חמש מאות פעמים כמנין בני ישראל.

והנה שוב שנית אחר מעשה מרגלים ג"כ אמר לו הקב"ה **'ואעשה אותך לגוי גדול ועצום ממנו'**, הרי הוא שנית כשיעור הבטחה ראשונה בחמש מאות פעמים כמספר בני ישראל, וכיון שדיבור של הקב"ה אפילו על תנאי אינו חוזר, ע"כ בהבטחה שניה היו חמש מאות פעמים נוספות חוץ מהבטחה הראשונה. **הרי שני פעמים חמש מאות שהם אלף, וברכה זו מסר משה רעיא מהימנא לישראל בעת עתה**, ולזה בירכם **'יוסף עליכם ככם אלף פעמים' דייקא**, ולזה גם נתכוין בתשובתו **'זו משלי' היינו שהם שלו ממש**, אבל 'הוא יברך אתכם כאשר דיבר לכם' כמו'כוכבי השמים לרוב.

הפלאה (בהקדמה עמ"ס כתובות, וכ"ה בפנים יפות בפרשתן, ועי"ש פר' חוקת)

בחומש דברים לא נזכר כו תורת כהנים

סֵפֶר אֵלֶּה הַדְּבָרִים, הַסֵּפֶר הַזֶּה עִנְיָנוֹ יְדוּעַ שֶׁהוּא מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה. וְכָאֵר בּוֹ מֹשֶׁה רַבֵּנוּ לְדוֹר הַנִּכְנָס בָּאָרֶץ, רֹב מִצְוֹת הַצְּרִיכוֹת לְיִשְׂרָאֵל. [אבל] **וְלֹא יְבָאֵר בּוֹ דָּבָר בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים, לֹא בְּמַעֲשֵׂה הַקָּרְבָּנוֹת, וְלֹא בְּטָהֳרַת הַמַּחֲנִים וּבְמַעֲשֵׂיהֶם, שֶׁכְּבָר בֵּאַר אוֹתָם לָהֶם** [הכל], ולא נשאר מה לבאר עוד. אמנם לכאורה היה צריך לחזר ולומר לכהנים כדי לזרזם, על זה מתרץ], **וְהַכֹּהֲנִים זְרִיזִים הֵם, לֹא יִצְטָרְכוּ לְאַזְהָרָה אַחַר אַזְהָרָה. אֲבָל בְּיִשְׂרָאֵל יַחְזֹר הַמִּצְוֹת הַנּוֹהֲגוֹת בָּהֶם** [מכח שני טעמים: א.] **פַּעַם לְהוֹסִיף בָּהֶם בִּיאוּר,** [ב.] **וּפַעַם שֶׁלֹּא יַחֲזִיר אוֹתָן רַק לְהַזְהִיר אֶת יִשְׂרָאֵל בְּרֹב אַזְהָרוֹת** [אע"פ שלא נתחדש בה דבר], **כְּמוֹ שֶׁיִּכְּוֹנוּ בַּסֵּפֶר הַזֶּה בְּעִנְיְנֵי עֲבוֹדָה זָרָה אַזְהָרוֹת מְרֻבּוֹת זוֹ אַחַר זוֹ, בְּתוֹכָחוֹת, וְקוֹל פְּחָדִים אֲשֶׁר יַפְחִיד אוֹתָם בְּכָל עֲנְשֵׁי הָעֲבֵרוֹת".**

'ויאמרו טובה הארץ', מי אמרו?

וַיִּקְחוּ בְיָדָם מִפְּרִי הָאָרֶץ וַיּוֹרִדוּ אֵלֵינוּ וַיָּשִׁבוּ אֹתָנוּ דָּבָר וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹקֵינוּ נֹתֵן לָנוּ:
(פרק א פסוק כה)

וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹקֵינוּ נֹתֵן לָנוּ. מִי הֵם שֶׁאָמְרוּ טוֹבָתָהּ, יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב. לְשׁוֹן רַשִׁ"י מִסִּפְרֵי (דברים כה). **וַאֲנִי תְּמַהּ, אִם כֵּן מָה הַטַּעֲנָה הַזֹּאת עֲלֵיהֶם, וְרָאוּי שֶׁיֹּאמְרוּ לָעֲשָׂרָה יוֹתֵר מִן הַשְּׁנַיִם. אוּלַי טָעַן עֲלֵיהֶם, כְּיוֹן שֶׁהִקְבִּ"ה הוֹדִיעַ אֶתְכֶם שֶׁהִיא אֶרֶץ טוֹבָה, וּגְדוֹלֵי הַשְּׁלוּחִים וְהַצַּדִּיקִים שֶׁבָּהֶם אַף הֵם מְעִידִין כֵּן, הָיָה לָכֶם לְהַאֲמִין, כִּי הָאֲחֵרִים מִפְּנֵי מוֹרַךְ לֵב אָמְרוּ מָה שֶׁאָמְרוּ.**

וְהַנָּכוֹן מָה שֶׁפֵּירַשְׁתִּי שָׁם (בפרשת דברים יג לב) **שֶׁכֻּלָּם הוֹדוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְכָל הָעֵדָה, וְאָמְרוּ** (שם יג כז) **בָּאנוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר שְׁלַחְתָּנוּ וְגַם זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ הִיא וְזֶה פִּרְיָהּ, וְהִנֵּה כֻּלָּם בְּהִסְכָּמָה אַחַת בְּטוֹבַת הָאָרֶץ, אֲבָל בְּחוֹזֶק הָעַמִּים הֵם הִמְסוּ אֶת לְבָבָם. וְאַחֲרֵי כֵן בְּרֹאותָם כִּי יְהוֹשֻׁעַ וְכָלֵב יְחַזְּקוּ אֶת לִבָּם לַמִּלְחָמָה, בָּאוּ שְׁאָר הַמְרַגְּלִים אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא בְּפִנֵּי מֹשֶׁה וְהוֹצִיאוּ דִּבָּה עַל הָאָרֶץ שֶׁהִיא אֶרֶץ אוֹכֶלֶת יוֹשְׁבֶיהָ, וְזֶהוּ וַתָּרִגְנוּ בְּאָהֳלֵיכֶם** (פסוק כז). **וְגַם הָעָם לֹא יָקִימוּ בִּפְנֵי מֹשֶׁה הַדִּבָּה הַזֹּאת, כִּי יַכְחִישֵׁם שֶׁלֹּא אָמְרוּ כֵּן בַּתְּחִלָּה, וְהוֹדוּ שֶׁהִיא טוֹבָה וְגַם זָבַת חָלָב וּדְבַשׁ, אֲבָל אָמְרוּ לְמֹשֶׁה** (בפסוק כח) **אֲנָה אֲנַחְנוּ עוֹלִים אַחֵינוּ הֵמַסּוּ אֶת לְבָבֵנוּ לֵאמֹר עַם גָּדוֹל וָרָם מִמֶּנּוּ. וְעַל כֵּן יֹאמַר לָהֶם מֹשֶׁה עַתָּה, אֱמֶת הוּא כְּדִבְרֵיכֶם שֶׁהָעָם הַהוּא גָּדוֹל וָרָם, אֲבָל ה' יִלָּחֵם לָכֶם כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה עִמָּכֶם מִמִּצְרַיִם וְעַד הֵנָּה. וְזֶה טַעַם, וּכְדָבָר הַזֶּה אֵינְכֶם מַאֲמִינִם בַּה' אֱלֹקֵיכֶם שֶׁאֵין הָעִקָּבָה אֶלָּא מִמִּיעוּט אֱמוּנָה. הִנֵּה כָּל הַפָּרָשָׁה כְּפִשׁוּטָהּ וּמִשְׁמָעָהּ".**

מעשה חש"ב

א מבואר בדברי רבינו שבמשנה תורה לא חזר משה רבינו על מעשה הקרבנות, ולא על עבודת הכהנים שכבר מבואר בחומשים הקודמים, משום דכהנים זריזים הם ולא יצטרכו לאזהרה אחר אזהרה. אבל בישראל יחזור המצות הנוהגות בהם להוסיף ביאור.

ולפי זה אפשר לבאר הכלל שאיתא בש"ס דבקדשים אמרינן 'שנה עליו הכתוב לעכב', פירוש מכיון שכתבה התורה שני פעמים, הרי הוא לעיכובא. אבל בשאר מצות לא נאמר הכלל, דשנה עליו הכתוב לעכב, (יעויין בתוס' מנחות לח. ד"ה ואם הקדים). ולפי הנ"ל א"ש דכיון שכהנים זריזים הם לא יצטרכו לאזהרה אחר אזהרה, וא"כ למה נכתבה עוד הפעם, אלא בע"כ לומר שזה לעיכובא, משא"כ שאר מצוות הנוהגות בישראל, אין ראיה בזה שנכתבה עוד הפעם שזה לעיכובא, מכיון שבמצות הנוהגות בישראל כן צריכים אזהרה אחר אזהרה.

ב **תמצית דברי רבינו:** רבינו הקשה על דעת רש"י שרק יהושע וכלב אמרו טובתה של ארץ ישראל, א"כ מה הטענה על כלל ישראל שהאמינו לדברי הרוב. ומבאר לדעת רש"י שהטענה היתה כיון שה' הודיע להם שהיא ארץ טובה, וגדולי השלוחין והצדיקים שבהם אף מעידין כן, היה להם להאמין להם.

אמנם רבינו מפרש, שבתחילה בפני משה ואהרן וכל כלל ישראל דברו כל המרגלים בשבחה של ארץ ישראל, והטא המרגלים היתה רק מה שאמרו 'אפס כי עז העם', שפירשו שאי אפשר להילחם עמם ולנצחם, בזה חטאו, שלא נתבקשו אלא להעיד מה שעיניהם ראו, ולא את פירושם. אבל אח"כ כשראו כי יהושע וכלב חיזקו את לבם למלחמה, באו שאר המרגלים אל בני ישראל לאהליהם בצנעה שלא בפני משה, ואז הוציאו דבה על ארץ ישראל, וזהו שנאמר 'ותרגנו באהליכם' וכו'. עכתודה"ק.

העולה מן האמורין, שבתחילה כל המרגלים העידו שארץ ישראל טובה מאוד, ורק פירושם, היתה חטא. אבל בסוף חטאו גם בעדותם, שהוציאו דבה על ארץ ישראל.

ונראה לומר, דעל זה שהאמינו ישראל להמרגלים בפירושם שאמרו 'אפס העם הזה', ואי אפשר להלחם עמם ולנצחם, לא היה להם חטא, דהרי אמרו חז"ל (יומא פג) אע"ג דאמרינן תרי כמאה, "ה"מ לענין עדות, אבל לענין אומדנא בתר דעות אזלינן". ולכן כיון שהאומדנא של 'אפס כי עז העם', היתה הרוב, היה מותר להם להאמין. רק החטא של כלל ישראל היה בזה שהאמינו על העדות שלהם שדברו רעה על ארץ ישראל, דהרי על זה אמרינן תרי כמאה.

שלשה פשטים ב'וידעים לשבטיכם'

הָבוּ לָכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וּנְבֹנִים וִידֻעִים לְשִׁבְטֵיכֶם וַאֲשִׂימֵם בְּרָאשֵׁיכֶם: (פרק א פסוק יג)

וִידֻעִים לְשִׁבְטֵיכֶם. שֶׁיִּהְיוּ נִיכָּרִים לָכֶם, שֶׁאִם בָּא לְפָנַי מְעֻטָּף בְּטַלִּיתוֹ, אֵינִי יוֹדֵעַ מִי הוּא וּמֵאַי זֶה שֵׁבֶט הוּא, אֲבָל אַתֶּם מַכִּירִים אוֹתוֹ, שֶׁגִּדַּלְתֶּם אוֹתוֹ. לְשׁוֹן רַשִׁ"י מִסִּפְרֵי. וְאִם כֵּן, יִהְיֶה 'לְשִׁבְטֵיכֶם' קָשׁוּר עִם 'וִידֻעִים'[א].

אֲבָל עַל דֶּרֶךְ הַפְּשָׁט טַעֲמוֹ: הָבוּ לָכֶם לְשִׁבְטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים[ב]. וְעַל דַּעְתִּי, טַעַם 'וִידֻעִים' שֶׁהֵם יְדוּעִים לַשּׁוֹפְטִים, כְּלוֹמַר, שֶׁמַּעֲלָתָם יְדוּעָה וְנִיכֶּרֶת לְמִנּוֹתָם בָּהּ שׁוֹפְטִים. וְכָלַל מַעֲלוֹת הַשּׁוֹפְטִים בְּמִלַּת 'וִידוּעִים', כִּי הַשּׁוֹפְטִים צְרִיכִין לִהְיוֹת (שמות פא יח) **'אַנְשֵׁי חַיִל יִרְאֵי אֱלֹהִים אַנְשֵׁי אֱמֶת שֹׂנְאֵי בָצַע כַּאֲשֶׁר אָמַר יִתְרוֹ, וְאֵלֶּה הָיוּ יְדוּעִים לַשּׁוֹפְטִים מִתְּחִלָּה, כִּי הָיוּ הַכֹּל אוֹמְרִים: רְאוּי זֶה לִהְיוֹת שׁוֹפֵט[ג].**

פתירה בדברי רבינו האם פתחו בשלום עם סיחון

קוּמוּ סְעוּ וְעִבְרוּ אֶת נַחַל אַרְנֹן רְאֵה נָתַתִּי בְיָדְךָ אֶת סִיחֹן מֶלֶךְ חֶשְׁבּוֹן הָאֱמֹרִי וְאֶת אַרְצוֹ הָחֵל רָשׁ וְהִתְגָּר בּוֹ מִלְחָמָה: (פרק ב פסוק כד)

רְאֵה נָתַתִּי בְיָדְךָ אֶת סִיחֹן. הַדִּבּוּר הַזֶּה הוּא הָאֲמוּר לְמַטָּה (פסוק לא) **רְאֵה הַחִלּוֹתִי תֵּת לְפָנֶיךָ. וְקוֹרֶדֶם לָבֵן שָׁלַח לוֹ מַלְאָכִים מִמִּדְבַּר קְדֵמוֹת. כִּי אַחֲרֵי שֶׁיְּצוּנוּ הַשֵּׁם הֶחֱל רָשׁ וְהִתְגָּר בּוֹ מִלְחָמָה, לֹא יִשְׁלַח לוֹ דִּבְרֵי שָׁלוֹם אֲעֶבְרָה בְּאַרְצֶךָ. כִּי אִם יִשְׁמַע אֵלָיו יִהְיֶה עוֹבֵר עַל דִּבְרֵי הַשֵּׁם. וְאִם יָדַע שֶׁלֹּא יִשְׁמַע יִהְיֶה שְׁלִיחוּתוֹ לָרִיק. וְלֹא תַּחְשֹׁב לוֹמַר כִּי הִיא הַמִּצְוָה שֶׁנִּצְטַוִּינוּ** (לְהַלָּן כ י) **כִּי תִקְרַב אֶל עִיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וְקָרָאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם. כִּי שָׁם כָּתוּב** (בפסוק יא) **וְהָיָה כָּל הָעָם הַנִּמְצָא בָּהּ יִהְיוּ לְךָ לָמַס וַעֲבָדוּךָ, וְכָאן אִם שָׁמַע לָהֶם לֹא הָיוּ נוֹגְעִים בּוֹ כְּלָל[ד]. אֲבָל פֵּירוּשׁ 'וְאָשְׁלַח מַלְאָכִים' כְּבָר שִׁלַּחְתִּי מַלְאָכִים אֲבָל הַחֻקִּים דִּבְרֵי הַשֵּׁם לְבַאֵר כִּי הִקְשָׁה ה' אֶלֹהֶיךָ אֶת רוּחוֹ** (בפסוק ל) **לוֹמַר כִּי הַכֹּל סִבָּה מֵאֵת הַשֵּׁם כִּי כֵן אָמַר לִי.**

מעשה חש"ב

א לדעת רש"י 'וידועים' קאי על 'שבטיכם', כמבואר ברש"י שיהא נכרים לכם. אבל 'וידועים' אינו מעלה של הדיינים כמו 'חכמים ונבונים'.

והנה משמעות לשון רש"י 'איני יודע מי הוא ומאיזה שבט הוא', שצריכים למנות דיינים לכל שבט מאותו שבט, דאל"כ מה הנפ"מ מאיזה שבט הוא. והרי הוא כמו שנאמר (להלן טז יח) "שופטים ושוטרים תתן לך וגו' לשבטיך", וכתב ברש"י (ד"ה לשבטיך) "מלמד שמושיבין דיינים לכל שבט ושבט גו'", ומסתמא היו ממנין דיינים מאותו שבט.

ב דעת רבינו על דרך הפשט 'וידועים' אינו קאי על 'לשבטיכם', רק 'לשבטיכם' קאי על 'הבו לכם', כמו שהיה כתוב הבו לכם לשבטיכם וגו'. 'וידועים' הרי הוא מעלה של הדיין שהיה יודע שהוא צדיק. (ומחולק עם רש"י בשתי דברים. א. ש'וידועים' אינו קאי על לשבטיכם ב. שהוא מעלה של הדיין).

ג דעת רבינו (באופן זה) ש'אמנם 'וידועים' קאי על 'שבטיכם', אבל 'וידועים' הרי הוא מעלה של הדיין, וכלל משה רבינו ב'וידועים' את המעלות הדרושות לשופטים, שהם אנשי חיל יראי אלקים אנשי אמת שונא בצע, ואלה שיש להם מעלות הנ"ל ידועים מראש כי הם ראויים להיות שופטים, וה"פ 'וידועים לשבטיכם', שמי שיש להם אלו המעלות – ידועים שראויים להיות שופטים. (ולפי פשט זו מחולק עם רש"י רק בדבר אחד, שלרש"י 'וידועים' אינו מעלה של הדיין, משא"כ לרבינו הרי הוא מעלה של הדיין).

ד **תמצית הדברים.** כתוב בפרשת שופטים (פרק כ, י יא) "כי תקרב אל עיר להלחם עליה, וקראת אליה לשלום. והיה אם שלום תענך, ופתחה לך, והיה כל העם הנמצא בה יהיו לך למס ועבדוך". ביאור הדברים שלפני שיוצאים למלחמה על ערי הגוים, בתחילה יש לקראם לשלום. ואם יסכימו, והיה כל העם הנמצא בה למס ועבדוך. וע"ז ינצלו ממיתה. ואם לא יסכימו יהרגם.

ונחלקו רש"י ורבינו באיזה מלחמה הכתוב מדבר. דעת רש"י (שם) שבמלחמת הרשות הכתוב מדבר, אבל בשבעת העממין שהוא מלחמת מצוה, אסור להשלים עמם, אף אם יקבלו עליהם מס ועבודה, משום החשש שיחטיאו את ישראל בעבודה זרה. אמנם דעת רבינו שאפילו בשבעת העממין שהוא מלחמת מצוה, מתחילה יש לקראם לשלום. ואין לחשוש שמא יחטיאו את ישראל בעבודה זרה רק כשאינם נכנעים לישראל. עי"ש.

ועל זה כתב רבינו שלא תחשוב לומר, כי שליחת המלאכים לסיחון היא המצוה שנצטוו 'וקראת אליה לשלום', שהרי רבינו לשיטתו גם בשבעת עממין שייך מצוה זו, וע"ז כתב רבינו שאינו כן, כי שם כתוב 'והיה כל העם הנמצא בה יהיו לך למס ועבדוך, וכאן אם שמע להם לא היו נוגעים בו כלל.

סתירה בדברי רבינו

והנה נתקשו המפרשים דלכאורה דברי רבינו כאן סותר למש"כ רבינו לקמן פסוק לד. 'ואע"פ כן פתחו להם בשלום, שכך היא המצוה". הרי ששליחת השלוחים היה לקיים המצוה 'וקראת אליה לשלום'. ואפשר לומר בהקדם דברי רבינו (פרשת חקת פרק כא פסוק כא) על הכתוב 'וישלח ישראל מלאכים אל סיחון מלך האמורי לאמר. אעברה נא בארצך'. שמשה רבינו לא היה חפץ עתה להלחם בהם, אע"פ שארץ סיחון ועוג היא נחלת ישראל, כי יודע היה שישראל לא יכבשו עתה את כל העשרה העממין. ורצה שיהיה כל כיבושם מעבר הירדן המערבי. עיי"ש.

ומשמע מדברי רבינו שהמצוה של וקראת אליך לשלום יש בזה שני חלקים.

א. כשהולכים **להלחם** ורוצים לכבוש ערי הגוים יש המצוה של 'וקראת לשלום'.

ב. אפילו כשרוצים רק **לעבור** דרך שם, [ולא לכבשם], נמי יש המצוה של וקראת לשלום. שיש לבקש רשות בתחילה. וראיה לדבר שהרי גם אצל מואב מצאנו שמשה ביקש רשות לעבור בארצם, כמו שנאמר ביפתח (שופטים יא יז) 'וגם אל מלך מואב שלח ולא אבה'. ושם בוודאי היה הבקשה רק רשות לעבור שם, ולא לכבשם, שהרי נאמר (דברים ב ט) 'אל תצר את מואב, ואל תתגר בם מלחמה'. ואם נאמר שבשביל לעבור בארץ אחרת אין צריכים לבקש רשות. למה שלחו שלוחים אל מואב. הרי לנו להדיא שגם בשביל לעבור בארצם של עכו"ם יש לבקש רשות בתחילה.

ולפי"ז אפשר לומר דשניהם אמת. דמש"כ רבינו כאן שלא רצה לקיים בזה המצוה, היינו חלק הראשון של המצוה שבששה שכובשים ערי העכו"ם יש לפתוח בשלום. דהרי עכשיו לא רצה לכבשו. רק לעבור שם. ומש"כ רבינו לקמן שרצה לקיים בזה המצוה, היינו חלק השני של המצוה דגם כשעוברים דרך ארצם יש לפתוח בדרך שלום.

מאמר המשך:

וּבְיוֹם הַשַּׁבָּת (במדבר כח, ט)

זמן תפילת שחרית ביום השבת (ג)

מאת: הרב שלמה שבתי קעסטנבוים, חבר המערכת

כבר התחלנו בפרשת פנחס לחקור במה שמצינו בפסוקים סדר הקרבת הקרבנות, התמידים בכל יום ומוספי השבת והמועדים, ואצל קרבן מוסף שבת כתיב (במדבר כח,ט) **וביום השבת שני כבשים וגו', וב'מרדכי' מס' שבת** (סימן שצ"ח) **מצינו שכתב: "על מה שנהגו העולם שכל ימי השבוע מתעוררין בבקר לבית הכנסת להתפלל או ללמוד, ובשבת ישנים יותר בשחרית, זהו טעמו של דבר שבכל ימי השבוע נאמר בתמיד של שחר 'בבקר בבקר', ובתמיד של שחר דשבת לא נאמר 'בבקר' אלא וביום השבת ולשון זה משמע איחור, כדמשמע ביומא** (לג:)**, וטעם זה שמע ר"י בר' יהודה בעיר רומא מפי רב האי גאון", עי"ש.**

והעתקנו מה שבאמת קשה ונלאו להבין דבריו הק', דהא הפסוק וביום השבת כתיב בפרשת המוספין, ואילו תמיד של שחר חובתו בכל יום, וא"כ איך הוציא מכאן רב האי גאון דיש לאחר תפלת 'שחרית' שנתקן נגד התמיד? ונמשיך כעת בענין זה של איחור תפילת יום השבת.

והנה במס' מגילה (כג.) תניא: "דביו"ט מאחרין לבוא וממהרין לצאת, ביום הכפורים ממהרין לבוא ומאחרין לצאת, ובשבת ממהרין לבוא וממהרין לצאת", דהיינו דביו"ט מאחרין לבוא לבית הכנסת להתפלל וממהרין לצאת מבית הכנסת. וברש"י ביאר הטעם: דמאחרין לבוא דצריכין להכין לסעודת יו"ט, וממהרין לצאת משום שמחת יו"ט, ובשבת ממהרין לבא שכבר תיקנו הכל מערב שבת ויפה למהר ביאתן לקרות שמע כוותיקין, וממהרין לצאת משום עונג שבת. הרי מבואר בהדיא דאדרבה בשבת מקדימין לקרוא שמע כותיקין, רק ביו"ט מאחרין.

[ואגב עי' ב'הגהות היעב"ץ' דלכאורה אמאי ביו"ט מאחרין הא להכין לסעודה אין זו מלאכת אנשים רק נשים, ומבאר דאנשים צריכין שמור על הבית והילדים בשעה שנשותיהן עוסקות בצרכי הסעודה וגם הן צריכות סיוע מבעליהן... עי"ש, אולם במס' סופרים מבואר דנשים באים לבית הכנסת לשמוע קריאת התורה, וע"כ כיון דממתינים להם הי' מאחרין לבוא בבית הכנסת ואכ"מ להאריך בזה].

ובספר 'הפרדס הגדול' כתב רש"י (סימן צ"ט): "דבשבת משכימין לבית הכנסת לדברי שירות ולפסוקי דזמרה ולהאריך בהם כפי הצורך כדי לקרוא ק"ש בעונתה ולהתפלל תפלה בעונתה" וכו', עי"ש.

וב'ערוך השלחן' (סימן רפ"א סעי' א') כתב ליישב דברי המרדכי דסובר דבשבת מאחרין להתפלל, דלכאורה מבואר במס' מגילה דבשבת ממהרין לבוא לבית הכנסת, וז"ל: "ואולי סבירא ליה דזה שאמרו 'ממהרים לבא' - אינו על כנגד ימי החול, דלא הזכיר בגמרא ימי החול, אלא כנגד יום טוב, שאומר שם 'מאחרין לבא', משום דצריך להכין לסעודת יום טוב - כנגד זה אמר

דבשבת 'ממהרין לבא', כלומר יותר מביום טוב, אבל כנגד ימי החול מאחרין", עי"ש.

אולם ב'בית מאיר' (סימן רפ"א) תמה על זה: דמבואר ב'מגן אברהם' (סק"א) דבשבת ממהרין כו' כדי לקרות ק"ש בזמנה ולכאורה היינו כוותיקין כדאיתא במסכת סופרים פי"א, וכ"כ רש"י בפ' הקורא עומד (דף כ"ג), וא"כ איני יודע מה האיחור מבחול, הא עיקר זמנה אף בחול אינו אלא כוותיקין", עי"ש.

ובשו"ת 'חתם סופר' (או"ח סימן ס"ט) דן שם אי שרי לעשות סעודת ברית בין שחרית למוסף, דהמנהג הי' להתפלל שחרית בהשכמה ולהפסיק לפני תפילת מוסף, ודן שם אי יכולין לעשות אז סעודת ברית, ומשיב שם להשואל, בזה"ל: "ויפה הנהיג בעירו להתפלל שחרית בהשכמה ולאספם שנית לתפלת מוסף כדי שלא יעברו זמן קר"ש", עי"ש.

וציינו האחרונים דמבואר ב'פרי עץ חיים' (למרן האריז"ל) ד"בשבת הי' משכים שחרית לבית הכנסת ואומר קרבנות וברכות כשאר ימי השבוע" וכו', עי"ש. ומבואר דאריז"ל הי' גם בשבת משכים בבקר.

ובספר 'נוהג כצאן יוסף' (שבת אות כ"ח) לאחר שהעתיק דברי המרדכי דבשבת מאחרין לבוא להתפלל, כתב ע"ז בזה"ל: "אכן בקהילות גדולות יש למהדרין מן המהדרין חבורות קדושות שמתפללין בבוקר השכם תפלת שחרית (דהיינו דמקדימין להתפלל לפני הציבור), ואין אומרין קרוב"ץ, ומוציאין ס"ת וקורין שבעה קרואים, ואין מתפללין מוסף עד שמתפללים כל הקהל, אז הולכים ג"כ לבית הכנסת, כי בשעה שהתפללו וגמרו תפילת שחרית לא הי' עדיין זמן מוסף, והלומדים שביניהם עומדים בבית הכנסת ולומדים בספר בשעה שהציבור מתפללין שחרית, ובשעה שאומרים קרוב"ץ אומרים עמהם, לפי שאין אומרים קרוב"ץ אצל ההשכמה", עי"ש.

וכעין זה מבואר בשו"ת 'נודע ביהודה' (מהדו"ת סימן ט"ו) דנהג כן, וז"ל: "וכן אני נוהג בבית הכנסת של בחורים שבביתי שבכל שבת שחרית יש לי מנין הבאים להשכמה ואנחנו מתפללים שחרית, ושוב באים הבחורים וכל השייך להם ומתפללים שנית, ואני מניח החזן השני במקום שעמד הראשון כי לא שייך בזה פגם כלל" וכו', עי"ש.

ובאמת בכמה קהילות קדושות וחסידות הי' מקפידין גם בשבת להתפלל לפני זמן תפלה עכ"פ לפי השעות שוות, וכמו שהאריך בספר ישראל והזמנים (סימן כ"ח) ואעתיק לשונו: "ובהקדמה לשו"ת משפטיך ליעקב מביא שבבוא הרה"ק רש"א האלברשטאם זצוק"ל מראצפערט לעיר פאפא על שבת, שאלו הגה"צ בעל ויגד יעקב ז"ל בער"ש מתי יתפלל הרבי למחר, השיב לו בזה"ל דער היילגיער לובלינער זצ"ל האט געזאגט אז 9:00 אזייגער איז זמן תפלה, ואולי זה רק על שבת כמעשה שהי' דהלא הבאנו למעלה שהגה"ק החוזה מלובלין זיעועכי"א התפלל בכל יום עם נצה"ח, וכן הי' המנהג אצל אדמור"י קאמארנא ז"ל עי' מנהגי קאמארנא אות קצ"ד, וידוע שכן התפללו צדיקי אדמור"י סיגוט ומונקאטש זצוק"ל בשבת בשעה 9:00, והעיד לפני הרה"ג רנ"י מייזעלס ז"ל אב"ד אבני שלמה ששאל מרבינו מסאטמאר זי"ע מתי לקבוע זמן תפלה בשבת במעונות הקיץ להבחורים קעמ"פ ואמר לו שיקבעו בשעה תשע, והוסיף שגם אביו בעל קדושת יום טוב זצוק"ל התפלל בשעה 9:00, וכה שמעתי מהרה"ג אב"ד לאנדסבערג ז"ל שכן נהגו אצל החסידים במדינתו להתפלל בשבת בשעה 9:00, והאשכנזים התפללו בהשכמה 15- 30 מינוט אחר זמן הקבוע בימות החול, וכן הי' המנהג בהשטיבלעך של החסידים בעיר פעסט ובעיר אוהעל להתפלל בשבת בשעה 9:00, ומפי הגה"צ אב"ד פאיע ז"ל שמעתי שבגלילתו התפללו בביהמ"ד של העיר בשעה 8 ואצל חסידים בהשטיבלע"ך בשעה 8:30", ע"כ.

וכ"ה בס' 'בית שלמה' שמנהג הרה"ק מהר"ש שפירא ז"ל ממונקאטש בעל שם שלמה לעמוד להתפלל בשבת בשעה 9 כדי שיגמרו שמונ"ע קודם שעה שהוא סוז"ת לפי דעת הסוברים דמחשינן שעות שוות, וכן שמעתי שהעיד הגה"צ מקיוויאשד ז"ל שעל שיטה זו הוא שסכמו עצמן בשבת מלפנים בכמ"ק במדינת אירופא שעמדו להתפלל בשעה 9 והמכוון הי' שיגמרו שמונ"ע קודם שעה 10", עי"ש.

המשך המאמר בגליון שבוע הבא בס"ד

מס' ברכות - דף כ"ט

ולבסוף נעשה צדוקי, זיך געהאלטן נערעכט

שמש בכהונה גדולה פ' שנה ולבסוף נעשה צדוקי. בשם הרה"ק מריזשין זללה"ה אמרו (נר ישראל חלק ב', עמ' ע"ו) לפרש על דרך המוסר **"ולבסוף נעשה צדוקי - ער איז נאך גיווען בייי זיך נערעכט"**, כלומר שאחרי כל עבודתו עדיין היה נדמה בעיניו שהוא צדיק וישר, ולא הגיע לידי ענוה הנכונה **לערך עבדי ה' האמיתיים, וכדרך משה איש האלקים אשר העיד עליו הכתוב כי עם היות עצם התורה היה 'עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה'.**

ועל דרך התחזקות פי' הרה"ק **רבי מרדכי חיים מסלונים** זללה"ה (מאמר מרדכי ח"א, ע' י"ז) **הלא מדה טובה מרובה ת"ק פעמים** (יומא עו.) וכיון שיכול להיות כהן ששימש בכהונה גדולה ולבסוף נתהפך לצדוקי, **"קל וחומר שצריך להיות ההיפך לטוב"**, כי באמת אמרו אין דבר העומד בפני התשובה.

גודל הפגם של מאכלות אסורות

כתב מרן האריז"ל **בספר הגלגולים** (פרק נ"ח) שיוחנן כהן גדול נכשל במאכל שלא כהוגן, **ודבר זה גרם לו כל הרעה הואת שנהפך לצדוקי**, עי"ש. ועי' בברך משה (פ' שמיני עמוד סד) **שמזה נשמע לנו עד היכן מגיע הפגם של מאכלות אסורות, שעל ידי זה יכול האדם ליפול מאיגרא רמא לבירא עמיקתא, והרי הוא עלול לאבד את כל תורתו ועבודתו אשר פעל ואשר עשה בכל ימי חייו וליפול ברשת הטומאה.**

אם היה להם כל טוב היו עושים רצונו ית'

הושע ה' את עמך שארית ישראל בכל פרשת העבור יהיו צרכיהם לפניך. על דרך **מליצה ישרה לעורר זכות ורחמים על ישראל** הביא כ"ק האדמו"ר בעל **אריה שאג** זללה"ה, וז"ל (ח"א רמ"ח): שמעתי מכ"ק **אאמו"ר הגאון** [הרה"ק רבי סיני מזיגראד] זללה"ה: דהנה בגמ' פירשו (כ"ט ע"ב) **אפילו בשעה שהם עוברים על דברי תורה יהיו כל צרכיהם לפניך**, שפירושו הוא שהשי"ת יזכור בשעה שאין עושין רצונו של מקום, שזהו מפני שאין להם צרכיהם, ושזה יהי' לפניו לדון אותם לכף זכות, **כי באם הי' להם כל טוב היו עושים רצונו.**

דף ל'

אין עומדין להתפלל, אלא על צער השכינה הק'

אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש, פי' בספה"ק **בית אברהם** (חנוכה עמ' נה): **ראש הוא הקב"ה, כמו שכתוב 'והמתנשא לכל לראש', היינו שכל תפלתו תהי' משום כובד ראש, היינו צער השכינה הק', המצטער בצערן של ישראל,** כמו שפי' **הרבינו בחיי** ז"ל על 'וימררו את חייהם' (שמות א יד) וז"ל: וימררו את חייהם. **יתכן**

תפילת הדרך

בגמ' (ברכות כט:) **אמר רבי יעקב אמר רב חסדא כל היוצא לדרך צריך להתפלל תפלת הדרך מאי תפלת הדרך יהי רצון מלפניך ה' אלהי שתוליכני לשלום ותצעידני לשלום ותסמכני לשלום ותצילני מכף כל אויב ואורב בדרך ותשלח ברכה במעשי ידי ותתנני לחן לחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואי ברוך אתה ה' שומע תפלה.**

■

וזה לשון **הנימוקי או"ח** (סימן ק"י אות ד): עיין טורי זהב בשם הירושלמי דכל הדרכים בחזקת סכנה, והנה **רבים מקילים להם בימינו מלומר תפלת הדרך** באומרם כי אין הדרכים מסוכנים כעת ובפרט בנסיעה על הבאהן, אמנם באמת הן הבל יפצה פיהם **וכאשר שמעתי מהאי סבא קדישא אדומו"ר הה"ק משינאווע זי"ע** כי צריכין ליזהר לומר תפלת הדרך גם בימינו, ולהיות נזהר בזה, **מפני שאירע לו ז"ל בימי נעוריו נפלאות על ידי זהירתו בתפלת הדרך,** והאריך לספר בזה, **ועינינו ראו ואזנינו שמעו בימינו מהסכנת נפשות וריציחות וגזלות וכל מיני פורעניות ר"ל הקיטור שנעשו בדרך, וגם על מרכבת הקיטור מפגיעת המרכבות והמכונות, או הפיכתן ויציאתן חוץ לשיטה, ובפרט על האויטאמאבילען אשר הוא סכנת נפשות יותר מכל העגלות, ה' ישמרנו ויצילנו,** על כן בודאי צריכין לתפילת הדרך והש"י יקבל תפלותינו.

■

עיין בשו"ת **שבט הלוי** (ח"י סימן כ"א) שכתב וכן המנהג הרווח לומר תפילת הדרך בברכה, והטעם לכך **שכהיום עיקר אמירת הברכה הוא משום תאונות דרכים שהן הסכנה העיקרית בדרכים וממילא הישובים הסמוכים לא מועילים לסכנה זו,** יתירה מזו כתבו האחרונים שמחמת התאונות **היה מקום לומר תפילת הדרך אפילו בנסיעה בתוך העיר,** אלא שאין בכוחנו לתקן תקנות חדשות .

וע"ע בשו"ת **תשובות והנהגות** (ח"א סי' קצ"ט) ששמע כן בשם **החזון איש** ז"ל.

בענין זמן אמירת **"תפילת הדרך"** השולחן ערוך (אורח חיים סימן קי סעיף ו') **הביא את דברי הר"מ מרוטנבורג**, שכשהיה יוצא לדרך בבקר היה אומרה אחר **"יהי רצון"** כדי להסמיכה לברכת **"הגומל חסדים"** ותהיה ברכה הסמוכה לחברתה. ופירש דבריו **המגן אברהם** (שם ס"ק יג) דאם הולך באמצע היום יסמיכה לברכה אחרת כגון שיאכל או ישתה דבר ויברך ברכה אחרונה או יטיל מים ויאמר אשר יצר.

ועיין בהגהות **חתם סופר** (שם): אשר יצר, נ"ב, ומורי ז"ל נהג לברך על הריח, ומסתימת הפוסקים האלו משמע דמה שמריח בשמים הוי הפסק בין סמיכת הברכות.

ויש שנהגו להזכירו בשמונה בברכת 'שמע קולינו', כן איתא **בזוה"ק** (פ' חיי דף קכא.) לאמרה בשומע תפילה.

ועי' בספר **אלה מסעי** (הליכות מלכי בקודש אות א') שמרן **רבינו הק' בעל ברך משה** ז"ל היה נוהג טרם צאתו לדרך, אחרי שהכל מוכן לנסיעה, מביאין לפניו איזה משקה וכדומה, ואחר ברכת בורא נפשות אומר תפילת הדרך בעודו בתוך ביתו [כדעת **הטו"ז** (סימן ק"י סק"ז), **פרי מגדים** באשל אברהם (ס"ק י"ד), **שערי תשובה** (שם סק"ט), וכ"כ **בעטרת זקנים** (שם), ועוד, וכן איתא **בזוה"ק** בכמה מקומות עיין בפ' וישלח (דף קעח.), ובפ' בראשית (דף מט:), **ובאור החמה** (שם) כתב בשם **הרמ"ק**, שיתפלל תפילת הדרך **בעוד שהוא במתא** ובישוב עם אשתו, עיי"ש].

■

הנוסע ממקום למקום אם לן בלילה במלון ישוב צריך לומר בבוקר תפילת הדרך כאילו יוצא בתחילה [עיין **בשולחן ערוך או"ח** (סי' ק"י ס"ה) **ובטורי זהב** (ס"ק ה'), ועיי"ש **בשערי תשובה** (ס"ק ח') שכן דעת כל הפוסקים].

ועי' בס' **אלה מסעי** (שם אות ד') שמרן **רבינו הק' בעל ברך משה** ז"ל הזהיר למשתתפי הנסיעה הלזו [כ"ח תמוז תשנ"ב לפ"ק], שיאמרו **תפילת הדרך במשך ימי הנסיעה בכל יום בבוקר**, וביום אחד קודם צאתו לדרך, אמר רבינו תפילת הדרך בקול רם, והוציא את כל השומעים ידי חובתם, וסיפר אח"ז שפעם נסע על אם הדרך עם דודו **מרן רבינו הק' בעל דברי יואל** ז"ל, ואמר ג"כ תפילת הדרך בקול רם והוציא את ידי חובת השומעים.

שתהיה הכוונה על הקב"ה שהוא חיי הנפש ומזה לא אמר הכתוב וימררו את נפשם, ואין לתמוה על זה שהרי בפירוש דרשו חז"ל (תורת כהנים בהר פרק ט, ד) כי לי בני ישראל עבדים, כל המשעבדן מלמטה כאילו משעבדן מלמעלה, ויותר מזה מצינו מקרא מלא (ישעיה סג, ט) **בכל צרתם לו צר** וכתיב (תהלים צא, טו) **עמו אנכי בצרה.**

שוהין שעה אחת, ומתפללין שיוכלו להתפלל

חסידים הראשונים היו שוהין שעה אחת ומתפללין כדי שיכונו לבם למקום מהאמרא בשם הרב הקדוש ר' **יחיאל מיכל** המגיד מזלאטשוב זללה"ה, דלכאו' יותר הוי ליה למימר **"חסידים הראשונים היו שוהין כו' כדי שיכונו לבם למקום, ומתפללין"**, ואמר דהפי' הוא כן, **שהיו שוהין שעה אחת** קודם התפלה, ומה היו עושין בזו השעה, היו 'מתפללין' למקום שתהיה תפלתם שגורה בפיהם, כמאמר רבי חנינא בן דוסא אם שגורה תפלתי בפי יודע אני שהוא מקובל, **שיתן להם ד' מענה לשון, וזהו "ומתפללין כדי שיכוונו את לבם למקום"** אח"כ בעת התפלה. (מרגניתא דבי רבנן ע' פ"ו).

📖 דף ל"א

מקור להלביש קיטל לחתן

ווי לן דמיתנן. כתב בזה **מרא דאתא קדישא הגאב"ד שליט"א** (פשט ועיון ע' ק"י) וז"ל: **משמע שהקפידו בנישואין לומר דברי כיבושין בשירה**, ווי שאין לנו תורה ומצוות, ומתים בלי שיגינו עלינו, וראיתי אצל כמה אדמו"רים שנהגו לומר דברי כיבושין לפני החתונה, והמקור נראה מכאן, **והטעם שידע החתן שאין זה שמחה כחנוכת הבית שהיא שמחה על הגמר, אלא הוא רק התחלה, וצריך לזכור שאמנם בונים כאן בית אבל העיקר היא התכלית שיכינו עצמם תמיד ליום הדין**, ומשמע שדקדקו לשיר איזה שירה כן כו'. **ומיהו מזה יסוד ללבוש קיטל בחופה שעיקרו לזכור מיתה ויום הדין**, ושפיר נהגו ללובשו שלא ישכח, ולכן נהגו ג"כ לרוקן כיסו של החתן בשעת החופה, להזכירו שאין מלווין לו לאדם כלום אלא תורה ומעשים טובים בלבד.

מרן רביה"ק זי"ע בהיותו ילד קטן מדייק בדברי רשיז"ל

סיפר הרה"ח ר' **חיים אליעזר אילאוויטש** ע"ה מנאנאש, שהכיר את רבינו מילדותו, שכשהי' רבינו כבן ה' ו' שנים ישב פעם הילד בביהמ"ד ולמד לעצמו במס' ברכות פ' אין עומדין, ובאמצע נכנס אביו **הקדושת יו"ט** ומצא את בנו לומד ש, ואמר לו שישים לב לדקדק היטב בכל מלה ומלה של רש"י דטובא גניז בהו, והשיב הילד: כן אני עושה, איני מדלג מלדקדק על שום אות מפרש"י. שאלו אביו, א"כ איזה חידוש מצאת בפירש"י במקום שאתה לומד, והשיב הילד, למדתי מדברי רש"י **דתורה מגינא ומצלי בין בעידנא דעסיק בה ובין בעידנא דלא עסיק בה, ומצוה מגינא רק בעידא דעסיק בה.**

תמה אביו הקדושת יו"ט ושאלו, **היכן אומר רש"י זאת?** - הרי דבר זה מקורו בגמ' מסכת סוטה (דף כא:) - הראה הילד באצבעו על דף ל"א, 'הי **תורה והי מצוה דמגנו עלן**', פירש"י: 'היכן התורה שעסקנו והיכן המצוות שאנו מקיימין שיגינו עלינו מדינה של גיהנם', עכ"ל. מתוך דברי רש"י הללו למדתי כן, דהרי רש"י משנה לשונו, דלגבי תורה אומר רש"י לשון עבר, היכן התורה 'שעסקנו', ולגבי מצוות אומר רש"י לשון הווה, המצוות שאנו 'מקיימין', והיינו דרש"י משמיע לנו שהתורה מגינא אפילו **"בעבר"**, היינו מה שלמד מקודם, אבל המצוות אינם מגינים רק **"בהווה"** בשעה שמקיימים אותם דווקא... מרן הקדושת יו"ט נתרגש מאוד מתשובת הילד ועומק לימודו. (עולמות שחרבו עמ' ר"ד)

דף ל"ב

רק ביום פקדי זכותם, אפקוד חטאתם לטובה

גם אלה תשכחנה זה מעשה העגל. הרה"ק המגיד מקאזניץ זי"ע מביא ביאור נפלא מאת ריעו **הרה"ק מברדיטשוב** זי"ע, וזל"ק (עבודת ישראל פר' בלק ד"ה הן עם): **דברי הגאון החסיד מהו' לוי יצחק** שאמר בפסוק (שמות לב, לד) **וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם** וגו' אשר עשו את העגל, **וקשה הנה אבינו אב הרחמן הסולח ומוחל ומעביר אשמתינו בכל שנה ושנה, ס"ד שיכתוב בתורתו דבר קשה כזה שיזכור לעולם את חטא עגל אפילו אחרי שעשו ישראל תשובה.** וגם קשה ממאמר חז"ל במסכת ברכות (לב ע"ב) דאמר ר' אושעיא גם אלה תשכחנה (ישעיה מט, טו), זה מעשה העגל. ואנכי לא אשכחך, זה מעשה סיני, **וזה היפך מכוון הפסוק הנ"ל.**

אלא יש לומר כוונת הענין אחד, דהנה לפי ראות עינינו אם אחד מגזע טובה וישרה הולך בדרך תמים ועובד את יוצרו אין זה דבר נפלא, כי התורה מחזרת על אכסנייה שלה, מה שאין כן אם פוחת והולך במעשיו ממעשה אבותיו, מום בו ויתגנה בו יותר ממה שיעשה זה הרע אדם אשר הוא בא ממשפחה בזויה ושפלה, כי לו יאתה השפלות מעון אבותיו. ואם אדם בזוי משפחה כזה יעשה הטוב בעיני ה' ואנשים, אז יתהלל יותר מבן משפחה הנכבדת, בעזבו דרכי אבותיו ונטה אל הטוב.

והנה ישראל קדושים הם, הגם שקבלו את התורה במעמד הר סיני ואמרו נעשה ונשמע, לא הי' הדבר נפלא ומהולל כי קדושת אבותיהם אשר הורישו לבניהם אחריהם היא הנותנת שיהיו עובדי ה'. אבל כיון שעשו אחר כך את העגל והעיזו את פניהם נגד יוצרם, **וניכר שהיה בם איזה שורש רע שלא ניתקן עדיין עד שעשו תשובה אחר כך, אז גדלה ונפלאה בעיני ה' מעלתם בקבלתם את התורה, כיון שהם עם קשי עורף בטבע, ויכלו לעשות אחרי ארבעים יום הדבר הרע הזה, אם כן נראה שלא עשו גם הטוב מלפנים מושרש בטבע להם מקדושת אבותיהם, רק שהם בעצמם בגודל בחירתם בחרו בטוב, ואחר כך נפלו ובחרו ברע ואף על פי כן עשו תשובה והם קודש ישראל לה'.**

וזה פשט **גם אלה תשכחנה** זה מעשה העגל שישכח לגמרי כיון שעשו תשובה, אבל **ואנכי לא אשכחך** זה מעשה סיני, כלומר "בעת שאני זוכר מעשה סיני אז אזכור גם כן בחטא העגל ובגודל קשיות ערפם אשר להם, כדי להגדיל זכותם במה שעשו מלפנים במעמד הר סיני" כנ"ל. וזה פשט **"וביום פקדי"**, כשאזכור בם להיטיב להם, **"ופקדתי"** את העגל ואת כח הרע אשר בקרבם, **ואז יגדיל ויאדיר זכותם במה שהם נוטים מהרע הזה שיש בכוחם לנטות אל הטוב ולשמור מצותיו כל הימים. וא"כ זכירת מעשה העגל הוא טובה לזכירתן ופקודתן של ישראל.** עכל"ק.

דף ל"ג

'מרזפתא דפרזלא', ג"כ לטובה 'עד דמכוין'

מחינן ליה במרזפתא דנפחא עד דמכוין. הביא **הרה"ק רבי העניך מאלכסנדר** זללה"ה (חשבה לטובה ע' ע"ו) זל"ק: הבעש"ט זצ"ל אמר על הא דאיתא בגמרא (ברכות לג:) דפריך דלמא מעיקרא לא כיוון וכו', **ומשני מחינן ליה במרזפתא דנפחא עד דמכוין,** אמר: לפעמים שולחים להאדם מחשבות זרות, כדי שעל ידי זה יתעורר, ויחשוב מה זה שאינם מניחים לי [להתפלל] ומרחיקין אותי [מן השמים], **ועל ידי זה מתחזק יותר, וזה הוא המרזפתא דמחינן ליה כדי לכוון, ואם כן גם זה לטובה.**

ועי' עוד שם (אות ה') ששאל **אז אחד מאנ"ש את רבינו ששמע שרבינו הק' הדברי יואל** ז"ל לא היה אומר תפילת הדרך בשם ומלכות, הקפיד רבינו על דבריו ואמר, תאמר בשמי בתורת עדות לכל מאן דבעי, שראיתיו תמיד אומר תפילת הדרך על כל נסיעה שמעיר לעיר, **והרבה פעמים ראיתיו אומר תפילת הדרך טרם צאתו מביתו כדעת הטורי זהב.** וסיפר רבינו שפעם נסע אתו מסאטמאר לסיגוט, וראה שבנסיעתו מביתו מסאטמאר אמר תפילת הדרך באמצע הדרך, **וכשעמד לנסוע מסיגוט בחזרה לביתו אמרה לפני צאתו מן הבית.** - גם הרבה פעמים היה אומרה **בשומע תפילה** כמנהג **הרה"ק מצאנז** זי"ע.

■

בשו"ת **שבט הלוי** (חלק י' סימן כא) **הביא** לדון במי שנוהג כשיוצא לדרך מתפלל תפלת הדרך באמצע ברכת שומע תפלה ובשעת תפלה היה ברור שיצא לדרך, **ואחר כך נתגלה שלא הוצרך לצאת לדרך האם זה נקרא הפסק בתפלה** עד כדי חזרת השמונה עשרה.

וכתב שם **דאפילו לא היה דעתו כלל ללכת לדרך וטעה והתפלל תפלת הדרך, לדעתו לא הוי הפסקה,** ואינו דומה לדין שהוזכר בשולחן ערוך (סי' קח) כלל, **דעל כל פנים בקשת הרחמים בדרכים שייך בכל עת ובכל השנה,** ונהי דאנחנו מתפללים רק כהלכה בהחזיק בדרך ולכל הפחות הילוך פרסה (כמבואר סוס"י ק') מכל מקום תוכן התיבות לא יצאו לגמרי לבטלה לשמירה בכל הדרכים, עיי"ש.

■

ונסיים בלשון קדשו של **השל"ה הק'** (מסכת חולין פרק נר מצוה אות ס"ה): "כשאתה יוצא לדרך צא המלך בקונך. מאי המלך בקונך וצא, אמר רבי יעקב אמר רב חסדא, **זו תפילת הדרך.** יש להתבונן על זה הלשון שאמר צא המלך, **וכי יעננו קב"ה ויתן לו עצה.** ושמעתי פירושו, שהוא על דרך הא דתנן סוף פרק אין עומדין (דף לד:), על רבי חנינא בן דוסא, אם שגורה תפילתי בפי יודע אני שהוא מקובל, ואם לאו יודע אני שהוא מטורף, ע"כ. **וזהו ההמלכה שיתפלל תפילת הדרך, ואם תהיה שגורה בפיו, אז ילך לבטח דרכו, שאז יודע שהקב"ה עונה לו מה שקורא, ואם לאו אז ישמור את עצמו מפני הסכנה ח"ו.** ועל זה ישיב לב כל בר דעת".

דף כח.

מה הדין בעמוני ומואבי בזמן הזה
- אסור לבוא בקהל [לא יבוא עמוני, ואף שבלבל סנחריב, כבר שבו למקומן]
- מותרים לבוא בקהל [שכבר בלבל סנחריב את האומות, ועדיין לא שבו, והולכים אחרי הרוב]
- מחלוקת, והלכה כהמתירים

כשיש לפניו מוסף ומנחה מה יקדים
- יקדים מוסף [שזמנה עובר]
- יקדים מנחה [שזה תדיר]
- מחלוקת, ולהלכה נקטינן שיקדים מנחה

מה עשה רבי זירא כשלא היה לו כח ללמוד
- היה יושב על פתח בית המדרש כדי שיעמוד כשיעברו החכמים
- למד אגדתא
- אמר תהלים

כמה פעמים חזר רבי זירא על ההלכה ששמע
- 40
- 101
- 1000

איזה תואר מקבל המתפלל מוסף לאחר ז' שעות [למ"ד שמותר להתפלל כל היום]
- רשע
- פושע
- טיפש

דף כח:

להלכה, האם מותר לטעום לפני מוסף / מנחה
- מותר
- אסור
- מחלוקת

האם מותר ליחיד להקדים תפילתו לציבור
- בביהמ"ד אסור מהזין לבית המדרש מותר
- תמיד מותר
- תמיד אסור

מנעו בניכם מן החגיון
- לא תרגילום במקרא יותר מדי, משום דמשכא [למינות]
- משיחת הילדים
- שני התשובות הם שני פירושים ברש"י

האם אפשר לשחד בממון הקב"ה
- בעוה"ז אפשר, והמאבד בצדקה פרוק [מהרש"א]
- בעוה"ב אי אפשר
- שני התירוצים נכונים

האם יש מעלה לירא מכשר דם
- יש מעלה שע"ז לא יחטא
- אין מעלה
- אין לירא אלא מהקב"ה

מה הדברים שבשבילם נכנה ריב"ז
- 1) 2) 3) שאם כועס / אוכרו / ממיתו / הרי היא לעולם 4) אינו יכול לפייסו בדברים 5) איני יודע האם מוליכין לגיהנם או לגן עדן
- שבעוה"ב שוב א"א לקיים מצות ומעש"ט שבעוה"ב אי אפשר ללמוד תורה עם תלמידים

ההולך במקום סכנה מה הוא מתפלל
- הביננו
- תפלה קצרה הושע ה' את עמך
- אינו מתפלל כלל

כמה שיעור כריעה בבריא
- עד שיתפפקו כל חליות שבשדרה
- עד שיראה איסר כנגד לבו
- מחלוקת

כמה שיעור כריעה בחולה
- מנענע ראשו דמחזי כמאן דכרע
- אינו צריך לברוע
- מחלוקת

דף כט.

מה הן 3 שיטות בענין תפלת י"ח או מעין י"ח
- 1) מתפלל י"ח, 2) מתפלל מעין י"ח 3) רק אם תפלתו שגורה מתפלל י"ח
- 1) י"ח, 2) מעין י"ח, 3) רק חולה מעין י"ח
- 1) מתפלל י"ח, 2) מעין י"ח, 3) רק תלמיד חכם מעין י"ח, משום ביטול תורה

מה הפירוש מעין שמו"ע
- שאומר תחילת וסוף כל ברכה
- תפילת הביננו הכולל כל ברכות אמצעיות
- מחלוקת

דף כט:

מה הפרוש 'פרשת העיבור'
- מלשון עברה [בעם], ועוברה [מעוברת]
- שפורשים לעבירה
- כל הפירושים אמת

השיטות בעושה תפילתו קבע
- 1) דומה עליו כמשא 2) אינו אומרה בלשון תחנונים 3) להדש דבר 4) שאינו מתפלל שחרית בנין ומנחה סמוך לשקיעה
- קובע מקום לתפילתו
- מתפלל ללא כוונה

כנגד מה תיקנו 18 ברכות
- כנגד 18 אזכרות שבמזמור הבו לה' בני אלים / 18 אזכרות שבקרי"ש
- 18 חוליות שבשדרה
- כל הפירושים נכונים

טעה ולא הזכיר ותן טל ומטר האם צריך להחזיר
- ביחיד צריך להחזיר בציבור אי"צ
- נזכר לפני שומע תפילה אינו חוזר, לאחר שומע תפילה חוזר
- הו"א ומסקנא בגמרא

מה מביא את האדם לחטא
- שכרות
- כעס
- שניהם נכונים

דף ל.

תפילת הדרך עד פרסה
- אם כבר הלך פרסה לא יאמר תפלת הדרך
- רק דרך שארכה פרסה אומר תפלת הדרך
- שני פירושים ברש"י

החילוקים בין הביננו לתפילה קצרה
- הביננו מברך ברכות ראשונות ואחרונות, ומתפלל מעומד, וכשבא לביתו אינו חוזר ומתפלל. משא"כ בקצרה, אינו אומר כלל ברכות משמו"ע, ויכול לאמרו כשהולך, וכשבא לביתו חוזר ומתפלל
- הביננו מתפלל כשהולך בדרך, ותפילה קצרה במקום סכנה
- שני התירוצים אמת [יעויין בתוס']

מנלן שכל ישראל מכוונים את לבם למקום אחד
- 'בנוי לתלפיות' – תל שכל פיות פונים בו
- והתפללו אליך דרך ארצם
- והתפללו אל המקום הזה

דף ל:

כמה ישהה בין תפילה לתפילה
- כדי שתתחונן / שתתחולל דעתו
- כדי הילוך ד' אמות [תוס']
- שני התשובות נכונים

טעה ולא הזכיר יעלה ויבוא בערבית
- בחודש מלא אינו חוזר בחסר חוזר
- תמיד אינו חוזר [שאין מקדשין בלילה]
- תמיד חוזר [כיון שליבא חזרת הש"ץ]

הדרן עלך תפילת השחר

מהיכן ידעינן שצריכים להתפלל בכובד ראש
- והיא מורת נפש
- אשתחוה אל היכל קדשך 'ביראתיך'
- עבדו את ה' 'ביראה'

מספר שכמה האמוראים שברו כוס של זכוכית בחתונת בנם, מה הטעם
- זכר לחורבן [נעלה את ירושלים]
- משום שהיו שמחים יותר מדאי
- שכן המנהג לשבור כוס בחופה.

דף לא:

אין עומדין להתפלל אלא...
- למתני' 'כובד ראש', ולברייתא תוך 'הלכה פסוקה', ולברייתא מתוך 'שמחה של מצוה'
- עסקנות בצרכי ציבור [תוס']
- כל התירוצים נכונים

איך היה מנהגו של רבי עקיבא בתפילתו
- מקצר ועולה
- מניחו בזוית זו ומוצאו בזוית אחרת
- בציבור מקצר, ביחידות מניחו בזוית וכו'

כמה הלכות למדים מדניאל
- חלונות / 3 פעמים / ערב בוקר וצהרים / שכן נהגו גם בזמן ביהמ"ק / נגד ירושלים
- ששכור אסור להתפלל
- שאסור להגביה קולו בתפילה

זרע אנשים
- חשוב לימנות בין אנשים / מושה ב' אנשים
- שקול כשני אנשים, / שמובלע בין אנשים
- ב' התירוצים נכונים, ביחד ד' ביאורים.

מה יעשה מי שחשד בחבירו בדבר שאין בו
- יפייסנו ויברכנו
- עוה"פ לא יוכיח את חבירו
- יתן צדקה

היושב בתענית בשבת
- קורעין לו גזר דין של שבעים שנה
- נפרעין ממנו על ביטול שבת
- שני התירוצים נכונים

דף לב.

מהיכן דמשה הטיח דברים כלפי מעלה
- ויתפלל משה 'אל' ה' [על ה']
- ודי זהב [שהשפעת להם כסף וזהב]
- שניהם נכונים

מה ענה משה על ואעשך אותך לגוי גדול
- ומה כסא של ג' רגלים אינו יכול לעמוד וכו'.
- שיאמרו פרנם שהעמיד עליהם בקש גדולה
- שני התירוצים נכונים

מה הסדר הראוי לתפילה
- קודם שבח, ואח"כ להתפלל
- קודם להתפלל ואח"כ שבחות
- אין מוקדם ומאוחר בתפילה

דף לב:

המאריך בתפילתו הוה דבר טוב או רע
- דבר טוב [אין תפילתו חוזרת ריקם]
- דבר רע [כאב לב]
- חילוק בין מאריך ומעיין למאריך ולא מעיין

אפילו מלך שואל בשלומו לא יפסיק
- אפילו מלכי עכו"ם
- דווקא מלכי ישראל
- מחלוקת

איזה דברים צריכים חיזוק תמיד
- תורה ומעש"ט תפילה ודרך ארץ
- תורה ומעש"ט דרך ארץ ויר"ש
- תורה ותפילה צדקה ומעש"ט

יענינו בקו"ל

מכתבים הערות והארות שנתקבלו על שולחן המערכת

בס"ד

שלומים מרובים, כטל וכרביבים, להני מזכי הרבים, כולם ברורים ואהובים

חברי מערכת גליון "קול התאחדותינו" שיחיו

העומדים על משמרתם זה רבות בשנים להשקות הצמאים לדבר ה' בהני מילי מעלייתא, לעילא מכל ברכתא, והנני להעיר בזה באמירה דכוותא, על מה שהובא במדור הנפלא **"קשר עליון דאורייתא"**, אודות שאין לאחר זמן החתונה, מה שמובא בס' מאיר עיני חכמים (מהדו' תליתאי עמ' ריג) מש"כ הרה"ק מאוסטראווצא זי"ע בזה"ל: **"ושמעתי מאדמו"ר הקדוש ממאגלניצא זצ"ל שאמר בשם המגיד הקדוש זצ"ל שיותר טוב להבעל דבר לאחר זמן החתונה יום אחד, מלהביא את צדיק גמור לעבירה גדולה, חס ושלום".**

ובאמת מצינו מכמה גדולים וצדיקים שאמרו כן, באגרות קודש של הרה"ק **הבעל התניא** זי"ע, כתב בזה"ל: **"והוא קבלה בידינו מרבותינו קדושי עליון נ"ע, שלא לבטל השידוך בעבור שום דברא דממונא, ויש חשש סכנה בזה ח"ו, וגם שלא לאחר עוד זמן הנישואין ח"ו".**

ובספר נעימת החיים (עמ' תקעה) הובא מכתב של הרה"ק רבי אהרן מטשערנאבל זי"ע שכתב לחתנו הרה"ק רבי דוד משה מטשארטקוב זי"ע בזה"ל: **"ואשר שאלו אם לאחר זמן הנישואין מזמן המוגבל בהתנאים של נכדי החתן היקר מנחם מרדכי שי', הנני להשיבם שלא יאחרו זמן נישואיו מזמן המוגבל בהתנאים, כי הדבר הזה היה קפידא בלב אבי אדמו"ר הק' זיע"א, וזה יעשו הנישואין בזמנו", ע"כ.**

וכך נקטו גדולי האחרונים ופוסקי דורינו, הגאון הגדול בעל **מנחת יצחק** זי"ע במענה לשאלה (הובא בקובץ עדות עמ' פ"ז) **האם יש מקום לדחות את זמן החתונה אשר נקבעה ליום ג' באלול ה'תשל"ט, והימים ימי צער אחר שנשבה ארון הקודש האדמו"ר רבי יואל טייטלבוים מסאטמאר זצ"ל, וביום הנ"ל היה הקמת המציבה, ואבי החתן הוקשה לו ביום כאב זה לחגוג הילולא לבריה**, והשיב בזה"ל: **'דעת תורתינו הק' שאין ח"ו להעלות על הדעת לעשות כן, לדחות ח"ו החתונה מהיום שנקבע להיות בשעטו"מ'.**

וענין זה היה נוגע מאוד למעשה בתקופה האחרונה, כאשר היה בארה"ק המלחמה עם איראן, מחוץ תשכל חרב ומחדרים אימה. ומפני הסכנה לא היו יכולים לערוך שמחות הנישואין בלילה, וכולם ערכו את החתונות בעוד היום גדול. ולא חשבו לדחות את מועד החתונה עד יעבור זעם.

ובס' **מאמר מרדכי** להרה"ק ר' **מרדכי חיים מסלאנים** זצ"ל הובא, דבשנת ה'תרע"ד השיא את אחד מצאצאיו. והיתה זו עת צרה זמן מלחמת העולם [הראשונה], ואנשי העיר לא רצו לקבוע חתונות לצאצאיהם, כי לא ידעו מה יולד יום, אמנם הצדיק ר' **מאטיל סלאנימער** זצ"ל לא שת לבו לכך. וכאשר ראו כי האיש מרדכי לא יכרע ולא יתפעל מפגעי הזמן, קבעו זמן חתונה לנכדו. והוא מצא אסמכתא לדבר, דכתיב (בראשית ט, ו) **"שופך דם האדם באדם דמו ישפך"**. וסמיך ליה קרא **"ואתם פרו ורבו"**, ולכאורה מה שייכות בין שני הפסוקים, אלא כך מלמדתינו התורה דאפילו בתקופה של שופך דם האדם באדם, אתם אין לכם להתעסק בהדי כבשי דרחמנא, אלא ואתם פרו ורבו. ע"כ.

אבל מטו משמיה דכ"ק **הגאון הגדול פוסה"ד בעל שבט הלוי** זצ"ל כאשר נשאל ע"י א' מתלמידיו האם מותר לו לדחות החתונה אחרי שכבר נקבע ליום מסוים, בהיות שידידו הקרוב אליו גם קבע חתונתו לאותו ערב, ולכן רוצה לדחות בכדי ששני הידידים יוכלו להשתתף האחד אצל השני, והתיר לו אז הגאון הנ"ל לדחותו. וכ"פ בספר 'אמרי יעקב' [להגאון הגדול רבי יעקב מאיר שטערן שליט"א] (אבהע"ז עמ' כה) **דמקום צורך גודל אין להקפיד מלדחות.**

וכיו"ב אירע בשלהי **אדר תש"פ**, כאשר התפשטה נגיף **הקארונא** (קאוויד), ובתחילה עדיין הסכימו השלטונות לערוך נישואין עד מאה משתתפים, אולם תוך כמה ימים גזרו שלא לערוך חתונות רק עד עשרה משתתפים, **ואז נתעוררה השאלה ביתר שאת**, כי החתן והכלה לא רצו להנשא באופן כזה.

והסמיכו לזה גדולי הפוסקים מש"כ **במהרי"ל** (הל' עירובי חצרות עמ' ר"ל) שכתב בזה"ל: "**מעשה שאירע לפניו אשר מתה מושלת המדינה, ולכבודה ציוה המושל שלא לנגן בכל המדינה אותה השנה בשום כלי שיר, ואירע להיות נישואין בישוב אחד תחת ממשלתו תוך אותה השנה, ושאלו אם לעשות נישואין בלי כלי זמר, והיה הרב מורה להם שלא יעשו הנישואין בלי כלי זמר, דהוא עיקר השמחה של חתן וכלה**, וכן עיין בתוס' (סוף מס' ביצה) וכו'. ואם אי אפשר במקומם ילכו למקום [אחר] שאפשר, וכן עשו שהלכו ג' פרסאות מעיר עייפינשטיין לק"ק דמגנצא ועשו שם הנישואין בכלי זמר. ע"כ. ובמג"א (סי' של"ח סק"ד) הביא לדבריו, הרי לן חשיבות ענין כלי שיר, וממנו בנין אב.

ויש שאמרו דמה שצדיקי קמאי הזהירו שלא לדחות זמן החתונה, זה היה בימים ההם דעיקר הסיבה לדחות את החתונה מפאת ריב ומדנים בין המחותנים על עסקי ממון, ופעמים מכיון דאידחי אידחי, לכן נזהרו מלדחות. אבל אם נדחה הענין מחמת סיבות טכניות יתכן דשאני.

אך כיון שדבר זה תליא באשלי רברבי, אין לפסוק מזה הלכה למעשה ח"ו, <u>בפרט אשר לבר מן חלק ההלכה יש בו גם עניינים טמורים ונשגבים למעלה מהשגתינו</u> כמו"ש בס' ליקוטי שושנים (אות עב) "כי השידוך הוא כמו בריאת העולם והיא הגליפה, וכשמאחרין החתונה מקלקלין הגליפה, ואח"כ קשה כבר לעשות החתונה". **לכן בכגון דא יש לשאול שאלת רב וגדול בישראל ולא לדמות מילתא למילתא בענין רגישים כאלו וד"ל.**

ואסיים בברכה שהימים האלו יתהפכו לנו לששון ולשמחה, מהרה ה' אלקינו ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול אומרים הודו את ה' בביאת גוא"צ בב"א.

החותם בברכה ובהוקרה

ה.ש.ס

פה עיה"ת בני ברק יצ"ו

בס"ד

כבוד מערכת "קול התאחדותינו" הע"י!

קול"ך ערב ומראך נאוה, וכאו"א זקנים ובחורי חמד, בעה"ב ולומדים,
יושבי אהל ומרביצי תורה, כולם מוצאים את מקומם בגליונכם הנפלא.

בשבוע העל"ט הובא בגליונכם במדור "**קשר עליון דאורייתא**" כמה מכתבי קודש ממרן **הגה"ק משינאווא** זי"ע לזקינינו הגה"צ **אבד"ק ראסלאוויטץ** זצ"ל.

רציתי להוסיף דבר נפלא: באוצרו של זקיני הגה"ח ר' **יוסף כ"ץ** ז"ל היה מונח מכתב נוסף **מהגה"ק משינאווא** זי"ע לזקינו **הגה"צ מראסלאוויטץ** זצ"ל, שהיה שומרו בארון הבגדים שבביתו, ופעם אחת פרצה שריפה בביתו ל"ע, וכל ארונות הבגדים ועוד חפצים נעשו לאפר, ופינו את כל האפר לאשפה שברחוב. ופתאום נזכרו ממכתב הנ"ל, והלכו לחפש באשפה אולי עדיין נשאר כמה פירורים ממכתב קודש זה, **<u>ולפלא הגדול מצאו בין ערימות האפר את כל המכתב בשלימותו בלא פגם אף בתיבה אחת</u>**, וראו עין בעין שהאש לא שלטה בכתב ידו הקדושה של מרן הגה"ק משינאווא זי"ע. (המכתב עדיין נמצא כהיום אצל בני המשפחה).

יה"ר שנמכה לאש מן השמים בבנין ביהמ"ק השלישי בקרוב ממש

א' מנכדי הגה"ח ר' יוסף כ"ץ ז"ל

מאנסי יצ"ו

חוקים להורותם
הלכות ודינים, מפסקי הראשונים והאחרונים, עם תוספת ביאורים וטעמים שונים
ע"נ ע"י הרב הגאון דומ"ץ דקהילתינו שליט"א

דיני תשעה באב שחל ביום ראשון

[שבת ערב תשעה באב]

קלי צום וכדו' בשבת

מותר בשבת לקחת גלולות או שאר דברים המקילים את הצום, ואם באפשרותו עדיף לקחתם כשהם מעורבים עם מאכל או משקה.

שו"ת מנח"י ח"ו סי' כ"ח, ובשו"ת שבה"ל ח"ג סי' ל"ו לגבי לקיחת רפואה בשבת עם מאכל ומשקה, וכן כתב להתיר בקובץ מבית לוי.

סעודת שלישית

סעודה שלישית שהוא הסעודה המפסקת, אוכל בשר ושותה יין, ומעלה על שולחנו אפילו בסעודת שלמה בעת מלכותו (טור בשם הרא"ש ושו"ע).

ובס' ערך ש"י כתב דאלו האנשים שבשאר שבתות בסעודה שלישית אינם רגילים בבשר ויין, ורק עתה ברצונם למלאות כריסם בבשר ויין - לא יפה הם עושים (עיי"ש שהאריך בדיוק דברי הב"י).

ויכול לאכול ביחד עם בני ביתו ולברך בזימון (משנ"ב בשם א"ר).

והמנהג הוא לזמר כל הזמירות של סעודה שלישית, ובזמירות דברי יואל מובא שרבינו הקוה"ט זי"ע ערך בשבת זו סעודת רעוא דרעוין ברבים כמו בכל שבת, וזמרו כל הזמירות ולא אמר דברי תורה, והמשיך עם הזמירות עד זמן צאת הכוכבים.

בענין אם אפשר לאכול ביחד עם רבים במ"א סובר דלא ישב בסעודת חברים ובמשנ"ב מביא מס' בכור שור דסובר דמי שרגיל בכל שבת לסעוד עם חבירו ומונע בשבת זו הוי כאבילות בפרהסיא.

וצריך להפסיק את האכילה קודם השקיעה.

והמברכים ברכת המזון על הכוס יכולים לשתותו לאחר ברכת המזון.

המפסיק את סעודתו ומברך בהמ"ז זמן מה לפני תחילת זמן התענית ובדעתו לאכול או לשתות עוד - אינו צריך להתנות בהדיא שאינו מקבל עליו עדיין התענית ויכול לאכול ולשתות עד השקיעה.

דבערב ת"ב שחל בימות החול המפסיק סעודתו לפני השקיעה צריך להתנות בפה או בלב שאינו מקבל עליו התענית עד השקיעה, ואז מותר לו לאכול ולשתות, אבל בערב ת"ב שחל בשבת א"צ להתנות כיון דאסור להראות עינוי בשבת ומסתמא כשהפסיק סעודתו לא נתכוין להפסיק לשם תענית (שעה"צ סי' תקנ"ג סק"ג.

מהשקיעה עד צאת הכוכבים

מהשקיעה עד צאת הכוכבים אסור לעשות שום סימן אבילות ולכן אין חולצים המנעלים רק במוצ"ש וכן יושבים כרגיל.

שאר ענינים הנוהגים בתשעה באב אבילה, רחיצה, וסיכה - אסורים מהשקיעה.

ובזמירות דברי יואל מובא שרבינו זי"ע היה נוהג להחמיר לעצמו בכל מוצ"ש להמתין עד חצי שעה אחר זמן ר"ת, בשבת כזו לאחר זמן ר"ת חלץ מנעליו והשטריימיל, ושכב על המטה עד חצי שעה לאחר הזמן, ואמר שאביו מרן הקדיו"ט זלה"ה שכב על מטתו בש"ק שחל בת"ב או ערב ת"ב שחל בשבת מצאת הכוכבים לשיטת ר"ת עד חצי שעה אחר צאה"כ וטעמו ונימוקו עמו דלפי שיטת ר"ת אחרי שהגיע זמן לילה אסור כבר לנעול הסנדל, וכן לישב ע"ג הספסל כיון שכבר לילה, ובהיות שהחמיר על עצמו בכל שבת קודש שלא לעשות מלאכה עד חצי שעה אחר זמן צאה"כ.

נוסח המבדיל במוצ"ש

בצאת השבת אומרים ברוך המבדיל בין קודש לחול, ופושטים בגדי שבת ומלבישים בגדי חול, ואומרים אתה חוננתנו בתפילה, ואח"כ מברכים על ב' נרות בורא מאורי האש, ואין מברכים על בשמים.

וכן יש להזהיר הנשים לומר ברוך המבדיל, והנשים יברכו בבית ברכת מאורי האש.

עי' ביאוה"ל סי' רצ"ו ד"ה לא דמסתפק אי נשים מברכות על הנר, ומנהג העולם דמברכות, ועי' שבה"ל ח"ז סי' ע"ז.

הבדלה לחולה

חולה שהותר לו לאכול בתשעה באב, מבדיל לפני האכילה, ויבדיל על מיץ ענבים, וכשהוא מבדיל יכול המתענה לשמוע ממנו ההבדלה ולצאת בו, וכן יכול המתענה להבדיל והחולה ישתה הכוס.

הבדלה לאשה שאינה מתענית

אשה שאינה מתענית [כגון מעוברת, יולדת עד ל' יום, חולה], **אינה צריכה להבדיל, ויכולה לאכול בלא הבדלה, ותשמע הבדלה במוצאי ת"ב.**

הבדלה לקטן

קטנים שאינם מתענים, המנהג הוא שאוכלים בלא הבדלה, וישמעו ההבדלה במוצאי ת"ב.

קיפול הטלית

מותר לקפל הטלית במוצ"ש (דדוקא מלאכה שיש בה שיהוי זמן אסור בת"ב).

מוצאי תשעה באב

מבדילים על היין ואין אומרים הפסוקים הנה קל ישועתי.

דפסוקים אלו אומרים רק במוצ"ש דהם מיוחדים לסימן טוב ולהצלחה לכל השבוע.

ואין מברכים על נר ובשמים (דהם שייכים רק למוצ"ש).

והמבדיל בעצמו מותר לו לשתות היין, (משנ"ב בשם דגו"מ, ויש המחמירים גם בזה לקחת שכר או ליתן לקטן).

אשה - אשה שבעלה מתאחר לבוא מביהכ"נ וקשה לה להמתין בצום - יכולה לשתות מים אף לפני הבדלה.

כדפסקי' בסי' רצ"ט דמותר לשתות מים לפני הבדלה, ובשו"ת מנחת יצחק סי' נ"א כתב דבכה"ג חמיר טפי לגבי נשים שלא יבדילו בעצמם כיון דהוי ספק ספיקא, דיש ראשונים הסוברים דאין כלל חיוב הבדלה (הרמב"ן שהבאנו) ויש הסוברים דנשים פטורות מהבדלה.

יש להסתפק במי ששכח ואכל במוצאי ת"ב לפני הבדלה אי צריך לחזור ולהתפלל מעריב.

בכל מוצאי שב"ק מי ששכח לומר אתה חוננתנו ואכל לפני הבדלה דצריך להתפלל שנית, ויש לדון בענייננו דהרי אף אם יתפלל עתה שוב תפילת מעריב מ"מ לא יזכיר אתה חוננתנו.

המנהג לקדש הלבנה במוצאי ת"ב, (בה"ט סי' תקנ"א סקכ"ה ועוד).

וצריך לטעום דבר מה, וללבוש המנעלים קודם שיקדש הלבנה.

משנ"ב סי תכ"ו בשם אחרונים, ורק באם לא יהא לו מנין אח"כ, אם יטעום מוטב שיקדש בציבור.

ואנשי מעשה נוהגים לילך לטבול במקוה קודם קידוש הלבנה, משום דבקידוש לבנה יש בה משום קבלת פני השכינה, ובבוקר לא טבלו.

רחיצה וכיבוס במוצאי התענית

במוצאי תשעה באב מותר רחיצה ותספורת וכיבוס ולבישת בגדים מכובסים, חוץ מאכילת בשר ויין שאסורים עד יום ב' בשחרית.

מי שנוסע למחרת תשעה באב לדרך, ומוכרח לבגדים מכובסים, יש להקל לכבס במוצאי ת"ב.

דיני תשעה באב שחל ביום ראשון

א. נחלקו הפוסקים אם מותר להריח בשמים ביום התענית [א].

ב. מותר להריח טאבא"ק אם זה מועיל לו להקל על הצום [ב].

ג. אין היתר לעשן "סיגרי' אלקטרוני" ביום התענית אפילו אחר חצות [ג].

ד. חולה שאינו צריך כלל לאכול רק לשתות מים עדיף שלא יבדיל וישתה בלי הבדלה [ד].

ה. הלוקח תרופות בתשעה באב וצריך לשתות מים כדי לבלוע אינו מברך על המים "שהכל" שאינו רוצה ליהנות מהם [ה].

ו. חולה שאכל בליל תשעה באב שחל במוצאי שבת קדם הבדלה וגם שכח לומר אתה חוננתנו בתפלה יש אומרים דצריך לחזור ולהתפלל ולומר אתה חוננתנו בתפלת ערבית [ו] אך יש המקילין דאין קונסים אותו לחזור ולהתפלל ערבית [ז].

ז. אם רוצה לצאת הבדלה בבית המדרש כדי שיוכל לטעום שם, ואשתו ממתנת עליו בביתו לשמוע ולצאת הבדלה יאמר לבנו שהגיע לחינוך לכוין שלא לצאת בהבדלה בבית המדרש ואז יוכל לחזור ולהבדיל בביתו בשביל בנו [ח].

ח. המבדיל ושותה כוס הבדלה והיו לפניו או שיש בדעתו לשתות אח"כ קאוו"ע ושאר משקין לא יברך "שהכל" על שאר המשקין דיין פוטר את המשקין בברכה ראשונה ואחרונה [ט].

ט. אמנם יש המחמירים דאם שותה יין רק לשם מצוה אינו פוטר את המשקין ונכון לחוש לדבריהם [י] ולכן ראוי שיברך שהכל על דבר מאכל ויפטור את המשקין או שישמע ברכת "שהכל" מאחד השומעים שלא שתה יין הבדלה ולא נפטר מברכת המשקין [יא] או יברך ברכה אחרונה מיד לאחר שתיית כוס היין לפני ששותה שאר משקין [יב].

ביאורים והוספות

(א) דעת הטו"ז (בסימן תקנ"ו סק"א) דאין להריח בשמים בתשעה באב דצריך למעט בכל מה דאפשר ובשעה"צ סק"א מביא שדעת הגר"א להחמיר וכן סתם המשנ"ב בסי' (תקנ"ט ס"ק כ"ז) שאין להביא בשמים לברית מילה שחל בת"ב אך דעת המג"א (סק"א) דאין איסור להריח בשמים בתשעה באב ודווקא במוצ"ש אין מריחין בשמים כיון דבא לתענוג להשיב נפש יתירה והבשמים בא ליישב נפשו אינו נכון לעשות כן בתשעה באב וכן בש"ך (יו"ד סי' רס"ה סקי"ד) סובר להיתר

(ב) בכף החיים (סי' תקנ"ד סק"ד) כתב "ומיהו מותר לשאוף הטובא"ק דרך הנחיריים בתשעה באב וביום הכיפורים אך מי שנוהג איסור אין להתיר עיי"ש. ובספר מועד לכל חי (סימן י' אות מ"ד) כתב הנותנים ריח טוב באבק בתשעה באב לא טוב עושים עיי"ש אך כל זה דווקא אם מתכוון סתם לתענוג אבל אם מריח רק להקל על צומו מותר וידוע דאלו שחסר להם "קפאין" מחסרון שתיית הקאוו"ע יכולים להשלימו על ידי הרחת הטאבא"ק

(ג) באשל אברהם בוטשאטש (סי' תקס"ז) כתב דאסור לשאוף טאבא"ק רטוב מאוד דהיינו שנכנס הבל ורטיבות בפיו דזה נחשב כשתיה עיי"ש. והגם דעל עישון יש נידון בפוסקים להתיר בצינעא עכ"פ אחר חצות אבל בסיגריות אלו יש בהם טעם טוב ושואף אותם לתוכו ונבלע בפנים ונחשב כשתיה

(ד) שו"ת שבט הלוי ח"ח (סי' קכ"ט) והטעם כיון דמותר לשתות מים לפני הבדלה ומדוע נתיר לו סתם לשתות שאר משקאות

(ה) שו"ת שבט הלוי (ח"י סימן פ"ג) ועי' בשו"ת אמרי יעקב ח"ב סימן ח' שהעיר עליו דהרי וודאי בתשעה באב שהאדם צם והוא יום חם במציאות נהנה מהשתיה וא"כ מה לי אם רוצה ליהנות או לא וכמו דקיי"ל ביוהכ"פ (סימן תרי"ח ומג"א סימן ר"ד סק"כ) דיש לברך הגם אם אינו רוצה לאכול או לשתות להנאתו רק לאונסו מ"מ הואיל שסוף סוף נהנה מזה שפיר מברך עליו ולא אמרינן כיון שאינו חפץ בהנאה ואוכל רק להציל נפשו יפטר וה"ה כאן אף דשותה כדי לבלוע מ"מ צריך לברך כיון דנהנה משתיית המים

(ו) כמבואר בסי' רצ"ד שאם אכל קודם הבדלה ושכח להבדיל בתפלה קנסו ליה חז"ל שיחזור ויתפלל

(ז) כ"כ בספר ט"ב שחל ביום א' (הערה ע"ט) דיש לצרף דעת הראשונים דפטורים מהבדלה בשנה זו כמבואר ברא"ש סוף תענית ובטור תקנ"ד שהביאו דעת הרמב"ן דלא תיקנו חכמים מצות הבדלה על הכוס במוצ"ש שחל בת"ב דהרי מתחלה קבעו להבדיל בתפלה אלא דכשהעשירו קבעוה על הכוס (ברכות ל"ג) וע"כ בהאי שעתא כל ישראל כעניים מרודים דמי ולא תיקנו כלל הבדלה על הכוס עיי"ש. וגם דגוף הדין דקונסין אותו לחזור ולהתפלל יש פלוגתא בראשנים בזה ולכן יש להקל בקנס

(ח) דאם כבר יוצא הבדלה בבית המדרש אינו יכול להבדיל שוב בביתו בשביל אשתו כמבואר במשנ"ב (סימן רצ"ו סקל"ו) דהוא חשש ברכה לבטלה דלכמה פוסקים נשים פטורות מהבדלה אמנם יכול להבדיל כדי להוציא בנו משום מצות חינוך כמבואר במשנ"ב שם סקל"ב

(ט) שו"ע סימן קמ"ד ס"ב ואף כששותה היין רק לצורך מצוה ג"כ נפטרים המשקין בברכת היין כמו שכתבו הפוסקים דכוס של ברכת המזון פוטרת המשקין שאחריו כמבואר בשו"ע הרב (שם ס"ד) ובאר היטב סק"ט בשם גינת וורדים

(י) בהגהות רעק"א שם מביא כן מספר בתי כהונה ובשו"ת שבט הלוי (ח"ג סימן ט"ז) כתב לחוש לדבריו ובפרט אם שותה מיץ ענבים שדעת השבט הלוי להסתפק אם גם במיץ ענבים נפטר שאר המשקין עי' קובץ מבית לוי חי"ז

(יא) דרק מי ששותה את היין נפטר מברכת שאר המשקין דכל המשקים טפלים ליין כמבואר שם במשנ"ב סק"ט בשם דרך החיים

(יב) ולא הוי גורם ברכה שאינה צריכה כיון שעושה כן לצאת מידי ספק - ויש אומרים דיכול לכוון בהדיא בשעת ברכת בורא פרי הגפן על היין שאינו רוצה לפטור את המשקין ובכה"ג אינו נפטר

סִימָן ט׳

תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת צְרִיכִין כְּתִיבָה כְּסִדְרָן וּבוֹ י״א סְעִיפִים:

ג. כָּל אוֹת שֶׁהִיא כְּתוּבָה שֶׁלֹּא כְּתִיקּוּנָהּ, אוֹ שֶׁנִּתְקַלְקְלָה אַחַר כָּךְ וְאֵין צוּרָתָהּ עָלֶיהָ, כְּגוֹן נָגַע רֶגֶל הָאָל״ף בְּגַג הָאָל״ף, אוֹ פְּנֵי הָאָל״ף בְּפָנֶיהָ בְּגַג שֶׁתַּחְתֶּיהָ [ח]. אוֹ שֶׁהָיָה רֶגֶל הַה״א אוֹ הַקו״ף נוֹגְעִים [ט], שֶׁכְּבָר אֵלּוּ אֵין דֵּי בִּגְרִידָה לְבַד אֶלָּא שֶׁצְּרִיכִין לִכְתֹּב צוּרַת הָאוֹת וְלִכְתְּבוֹ מֵחָדָשׁ, דְּלָא לְיהוֹי חֵק תּוֹכוֹת כמ״ש בְּסִימָן ח׳) אוֹ שֶׁהָיְתָה אוֹת חֲלוּקָה לִשְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת [י], בֵּין מִתְּחִלַּת הַכְּתִיבָה בֵּין שֶׁנִּפְסַק אח״כ, כְּגוֹן צַד״י שֶׁנַּעֲשֵׂית יו״ד נו״ן, אוֹ שי״ן שֶׁנַּעֲשֵׂית עַי״ן יו״ד, אוֹ מֵ״ם פְּתוּחָה שֶׁנַּעֲשֵׂית כ״ף וְא״ו, וְכֵן לַמֶּ״ד שֶׁנִּפְסַק צַוָּארָהּ, וְנִרְאֵית כְּמוֹ כ״ף וְי״ו, וְכֵן חֵי״ת שֶׁכְּבָכְתָב מְפֹרֶדֶת שֶׁהִיא בְּלֹא חֲטוּטָרֶת, אִם רֶגֶל הַשְּׂמְאלִי נִפְסַק קְצָת מִן הַגַּג וְנִדְמֶה לְהֵ״א, וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּזֶה שֶׁעַל יְדֵי הַהֶפְסֵק נִדְמֶה לְאוֹת אַחֵר, אֲפִלּוּ הַתִּינוֹק קוֹרֵא אוֹתָן כְּרָאוּי, אִם לְאַחַר שֶׁכָּתַב לְהַלָּן תַּקְנָם הֲוֵי שֶׁלֹּא כְּסִדְרָן וּפְסוּלִים:

שבילי הסופר: דיני כתיבה כסדרן (ד)

ריעותא בגוף האות

הקדמה: עד הנה איירי באופנים שחסרים אותיות, או שיש יתרון אותיות, ועל זה היה הנידון האם מותר לתקנם משום שלא כסדרן. ומכאן ואילך מיירי שלא נחסרה שום אות, אבל מ״מ יש חסרון בהאות, כגון שנפסקה האות, או שאינו ניכר צורת האות, האם מותר לתקנם משום שלא כסדרן.

ט) נגיעה שצריכים למחקה

אם נגע רגל האלף בגג האלף, או פני האל״ף בגג שתחתיה, או רגל הה״א והקו״ף שנגעו בגגם, אפילו נגיעה דקה כחוט השערה, אע״פ שצורתה עליה, מ״מ אי אפשר לתקנם, דלגרור הנגיעה אסור משום 'חק תוכות', וצריך לגרור כל היו״ד של האל״ף או כל הרגל של הה״א והקו״ף, ולכתבה מחדש, והוה שלא כסדרן[1].

1 שו״ע (סימן לב סעיף כה).

י) נפסקה האות

אם יש הפסק באות, פסול, דכל האותיות צריכות להיות מקשה אחת [חוץ מאותיות ה״א וקו״ף][2]. ולענין תיקון, בספר תורה שליכא דין שצריכים לכתוב 'כסדרן', וכן בתפילין או מזוזות כשעדיין לא המשיך לכתוב, יכול לתקן ע״י הוספת דיו.

אבל בתפילין ומזוזות, דבעינן לכתוב כסדרן, אם המשיך לכתוב אח״כ, יש בזה שני אופנים: א. כשע״י ההפסק אינו נהפך לשתי אותיות. ב. כשע״י ההפסק נהפך לשתי אותיות, כגון אות צד״י שנפסק היו״ד מהנו״ן, דנהפכה לב' אותיות. ובכל אחד מהאופנים יש חילוק, אם ההפסק ניכר להדיא, או שאינו ניכר להדיא, כדלקמן.

באופן א. אם פרידתן אינו ניכרת להדיא, אפשר לתקן לכו״ע, אפילו בלא שאלת תינוק, ואין בזה משום שלא כסדרן. אבל אם פרידתן ניכרת להדיא, לדעת הפמ״ג אין לתקן, ולדעת רעק״א אפשר לתקן, והכרעת המשנה ברורה דבשעת הדחק אפשר לתקן, אבל רק אחר שאלת תינוק[3].

ובאופן ב. אם פרידתן ניכרת להדיא, לכו״ע לא מהני תיקון, כיון שהאות נראית כב' אותיות. אבל אם פרידתן אינה ניכרת להדיא, לדעת הפמ״ג לא מהני תיקון, ולדעת המשנה ברורה בשעת הדחק מהני תיקון[4].

נראה רק נגד השמש / מגדלת

אם ההפסק דק מאוד עד שאינו נראה רק נגד השמש – או רק עם זכוכית מגדלת, כשר לכו״ע ואינו צריך שום תיקון, והרוצה להחמיר בנקב דק כזה, די שיחמיר להצריכו תיקון, אבל חלילה לפסול התפילין בשביל זה[5].

הפסק גדול שנראה למרחוק

אם ההפסק גדול כל כך, עד שניכר ונראה לעין כל מרחוק, לא מהני תיקון אפילו באותיות שאינו נעשה ע״י ההפסק לב' אותיות[6].

---

2 כדאיתא בשו״ע (סימן לו ס״ב) שכל האותיות צריכות להיות גולם אחד, חוץ מאותיות ה״א וקו״ף. ואם אינו מקשה אחת, פסול.

3 משנה ברורה (סימן לב ס״ק קכב), וכ״כ בבה״ל (שם ד״ה מכירם) ומסיק ״ועכ״פ נראה לסמוך על זה בשעת הדחק להקל דמהני תינוק, וכמו שכתב הגאון רבי עקיבא איגר בחידושיו, דהורה כן למעשה בשעת הדחק״.

4 בביאור הלכה (שם ד״ה אות אחת), אחר אריכות הדברים מסיק ״ע״כ נראה לי, דבמקום הדחק יש לסמוך על כל זה להקל שיהא מותר לתקן, דלא כהפמ״ג״. וכ״כ בשו״ת שבט הלוי (ח״ה סימן ח) ״דהכי אנו רגילים להורות. אמנם היות ויש כמה שפוסקים כהמחמירים, פשוט דהוה כדבר שהורה בו חכם, ואינו חלק למדקדק לכתחילה, אך אם אין לו תפילין אחרים מותר להניח לכתחילה.

5 ביה״ל (שם).

6 ביה״ל (שם) ״אך מ״מ נראה לי בפשיטות, דאף הגאון רבי עקיבא איגר מודה, היכא שהפסקו גדול כל כך, עד שניכר ונראה לעין כל מרחוק, דבזה הרי אנו רואין שאבד צורתה לגמרי וכו׳, ולא מהני תיקון לזה״.

הוצאות הגליון בשבוע זו

נתנדב ע"י הרבני הנגיד הנכבד רודצו"ח

מוה"ר **חיים לעווי** הי"ו

אב"י בעיה"ב וויען יע"א

לעילוי נשמת

אביו הרה"ח

ר' **ניסן לעווי** ז"ל

ב"ר **אפרים משה** ז"ל

נלב"ע י"ב מנחם אב

ת נ צ ב ה

קשר עליון דאוריית"א

עובדות והנהגות, בירורי הלכות, ופרקי הליכות
בין כ"ק הגאון הצדיק המפורסם
גאב"ד ריסקעווע ואב"ד דקהילתינו וצוק"ל
בעל "אורחות המשפטים"
עם רבותינו הקדושים לבית סיגוט-סאטמאר

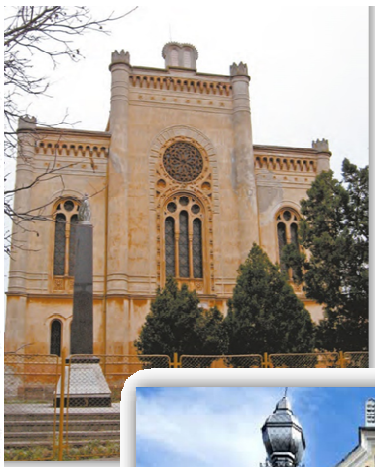
מדור מיוחד לרגל
שנת היובל
להמחקותו
ערב פסח תשל"ה - תשפ"ה

• תשוח"ח לנכדו הרב משולם שרגא כ"ץ שליט"א בן הרב הגאון אב"ד ריסקעווע שליט"א אשר הי' בעזרתינו בעריכת המאמר •

שַׁבָּת קוֹדֶשׁ בְּצֵל כְּנָפֶיךָ יֶחֱסָיוּן

א שבת ביים רבי'ן

עוד בשנים שלפני המלחמה – כשעדיין כיהן מרן רביה"ק זי"ע ברבנות העיר קראלי ומאטמאר, היה רגיל הגה"צ מריסקעווע זצ"ל להסתופף בצל הקודש ולשבות שם שבתו לעתים תכופות. וביתר שאת אחרי המלחמה, כשקבע הגה"צ מריסקעווע זצ"ל את משכנו בארה"ב, אף שהיה בקצה העיר וויליאמסבורג – רחוק מבית מדרשו של מרן רביה"ק זי"ע, אעפ"כ כתת רגליו בדרך הארוכה בשבתות ומועדי רצון להסתופף בצל מרן רביה"ק זי"ע.

אולם עפ"י רוב בשרצה להסתופף בצל מרן רביה"ק זי"ע בשבתות, היה עולה בערב שבת למרכז העיר, סמוך ונראה לחצר הקודש, והתאכסן בבית א' מבניו ואז הסתופף במשך כל השבת בצל הקודש[1].

⇧ בית המדרש הגדול בעיר קראלי

⇨ בית המדרש הגדול בעיר סאטמאר

ואברה"ם עודנו עומד לפני ה'

עפ"י רוב כשהסתופף בצל הקודש, כיבדו מרן רביה"ק זי"ע לעבור לפני התיבה בליל שבת להתפלל תפילת ערבית וקבלת שבת[2], והגה"צ מריסקעווע זצ"ל התפלל בקול גדול, ודרכו היה בשעה שזמרו בואי בשלום לרקוד על מקומו, וכשהתפלל לפני התיבה בבית מדרשו של מרן רביה"ק זי"ע הסתובב מרן רביה"ק זי"ע להתבונן בעבודתו[3] והביט עליו כל הזמן שרקד[4].

---

1 סיפר הרה"ח **ר' אלימלך שלמה שווארץ** הי"ו שו"ב: ב"שבת מברכים" היה זה מילתא דשכיחא שיגיע הגה"צ מריסקעווע זצ"ל לשבות בצל הקודש של מרן רביה"ק זי"ע, ורביה"ק זי"ע היה מכבדו ביותרת הכבוד.

2 סיפר הגה"ח **ר' בן ציון יאקאבאוויטש** ז"ל מנהל מוסדותינו הק' בב"ב (בספרו **זכור ימות עולם**, ח"ד, מאמר מ"ח, אות י"ב): "אציין כאן, שרביה"ק זי"ע שאל אותי כמה פעמים כשבאתי להסתופף בצל קדשו על חג הסוכות – "**האם הריסקעווער רב התפלל לפני התיבה, כי הוא הרי בעל תפילה גדול**".

3 במאמר לחג השבועות הובא מעדותו של הרה"ח **ר' חיים יאקאב** הי"ו מוומס"ב, שגם בשב"ק פר' ויצא שנת תשכ"ז לפ"ק כשהגיע הגה"צ מריסקעווע מארה"ק - לרגל שמחת נישואי נכדו בארה"ב, כיבדו אז מרן רביה"ק זי"ע להתפלל קבלת שבת לפני התיבה, ובזמר בואי בשלום רקד - כי כן ראה אצל רבו הגה"ק **מנאסוויד** זי"ע, ומרן רביה"ק זי"ע התבונן במשך כל הזמן שרקד, דבר שלא היה דרכו בכך כלל, והיתה זאת לחידוש גדול בעיני הקהל.

זֶה הַשֻּׁלְחָן אֲשֶׁ"ר לִפְנֵי ה'

מקום כבודו להעריצו

כמו"כ היה מרבה הגה"צ מריסקעווע זצ"ל להסתופף בצל הקודש בעת עריכת השולחן הטהור בליל שב"ק[5], ומרן רביה"ק זי"ע היה מכבדו ביותרת הכבוד בהיותו מזקני ופארי הרבנים מדור העבר. ואף היה לו מקומו הקבוע לישב ליד מרן רביה"ק זי"ע בעת עריכת השולחן הטהור.

ומעשה בימים הראשונים בעיר ברוקלין בעת עריכת השולחן הטהור, אירע פעם שאיחר הגה"צ מריסקעווע זצ"ל להגיע לעריכת השולחן, וכל המקומות הסמוכים למרן רביה"ק זי"ע כבר נתיישבו מרבנים ואדמורי"ם שהקדימו לבוא, והגה"צ מריסקעווע זצ"ל כבר הגיע סמוך לשלחן המזרח ועדיין לא פינו לו מקום לישב. בראות מרן רביה"ק זי"ע את שאר הרבנים יושבים על מקומם והגה"צ מריסקעווע זצ"ל צריך לעמוד ולהמתין, נענה מרן רביה"ק זי"ע ואמר: הנה אמרו ז"ל (ברכות כה.) "אותו יום שהעבירו לרבן גמליאל נתוספו ספסלי בבית המדרש", – שכל זמן שרבן גמליאל היה נשיא לא נכנסו כי אם אלו אשר תוכם כברם, ולאחר שנתמנה ר' אלעזר בן עזריה לנשיא ונכנסו כולם – נתרבו ספסלי בית המדרש, ודייק מרן רביה"ק זי"ע מה הכוונה שנתרבו "ספסלי" בית המדרש, והלא העיקר שנתרבו הלומדים בבית המדרש, ולא הספסלים, ואמר מרן רביה"ק זי"ע בדרך צחות: **"ווילאנג מ'האט אריינגעלאזט אין בית המדרש נאר די וואס זענען געווען תוכם כברם, איז פאר זיי נישט געווען קיין שום נפקא מינא וואו זיי זיצן, צי אויבן–אן צי ביים עק, דער עיקר איז אז מ'קען עוסק זיין בתורה, אבער שפעטער וען מ'האט שוין אריינגעלאזט אויך די וואס זענען נישט תוכם כברם, ביי זיי האט זיך שוין אנגעהויבן א גאנצער דיון אויף די "בענק", אויף וועלכע פלאץ צו זיצן, צי אויבן צי אונטן!"...**

בית מדרשו הראשון של מרן רביה"ק זי"ע בוויליאמסבורג יע"א ברחוב 550 בעדפארד

---

4 ספר **אביר הרועים** (עמוד כ"ד).

5 ונעתיק מעדותו של הגה"צ **מנאנאש** זצ"ל בענין זה ממה שהובא בספר **שבת ביים רבין** (פרק ג): "עס פלעגן זיין חשוב'ע רבנים וואס פלעגן קומען צום רבי'נס טיש מזמן לזמן, בעיקר איז כדאי צו דערמאנען דעם רבי'ן **כ"ק מרן רבינו הברך משה זי"ע** ווען ער האט נאך געוואוינט אין וויליאמסבורג, **אויך הגה"צ דער ריסקעווער רב,** שארמאש'ער רב, צעהלימ'ער רב, פאפע'ר רב, הגר"י שטייף, קאפיש'ער רב, שאפאראנ'ער רב, און נאך".

כאשר גמר מרן רביה"ק זי"ע את דבריו, פינו הרבנים שם על אתר מקום נכבד להגה"צ הישיש מריסקעווע זצ"ל לישב בראש השולחן[6].

וירדו בדגת הים

בעת שמרן רביה"ק זי"ע אכל הדגים ראו עין בעין כי עבודתו באכילתם גבוהה מאוד למעלה מהשגתינו, פני קדשו התאדמו והתחוורו והיו משתנים לכמה גוונים, ועשה תנועות שונות בידו, והיה ממשמש ומסדר הדגים לכאן ולכאן, והקפיד אז שלא יהיה רעש בביהמ"ד ואף אירע הרבה פעמים שהכה בידו על השולחן להשקיט את הקהל, מה שלא עשה כן בשום פעם בעת הסעודה מלבד בשעת אכילת הדגים[7].

בית מדרשו הפרטי של מרן רביה"ק זי"ע בוויליאמסבורג יע"א בביתו ברח' 500 בעדפארד

ברו"ר לו מנה יפה

פעם אחת ישב מרן רביה"ק זי"ע עסוק בעבודתו הק' באכילת הדגים בשולחן הטהור, והגה"צ מריסקעווע זצ"ל ישב ליד מרן רביה"ק זי"ע והתבונן בעבודתו הק', ובראותו את מרן רביה"ק זי"ע ממשמש ומסדר את חתיכות הדגים מהכא להתם ומהתם להכא, נענה למרן רביה"ק זי"ע: "**איז דען נישטא דערביי קיין שאלה פון בורר?...**", ענה לו מרן רביה"ק זי"ע במליצת לשונו: "**ריסקעווער רב, שבת טוט איר אויך אין בוררות?...**"[8] (כידוע שהגה"צ מריסקעווע זצ"ל היה דיינא רבא, מגדולי הבוררים בד"ת בעניני חושן משפט, ואף חיבר בענינים אלו ספרו הבהיר **אורחות המשפטים** ג"ח[9]).

---

6 ספר **אביר הרועים** (עמוד כ"ה).

7 **זמירות דברי יואל** (אות נ). ובספר **שבת ביים רבין** (פרק ד) הובא: "**דער רבי האט מיט די פיש פאראלבעט מעשים, ער האט זיך געפארעט מיט'ן מסדר זיין די פיש, ער האט געזוקט אהין און אהער**, ער האט אנגעכאפט דעם קאפ עטליכע מאל און די צורה האט ממש געברענט אש להבה. מען האט אפט געזען ווי דער רבי מורמלט זיך אונטער וועטער ווי ער רעדט צו זיך אליין, ויחרד כל העם אשר במחנה פון די הייליגע עבודה וואס מ'האט צוגעזען במו עיניהם.

אזוי אויך האבן מיר געהערט פון הרה"ח **ר' פנחס גוטטמאן** ע"ה וועלכער האט זיך אויסגעדרוקט: שבת קודש ביי די פיש האט מען גזעזהן אז עפעס איז, ער האט געווארפן קאליירן, זיין צורה איז פשוט געווארן רויט ווייס געהל און גרין, ער האט געזוקט דעם טעלער, ער האט אריינגעזוקט אינם טעלער און ער איז ווייס געווארן ווי די וואנט, ער האט באקומען רויטע פלעקן אויפן פנים, אויב איז געווען די מינדעסטע געזודער האט ער געקלאפט אויפן טיש אז מ'זאל נישט שטערן, געווענליך איז געווען אזוי שטיל אז מ'האט געקענט הערן א פליג".

8 **זמירות דברי יואל** אות נ', סק"ב. וכן מפורסם בקרב אנשי שלומינו עובדא זו שהיה בעת אכילת הדגים, אך הרה"ח הישיש **ר' ירמיה טייטלבוים** הי"ו סיפר שלפי זכרונו היה עובדא זו בעת אכילת ה"פערפל", שגם בזה היה לו למרן רביה"ק זי"ע עבודה מיוחדת בעת אכילתם, ונציין לזה ממה שהובא **בזמירות דברי יואל** (אות ס"ג) בענין אכילת ה"פערפיל": "אח"כ הביאו לפניו המאכל העשוי מפתיתי בצק (פערפיל) וטעם הימנו, את הפערפיל אכל בכף – **ובשעה שאכל העביר כמה פעמים את הפערפיל הילך והילך על ידי הכף, ומחשבתו היתה ניכרת מתוך מעשיו שעסק בענינים אשר אין אתנו יודע עד מה**".

וכעי"ז הובא בספר **שבת ביים רבין** (עמ' קנה): "**ביי די פערפל האט מען ווייטער געזען אן עבודה, דער רבי פלגט מיט'ן לעפל ארומדרייען אינם טעלער ווי ער איז מצייר אותיות**, און איז געווען שטארק פארקאכט. הגה"צ **אדמו"ר מאלעסק** (שליט"א לרפו"ש) [זצ"ל] דערציילט, אז איינמאל פורים איז הגה"צ **רבי יונתן שטייף** זצ"ל אבד"ק קהע"י וויען געזעצן ביים טיש פון הגה"ק **רבי מענדלע סטראפקוב'ער** זצ"ל, וכטוב ליבו ביין האט ער געזאגט, אז אויב מען גיט אים נאך א כוס ווין, **וועט ער דערציילן די סודות וואס דער סאטמארער רב האט אינזינען ביים עסן די פערפל**, אבער דער סטראפקובער רב האט נישט געלאזט געבן.

ענליך צו דעם האט דערציילט דער חשוב'ער מרביץ תורה הגה"ח **ר' אברהם דאסקאל** ע"ה, אז ער איז געווען פורים ביים

הדב״ק בתלמידי חכמים

כשגמר מרן רביה״ק זי״ע לאכול מן הרוטב של בשר (יוה״ק–זו״פ) **לא** חילק שיריים למסובין, **אלא** סילק את הקערה מלפניו, וכל אחד היה נוטל בעצמו על ידי כפות מיוחדות לכך[10]. פעם אחת כשישב הגה״צ מריסקעווע זצ״ל אצל שולחנו הטהור של מרן רביה״ק זי״ע, חטפו הקהל שיריים מן הרוטב (זופ), ונשפך על בגדו של הגה״צ מריסקעווע זצ״ל, פנה אליו מרן רביה״ק זי״ע ואמר לו בבת שחוק: **״ריסקעווער רב, די וועלט זאגט אז מען קומט צו מיר קלעבט זיך עפעס אן, און אייך האט זיך אויך אנגעקלעבט״**...[11]

כל השביע״ן חביבין

כשנולד בן לאחד מאנשי שלומינו, הגיש הבעל שמחה למרן רביה״ק זי״ע פולין (הנקראים זכר באנדלע״ך), והיו מכריזים בשמות אנ״ש בעלי השמחה להזכירם לפני מרן רביה״ק זי״ע בעת עריכת השולחן. וסיפר הגאון הצדיק **אב״ד דקהילתינו בב״ב** בעל ראש אליהו זצ״ל (קונטרס ראש אליהו, פורים): ״זכורני שאאמו״ר הגה״צ זצוק״ל היה פעם בשולחנו הטהור של רבינו בליל שבת קודש – כמנהגו להשתתף שם מפעם לפעם בשולחן ליל השבת, והכריזו אז על עריכת **שבע סעודות ׳שלום זכר׳** בשולחנו של רבינו, לרגל לידת שבע בנים זכרים בלע״ה, רבינו זי״ע בשמעו את ההכרזה, נהנה מאוד מזה, ופנה אל אאמו״ר זי״ע זצ״ל ואמר לו: **״ריסקעווער רב, איך דארף שוין האבן א דריטל מלמד פריש, פאר די זיבען ׳שלום זכר׳ וואס מען האט אויסגערופן דא״...**

״איך דארף שוין האבן א דריטל מלמד פריש פאר די זיבן ׳שלום זכר׳ וואס מען האט אויסגערופן דא...״

בנין הישיבה הק של מרן רביה״ק זי״ע בסענדז סט. בוויליאמסבורג

כל כך גדלה שמחתו וקורת רוחו של מרן רביה״ק זי״ע בראותו ריבוי זרע ברך ה׳ לתלמידיו הנאמנים ההולכים לאורו ומתחנכים בדרך ישראל סבא[12].

טיש פונעם סטראפקובי׳ער רב זצ״ל, און הגה״צ **רבי יונתן שטייף** זצ״ל איז אריינגעקומען צום טיש ווען ער איז שוין געווען בגילופין, האט ער געזאגט הויך אויפן קול: ״**איך קען זאגן יחודים אויף יעדן איידן, אזוינע יחודים ווי דער סאטמאר רב איז מייחד ביים עסן די פערפל**״. וועז דער סטראפקובער רב האט דאס געהערט האט ער זיך אנגערופן: ״**ער רעדט צופיל, טראגט אים שלאפן**״. ער האט נישט געוואלט אז רבי יונתן זאל רעדן ברבים פון די הויכע ענינים״.

9 ועוד נרחיב בזה בעזהשי״ת במאמר הבא.

10 **זמירות דברי יואל** אות נ״ז.

11 כן מובא בספר **עדות ביוסף** (שיחות קודש, אות ס״ז), אך בספר **דברי אש** (פרק ואלה תולדות, עמוד מו) מובא קצת בנוסח אחר: ״בשנת תרצ״ז לפ״ק, כשנסע רביה״ק מסאטמאר זי״ע לפולין לחתונתו בזיווג שני שהתקיימה בעיר טשעבין יצ״ו, ונסע במסילת הברזל דרך עיר קאשוי הסמוכה לפרעשוב, עשה אז מרן רביה״ק זי״ע במיוחד את דרכו לפרעשוב לבקר את הגה״צ **אבד״ק ראסלאוויטץ** זצ״ל שהעריצו והעריכו מאוד [בהיותו מהמקורבים והמסתופפים בצל אביו מרן הגה״ק בעל **קדושת יום טוב** זי״ע]. הגה״צ מריסקעווע זצ״ל היה גם כן שם בעת ההיא לבקר את אביו זצ״ל, ובשעת ביקורו של מרן רביה״ק זי״ע שלחה אמו הרבנית הצדקנית להגיש כיבוד תבשיל ״איינגעמאכטץ״, ובחלוקת השיריים נתטפטף על בגדו מהתבשיל, ובנסותו להעביר הלכלוך מבגדו, נענה אז רבינו בצחות לשונו: ״**ריסקעווער רב! די וועלט זאגט אז מ׳דרייט זיך נעבן מיר קלעבט זיך עפעס אן**״...

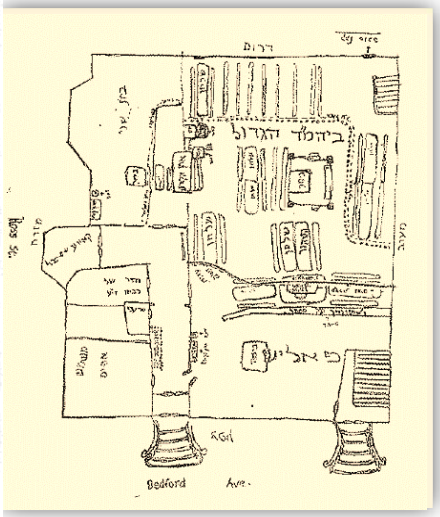
12 יסופר בענין זה שפעם אחת הגיע מרן רביה״ק זי״ע לבקר את ילדי התשב״ר בקעמפ ששהו בימות הקיץ ע״י הנהלת התלמוד תורה, והגה״צ מריסקעווע זצ״ל הגיע אף הוא ביחד עם מרן רביה״ק זי״ע, כמובן שילדי התשב״ר לבשו בגדי שבת לקבל פני מלכם מרן רביה״ק זי״ע, וכשנכנס מרן רביה״ק זי״ע להי״עס זאל״ (חדר האוכל) – שם אכלו ילדי התי״ת – קיבלו את פניו בשירה ובזמרה, לאחמי״כ התחילו התלמידים לברך ביחד ברכת המזון בקול רם בנעימות ועריבות, ומרן רביה״ק זי״ע התבונן בהם

וּפָקְדוּ שָׂרֵי צְבָאוֹת בְּרא"ש הָעָם

רבינו מושיב את הגה"צ מריסקעווע לידו

סיפר הרה"ח ר' **יוסף** (ב"ר פנחם יודא) **כ"ץ** ז"ל: "בעת שהיה דודי הגה"צ מריסקעווע זצ"ל משתתף בעריכת שולחן הטהור, היה לו מקומו הקבוע ליד מרן רביה"ק זי"ע, זכורני פעם אחת בליל שב"ק שנתאחר קצת הגה"צ מריסקעווע זצ"ל, והגיע לעריכת שולחן הטהור בעת שכבר נתיישב שולחן המזרח עם הרבה רבנים, ובראותם את הגה"צ הישיש מריסקעווע זצ"ל התחילו לפנות את מקומם אחד אחד ולעבור למשנהו, אך שני הרבנים שישבו סמוך למרן רביה"ק זי"ע לא הטריחו את עצמם לשנות את מקומם, כשהבחין מרן רביה"ק זי"ע בכך, נענה במליצת לשונו: "**ווער ס'זויל א גוטע פלאץ, קומט פריה"!...**, ענה הגה"צ מריסקעווע זצ"ל לעומתם בדרך צחות וכמטמין ברמ"ז: "**עטץ הערט'ס וואס דער רבי זאגט?! דאס וואס ענק זיצן דא, איז פשוט ווייל עטץ זענט'ס געקומען פריה...**".

בת שחוק עלתה על פניו של מרן רביה"ק זי"ע והרבנים הנוכחים, ומרן רביה"ק זי"ע הושיב את הגה"צ מריסקעווע לידו"[13].

שרטוט פנים בית מדרשו של מרן רביה"ק זי"ע ברח' 550 בעדפארד בוויליאמסבורג יע"א

יוֹם פָּנָה כְּצֵל תּוֹמֶ"ר

זינגען "אודה" נאך הבדלה

כידוע שלסעודת רעווא דרעווין היה נכנס מרן רביה"ק זי"ע מאוחר מאוד, והתארך הרבה אחר זמן צאת השבת. פעם אחת היה הגה"צ מריסקעווע זצ"ל ביחד עם מרן רביה"ק זי"ע במרחץ מעיני הישועה, וכמו"כ היה שם גם הגה"צ **ר' פנחס מבארשא** זצוק"ל, והגה"צ מריסקעווע זצ"ל הלך מקודם לסעודת רעווא דרעווין אצל הגה"צ הנ"ל[14], ונשאר שם

וזלגו עיניו דמעות מרוב התרגשות, בראות הגה"צ מריסקעווע זצ"ל את המחזה הוד, נענה בהתרגשות: "**קודם האב זיך געוואונדערט ווען איך האב געזען די קינדער אנגעטוהן שבת'דיג, אבער יעצט אז איך זע וויי די הימלען פרייען זיך מיט מיט זייער בענטשן, פארשטיי איך שוין פארוואס זיי גייען מיט בגדי שבת**"...

13 כעין זה מובא בספר "**ומשה היה רועה**" (ח"ד עמ' תקטו) כדלהלן: איינמאל כ"א כסלו איז דער רבי [מרן הברך משה זי"ע] אריין געקומען צום טיש וואס איז געפראוועט געווארן אין אלטן ביהמ"ד אויף בעדפארד עוו. און ער איז געגאנגען צו זיין פלאץ דער ערשטער נעבן דעם פעטער דער רבי זי"ע.

למעשה איז שוין דארט געזעסן דער ריסקעווער רב ז"ל, וועלכער איז געווען אן עלטערער רב ומגדולי הפוסקים [ולכן לא רצה רביה"ק זי"ע להזיזו ממקומו ולהושיב את מרן הבר"מ זי"ע לפניו], און אריבערגיין אויף די צווייטע זייט האט מען נישט געקענט וויייל רביה"ק זי"ע איז געזעסן מיטן רוקן ממש ביי די וואנט. וועז מרן הדבר"י זי"ע האט דאס באמערקט האט ער ארויס גערוקן זיין אייגענעם בענקל, און ער האט געהייסן דעם רביץ הבר"מ זי"ע אדורך גיין פאר אים - צווישן דאס בענקל און דער טיש - צו די צווייטע זייט [ורבינו יצא מגדרו מה שלא עשה אף פעם, בכדי להשאיר את הגה"צ מריסקעווע זצ"ל לישב לימין קדשו].

14 בענין הידידות ששררה ביניהם מסופר בספר **דברי אש** (פרק ואלה תולדות, עמוד סו): "בשנת תרפ"ג הזמינו את הגה"צ מריסקעווע זצ"ל לשבות את שבתו בעיר בארשא שבמחוז מארמראש"ש, ודרשתו הפליאה את כולם, ובמוצאי שב"ק הגישו לו ראשי הקהילה את הקאנסע"ס למשרת רבנות קהילתם, אמנם בינתיים הגיע לאזניו שהיה מדובר בקבלת אחד מבניו של הגה"צ **ר' פנחס האגער** זצ"ל (בנו של הרה"ק **האמרי ברוך מוויז'שניץ** זי"ע – שהתגורר עד לימי המלחמה בבארשא, ובעת ההיא היה גר בווישעווע), לאחר שבירר אמיתת הדברים לא רצה בשום אופן לקבל את משרת הרבנות שם, וכשנה לאחמ"כ בשנת תרפ"ד הוצע לו משרת קהילה נאה וחסודה ק"ק ריסקעווע יצ"ו שבמחוז מאמראראש, ובאותה שנה עבר מנימיז'שע לריסקעווע".

עד לאחר תפילת ערבית ושמע הבדלה, ולאחמ"כ הגיע להשתתף בשולחנו הטהור של מרן רביה"ק זי"ע ולשמוע את דברי אלקים חיים, מרן רביה"ק זי"ע כיבד את הגה"צ מריסקעווע זצ"ל לזמר הללוי–ה אודה[15], והגה"צ מריסקעווע זצ"ל חישב בדעתו כי אין נאה לזמר אודה לאחר הבדלה, מרן רביה"ק זי"ע תפס מחשבתו ואמר לו: "**ריסקעווער רב, נאך הבדלה מעג מען אויך זינגען אודה**"...[16]

בְּרֹאשׁ כָּל מוֹעֲדוֹת נִשְׂאתָ

מועדי ה' אש"ר תקראו אותם

גם בשאר מועדי השנה היה לפעמים הגה"צ מריסקעווע זצ"ל מסתופף בצל קדשו של מרן רביה"ק זי"ע, אך כיון שהיה לו בית מדרש משלו ואף היה בריחוק מקום, לא היה לו כ"כ ההזדמנות לכך. אך היו פעמים מספר אשר השאיר את בית מדרשו והלך להתפלל בבית מדרשו של מרן רביה"ק זי"ע, **ביום א' דחג השבועות** היה בא לשמוע מעמד הנבחר קריאת עשרת הדברות, ונשאר לשמוע את הפלפול בסעודת החלב.[17] **ביומין דחנוכה** היה דרכו לבוא אצל מרן רביה"ק זי"ע בעת הדלקת נרות חנוכה והשמיע אז רביה"ק זי"ע דברי דרוש ופלפול מענינא דיומא והיה רגיל לפלפל עם רבינו בחריפות ובקיאות.[18] וכמו כן בשולחן הטהור **מוצאי יום הקדוש** היה רגיל להשתתף מדי שנה בשנה[19].

דריי ספרי תורה צו 'כל נדרי'...

סיפר הרה"ח ר' **אהרן מתתי' דייטש** הי"ו מנכבדי קהילתינו הק' במאנסי: בשנים הראשונות של הגה"צ מריסקעווע בארה"ב איתרמי פעם **בליל יום הקדוש** שלא היה מנין בבית מדרשו בסיגעל סטריט, כי מכל העיר נהרו אז להתפלל בית מדרשו של מרן רביה"ק זי"ע בליל מקודש זה, ובראות הגה"צ מריסקעווע שהזמן מתאחר, החליט לילך ולהתפלל בבית מדרשו של מרן רביה"ק זי"ע. הדרך היתה ארוכה מאוד [כאמור לעיל] ובפרט בגיל מבוגר כזה.

וכאשר הגיע הגה"צ מריסקעווע כבר היה אחרי **דרשת כל נדרי** של מרן רביה"ק זי"ע, וכבר הוציאו הב' ספרי תורה מארון הקודש למסור להרבנים שהי' להם החזקה לעמוד משני הצדדים של מרן רביה"ק בעת אמירת כל נדרי כנהוג, ה"ה הגה"צ **משארמאש** זצ"ל וכ"ק האדמו"ר **מזידיטשויב** זצ"ל, ואז הבחין מרן רביה"ק בכניסת הגה"צ מריסקעווע זצ"ל, ומיד תפס בחכמתו הק' בסיבת ביאתו, ומיד הורה להמשב"ק הרה"ח ר' **יוסף אשכנזי** זי"ל להוציא עוד ספר תורה לכבודו של הגה"צ מריסקעווע, **וכך התפללו באותו שנה תפילת "כל נדרי" עם שלשה ספרי תורה**,[20] כ"כ גדלה זהירותו של מרן רביה"ק זי"ע בטוהר מידותיו כאשר יצא מגדרו באופן מיוחד לכבד את הגה"צ מריסקעווע זצ"ל.[21]

המשך יבוא אי"ה

---

15 ראוי להעתיק בכאן מה שהובא בספר **אביר הרועים** (עמוד שס"ו): "בראשית השנים היה רגיל כ"ק הגה"צ המפורסם **רבי לוי יצחק גרינוואלד** זצ"ל אבד"ק צעהלים לבוא בשולחנותיו הטהורים של רבינו בליל שב"ק, אולם לאחר זמן התחיל לבוא בסעודה שלישית באמרו כי רוצה לשמוע את התורה בלהב אש שאומר רבינו, ובעת עריכת השולחן בשל"ס כיבדו רבינו לזמר "הללוי-ה אודה ה'", הרב מצעהלים היה בעל מנגן נפלא והיה מזמר בקול גדול אף נעים, והיה רגיל לסיים את הזמר הללוי-ה אודה בהוספת תיבת "הללוי-ה", ושמעו אותו שמזמר ואומר "תאוות רשעים תאבד הללוי-ה", ורבינו שאל אותו פע"א למה מוסיף תיבת "הללוי-ה", ענה הרב מצעהלים שאינו רוצה לסיים בתיבת "תאבד" ולכן מוסיף תיבת "הללוי-ה" לסיים בדבר טוב, אמר לו רבינו: "**וכי יש משהו יותר טוב מתאוות רשעים תאבד**".

16 ספר **עדות ביוסף**, שיחות קודש אות נ"ג.

17 **אביר הרועים** פרק א'.

18 **זכרון בספר** עמ' קי"ג.

19 מפי הגה"צ **מנאנאש** זצ"ל.

20 **במחזור דברי יואל** (ליום כיפור עמ' קל"א) ג"כ מוזכר סיפור זה בלי שמו של הגה"צ מריסקעווע, כדלהלן: **"פעם אחת הגיע איזה רב מכובד שנשאר בלי מנין בבית מדרשו, וצוה רבינו להוציא עוד ס"ת בשבילו".**

21 לאחר הסתלקות מרן רביה"ק זי"ע נתפרסם סיפור זה בכתב-עת **'אלגעמיינער זשורנאל'** בתוך דברי הערכה לדמותו הטהורה של מרן רביה"ק זי"ע, תחת הכותרת **"דריי ספרי תורה ליל כל נדרי ביים סאטמאר'ער רבי'ן זצ"ל".**

תוספת ביקורי"ם:

הוספות והערות בשם אנ"ש חברי "אהבת קדומים" שזכו להנות מזיו השכינה בשנת תשכ"ה בעת ביקורו האחרון של מרן רביה"ק זי"ע פה בבני ברק יצ"ו

הרה"ח ר' שלום אליעזר ראטער הי"ו, בני ברק

כי קרן עור פני מש"ה

לעונג גדול היה לי לראות בגליון פר' בלק אודות הביקור של מרן רביה"ק זי"ע בארה"ק בשנת תשכ"ה לפ"ק, אשר מונח בזכרוני היטב כגירסתא דינקותא.

וכן הנני להוסיף כי אז בעת הקבלת פנים למרן רביה"ק זי"ע בעיר חיפה, כשעברו הקהל לקבל ברכת שלום ממרן רביה"ק, ויישב **הגה"צ מריסקעווע** זצ"ל לידו, עבר שם בין אנשי שלומינו גם אבי מורי ז"ל (הרה"ח ר' **משה יעקב ראטער**) בהיותו אז עדיין אברך צעיר לימים, וכשהבחין בו מרן רביה"ק זי"ע וראה אברך בעל צורה ויראת ה' חופף על פניו, פנה להגה"צ מריסקעווע זצ"ל ושאלו: "ווער איז דעם?", ענהו הגה"צ מריסקעווע זצ"ל: **"ער איז פון די חשוב'סטע יונגעלייט ביי אונז אין קהילה אין בני ברק"**, והוסיף **"אויב איך האב מיך מיט וועמען צו שטאלצירן ביי אונז אין קהילה איז דאס מיט דעם יונגערמאן"**, והיה זה לפלא שהרגיש מרן רביה"ק זי"ע על אבי ז"ל אשר הוא אברך חשוב מורם מעם משכמו ולמעלה...

הר"ר פסח אהרן גרינוואלד הי"ו, בני ברק

בענין העובדא שהבאתם מהרבנית הצ' בת הרה"ק מטשעחויב זי"ע שהיתה נקראת **'די טשעחויבער רביצין'** שהגיעה לבית הגה"צ מריסקעווע זצ"ל בעת אשר ביקר מרן רב יה"ק זי"ע שם, וביקשה מרביה"ק זי"ע מטבעות לשמירה. ולמטה בהערה הוספתם מס' **זכרון איש חי"ל** (עמ' קנ"ה) שכשהיה מרן רביה"ק זי"ע בארה"ק בשנת תשי"ט לקח רבינו את המפה יחד עם כל הקוויטלעך והפדיונות ונתן לה. כמו כן צירפתם תצלום ממכתב תודה אשר שלח בנה הרה"צ רבי **משולם זושא טווערסקי** זצ"ל מטשערנאביל, בו כותב **"לנכון קיבלתי את עזרתכם על יו"ט... ולמצוה גדולה יחשב כי החייתם אותנו מאוד בזה"**.

אמרתי להוסיף שבס' **דברי יואל מכתבים** (ח"ב, מכתב קעא) מובא מכתב ממרן רביה"ק אודות תמיכת הרבנית מטשעחויב ע"ה, ולחיבת הקודש אעתיק לשון קדשו בזה"ל:

ב"ה, מוצש"ק לס' מאת כל איש אשר ידבנו לבו, תש"י.

מוכ"ז הרבנית הצ' בת הרה"ק ר' ישעי' האלבערשטאם זצלה"ה מטשחויב בן מרן הגה"ק בעל דברי חיים מצאנז זצוקללה"ה, היא חיתה יושבת ברום המעלה במדינת רוסיא בבית בעלה הרה"צ זלה"ה, אך מחמת גודל השערוריה הנעשית במדינת רוסיא כנודע, רבת שבעה לה נפשה, עד שבעזה"י ניצולה משם ובאתה לארה"ק ת"ו בשירום ובחוסר כל כמובן, גם בניה המה בעוני ובדוחק שמה בארה"ק, ע"כ מובן גודל המצוה לקרב בת קדושים כמותה להושיט לה עזרה ביד רחבה ומלאה בסבר פנים יפות כראוי לה לפי כבודה וכבוד אבותי' הקדושים, אחר גודל התלאות אשר עברו על ראשה.

וזכות אבותיה הק' עמודי עולם, אשר האירו כל פני תבל בתורתם וקדושתם, יגן על כל העושים והמעשים להשתדל עבורה ולכבדה כראוי, והשי"ת ירחם במהרה על עמו ישראל להצילם מכל צרה וצוקה ונזכה לראות במהרה בישועת כל ישראל ושמחתן.

בעתירת הבעה"ח פה ברוקלין יצ"ו, חתי"ק.

כמו כן מה שהבאתם שמיד אחרי הביקור בבית הגה"צ מריסקעווע זצ"ל, הלך רבינו להשתתף בב' חופות. הנני להעיר בזה כי בס' ראשית ביקורים (עמ' קנ"ב) מובא כי בליל שישי פר' בלק היה רק חופה אחת של הרה"ג ר' **ישראל חיים גוטמאן** ז"ל (מעיר מאנסי) עב"ג בתו של הרה"ח ר' **בערל גלויבער** ז"ל, וביום א' פר' פנחס נערך החופה של הרה"ח ר' **אהרן גרשון גפן** ז"ל עב"ג בתו הרה"ח ר' **יושע שפילמאן** ז"ל, וביום שלישי ממש לפני שרבינו עזב את העיר התקיימה החופה של הרה"ח ר' **ישראל יאקאב** מוויליאמסבורג עב"ג בת הרה"ח ר' **יחזקאל רובינשטיין** ז"ל מתושבי הקריה.

הילולא רבא

מאמרים יקרים, עובדות וסיפורי קודש יקרים
מצדיקים קדושים וטהורים, בעלי ההילולא זי"ע

ט' באב

מרן הגה"ק החוזה מלובלין זי"ע

רבינו נולד בעיר שבארשין מחוז לובלין לאביו רבי אברהם אליעזר אב"ד דק"ק יוזעפאף, דור תשיעי להשל"ה הקדוש. עודנו בקטנותו התנהג בקדושה ופרישות יתירה, ובעת החל להתפרסם בעולם שם המגיד הגדול ממעזריטש זי"ע הלך אליו רגלי וזכה לקבל ולהתבשם הרבה ממנו, אח"כ למד שני שנים רצופות אצל הרבי ר' שמעלקא, ורבו זה אמר עליו שקיבל בשתי שנים אלו כל מעלותיו, כי שם למד אשר הראיה והדיבור יהיה בלתי לד' לבדו, אח"כ נסע משם והסתופף בצל קדושת רבי לוי יצחק מבארדיטשוב בהיותו רב בק"ק זעליחאב, ומשם נסע והסתופף בצל קדושת רבו המובהק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע, ובמצות ובהסכמת רבו הקדוש תקע אהלו בק"ק לאנצוט, והתחיל להנהיג עדה עוד בחיי רבו הרבי ר' אלימלך, ואח"כ תקע אהלו בלובלין, ושם נהרו אליו אלפי בני ישראל, וצדיקי וגאוני דורו השכימו לפתחו והמשיך ליבות ישראל אל עבודת השי"ת. והוא ז"ל יתואר כרב רבנן לכל מאורי וגדולי ממשיכי דרכי החסידות בדור שלאחריו, בשמחת תורה דשנת תקע"ה אחר ענינים נשגבים שהיה לו עם שאר גדולי רבותינו שבדורו בענין קירוב הגאולה שלימה, נפל למשכב, ונמשך הדבר עד לתשעה באב, וביום המר והנמהר הוציא את נשמתו בקדושה וטהרה. מנו"כ בביה"ח הישן בלובלין בין הציונים הק' של רבי שלום שכנא אב"ד לובלין, ורבי יעקב פאלק ז"ל בצילו והיה לן שם היה מוציא ממנו נשמתו בלילה ומכבסה מכל כתמי העוונות ומחזירה לו טהורה עכדה"ק.

חקל יצחק (ספינקא)
בהעלותך

איש אלקים קדוש

נגלה לנו ולבני דורינו שבח יקר מעלת הצדיק המפורסם איש אלקים קדוש מו"ה יעקב יצחק הלוי מלאנצוט, גבר די רוח אלהין קדישין ביה, ודמטמרין גליין ליה, ונודע בשערים חסידותו ופרישותו וקדושתו מימים ימימה בתורת ה' תמימה, והיה מופלג בנגלה ונסתר על פי דרך אמת וישר, ויצא יצחק לשוח אמרות ה' אמרות טהורות, והיה מגיד דבריו ליעקב, ורבים מישראל הלכו לאורו כו'

מתוך הסכמת הרה"ק בעל ה"אוהב ישראל' מאפטא זי"ע לספה"ק "זאת זכרון" ו"דברי אמת"

בלתי לה' לבדו

"העיד מורי הקדוש מו"ה אברהם יהושע העשיל מאפטא על רבינו הקדוש מו"ה יעקב יצחק מלובלין, שאפילו עפעפי עיניו אינו מגביה בלתי ייחוד שם, מכל שכן דבור, ומכל שכן מעשה".

זוהר חי להרה"ק ר"א מקאמארנא זי"ע
(בראשית, דף קסח:)

והבית בניתי לשמך

"שמעתי מהרב הקדוש מו"ה אלימלך זצ"ל, שכשעשה עליות נשמה ראה שנושאים את כלי הבית המקדש, ואמר לו שהם אותם הכלים שהוציא הוא מהגלות. ופעם אחת אמר: שנפלה בית טומאה אחד בצורה וגדולה מאד, ובכל יום עולים אלפי אלפים בעלי מלאכות בנאים לבנות החומה, אבל יש לי שומר טוב, שכשהרב מו"ה יעקב יצחק מלאנצהוט מתפלל תפילת שמו"ע מתפילת מנחה מפיל כל מה שבונים. והבנתי דבריו הקדושים שמפיל זה על ידי זה שע"י תפילתו בונה חומות ירושלים ובית המקדש, ולפי ערך שבונה חומות ירושלים לפי ערך זה מפיל בהבית הזה של טומאה, כי כשזה קם זה נופל".

זרע קודש להרה"ק מראפשיץ זי"ע (פר' כי תצא ד"ה כי תבנה)

נהרו אליו כל גדולי ישראל

בא אלי דבר קודש איזה עלים לתרופה מכבוד אדומו"ר הרב הגאון הקדוש אספקלריא המאירה נהורא מעליא הרב ר' יעקב יצחק הלוי הורוויץ זללה"ה הרבי מלובלין, וכבר בעודו בחיים חיותו נהרו אליו כל גדולי ישראל להנות מזיו תורתו הקדושה לשמוע מפיו דברי תורה ולקחת מוסר השכל מדבריו הקדושים והנהגתו לעילא לעילא, וכבר נדפס ובא ממנו ספר דברי אמת, וזאת זכרון אשר האיר לעיני כל ישראל... ומבקש אני מכבוד הרב הנ"ל כשיגמור המחברת הזאת אי"ח לשלוח לי אחד להנות מזיו תורתו".

מתוך הסכמת הגה"ק רבי יוסף שאול נאטאנזאהן מלבוב זי"ע לספה"ק "זכרון זאת"

רעיא מהימנא

העיד רבינו הקדוש מהר"נ מראפשיטץ זצוק"ל על רבינו הקדוש והנורא מלובלין זצוק"ל שכאשר בא אליו אדם להסתופף

שומר העיר

"הצדיק, עליה דידיה רמיא חיובא להשגיח על עדת צאן קדשים שינצלו מכל מכשול ופיקת עון רח"ל, וכמו ששמעתי על

מו"ר הרב הקדוש המנוח מוה' יעקב יצחק זצללה"ה מלובלין איך שהיה נעור כל הלילה ושמר בני עירו ממכשול.

דעת משה להרה"ק רבי משה מקאזניץ זי"ע (פר' בלק ד"ה הנה ברך)

עלה מעלות רמות

אמר הרה"ק מהר"ש מבעלוא זללה"ה "מי שהכיר את הרבי מלובלין זי"ע ראה עד היכן ילוד אשה יכול להגיע", ואמר מו"ר הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זלה"ה, "שסברת הרבי מלובלין הוא כמו סברת הר"ן ז"ל בהלכות".

רמתים צופים להרה"ק רבי שמואל משינאווא זי"ע

(תנדא"ר פ"ה אות ס)

צופה נתתיך לבית ישראל

בעינינו ראינו מכבוד אדמ"ו הרב הקדוש מה"ר יעקב יצחק זצלה"ה, אשר היה קורא מהכתב (קוויטל) שמות בני אדם שכתבו לו, היה מתבונן ברוח קדשו מעשה איש זך ואם ישר פעלו או בהיפוך ח"ו, וכמה פעמים שמעו מפיו שהיה אומר קודם הקריאה: לשם יחוד קוב"ה ושכינתיה, והוא לדעתי שהיה מכוין הקול והדיבור ונתהוה היחוד למעלה בשורשי הנשמות, וע"י היחוד הזה שבשורש היה מתבונן בענפיהם הם הנשמות הנולדים מהיחוד והיה מבין במעשיהם".

אגרא דפרקא להרה"ק בעל ה"בני יששכר" זי"ע (אות כה).

"שמעתי מפ"ק אא"ז מו"ר [בעל ה"חידושי הרי"ם" זצ"ל] על הרבי מלובלין זצ"ל שהיה מתנהג שבכל דבר מאכל הציץ בו ברוח קדשו מאיזהו מקום נובע אם הוא בכשרות מכל צד, ופעם אחת אירע בשבת קודש שהיו נותנים לו יין לקידוש, והציץ בו כדרכו ואמר: כשר, והניחו, ואמר עוד הפעם: כשר, והניחו, עד כמה פעמים, ולא רצה לקדש עליו, עד שאח"כ נתוודע שהיה מי דבש.

ואמר הרבי מלובלין זצ"ל שבאמת היה כשר, אך לא היה לו הבהירות והזהירות מכשרות משום שאין במינו איסור, ויין כיון שיש במינו יין נסך, היין הכשר מזהיר וניכר היטב".

שפתי צדיק, פילץ (פר' ויצא אות לב)

אשכון את דכא

"וכן שמעתי מפה קדוש אדומו"ר מלובלין נ"ע ברוב ענותנותו היתירה ובשברון לב בזה הלשון על עצמו: אוי לדור שאני הוא המנהיג".

משמרת איתמר לתלמידו הרה"ק רבי איתמר מקאנסקיוואלי זי"ע

(פר' כי תשא ד"ה א"י כי תשא)

על ישראל צדקתו

"הנה הגם שאין דרכי להתנהג בגדולות ובנפלאות ממני ליתן הסכמה, כי איני לא רב ולא מגיד, כי אם במקום ההכרח שאי אפשר בלא זה לרצונו ית"ש איני חושש לשום ענין, בענין זה ג"כ נ"ל שהוא למצוה גדולה, היות שנהירנא כד הוינא טליא היה לי תשוקה לעשות ספר פירוש על סדר קדשים, מפני שידוע גודל המצוה לעסוק בהלכות קדשים... והסדר קדשים הוא כמו ספר החתום, ואינו מוגה כראוי כשאר גמרות שיש בהם גרסות ופרושים ממהרש"ל ז"ל ומהרש"א ז"ל ומוהר"ם ז"ל, ומסתמא בספר קדשים לא עסקו בעיון עם תלמידים, מפני שלא הוצרך כ"כ לדורות, ואח"כ כשבא לי הרבה טירחא דציבורא, צרכי בני ישראל המרובים, הן ליעץ והן לתפלות ובקשות, ואני הייתי מתיירא לדחות אותם כיון שהשי"ת עזר לי לפעול טובת ישראל, גם אני נעשיתי טרוד מאד....

מתוך הסכמת רביה"ק מלובלין לספר "צאן קדשים אסיפת זקנים" על סדר קדשים להג"ר אברהם חיים שיר זצ"ל בעל "תורת חיים"

למען תספר

גדולים מעשי צדיקים וסיפורי נפלאות וישועות

נתנסה ועמד בכולן

סיפר על הרה"ק החוזה מלובלין זי"ע, שבהיותו אברך ניסו אותו פעם אחת [בדרכו לרבו הקדוש הרבי ר' אלימלך זי"ע] בנסיון מן השמים, ונלקחה ממנו הידיעה שיש בזה (באיזה דבר) איסור, כי בשעת הנסיון לוקחין מן האדם את כל הדברים שלא קנה אותם ביגיעה ובמסי"נ, רק דבר אחד עמד לו אז, מה שקיבל על עצמו במסי"נ שלא יעשה שום פעולה אם לא ידע שיהיה מזה נחת רוח להבורא ית', ובעת הנסיון אף שנעלם ממנו שיש צד איסור, בכל זאת גם לא מצא איזו נח"ר יהיה להבורא ית' מפעולה זו, ובכח זה התגבר על יצרו ועמד בנסיון.

בית אברהם

עין תחת עין

רבינו החוזה מלובלין בצעירותו קשר את עיניו לגמרי למשך שבע שנים לגודל זהירותו בקדושת העינים, וכנראה שמכח זה זכה אחר כך לכח הראיה הרוחנית במדה מופלגת שהיה צופה מסוף העולם ועד סופו.

י"ג אורות

מילי דהילולא

ניצוצות מתורת בעל ההילולא, ופנינים מהדרכתו בעבודת הקודש

האיך להתפלל על תשובה

"מה שאמר אדומו"ר [מלובלין] נ"ע, שכשמתפלל על תשובה מפרש דבריו ואומר: 'מתוך שמחה והרחבה ולא מדוחק'. ושמעתי מפיו הקדוש ששמח מאד על המתנה שניתן לו מהשמים זה השכל והארה לידע ולהתפלל כן בפירוש".

משמרת איתמר (פר' חיי שרה ד"ה ויאמר)

תשובה סגולה לפרנסה

תשב אנוש עד דכא (תהלים צ, ג). "שמעתי מפה קדוש אדומו"ר מלובלין נ"ע פירוש: שעל ידי התשובה ממשיך הפרנסה ומסיר הדכא. ו'עד' לשון הסרה הוא (איוב כח, ח).

משמרת איתמר (פר' ויחי ד"ה ועתה אל)

ענוים הגיע זמן גאולתכם

"שמעתי בשם הרבי מלובלין זצללה"ה זי"ע, שפעם אחת היה הרבי זצ"ל מצפה מאד שהגאולה שלימה יהיה באותה השנה, ולא עלתה. ואמר להרה"ק היהודי זצללה"ה זי"ע: שאנשים הפשוטים כבר עשו תשובה גמורה, ומצידם היה יכול להיות הגאולה, אך עיקר העיכוב היה מאנשי מעלות, כי קשה להם לבוא לידי שפלות מחמת המעלות שיש בהם, ואי אפשר להם לבוא לידי תשובה גמורה".

תולדות אדם להרה"ק רבי יהושע מאוסטרובא זי"ע (שבת שובה בד"ה אשרי איש פז.)

טעם הנסיעה לצדיקים

"וכן אמר לי אדומו"ר [מלובלין נ"ע בזה הלשון, שעיקר נסיעה לצדיקים הוא לזה לזכות ולידע ולהכיר בין מצות לעבירות ולהבדיל ביניהם [שלא יטעהו היצר על עבירה שהוא מצוה]... ודפח"ח, ורחמים וחסדים גדולים צריכים לזה".

משמרת איתמר (פר' בשלח ד"ה א"י ע"ד)

< < <

לך לך מארצך וממולדתך

כשעבר החוזה מעיר לאנצהוט על פי הדיבור [זה היה עפ"י הוראת מלאך מגיד מן השמים שאמר לתהלים ואגער אחד מעיר טשטיש לצורך אריכות ימיו של הרבי ר' אלימלך זי"ע] התעכב החוזה בדרך באיזו עיר לנפוש מטורח הדרך, בני ביתו הלכו לאכסניא ורבינו פנה לבית המדרש לתפילת שחרית, רבינו האריך בתפילתו והשמש שהיה חסר סבלנות ביקש מרבינו לקצר כי עומד הוא לסגור את שערי ביהמ"ד והוא מעכב בעדו, רבינו ענה לו שמצדו יכול הוא לסגור את השערים כי הוא ישאר כבר פה עד תפילת המנחה, ואכן השמש שמע בקולו וסגר בעדו את דלתות ביהמ"ד, כשנשאר רבינו לבדו נתגלה אליו איש מסויים שהיה משכמו ולמעלה גבוה מכל עם ונבהל רבינו מפניו, ויאמר לו האיש אני הוא הגבר שאמרו לו הקב"ה לך לך מארצך וגו', [איך בין דער מענטש וואס דער אייבישטער האט אים געזאגט לך לך מארצך], דהייינו שזכה החוזה שיתגלה אליו אברהם אבינו ע"ה כי עמד בנסיון כעין אחת הנסיונות של אברהם אבינו ע"ה, אשר כמו אאע"ה עזב את ארצו ומולדתו עפ"י ציווי ה' כך גם רבינו עזב את מקום מגורותו בלאנצהוט עפ"י הוראה מן השמים. אף שלא חסר לו בלאנצהוט.

י"ג אורות

עושה שלום בפמליא של מעלה

"הרב החסיד המקובל המפורסם בקדושתו וטהרתו רבי שלמה סופר מדאלינא זצוק"ל היה מסתופף בצל קדשו של מרן הקדוש רבי יעקב יצחק מלובלין זצוקללה"ה זי"ע ואח"כ נסע לרבינו הקדוש מהרי"א [רבי יצחק אייזיק מזידיטשוב זצוקללה"ה, וסיפר לרבינו מעשה [ששמע] מהקדוש מלובלין: כאשר נסתלק מזה העולם רש"י הקדוש, יצאו לקראתו כל הפמליא של מעלה, חוץ מהמלאך הקדוש מט"ט שר הפנים, שלא רצה לצאת לקראתו מחמת שכתב רש"י על הפסוק: "ויתהלך חנוך את האלקים צדיק היה וקל בדעתו לשוב להרשיע לפיכך מיהר הקב"ה וסילקו והמיתו קודם זמנו", על כן התרעם על רש"י שכתב כן (כי הוא חנוך והוא מלאך מט"ט. ראה בתרגום יונתן). כך סיפר רבי שלמה זצ"ל. ואמר רבינו הק' מלובלין: אני אתרץ רש"י, כי מצינו בגמרא שבת דף ל"ג ע"ב כשיצאו רבי שמעון בן יוחאי ורבי אלעזר בנו מן המערה אחר תריסר שני, חזו אינשי דקא כרבי (חורשים) וזרעי. אמר: מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה. כל מקום שנותנים עיניהן מיד נשרף. יצתה בת קול ואמרה להם: להחריב עולמי יצאתם חזרו למערתכם וכו'. וזה אמר רש"י בלשונו הקדוש: 'צדיק היה' היינו שהיה כל כך צדיק גדול שלא היה יכול לסבול זה העולם כשהיו עוסקין בצרכי העולם, 'וקל בדעתו לשוב להרשיע' הוא לשון מפעיל לאחרים היינו שיעשה ח"ו כל העולם לרשעים. לפיכך מיהר הקב"ה לסלקו שלא להיות בעוה"ז, שלא יחריב עולמו ח"ו, ונעשה תיכף בשרו ללפיד אש ולקח אותו בשמי מרומים, עכלה"ק. ותיכף כשתירץ זה אמר רבינו: הנה עתה יצא המלאך הקדוש לקראת רש"י זי"ל.

זבד טוב

תאות לבו נתת לו

הה"ק החוזה ציער את עצמן פעם שאינו יכול לקיים הכנסת אורחים כפי הראוי, בימי החורף כי אינם מצויים אצלו, פ"א בחורף ובאישון לילה היה קרח נורא למאוד וביישוב אחד סמוך נתהוה צרה ר"ל ואשה אחת הקשתה לילד והיה סכנת נפשות, ולקחו איש אחר ושלחו אותו לעיר לובלין אצל הרה"ק

החוזה להזכיר את האשה היולדת, איש הנ"ל בא שמה באישון לילה ובכל העיר כבר הי' שקט ושאנן, חלונות אטומים, באין מאיר בכל העיר וראה שמה [בבית הרב זלל"ה] כי עוד הנר מאיר הלך שמה ודפק על החלון, כי יפתחו לו כי כמעט קט כלתה רוחו ונשמתו, הרה"ק החוזה זלל"ה מיד פתח לו פתח ועשה מדורת עצים תוך הבית עבור האורח הבא האיש הנ"ל בא נפשו בקרבו, ואמר להה"ק כי רעב הוא ללחם, האכילהו והשקהו, אמר האיש הנ"ל כי ירצה לילך לישן, כי רב הדרך אשר הלך עתה בקרח הנורא הלז [והאיש הנ"ל לא ידע כי כאן דר הה"ק וכי עמו הוא מדבר] שאלו הה"ק מאין באת ולאן אתה הולך אמר לו כי בא לכאן לילך אצל הה"ק להזכיר שמה האשה המקשה לילד, אבל עתה באישון לילה לא יוכל לילך ולבקש היכן דר הרב כי חושך על פני כל העיר, שאל אותו החוזה מי היא האשה הלזו ומה שמה ושם אמה, הראה לו האיש את הקוויטל אשר נתנו לו כי יתנהו לידי הרב, אמר לו החוזה הק' לך לישן, ובבוקר תלך אצל הרבי, הה"ק נתן לו מטה נאה, ואיש הנ"ל הי' ישן עד נכון הבוקר והשמש בצהרים, כאשר התעורר משינתו הזכיר א"ע הלא הוא בא בשליחות פיקוח נפש ועתה כבר עלה השחר זה כמה שעות, והוא עוד שוכב במטתו זרז א"ע ורצה לילך, שאלו הה"ק למה זה מיהרת לילך, עוד היום גדול, לך להתפלל ותסעוד לבך ואחר כן תעבורו, תן הקוויטל והפדיון ואני אדאג שיגיע לידי הרבי, כן הסכים אתו איש הלז וכן עשה, והה"ק זל"ה אמר לו אח"כ כי תשובת הרבי הוא כי יסע בשלום לביתו כי היולדת נפקדה בדבר ישועה ורמים וילדה בן למז"ט בבריאות השלימות, איש הלז אכל ושתה וייטב לבו ונסע לביתו וראה כי כן דיבר אליו בעל האכסניא שלו בלובלין. ואחר זמן זמנים איקלע איש הלז ללובלין ונתודע לו כי בעל ההכנסת אורחים שלו הוא הוא הרבי, אמר לו הה"ק החוזה זללה"ה כי מן השמים הסבו לו זאת, לקיים הכנסת אורחים כראוי כתאוות לבו.

דברים ערבים

נפשי חולת אהבתך

פ"א ברוב דביקותו נתעלף, הרה"ק החוזה הק' זללה"ה עד כי חששו כי כבר יצאה נשמתו באחד. והרופאים נלאו להחיותו מעלפונו והי' שמה תלמידו, הה"ק מהר"נ מראפשיטץ זללה"ה ואמר כי יבחרו לו שמה איש גבור חיל עם הארץ ובורסקי גדול, והביאו לפניו איש קצב, שר ושותפו של עמלק, וציוה לו בי יניח את ידו על לב הצדיק הקדוש זללה"ה, וכן הי' כי הקצב הלז הניח את ידו על לב הצדיק זלל"ה ותיכף ומיד שב רוחו בקרבו וחזר לאיתנו ולתקפו הראשון, אח"כ שאלו את הה"ק מראפשיץ ז"ל מה זה ועל מה זה, אמר להם כי הה"ק מרוב דביקותו והפרד גשמיותו, דימו כי יצאה נשמתו, אבל כאשר איש מגושם הלז נתן את ידו על לבו הפריד אותו מדבקותו וממילא שב לאיתנו לאוי"ט.

דברים ערבים

עמי במחיצתי

הגה"צ רבי ישכר בער הלוי ראטענבערג זצ"ל אבד"ק וואידיסלאב, היה רגיל לספר בכל שנה ביום תשעה באב בערב הסיפור הזה:

פעם אחת כשישב הרבי מלובלין זי"ע בסעודה עם תלמידיו, וזה היה ביום חול, א וואכעדיגער טיש, ראש חודש או כדומה, ובעת ההיא היה הרבי בעל חוב גדול והציקו לו החובות עד כדי כך שהפריע לו מעבודתו הק', על כן אמר אז על שלחנו, 'מי שיקבל על עצמו כעת לשלם בעדי כל חובותי, אבטיח לו חלק לעולם הבא במחיצתי'.

לחיות על קידוש ה' חשוב ממסינ"פ

"שמעתי בשם רבינו הקדוש מו"ה יעקב יצחק מלובלין שאמר, שזה נסיון יותר גדול להיות חי רק בשביל השי"ת ולא להנאות עצמו כלל, הוא יותר נסיון מלהיות להניח אותו שיהרג בשביל השי"ת"

ביכורי אביב להה"ק רבי יעקב ארי' מראדזימין ז"ל (פר' לך לך, ועיי"ש ביאורו)

גודל סגולת לימוד גמרא בבוקר

איתא בגמרא (ב"ק צב:): "מחלה זו מרה, ולמה נקרא שמו מחלה, ששמונים ושלשה מחלות יש בה וכו', וכולן פת שחרית מבטלן", ושמעתי ממורי הרה"ק רבי יעקב יצחק מלובלין זי"ע שאמר הרמז בזה, שעל איש ישראל ללמוד גמרא בבוקר, ד'תלמוד' עולה ת"פ, וממילא יכנעו בזה ת"פ מחלות שבהם תלויים כל מיני חלאים. וזהו כוונתם: "וכולן פ"ת היינו תלמוד שחרית מבטלן".

הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע

סגולה לפרנסה הסרת הדאגה

"כמו שאמר אדומו"ר נ"ע על מ"ש בזוהר הק': 'דבר אל בני ישראל ויסעו (שמות יא, טו) בעתיקא תליא מילתא' ואמר: שהמזונות היא כקריעת ים סוף, כמו שאמרו חז"ל (פסחים קיח.), וצריך גם כן להעתיק מלבו דאגת הפרנסה וזהו הסגולה, ודפח"ח".

משמרת איתמר (פר' ויצא ד"ה ויחלם)

תשובה ווידוי קודם תורה ומעשה רב בזה

"וכמו שהזהיר אותנו רבינו הקדוש מוהר"י מלובלין להשפיל את עצמו ולעשות תשובה קודם כל תורה ותפילה, כמו ששמע ממנו תלמיד אחד שאחר חצות קודם לימודו אמר: רבונו של עולם, אפשר אני מן אותם שכתוב בהם 'ולרשע אמר אלקים מה לך לספר חוקי' (תהלים נ, טז), והתמרמר מאד בדברי ריצוי ובכיה ותחנונים. וכן אמר: אין גרוע בעולם כמוני, אפילו יאמר לי הקב"ה בעצמו שאני צדיק אאמין לו על אותו רגע ולא יותר, כי בניקל נוכל לדחות לשאול תחתית ח"ו".

היכל הברכה להרה"ק מקאמארנא זי"ע (פר' כי תשא, רעו:)

< < <

והנה תלמידיו החבריא קדישא בודאי היה רצונם עז ליזכות בהבטחה זו, אבל כמובן שלא היה לאל ידם לשלם חובותיו, ואולי היה אף להם לעצמם גם כן חובות, ברם בקצה השלחן שם ישב איש אחד, נגיד ושוע אבל איש פשוט, וכשמעו הדברים האלו מפרשים יוצאים מפי הרבי, נכנסו הדברים באזניו, וקירב עצמו אל הרבי ואמר 'רבי, אני מקבל עלי לשלם חובותיו של הרבי כדי שאזכה לחלק עולם הבא'.

הרבי בשמעו הדברים ובראותו את פני האיש, לא היה הדבר לרוחו שההוא יהיה שכנו בעולם הבא, 'עס איז עם עפעס נישט געפעלען דער שכן', אמר לו, לא עליך היתה כוונתי רק לחברי (כך היה דרכו לקרוא לתלמידיו), תלמידי וכדומה להם, אבל הוא חזר וטען, הלא הרבי אמר סתם ולא הוציא את עצמי מן הכלל, ואף לאחר שהרבי ניסה להסביר לו שאין זה לטובתו, כי לא ימצא קורת רוח במקום הזה, 'דו וועסט דיך אפילו נישט גוט געפונען אויף אזא פלאץ', והוא באחת ומי ישיבנו שהלא הרבי הבטיח כך בפירוש.

באין ברירה התחיל הרבי לשדלו בדברים ואמר לו, אבטיח לך תמורת זה אריכות ימים, אבל הוא סירב ואמר לא, איני רוצה רק מה שהרבי הבטיח לכתחילה, הרבי ניסה להבטיח לו עשירות עד סוף כל הדורות, והוא עודנו מסרב, ניסה להבטיח לו גוטע קינדער, ברם הוא סירב גם בזה, אמר לו הרבי, אם כן איפוא אבטיח לך שלש אלה ביחד, אריכות ימים ועשירות ובנים טובים, אבל הוא באחת, לא ולא, רק מה שהרבי הבטיח מקודם.

ויהי כראות הרבי כי הוא מתעקש בדבר אמר לו, אם כן אני מסכים, אך צריך אתה לקבל עליך שלש תנאים, ויען ויאמר, אני מסכים לכל מה שיאמר הרבי, אמר לו הרבי, הלא עדיין לא שמעת לדברי התנאים, כי דברים קשים הם למאוד, האחת שיאבד ממך כל מה שיש לך, זאת אומרת הן כל עושר ונכסים, והן כל יוצאי חלציך ואשתך וכו', השנית שתהיה מצורע מכף רגליך עד קדקדך עם יסורים קשים, ולא ימיש ממך הצרעת עד יום מותך, והשלישית שמדי שנה בשנה כל ימי חייך צריך אתה להיות כאן בלובלין על ראש השנה.

ויען האיש ויאמר, הוא מסכים לכל הדברים האמורים, בהיות כן ברכו ברכת המזון, והאיש עלה עם הרבי לחדרו, ועשו חשבון חובותיו של הרבי שעלו לסך ח"י מאות מטבעות של הימים ההם, האיש עמד בדיבורו שילם הכל וילך וישב לביתו.

לא עבר זמן רב והצרות התחילו לבוא עליו, הרחיים שלו נשטפו במים, וסביביו אכלה אש, וככה ירד מכל נכסיו עד שנשאר ערום ובחוסר כל, ופלוני יצא נקי מנכסיו, וכן באו עליו רעות רבות וצרות היותר קשות, שנעדרו ממנו ביתו וזרעו וכל אשר לו, והוכרח לנדוד מעיר לעיר כדרך עניים.

אך בזה היה עדיין מצבו טוב משאר עניים שעדיין היה לבוש בגדי כבוד אשר חזותם הוכיחה עליו שהיה עשיר וירד מנכסיו, על כן ריחמו עליו יותר מעל שאר עניים, ונתנו לו אכסניות וסעודות יותר חשובות ומתנות הגונות.

אך לימים בהיותו בערב שבת קודש במרחץ כשרצה ללבוש מלבושיו ראה שנעלמו ואינם, ויחפש חיפוש מחיפוש ולא נמצאו, והבין שמסתמא גם זה חלק מתנאו, ואנשים שהיו שם בראותם מצבו ריחמו עליו, והביאו לו זה חלוקו הישנה, וזה מכנסיים וכו' וכו', ובזה כבר היה מראהו כשאר אורחי פרחי, והוכרח להצטרף עמם בתהלוכותיהם ואכסניותיהם וכדומה.

אמנם לא ארכו הימים עד שבא עליו גם תנאו השני, שנעשה מצורע מכף רגלו ועד ראשו אין בו מתום, עד שגם הארחי פרחי לא נתקרבו אצלו, ולא הניחו אותו לעלות על עגלה בדרכם מעיר לעיר, והוכרח לכתת רגליו ממקום למקום, וכל זה עלה לו בקושי הן מצד מצבו והן מצד חליו, אבל הוא קיבל הכל באהבה ביודעו מה שיגיע לו עבור כל זה.

לחיים, מסוגל לרפואה יותר מרופא

שמעתי בילדותי מאיש זקן מופלג אחד, שהזכיר איזה חולה לפני רבינו הק' הרבי זצוקללה"ה מפה לובלין, ושאל אותו על איזה רפואה שצוה הרופא לעשות, והשיב לו: יותר טוב תתן יי"ש להחסידים והם יאמרו לחיים.

שבט מיהודה

דרך תפילה, לחשוב שאין לו אלא רגע זה

"שמעתי ממוזלה"ה [בעל ה"ישמח משה" זי"ע]: ספרו לי שרבינו הקדוש מוה' יעקב יצחק זלה"ה מלובלין בעודו בימי ילדותו, שהיה מתפלל בכוונה גדולה ומאריך. ופעם אחת שאלו אותו מה זאת, ואמר להם: תדעו שקודם התפלה אני חושב מה שעבר אין, והעתיד עוד איננו, כי לא ידע האדם את עתו, ואין לי רק רגע זו שאני עומד בו, ועם לבבי אשיחה על כל פנים ברגע זו אהיה עבד נאמן להתפלל בכוונה, עכ"ד באותה שעה".

רב טוב (פר' חיי שרה ד"ה ויצא יצחק)

יש קונה עולמו בשעה אחת

"סיפר (הרה"ק ר"א מזידיטשוב זי"ע) ששמע מאביו הקדוש רבי בעריש זצללה"ה, איך ששמע מפי קדשו של הרה"ק רשבבה"ג מו"ה יעקב יצחק מלובלין זצוק"ל, אשר בעת היותו אצל המגיד הקדוש האלקי רבי ר' בער ממעזריטש זללה"ה, שפירש דברי הגמרא: 'בכה רבי, ואמר יש קונה עולמו בשעה אחת ויש קונה עולמו בכמה שנים', ודקדק, הלא אדרבה היה לו לשמוח שיכולין לקנות העולם הבא בשעה אחת. ותירץ, שהבכיה היתה כי מה נחשב זה העולם הבא שקונים אותו בשעה מועטת, בלתי הסגלת מצוות ומעשים טובים כל ימיו. ואמר לו תלמידו הקדוש מלובלין, אם יתן לי אדמו"ר רשות אענה גם אני חלקי, ונתן לו רשות, ואמר, בי באמת שמח רבי, רק דידוע מגמרא נדרים (נ:) 'יומא דמחייך ביה רבי אתיא פרענותא לעלמא', על בן כשבא לו איזה שמחה בלבו בכה, ובאמת היה לו שמחה לרבינו הקדוש על שיש מי שקונה עולמו בשעה אחת, ונענה רבו המגיד הקדוש אשר פירוש תלמידו הנ"ל טוב מאוד, וכמעט יותר מפירושו" [וכמה מהמוסר בזה אשר המגיד הקדוש שהיה רשכבה"ג ובפרט שהיה לעת זקנותו. ורבה"ק מלובלין היה אז צעיר לימים וקבל דבריו עד שקלסו בפניו].

"ליקוטי תורה וש"ס"

(להה"ק האמרי יוסף ז"ל, בהקדמה)

ויהי כראות האיש שמתקרב ובא כלות השנה, וישם אל לובלין פעמיו, כדי לקיים גם תנאי השלישי להיות בראש השנה בלובלין וכן היה שהגיע לשם בזמן ועשה שם את יום הדין, לאחר ראש השנה חזר לדרכו ולמנהגו כמקדם, אך מרוב צרה ותלאה כבר נחלש הרבה, וראה שאם יתחיל למשל בראש חודש אב לילך בכיוון העיר לובלין לא יגיע לראש השנה ללובלין, על כן התחיל כבר מחודש סיון או תמוז לכונן דרכו ללובלין, ועל ידי זה הגיע לשם בזמן.

אחר ראש השנה כשהתבונן שוב במצבו הקשה, ראה והבין שאף אם יתחיל מסיון לילך ללובלין, עם כל זה לא יגיע לשם בזמן, לכן השתדל בכל השנה ההיא שלא להתרחק הרבה מלובלין, וכבר מחודש ניסן התקרב יותר ויותר ללובלין, אך לסיבת חולשתו עלה לו כל פסיעה ופסיעה בקושי רב.

על אף השתדלותו הנמרצה ראה לצערו שהנה מתקרב ראש השנה והוא לפי מידת הילוכו עודנו רחוק מאוד מלהגיע לשם בזמנו, ככה נמשך הדבר עד שכבר היה ליל זכור ברית (ליל ער"ה), והוא עודנו עומד על אם הדרך, אשר אף שהוא קרוב מאוד ללובלין, אבל לפי ערכו רחוק היה מהעיר, נשבר לבו בקרבו מאוד, בחשבו מה שהי' לו, ומה שנאבד ממנו, ומה שהיה יכול להגיע אליו.

הוא שוכב על הדרך ושומע שנוסעים עגלות מלאות יהודים להיות אצל הרבי בראש השנה, וניסה לצעוק להם אך אין שומע לו, אחר כמה שעות כבר פסקו גם נסיעת העגלות, ולא ידע לשית עצות בנפשו, לפתע שמע קול עגלה נוסעת, ובשארית כוחותיו שטח את עצמו על רוחב הדרך, וחשב לנפש יהיה מה יהיה, אם יקחו אותי ללובלין הרי טוב, ואם לא יקחו אותי והסוסים והעגלה יעברו עלי ומתוך כך ימות גם זה טוב, שאם כן הרי ראש השנה שעברה היתה ראש השנה האחרונה שלו עלי אדמות, והיה בלובלין.

כשהעגלה נתקרבה אצלו ראה הבעל העגלה שאיש שוכב על רוחב הדרך, עצר את העגלה וירד ושאל אותו מה זה ועל מה זה, והוא מחמת חולשתו לא היה יכול כמעט לדבר, ולא ענה רק "קיין לובלין", דהיינו שיקחו אותו ללובלין, והלך הבעל העגלה ליטול רשות ממי ששכר אותו אם ירשו לו ליקח גם את האיש הזה, והנה בעגלה זו היה הגה"ק השר שלום מבעלזא זי"ע, שנסע עם חברייא להסתופף בצל רבו בראש השנה, וכשמעם שאיש אחד רוצה שיוליכוהו ללובלין, ירדו שני אנשים מהעגלה וישומו את האיש על העגלה, כי מעצמו לא היה יכול לעלות על העגלהמרוב חולשתו, ויסעו ללובלין.

בהגיעם העיר שאלו ממנו לאן יוליכוהו, ואמר להקדש, ויוליכוהו לשם וישימו אותו שם על המיטה, והם הלכו לאכסניא שלהם לכונן עצמם לקבל פני רבם, 'צו גיין שלום נעמען', בהיכנס השר שלום לבית הרבי לקבל פניו, ראה שהגבאים מתלחשים זה עם זה, והיה נראה לו שהם מדברים ממנו, ניגש אל אחד מהם ושאלו אם יכול להיכנס אל הרבי, אך הלה ענה לו בשפה רפה שהרי צוה עליהם שלא להניחו ליכנס אליו, 'דער רבי האט נישט געהייסן אייך אריין לאזן'.

ויהי כשמעו כן נשבר לבו מאוד ויאמר בלבו נראים הדברים שאיני ראוי לקבל שלום מהרבי, והלך בחזרה להאכסניא שלו ופשפש במעשיו והרהר בתשובה, עד ששיער בנפשו שכבר הוא ראוי לקבל שלום מרבו ואז חזר לבית הרבי, אך הגבאי אמר לו שטרם באה פקודה אחרת מהרבי, וממילא הפקודה הראשונה עדיין בתוקפה שלא להניחו להכנס, אז נשבר לבו עוד יותר, דלא זו בלבד שאינו ראוי לקבל שלום מרבו, אלא עוד רימה את עצמו שהוא חשב שכבר הוא ראוי לכך, ואין הדבר כן.

וחזר עוד הפעם להאכסניא, והוסיף אומץ בתשובה ופשפש במעשים, עד שחזר והחליט בנפשו שעכשיו הוא ראוי לקבל שלום מרבו, וחזר ללכת לבית הרבי, בדרכו שמע שציווי הרבי לא ליתן לו להיכנס יש לו שייכות עם האיש שהוא הביאו ללובלין, ויהי בעלותו לבית הרבי, והגבאי חזר ואמר לו שטרם באה פקודה אחרת מהרבי, אזר עוז בנפשו, (היה תקיף בטבעו) וניגש אל פתח חדר הרבי ונכנס אל תוך החדר פנימה.

ויהי כראות הרבי אותו קם מעל כסאו וישם אל החלון פניו, כרגע נפל לבב השר שלום בקרבו, בראותו האיך שהרבי מסרב ליתן לו שלום, אבל חיזק את עצמו ואמר, 'א יוד ליגט אויפן וועג און בעט מ'זאל אים ברענגען קיין לובלין, און מ'ברענגט עם, קומט פאר דעם אז מ'זאל נישט שלום געבען', ויסב הרבי פניו אליו ויאמר לו, הלא כבר הבאת אותו.

ובתוך כך ניגש הרבי אל ארגז הספרים ונטל משם ספר אחד, הספר ברית מנוחה על דרך הקבלה, ואמר לו, קח ספר זה ועלה אל האיש הלז, ותלמד עמו את הספר כולו מרישא עד גמירא, אל תזוז משם עד שתגמור עמו את כל הספר כולו, וכשיגיע זמן תפלה תתפלל ותחזור ללימודך, ואני אשלח לך סעודת יו"ט אם תצטרך לכך, וגם שופר אשלח לך אם תצטרך לכך, רק אל תזוז משם עד שתגמור עמו את כל הספר כולו.

השר שלום זי"ע עשה כן ועלה אל האיש ואמר לו, הרבי שלחוני שאלמוד עמך את הספר הזה, והתחיל עמו בלימודו, והלה קלט את הלימוד, 'און ער האט נישט קשה'דיג מקבל געווען, (הגה"צ מוואוידיסלאב היה רגיל להוסיף, שהדבר מובן, שהרי היו כאן שלש כוחות, כוחו של הרבי מלובלין, וכוחו של הרבי מבעלזא, והיהודי הזה הלא היה מזוקק שבעתיים).

ככה למד עמו עד זמן מנחה של ערב ראש השנה, והתפללו מנחה ומעריב, ביני לביני הביאו להם מבית הרבי סעודת יום טוב, אכלו סעודת יו"ט ושוב חזרו ללימודם, ככה למדו יחד עד סמוך לעלות השחר שאז גמרו כל הספר כולו, ויהי כגמרם ראה הרבי מבעלזא השתנות בפני האיש והכיר עליו ששבק לכל ישראל חיים, והוא הלך למנוחות, כראות הרבי מבעלזא כן, שם פעמיו אל בית הרבי, והספר ברית מנוחה בידו, הרבי כבר חיכה לבואו, וכשבא אמר לו הרבי בערך כהאי לישנא, "האסט עם גאנץ שיין אהער געשטעלט", וכך אני נותן לך ספר זה במתנה.

אחר פטירת השר שלום זי"ע מבעלזא, חילקו יורשיו את הדברים החשובים שבא להם בירושה על ידי גורל, כי דברים כאלו קשה להעריך שויים, בין דברים אלו היה גם הספר ברית מנוחה הנ"ל שקיבלו השר שלום זי"ע במתנה מהרבי מלובלין, ונפל הספר בגורל לממלא מקומו הגה"ק המהר"י מבעלזא זי"ע, ואז סיפר מה ששמע מאביו האיך בא הספר לידו, אחר פטירת המהר"י ז"ל חילקו גם יורשיו הדברים החשובים בגורל, נפל הספר בגורלו של ממלא מקומו הגה"ק המהרי"ד מבעלזא זי"ע, ואז סיפר גם הוא מה ששמע אביו, ששמע מזקינו, המעשה איך שבא הספר לידו, (אחר פטירת המהרי"ד ז"ל נפל הספר בגורלו של בנו הגה"צ מבילגוראיא זצ"ל).

י"ג מנחם אב

הגה"ק רבי נתן נטע שפירא

[מגלה עמוקות] זי"ע

צור קודש מחצבתו

נולד בשנת ה'שמ"ה באחת מערי ליטא, ויקרא שמו בישראל על שם זקינו הגה"ק רבי נתן נטע שפירא זצ"ל אבדק"ק הורודנא, בעמח"ס "מבוא השערים" על ה"שערי דורא" ועוד (המג"ע מזכירו הרבה בספריו) מגזע בעלי התוס' ורש"י שידוע שהוא מגזע דוד המלך ע"ה.

יושב בישיבה

בשנת שס"ה נשא את אשתו בת הקצין הגביר ר' משה עבערלעס ז"ל (אחי ר' אייזיק ר' יעקל'ש מקראקא שבנה בית הכנסת על שמו כידוע) שהי' ג"כ מגזע רש"י, וישב על שלחן חותנו שסיפק לו כל הצטרכותו, כולל החזקת הישיבה שפתח המג"ע, בשנת שע"ז כאשר נסתלק הגאון ר' משה מרדכי מרגליות זצ"ל (שמזכירו בספרו מגלה עמוקות עה"ת פ' וישלח) שעמד בראשיתו של הישיבה הגדולה שבקראקא, נתעטר המג"ע לממלא מקומו בעטרת ריש מתיבתא, ויכונן בית ועד לתלמידים רבים, רבים וגדולים יצאו מבית מדרשו, ביניהם הי' הגאון הש"ך זצ"ל ועוד, (בנו של המג"ע כותב "שהי' הש"ך לו לבן וירד על ברכיו).

מגדלותו

והנה מכל אשר עברו עליו מימי נעוריו לא נודע לנו, גם לא נודע מי היו רבותיו, רק אשר הודיעו לנו בניו הגאונים בהקדמתם לספרו הגדול על פ' ואתחנן וז"ל: כי נתן לו ד' לב לדעת ולהזכיר כל מה ששמע מפי ספרים ומפי סופרים, הזכרון הגדול שאין כמוהו בכל עברים, חכמה ודעת הכל בכלל על פה כמסיני מסורים, כל ספרי ראשונים ואחרונים מלבד שני התלמודים גפ"ת אלפס וטורים, הגיד על פה לתלמידיו היקרים, ותשובות ופוסקים אחרים, ואין גם אחד אשר לא ידע שרשם ועקרם, ויחבר שו"ת מדרש ונופת צופים ערבות, הוציא לאור גחלים ולהבות, בנה חרבות, שלשה המה מטיבי הלכות נחצבות, בהם הראה חריפותו ובקיאותו ועומק שכלו הרחבית, כל התורה בהם מרכבות, עם ראשי ישיבות, יריב ריבות, בדיני ג' בבות, בהלכות נידות וזבות, ואיסור תערובות, בדיני שבת וערבות, עניני קידושין וכתובות, ובתוכו נכלל תשובות חשובות, אשר בבחרותו הי' שפתותיו דובבות וכו', ואחת מהנה נדפסה בשו"ת פני יהושע (סי' מט) בענין תקנות עגונות, ועשר ידות לו בחכמת הקבלה וידע כל ספרי הזוהר והתיקונים וכתבי האריז"ל ושאר ספרי המקובלים הקדמונים והאחרונים לפניו היו פתוחים, וכתב נכדו הרבי ר' יונתן אייבשיץ זצ"ל בהקדמותו לספרו "כרתי ופלתי" שהי' פה שלישי למרן אריז"ל ולא גילה האיך ואולי ע"י תלמידו הרה"ק ר' ישראל סרוק זצ"ל שמביאו כ"פ בספריו, הי' לו שם ויד בכל חכמה ויאהב נסתרות להכניס סוגיותי' בדברי התלמוד ולקשרם יחד, כי היא היתה ילד שעשועיו אשר בה יבלה רוב ימיו, וישימם נר לרגליו ואור לנתיבותיו.

עוד מדברי בנו בהקדמתו: נתן זמירות בלילה קינה ויללה, על חורבן אריאל ועיר המהוללה, אשר היתה לשריפת אש גלמודה שכולה, בכה ויתחנן לד' נתן בקולו ושר בשירים, בניגון שמנגנים שרפי עילאה בשלש משמרות לילה, עכ"ל, הגה"ק בעל נועם אלימלך זיע"א בכל עת שבא לקראקא לא הי' מתפלל אלא בבית מדרשו, העיד הגה"ק בעל דברי חיים מצאנז

ימי ההילולא

ט' אב

- רבי יעקב יצחק (החוזה) מלובלין ב"ר אברהם אליעזר הלוי - תקע"ה
- רבי יעקב מאיר אסאד מסערדעהעלי ב"ר אהרן שמואל - תרס"ה

י' אב

- יששכר בן יעקב משבטי י-ה - ב"א שי"ח
- רבי דון יצחק אברבנאל ב"ר יהודה (אברבנאל עה"ת) - רס"ח
- רבי דוד פורקעס (תלמיד הבעש"ט) ב"ר ישראל מאיר - תקל"ד
- רבי שלום הכהן יאלעס מסטריא ב"ר אורי הכהן מסאמבור - תרפ"ה

י"א אב

- רבי הלל מפאריטש ב"ר מאיר - תרכ"ד
- רבי אהרן מסטאלין ב"ר ישראל - תש"ב

י"ב אב

- רבי יחיאל אפרים פישל ממאליניץ ב"ר חנוך הענוך מאלכסנדר תרנ"ו

י"ג אב

- רבי נתן נטע שפירא ב"ר שלמה (מגלה עמוקות) - שצ"ג
- רבי מרדכי בנעט אב"ד ניקלשבורג ב"ר אברהם - תקפ"ט
- רבי יעקב דוד ב"ר מנחם מענדל מוויזניץ - תרכ"ה
- רבי ישראל שמואל מטומשוב ב"ר ארי לייבוש - תרכ"ט
- השר רבי משה מנטיופארי מלונדון ב"ר יוסף אלי' - תרמ"ה
- רבי יוסף גרינוואלד אב"ד פאפא ב"ר יעקב יחזקי' (ויחי יוסף) – תשד"מ

י"ד אב

- רבי צבי הירש מליסקא ב"ר אהרן (אך פרי תבואה) - תרל"ד
- רבי יצחק (השני) מבאהוש ב"ר שלום יוסף משפיקוב - תשנ"ב

זיע"א כי כוחו הי' כ"כ גדול שמיד שהזכירו לפניו חולה מיד הי' מתרפא. החיד"א בשם הגדולים (מערכת ספרים אות מ) מביא "ושמעתי שהיה לו מגיד למהר"ן".

תורה וגדולה במקום אחד

זכה לשתי שלחנות הי' עשיר גדול ובעשרו התהלך בישרו כי על נדיבות קם לעשות צדקה בכל עת, יד עני ואביון החזיק, ופזר נתן לאביונים, גם את מקדש עיטר בתפארה בפרוכת מסך וטס של כסף עם ס"ת נהדרת, כאשר כותב בנו בהקדמותו (הנ"ל) נתן לו אלוקים עושר נכסים ורב פנינים, והשליטו לאכול מהם מעדנים, פזר נתן לאביונים, לחמו נתן מימיו הנאמנים, נתן ליעף כח ואין אונים, מיהב יהב משקל לא שקיל ורודף שלמונים, נתן באוצרות בית ה' זהב ואדרכמונים, זאת התורה אשר שם לפני ולפנים, עם פרוכת מסך וטס של כסף מעולים וסדינים, משובצות במרגליות וטובות אבנים, אין כסף נחשב אצלו מאומה, כבימי שלמה, עכ"ל, לרוב עשרו לא לקח שילומים מקופת העדה וזאת ירמוז לנו בנו באמרו "מיהב יהיב משקל לא שקיל ורודף שלמונים".

צדיק מצרה נחלץ

כתב בספר בן גרני עה"ת וז"ל: שמעתי מאאמ"ו הגאון זי"ע הוא בעל "גורן לדוד" דיצא כרוז בשמים על המג"ע הזהרו ברבי נתן ותורתו, ובא השטן וטען כי עוד לא נסהו, ונתנו לו הרשות על זה מן השמים, והוא הלך לנסותו, ובא אל הגאון בעל מג"ע ואמר לו כי הוא שליחו מן השמים ללמדו ולגלות לו סתרי תורה,ויענהו הגאון כי קבלה יש לו שאין ללמוד תורה ממי שאינו מכירו, וקבע לו זמן מתי שיחזור ויבוא, והגאון המג"ע עשה שאלות חלום, אמנם לא ענוהו מן השמים כי נתנו חוק שלא לגלות, והוא הוסיף לשאול פעמיים ושלוש, ולא קיבל תשובה, והתענה על זה הרבה ואז בא לו אביו בחלום וגילה לו הסוד, כאשר בא השטן לזמן שקבע לו צעק עליו הגאון צא טמא, והלך לו בכעס ונעל הדלת בכח כל כך גדול עד שנשתברו כל החלונות בקראקא, ואת אביו הגאון הלקו שיתין פולסי דנורא יען שגילה הדבר, ולאחר זמן בא השטן ואמר לו כי כבר יש לו תלמיד יותר חביב והוא הי' ש"צ ימ"ש וכו', ע"כ, יש גירסא שאמר לו השטן שהוא אליהו וקבע לו זמן שילמד עמו, אך כיון שלא ענהו על שאלת החלום דחאו לזמן אחר, והסכים, וכן הי' כמה פעמים שדחאו, עד שהרגיש אינו אליהו, ודחאו לגמרי מעליו, אז שאל אותו מנא ידעת, השיב לו דאליהו קפדן הי' ולא הי' בא ושב כ"פ.

ובא השמש

טרם הגיעו לשנת המ"ח בא בפתע המות ויניף עליו שבט אפו ועברתו ויקחהו בחתף בירח שנכפלו בו הצרות בי"ג מנ"א שנת שצ"ג, ויקוננו עליו בכל תפוצו ישראל, וזה אשר נחרת על מצבת קבורתו: פה נטמן איש אלקי קדוש מן הקדמונים, מגלה עמוקות רזין ומטמונים, הוא שאומרים עליו שדבר אתו אליהו פנים אל פנים, הגאון האב"ד ור"מ מו"ה נתן נטע בן מו"ה שלמה שפירא זצ"ל, נפטר ביום ד' י"ג אב שצ"ג לפ"ק תנצב"ה.

לפלא לציין מה שהעתיק בספר סיפורים נפלאים מפינקס הח"ק דקראקא, שאברך אחד קנה חלקו אצל המגלה עמוקות בהון רב, ולבסוף הניחוהו במקום אחר, בלילה בא האברך בחלום אל הגבאי וקרא אותו לדין תורה לבית דין של מעלה, נחרד הגבאי מאד אבל לא השגיח על זה, כך הי' כמה פעמים, עד שראה שאין הדבר פשוט, הלך הב"ח שכיהן אז כרב בקראקא, וסיפר לו המעשה, השיב לו הב"ח: כשיבוא עוד פעם תגיד לו "לא בשמים היא" ואם הוא חפץ בדין תורה שיבוא לפני הרב, וכך הי' והסכים הלה לבוא לדין תורה, והתקינו מחיצה בבית הכנסת, וכאשר הגיע זמן דין תורה שמעו רעש מאחורי המחיצה והבינו שהנפטר בא לדין, והב"ח אמר להנפטר שיציע טענותיו, ואח"כ אמר להגבאי שהוא יענה על הטענות, אמר אמת שהאברך קנה אותו חלקה ממנו אבל מעולם לא עלה בדעתי לקברו במקום הזה אדם שאיני מכיר אולי זה אינו לפי כבודו של המגלה עמוקות, מאחר שהלה לא רצה לומר שמו..., אז פנה הב"ח להנפטר שיאמר לו שמו ונראה אם הוא ראוי לנוח ליד המג"ע, והלה לא רצה בשום אופן לגלות שמו, אז פסק הב"ח: דלכאו' חייבים אנו לקבור את האברך ליד המג"ע, שכן שילם על זה מכספו, אך מאידך גיסא אין אנו יודעים מי הוא, ואולי אין זה לפי כבודו של המג"ע, ע"כ אנו נפתח את הקבר ליד המג"ע, ואתה – פנה הב"ח להנפטר – אם ראוי אתה לשכב ליד המג"ע תעבור אל הקבר אשר קנית בחייך, למחרת באו לבית הקברות ויחרדו לבם בראותם שקברו של האברך הי' ריק, ואילו ליד הקבר של המג"ע מצאו קבר חדש..., וחרטו על קברו: פה נטמן האברך לא נודע מיהו "יעיד עליו רעו", (לאחר שנים נמחק הכתוב אז הקימו מחדש המצבה וכתבו עליו: ציון לנפש חיה פה מצאנו, ודעת שמה לריק יגענו, יען נמצא קבור באשמנים ותמחנה אותותיו מרוב שנים, אכן יגיד עליה רעו גאון עוזנו, מגלה עמוקות ומגיה חשכנו, כי רב כבודה בשם תפארת, להשאר בדור דורים למזכרת, גבאי הח"ק זאת אל לבם השיבו, ומצבה חדשה על קברו הציבו תקב"ץ לפ"ק לבריאת ארץ ושמים)

מורשתו הרוחנית

בנו בכורו בהקדמתו (הנ"ל) כותב וז"ל: חובר חברים עשות הרבה ספרים וכו', לזכרון לדור דורים מין י"ה עולים במספרם, חלק לשבעה וגם לשמנה מסודרים, ואלה מחיבוריו הנודעים לנו: א) "מגלה עמוקות", רנ"ב אופנים לסדר ואתחנן בקבלה רמזים וגימטריאות על תפלת משה רבינו, לפלא לציין מה שנרשם בפנקס החברה קדישא הנ"ל (מובא ב"על הצדיקים ועל החסידים"), שפ"א בימי חיותו של המג"ע בא לקראקא בחור אחד, והשכיר עצמו להיות משרת אצל בעל הבית אחד, בתנאי שיוכל לילך ערב ובבוקר לבית המדרש, ומאז נתברך מסחרי הבעל הבית, פ"א התאחר המשרת בבית הכנסת, ובאו הרבה אנשים לחנות, והבעל הבית לא הי' יכול למלא את משאלותיהם, וילך לבית המדרש לראות מה מעשהו של משרתו, וירא והנה עומד ומסתכל כלפי מעלה על ציורי

התקרה, וירץ אליו בחמה ויכהו מכת לחי, ועזב את הבית הכנסת, והבחור לא שב אל אדוניו, אך הלך אל המג"ע מכירו מלשעבר ליטול רשות ולהפרד ממנו, ויתמרמר המג"ע למה עזב אותו אבל לא הואיל כלום, ויאמר לו המג"ע על כל פנים אל תפטור אלא מתוך דבר הלכה למען יהי' לי למזכרת נצח, הנה יגעתי בחבורי מגלה עמוקות ואמרתי רנ"ב אופנים על פסוק זה ואתחנן וידבר ה' אלי אל תוסף לדבר אלי בדבר הזה כמנין ר"ב ל"ך, על הפצרת משה רבינו ע"ה ליכנס לארץ ישראל, אמור לי גם כבודו מה זה אשר לא הבאתי בספרי, ויאמר לו הבחור יש אתי רמז שלא מובא בספרים, להיות שיש ארבע חיות הקודש הנושאות המרכבה העליונה, והכסא כבוד לה' ד' רגלים, ואמרו רז"ל האבות הן המרכבה, והאבות הקדושים המה שלשה כנגד שלשה רגלים, ורצה מרע"ה ליכנס לא"י וע"י קדושת הארץ יוכל להיות רגל רביעי שבמרכבה, ואמר לו הקב"ה רב לך אל תוסף דבר אלי עוד בדבר הזה, כי כבר הכינותי את דוד עבדי להיות ברגל הרביעי, ורמז לזה כי בדב"ר ר"ת ב'ן ד'וד ב'רגל ר'ביעי ע"כ, ויפטר ממנו ופרח לו איש האמת, בעל החנות בראותו כי הנער לא בא אליו, נתחרט מאוד על שביישו ברבים, והלך במר נפש להמג"ע, אמר לו המג"ע, מה שהכית אותו על הלחי הוא לא הרגיש כלל ולו לא עשית מאומה, אבל אך לי עשית הרחקת ממני אוהב וריע, והוא עתה על ת' פרסה ולא אראה אותו עוד, וגש אנכי על אמרותיו שהניח לי כנ"ל, והוא מעשה הפלא ופלא, (א"ה, אולי זה קשור למעשה המובא לעיל עם הקבר,) ב) "מגלה עמוקות" על כל התורה, בדרך הקודם, ג) חידושים על הרי"ף, ד) אלף אופנים על אל"ף זעירא של ויקרא (הזכירו במג"ע ואתחנן אופן ר"ן – עיין גם בשם הגדולים מערכת ספרים אות מ'), ה) "תורת נתן" על התורה והוא ספר גדול בכמות על חכמת הקבלה הזכירו במג"ע (אופן רי"ב), כמו"כ במג"ע על התורה מזכירו פעמים רבות ויקראהו עפ"י רוב "חיבורא קדמאה", גם החיד"א בשם הגדולים מזכירו במערכת ספרים אות ת', ו) דרוש יקר ונכבד זך בלי שמרים תש"ך צירופי בראשית עולה על ע' ניירים (הקדמת בנו למג"ע ואתחנן), ז) ספר על הקבלה בכלל, איזן וחיקר ותיקן מאמרים בי' ספירים נכונים ויש הם קלים וחמורים וסדר קבלה שפע ואצילות מן הצינורים בכמה פותח שערים (לשון בנו שם), ח) חידושים על הבית יוסף מד' טורים.

י"ג מנחם אב

הגה"ק רבי מרדכי בנעט זי"ע

צור קודש מחצבתו

הגה"ק רבי מרדכי בנעט נולד בשנת תקי"ג בישוב שורגא שבארץ הגר, לאביו רבי אברהם ביהא, נין ונכד להגה"ק ה"חכם צבי", ולאמו מרת פראדל בת החסיד איש אלוקים קדוש רבי אברהם אבריל בנעט מניקלשבורג חתן הגה"ק רבי סעדיה ישעי' קאצינלנבויגן שהיה חתן הגה"ק רבי נפתלי כ"ץ בעל "סמיכות חכמים" זי"ע

במעלליו התנכר נער

מקום מושבם הי' שממה מלומדי תורה, והוריו ראו בו שלגדולות נוצר כי הי' בו כשרונות נפלאות, ובהיותו בן חמש שנים כשלא הי' יודע שום דבר, לקחו הוריו לעיר ניקלשבורג לבית זקנתו אלמנת ר' אברהם אבריל בנעט, אף שהיתה עני' ודלה, שמחה לקבלו ולדאוג לכל צרכיו כדי שילמוד תורה, ואחרי שנתיים ימים כשהי' בן שבע שנים ראה נגיד אחד שהי' ממונה על קופת הצדקה של חברת חינוך הנערים, תשוקתו לתורה ויראת שמים שבו, וראה גם כשרונותיו העצומות כי לאילנא רברבא יתעביד, ויקח אותו מתוך שאר הנערים, ושכר מלמד בעבורו מכספו, ובתוך שנתיים ימים, עבר על לימודים שתלמידים בגילו לומדים בד' שנים.

רבותיו

כעבור הב' שנים ראה הנגיד כי צר לו המקום, ואין די לרוות צמאונו לתורה, שלח אותו לאינטינגען בישיבת הגאון רבי יעקב קאצענעלנבויגן זצ"ל והוא הי' אז כבן י"ט שנה ולמד שם ד' שנים, וכשהי' בן י"ג שנה כבר חיבור שלש חיבורים על תורה וש"ס ואגדה, ומאיזה סיבה נאבדו, והגאון הנ"ל חבב אותו מאוד, וכשמלאו לו י"ג שנה עשה סעודה גדולה בעבורו והוא דרש לפניהם בפלפול ארוך, אח"כ כעבור ד' שנים עבר לישיבתו של הג"ר יוסף שטיינהארט בעמח"ס "זכרון יוסף" אבד"ק פיורדא.

גם הי' תלמידו של הגאון ר' משולם איגרא אב"ד טיסמעניץ זצ"ל וגם שם הי' מאריות שבחבורה הידוע כהחוות דעת והרה"ק מראפשיץ, והחוות דעת הי' קראו רבינו תם. מסופר שאחר שנים רבות כשהי' כבר אב"ד ניקלשבורג יומא חד מימי חול עשה סעודה כששאלו לו פירוש הסעודה אמר שהיום עמד על דעת רבו ר' משילם איגרא בדבר ששמע לפני ארבעים שנה.

עת דודים

כשנעשה בן י"ח לחופה בשנת תקל"א לקחו הנגיד ר' גימפל פרוסטיץ מניקלשבורג כחתן לבתו, אך עקב גילה הצעיר של הכלה שהיתה כבת י"ד, וגזירת הקיסר שזר לא ישא בת מורביא, לא היה יכול עדיין לשאתה ונסע לפאג שם ישב בבית מדרשו של הגאון בעל ה"נודע ביהודה" לאחמ"כ עבר לישיבת מהר"מ בארבי רבה של פרעשבורג.

האיש מקדש

רק בשנת תקל"ה קיבל רשות נישואין במדינת מעהרין וחזר לניקלשבורג בהיותו סמוך על שולחן חותנו אשר נתן לו כל מחסורו כדי יוכל לישב באהלה של תורה, והוא קידש את עצמו בקדושה יתירה, ולמד בהתמדה רבה ובעמקות נפלאה, ובעת ההיא אשר ישב בניקלשבורג נתחבר אל הרה"ק הרבי ר' שמעלקא מניקלשבורג זי"ע, וממנו למד תורת הנסתר.

מורה ודאין

כל אותה התקופה סירב לקבל שררה ורבנות, רק לאחר מות חותנו שהי' לו לאביעזר הסכים בלית ברירה להתמנות כדומ"ץ ניקלשבורג, ובשנת תקל"ח נתמנה לדיין בבית דינא של הגאון ר' גרשון חיות (שעלה על כס הרבנות אחר פטירת הרר"ש מניקלשבורג), על אף גילו הצעיר שהי' רק כבן כ"ה שנים, ובשנת תקמ"ה שהי' אז בן ל"ב שנים הצטרף למושב בית דין להוציא דיבוק מרוח שנכנס בבחור אחד בעירו.

על כס הרבנות

בשנת תקמ"ו נאלץ לקבל עליו עול הרבנות בק"ק לאנדאנבורג הסמוכה לניקלשבורג, ולאחר שנה וחצי בשנת תקמ"ח עבר לק"ק שוסבורג שבארץ הגר, עד שנת תקמ"ט כשנסתלק הגאון ר' גרשון חיות זצ"ל, ובא ר' מרדכי ללותו, וה' נתן חינו בעיני עדת ניקלשבורג ופה אחד בחרו בו שיהי' להם לרב. וכעבור שנה נתמנה מאת המלך לרב רבנן בכל המדינה, ועל פיו יהי' כל דבר אשר נוגע לדת יהודית ואז נקרא לכהן פאר כרבה של ניקלשבורג והמדינה, והוא אך בן ל"ו שנה. או אז החלו להתקבץ אליו תלמידים הרבה מכל קצוי תבל ורבים מהם נתפרסמו ברבות הימים כגאוני וגדולי הדור, רבנים וישובים על מדין בקהילות ישראל.

מנעוריו ישב והמית עצמו באהלה של תורה ביגיעה עצומה ובהתמדה מופלאה ביותר וכתיאורו של הגאון המהרש"מ מבערזאן זצ"ל בהסכמתו לספרו "מגן אבות" "שהיה גדול בדורו כרבינו תם בדורו" ומסופר שפ"א עבר דרך עיר ניקלשבורג הגאון הק' ר' נתן אדלער זצ"ל, והתראה עם ר' מרדכי ופלפלו בדברי הלכה בעומק רב, וכשנסע ר' נתן משם, אמר ר' נתן לתלמידו, צר לי מאד על האיש הזה, כי אם ימשיך בלימודו באופן כזה, לבי עלי דוה, כי יפול עליו חולי, כאב חצי הראש ר"ל, וכאשר אמר ר' נתן כן הי', שבתוך שנה זו נפל עליו חולי הנ"ל, והרופאים צוו עליו שיסע למרחץ ויוטב לו, וכן הי' אבל מיד כשהגיע לביתו חזר לדרכו והתחיל ללמוד בעיון כבתחילה, והנה חזר לו מכאובו, אז פקדו עליו הרופאים שמשך שנה אחת אסור לו ללמוד בעיון, ובשנה ההוא למד ספר תהלים עם פי' רד"ק, וספר יד החזקה להרמב"ם למד בשטחיות, אבל המחלה לא סר ממנו כל ימי חייו, רק לפעמים הקלו עליו היסורים, אבל הוא עבד עבודתו ולא פסק פומי' מגירסא, והי' מרגלא בפומי' "ברוך ה' אשר לא הסיר מאתי מצוה זאת לקבל יסורים של אהבה כל ימי", אמנם מלבד מכאוב זה היה אדם בריא וחזק בגופו וחושיו היו בריאים וחזקים כראי מוצק על דרך נפלא, ועד זקנה ושיבה לא כהתה עינו ולא נס ליחו ולא ראה על בתי עיניים כל ימיו.

מעודו התנהג בפרישות ובקדושה עילאית, ובצעירותו אחר נישואיו כבר מאס במחמודי תבל ובתענוגי בני אדם, וסיגף א"ע בסיגופים וישב בתענית הפסקה פעמים בשבוע ולמד בטהרה ובפרישות יתירה, וכאשר הירבה לענות את גופו כן הירבה לקנות קנין שלימות נפשו על התורה ועל העבודה לילה כיום האיר לו, וסיפר בנו כי לעולם לא אכל לשובע נפשו, ולא נהנה מן העולם הזה יותר ההכרח לקיום הגוף, וכדי שלא יזח ההרגל הזה מעל לבו, רשם בתוך סידור התפילה שלו, לזכרון תמיד: "הרינו נודר לה' אלוקי צבאות לבלתי אהנה מהנאת עולם הזה זולת מה שהוא לצורך גדול ולתועלת בריאות גופי".

בספר מליצי אש מביא שכששמע זאת החת"ס נענה ואמר: "הנדר עצמו אינו חידוש כל כך, דאפשר להיות ליחידי סגולה שלא ליהנות מעוה"ז כלום, אך החידוש הוא שיכול לנדור נדר כזה שקשה לקיימו אלא אם כן הנודר הוא בעל רוח הקודש ממש, שהרי אם יאכל וישתה במעט יותר מכדי חייו יעבור על נדרו, ואם יאכל וישתה פחות הרי אי אפשר לחיות, וא"כ צריך להיות ממם כחוט השערה כמה צריך לכדי חייו, וזה יכול רק כהגאון רבי מרדכי בנעט וכיוצא בו שהם בעלי רוח הקודש ממש".

מסופר שאיש אחד חשוך בנים בא פעם להרה"ק ר' יחזקאל משינאווא זי"ע שיברכו שיפקד בזש"ק, גילה לו הרה"ק משינאווא שזה בא לו לעונש משמים בעבור שגרם צער למהר"מ בנעט – כשמנע מאחת הקהילות לקבל עליהם לרב את אחד מבניו – והתבטא הרה"ק משינאווא ש"אין עצה ואין תבונה נגד הקפדת מהר"מ בנעט שהיה גדול ממלאך ואפילו גדול משרף".

כיוצא בו מסופר על החתם סופר כשסיפרו לפניו פעם אודות קדושתו ופרישותו של המהר"מ בנעט, והתבטא אחד המסובים שהמהר"ם בנעט לא היה בר נש כי אם מלאך... מיד קפץ החת"ס מכסאו ואמר בהתלהבות: "לא מלאך פשוט, אלא שרף... ועוד גדול מזה".

וסיפר הגאון ר' אברהם שאג שכשנכנס פעם אל רבו החת"ס מצא אותו שקוע ברעיונותיו ודבוק בשרעפיו ולא הרהיב עוז בנפשו לברר פשר הדבר, אולם כעבור כמה רגעים פנה אליו רבו ואמר: "בני יקירי, היודע אתה מה היום מיומיים, עלי להזדמן ולהפגש בעוד שלשה שבועות עם גאון צדיק הדור רבי מרדכי בנעט, וכשאני מעלה זאת על רעיוני הנה כל אברי מרתתין". ובספר יכבד אב מספר הג"ר יחזקאל בנעט, (בהג"ר גרשון וואלף בנעט – נכד שארו ותלמידו המובהק של הגה"ק ר' מרדכי בנעט וחתן הגה"ק ר' שלמה גאנצפיד בעל הקיצוש"ע) וז"ל: צופה הייתי בזקני הגה"ק רבן של ישראל מו"ה שלמה גאנצפריד זי"ע עת אשר מרבינו מהר"מ בנעט רב דמדינה, היה עומד מכסאו ודיבר באימה וביראה וברטט, דומה כאילו דיבר כלפי מעלה.

בד בבד עם הדר גאון עוזו ורום קדושתו כמלאך ה' צבקות, היה מנהיג בחסד עליון וגיבור מלחמה כחלוץ העומד בראש המערכה נגד כל פורצי גדרי כרם בית ישראל וכשיצא לאור הספר "בשמים ראש" אשר לפי דברי המחבר הוא מכת"י רבינו הרא"ש ז"ל, ואף עטרו בהגהותיו ופירושיו בשם "כסא דהרסנא", (החת"ס מכנה אותו כזב"י הרא"ש) וכל גדולי הדור גילו אז את דעתם שריח ההשכלה נודף ממנו, ובראשם יצא הרה"ק מהר"מ בנעט חוצץ נגד הספר בהוכיחו בראיות ברורות את זיופו לעין כל.

בתקופה ההוא החלה להתפשט דעת "הרעפארמער" והמשכילים שרצו להכניס רוח חדשה בקרב עם ישראל, והוא לחם נגדם בתקיפות, וכמה פעמים הוצרך להתיצב לפני המלך להשתדל שאל יטו את לבבו לטובת המשכילים, ובכל פעם הצליח בדרכו כמובא להלן בהמשך דברינו.

לא רק בדבר הלכה פנו אליו בהיותו נודע לשר התורה ועמוד ההוראה כי אם בדבר ישועה ורחמים, בהיותו מפורסם כקדוש ונורא, פועל ישועות ועושה נפלאות, תלמידו הג"ר שלמה קוועטש פנה אליו בשאלה, מנין לו כוחו הגדול לחולל נפלאות וישועות לבני אדם, השיב לו רבי מרדכי ברוב ענוותנותו: אין כאן כל חכמה ותבונה, הדבר פשוט מאוד וכל יהודי יכול לעשות זאת, ופסוק מפורש הוא "רצון יראיו יעשה" אם אדם הוא בבחינת "יראיו" שהוא באמת הירא את דבר ה', אז ה' עושה רצונו.

ואמנם נתקיים אצלו ותגזר אומר ויקם לך וכפי שחזינן מדברי תלמידו הגדול הגאון ר' יהודה אסאד זי"ע בתשובותיו, וז"ל: "ועל דבר החיה היולדת ב"ה כבר טוב לה, ודברי מורי הג' יחי' עשו רושם ופרי למטה ולמעלה, ונתקיים ותגזר אומר ויקם לך".

בסוף הרחוב שגרו בה היהודים בניקלשבורג הי' כתוב על הבית האחרון באותיות גדולות "בית עירוב", ופירושו הי' שמן המקום ההוא אסור להוציא דבר החוצה בשבת, והבית ההוא הי' שייך לנכרי, ונתרחש שבזמן ההוא מכר הנכרי ביתו לנכרי אחר והלה החליט להסיר את האותיות מעל ביתו, אז הלך ר' מרדכי בעצמו אל הנכרי וביקש ממנו שלא יסירנו, והבטיח לו שבשכר זאת, לא ישלוט אש בתוך ביתו, ונתרצה הנכרי לזה, ולימים הי' שריפה ששרף בתים מימין ומשמאל הבית הזה והבית הזה ניצל כולו.

פ"א אירע שהלכו אל הנכרי לראות החליבה, אבל איחרו המועד וכבר הי' אחר החליבה ובטעות הגיע החלב אל ר' מרדכי, ושאלו הלא הכוס הוא ריק ואין בו כלום, כי היות שהי' אסור לא ראהו בכלל, ופ"א איחרו להדליק נרות שבת במועדו והדליקו ע"י גוי, וכשבא לביתו שאל מדוע לא הדליקו הנרות ויושבים בחושך, כי לא ראה כלל אור שהדליקו באיסור.

בהיותו חוט של חסד משוך עליו זכה להתייצב לפני מלכים, וה' נתן את חינו בעיניהם כי מרדכי היהודי גדול ליהודים יהיה ומבלעדו לא ירים איש את ידו ורגלו בכל מדינות מעהרין, וכל אשר פיו יקבנו בדבר דת יהודי לא יפול דבר ארצה, ואיש אשר ימרה את פיו ענוש יענש, ויצו המלך לכתוב את הדברים האלה על ספר, הוא גליון גדול מקלף אשר בשם רשיון המלך יכונה, ותוקף האגרת הזאת לאשר ולקיים דברי המלך אלה ונחתם בטבעת ושם המלך, כל זה היה תחת שלטון הקיסר ליאופולד השני, אשר לא האריך ימים על ממלכתו ומת בשנת תקנ"ב ובנו הקיסר פראנץ הראשון מלך תחתיו.

פ"א ביקש ממנו המלך שיברכהו וכפף המלך את ראשו שיניח ר' מרדכי את ידו עליו, אבל הוא לא רצה לעשות מבוקשו ענה לו בחכמתו, מי האיש אשר יהין להרים יד בראש המוכתר בכתר מלכות.

אחרית ימיו

בשנת תקפ"ט נחלה, והרופאים שלחו אותו למרחץ קארלסבאר, ואף שסבל יסורים לא נאנח ולא התרעם, וביום שלפני פטירתו אמר אוי לי מיום המחרת כי זה יהי' יום צר וחשך מאוד, ובלילה אור ליום י"ג אב שנת תקפ"ט שם ידיו תחת המכסה ולא שנה טעמו ולא נראה בו שום שינוי וכה שכב כל הלילה עד הבוקר ואז הופסקה נשימתו, וזאת בלבד היתה השינוי בין חייו למותו כי מת בנשיקה, והוא אמר בכל עת מחלתו מי יתן יקרה לי המקרה בביתי או בעיר פראג, ובלילה שלפני פטירתו אמר בפירוש שרצונו להקבר בעיר ניקלשבורג, ואם לא יתאפשר הדבר אזי לכה"פ בעיר פראג, אמנם היות שמחוקי המדינה הי' אסור להוליך המת מקום רחוק בלי חניטה וגם העיר קארלסבאד מפני שהיתה עיר מרחץ ובאו שם בני אדם לצרכי רפואה הי' אסור להלין המת, על כן הוצרכו לקברו במקום קרוב, והוליכו אותו לק"ק ליכטנשטאט שהיתה קרובה לה, ושם עשו לויה גדולה ובכבוד גדול קברוהו על תנאי שכשיתאפשר להם יפנוהו לעירו ניקלשבורג על פי צוואתו, וכשהגיע הבשורה המרה לק"ק ניקלשבורג שאלו את פי גדולי הדור אם מותר לפנותו, והותר להם הדבר מפאת שהתנו בעת פטירתו שיפנוהו לניקלשבורג.

ואכן אח"כ הותר להם להעביר את גופו הטהור לעיר ניקלשבורג אלא שבני קהילת ליכטנשטאדט לא אבו תת להוציא מתוכם גוף קדוש וטהור זה, לבסוף הגיעו לעמק השוה להרצות טענותיהם בפני ג' בתי דינים חשובים: בית דינו של הגאון ר' עקיבא אייגער בפוזנא, בית דינו של החת"ס בפרעשבורג, והבי"ד דק"ק פראג בראש הגאון ר' שמואל לאנדא בנו של הנוב"י, וקיבלו עליהם שכאשר יפסקו הרוב כן יקום ויהיה.

בס' מקרי דרדקי להגאון ר' הלל ליכטשטיין מקאלאמיי מביא מפי רבו החת"ס שבאותה לילה שהיה מעיין בדבר אם מותר להעבירו מקברו לניקלשבורג, קודם אור הבוקר בא אליו הרה"ק ר' מרדכי בנעט וראה אותו בהקיץ בפנים מאירות ומצהיבות ויאמר לו שרצונו שיוליכו לעיר ניקלשבורג.

ואכן מפורסמת היא תשובתו של החת"ס להתיר את ההעברה, וזו היתה גם דעת הרוב, וכעבור ז' חדשים מיום הסתלקותו הועבר גופו הקדוש מליכטנשטאדט, וביום י"ב אדר שנת תק"צ הוטמן בניקלשבורג ליד קברו של רבו הרה"ק הרבי ר' שמעלקע זי"ע.

מן הענין להביא עדותו הנאמנה של הרה"ק ר' שמואל משינאווא שמספר בספרו "רמתים צופים" שפע"א הי' עם רבו הרה"ק ר' שלמה לייב מלענטשנא זי"ע בדרך, ואחר התפילה נתנו לו מעט יי"ש והלך לחדרו ומצא אותו שהיה בוכה בכי רב, בערך שעה, ולא רצה לגלות על מה הוא בוכה, ואח"כ כשהי' עמו על העגלה בדרך אמר לו שאיזה גדול וצדיק נפטר אבל אינו יודע מי הוא, ואח"כ נתוודע לו שנפטר אז הגה"ק ר' מרדכי בנעט זי"ע, ומסיים "ושמעתי שהיה בעל צורה שלימה".

מה נורא היא הגדרתו של החת"ס בהספידו עליו: "גדול הדור רבן של ישראל... ופרנס כל ישראל בתורה ויראת ה'

וגדור גדריהם מארי דכולא תלמודא, לא הניח דבר קטן ודבר גדול... ובן יחיד לשכינתא קדישא".

חיבר ספרים רבים והרבה מכתבי ידיו נאבדו, ובחייו נדפס ממנו ספר "באור מרדכי" והוא ביאור והגהות על דברי ה"מרדכי", ולאחר פטירתו נדפס ממנו שאר ספריו ה"ה, "תולדות מרדכי" ע"י בנו רבי יעקב אברייל, ובו חלק מדרשותיו, והקדים להן את תולדות אביו, המשמשים כאבן יסוד לכל כותבי תולדותיו, ספר "מגן אבות" על ל"ט מלאכות ועניני שבת, "שו"ת הר המור", "תכלת מרדכי", "פרשת מרדכי" דרשות וד"ת, ועוד, ספר "מחשבת מרדכי", וספר "מהר"ם בנעט".

י"ד מנחם אב

הגה"ק רבי צבי הירש מליסקא

[אך פרי תבואה] זי"ע

אלה תולדות

נולד בעיר אוהעל בשנת תקס"ח לאביו ר' אהרן ולאמו הצדיקת מרת שרה [שהיתה ניקראת "שרה די בעקערין" ע"ש שהתפרנסה ממעשה אופה], הרה"ק מליסקא זי"ע אמר שמעולם לא שמע הוריו מדברים ביניהם שום דבר אלא בענין אחד בלבד, האיך ומה עוד ביכולתם לעשות כדי לגדל בניהם לתורה, הרה"ק מליסקא הרבה לספר הרבה בשבח אביו שהי' איש ירא וחרד לדבר ה', ואמר עליו כשהגיע ימי הרצון חודש אלול מיד הי' ניכר עליו, כי אז הי' הכובע שלו משוך תמיד על עיניו מבלי להביט החוצה, וגם על אמו מסופר מצדקותיה, היתה ידוע לצדיקת ובעלת יראת ה' מאד, הרה"ק מליסקא הי' מתייעץ עם אמו בהרבה ענייני עבדות ה', היא היתה מבאי ביתו של מרן הגה"ק בעל ישמח משה זי"ע, פ"א בא איש אחד לפני מרן הישמח משה לשאול בעצתו, וכשהשיב לו מרו הישמח משה דעתו הק' פקפק הלה בדבריו הק', והתחיל להתוכח עם הישמח משה, ואמו הצדקנית היתה שם בחוץ ושמע את הדין ודברים, לא יכלה להתאפק וצעקה עליו, אם רצונך שהרבי יאמר כרצונך למה באת לשאול את פיו, ואמר הישמח משה להאיש ההוא כמה פעמים טוב לשמוע דיבורה של אשה ג"כ, – כשהי' בן שמונה שנים נתיתם מאביו, ואמו לבדה גדלתה לתוי"ש במסי"פ ממש.

רבותיו

כשנתגדל קצת ויצא כבר מהחדר, הוליכתה אמו על כתיפה ברגל לעיר דעמבין, ללמוד תורה אצל הגאון ר' אברהם זצ"ל מדעמבין, שהי' גאון גדול והי' בקי בכל ד' חלקי שו"ע בכל סעיף וסעיף קטן בעל פה על הלשון, ושם עלה ונתעלה בתורה ועבודה, פ"א איקלעו לעיר דעמבין הגה"ק בעל "אור לשמים" מאפטא זי"ע והגה"ק מראפשיץ זי"ע התלוה אליו, וכל העיר באו לקבל את פני הרה"ק מאפטא זי"ע, והרה"ק מראפשיץ הי' עומד בפתח החדר שבה הי' יושב הרה"ק מאפטא והוא הי' מכניס כל הבאים להסתופף אצל הרה"ק מאפטא, ובתוך הבאים להתברך היו גם הגאון ר' אברהם ותלמידו הרה"ק מליסקא, ויהי כאשר באו אמר הרה"ק מראפשיץ "ברוך הבא ר' אברהם און די זעקס אין דרייסיג תלמידים", ומשם יצא לעיר באנאהד ללמוד ולשאוב תורה מבאר תורתו של הגאון ר' הירש'לע חריף זצ"ל מבאנאהד, פ"א אמר הרה"ק מליסקא שכשיצא מבאנאהד לחזור לביתו הי' בקי בחו"מ ח"א עם הקצות בע"פ, – ולשני רבותיו אלו הי' קורא סתם "רבי".

דבוק הי' בל נימי נפשו כל ימי חייו ברבו ה"ה הגה"ק בעל ישמח משה זי"ע, וכבר בנערותו בעודו ילד קטן הביט אחרי משה אחרי כל תנועותיו והנהגותיו בכל פרט ופרט, וממנו לקח לו סדר העבודה בעבודת ה', וסיפר הוא בעצמו שפ"א בהיותו עוד תינוק מבית הספר והיו חביריו הילדים התוכחו זה עם זה עם הרה"ק הישמ"מ לומד גמ' תוס' דהא יושב תמיד סגור בחדרו, והוא השיב להם שיש לו ראי' ברורה דהישמ"מ עוסק בתורה דלולא זאת לא הי' פנים נאה כמו שיש לו, הרה"ק הייטב לב זי"ע למד עם הרה"ק מליסקא בחברותא, פ"א אמר הייטב לב לאחד מנכדי הרה"ק מליסקא תאמין לי כשהייתי אברך לא עלה בדעתי להשים עין על זקינך איך שהוא עוקב אחרי זקיני בכל תנועתיו, גם הישמ"מ לעומתו הראה לו חיבה יתירה וקירבו מאד, כשבא בחזרה לביתו מבאנאהד, קראו הישמ"מ ללמוד עמו בצוותא עם נכדו הייטב לב, והתחילו ללמוד מסכת גיטין, וסדר לימודו של הישמ"מ הי' שלמד מקודם פרשת כריתות שבפרשת תצא במתינות מאד, ואח"כ עבר לגמ' וכן הלאה והכל הי' במתינות, והיות שהרה"ק מליסקא הי' חריף מאד בלימודו, לא מצא חן בעיניו כ"כ דרך לימודו זה, ע"כ לא הלך בקביעות ללמוד עמם, אלא הלך מפעם לפעם, אבל לשנים אמר שמתחרט מאד ע"ז.

גדלותו בתורה

בעודו נער קטן הי' נודע לחריף גדול והרבה להתפלפל עם לומדים גדולים ממנו בשנים, פ"א בעודו קטן בשבת שבו הי' צריך הישמ"מ לדרוש לפני בני העיר, ובערב שבת ראה הרה"ק מליסקא איך שבחור אחד הכין עצמו להדרשה, והבין שהלה רוצה לפלפל ולבלבל את הרה"ק הישמ"מ, אז הכין עצמו בל כוחו להדרשה וחשב בדעתו שלא יתן להבחור להפיק זממו, וכן הוה בשעת הדרשה התחיל הבחור ההוא לפלפל עם קושיותיו, ותיכף התחיל הרה"ק מליסקא להכות על קדקדו, וכל מה שהקשה הבחור תירץ הוא בטוב טעם, ויען שהי' ילד קטן קפץ בהתלהבות על הספסל והתוכח לעיני כל הקהל, ואמר אח"כ שעלה בלבו שאפי' לא יהי' לו מה להשיב אעפי"כ לא ימנע עצמו מלצעוק, והדבר הי' נאה ומתקבל איך שילד קטן עומד נגד בחור גדול ונצחו, (אחר הדרשה אמר הישמ"מ אליו "וואס האט געוואלט האבן דער שוטה", ואמר הרה"ק מליסקא שהבין מזה שהישמ"מ רוצה להכיר לו טובה) פ"א הי' אצל הישמ"מ חתנו ה"ה הגה"ק בעל ארי' דבי עילאי זי"ע, אמר הישמ"מ לחתנו

כשהראה על הרה"ק מליסקא "מיט אים קענסטו שמועסן אין לערנען", – פ"א אמר לאיזה מתנגד שרצה להראות חריפות ופילפולי דאורייתא, בזה"ל: על לימוד התורה צריכים שכל הישר, ואיך יכול להיות שאתם יכולים ללמוד, הלא אם הי' לכם שכל הישר היית נעשה חסיד.

האיש מקדש

כשהגיע לעת דודים נשא את הרבנית האשה הצידקנית מרת קריינטשא, החתונה היתה בשבוע אחת עם רע כאח לו ה"ה הרה"ק הייטב לב, הרבנית היתה נודעת במעשיה הטובים, ובפרט בכנסת אורחים, וכל נצרך מצא תמיד בביתה מקום לאש"ל, והיתה מבשלת ואופה תמיד בשביל נצרכים, בעלה הק' אמר עליה שהיא "א האלבער גיטער איד", ("רבי" הי' נקרא בימים ההם "גיטער איד", המ') היתה לו ממנה שבעה בנים ושלוש בנות, וכל השבעה בנים ושנים מבנותיו נעדרו ל"ע בחיי אבותם, הילד האחרון הי' חלוש מאד, הוא נולד ע"י תפלתו שעל ציונו של הט"ז, שהי' הרה"ק מליסקא על ציונו וביקש ממנו בזה"ל: "רבי, איך האב מיך געפלאגט איבער אייער תורה, איהר האט בכח צו העלפן, ע"כ בעט איך אייך איר זאלט מתפלל זיין צו השי"ת איך זאל געהאלפן ווערן מיט א בן זכר", ואמר הרה"ק מליסקא "איך האב פארגעסם מתפלל זיין שיהא בן של קיימא", ובשעת הלוי' אמר הפסוק ושחט אותו על ירך המזבח, וסיים שכשמביאין קרבן צריכים לחזור בתשובה, והתחיל לבכות בכי' רבה.

אוהב את הבריות

בשנת תקצ"ד נעשה אב"ד ואדמו"ר בק"ק ליסקא, ומאז השליך נפשו מנגד למען בני ישראל שנהרו אליו מכל אפסי תבל להישע ממנו, ואמר הוא בעצמו מי שרוצה להיות רב צריך קודם להשליך מעליו עוה"ז ואח"כ יכול להיות שיהי' לו עוה"ז יותר, אבל מי שרוצה להיות רבי צריך להשליך מעליו גם עוה,ב ואח"כ יכול להיות שיהי' לו עוה"ב יותר, וכן מסופר שפ"א אמר הגאון ר' מנחם א"ש זצ"ל לנכדו של הרה"ק מליסקא לולי הי' זקינך רבי הי' כובש העולם בחריפותו, וכשהגיע הדברים להרה"ק מליסקא אמר ידעתי גם ידעתי אבל מה אעשה שטבעי היא שכשאני רואה יתום שהולך יחף מוכרח אני להניח הגמ' ולהשתדל עבורו, ונתפרסם שמו לפעול ישועות גדול, וידוע שריפא חולים ע"י חלוקת "צוקער", כשהגיע הדבר לאזני הרה"ק מצאנז זי"ע אמר אין זה פלא על הרה"ק ר' הירש'לע הלא הוא קידש את איבריו ומה שלוקח בידו היא מסוגל לרפואה.

ומקרבן לתורה

גם אנשים שלא שמרו תורה ומצות כראוי באו אצלו לבקש ממנו שיברכם ויתפלל בעדם, ועי"ז קרבם לתורה ומצות, שביקש מהם שאם יבטיחו לו שישמרו שבת ושאר מצות אז יושעו, פ"א בא לפניו איש נגיד אחד שהי' רחוק מדרך התורה, והתאונן לפניו שמסחרו נתהפכה לו לרעה ומתירא שיאבד כל רכושו, שאל אותו אם יש לו ידיעה ביהדות השיב האיש שלא, שאל לו אם רוצה שיודיעהו ממצות ה', ענה לו האיש שאין ביכלתו לקבל עליו שמירת המצות, אמר לו הרה"ק מליסקא, אמשול לך משל למה"ד, לאיש אחד שנסע לעיר הגדולה לייפציג לקנות סחורה, וקנה מסוחר אחד כמות רב מסחורה, וכשרצה לנסוע משם לביתו ראה שנצרך לו שמן למשוח אופני מרכבתו, והיות שהי' באמצע הלילה וכל החניות הי' סגורות, בקש עצה מהסוחר כדת מה לעשות, אמר לו הסוחר שיש לו שמן כזו, ונתן לו ונסע הלה לביתו,וכשיצא לדרכו פגש בחבירו, וחבירו שאל אותו איפה הוא יכול לקבל שמן למשוח את גלגלי עגלתו, השיב לו הנ"ל שעתה נתן לו סוחר הנ"ל שמן כזו, וילך אצלו ובוודאי יתן לו, וכן עשה והלך להסוחר, וביקש ממנו שמן שצריך לו, ענה לו הסוחר שאין לו, אמר לו האיש, שעכשיו אמר לי חבירי שאתה נתת לו שמן זו, השיב לו הסוחר חבירך קנה ממנו סחורה בעד סכום גדול, הוצרכתי לעזור לו, ונתתי לו השמן אבל מה לי ולך, האם מסחרי עם שמן העגלות, סיים הרה"ק מליסקא, כשבא אלי איש שמקבל ממני הדרכה לשמור תורת ה' מוכרח אני לעזור לו בעניני העוה"ז ג"כ, אבל מי שאינו קונה ממני כלום בעניני שמירת המצות ורוצה רק שאתן לו משאלותיו בעניני עוה"ז הרי אינני סוחר בדברים אלו.

רץ כצבי

בעת שחזר הגאון הכתב סופר מחתונת בנו שהתקיימה בק"ק קליינווארדיין, ונפגש עם הרה"ק מליסקא, ואח"כ כשבא הכת"ס לישיבתו והתחיל שיעורו הראשון בישיבתו הגדולה, פתח ואמר לפני הבחורים דהא דאמרו (אבות ה כ) הוי רץ כצבי, הכוונה כרבי צבי הירש'לע מליסקא.

אשכבתי' דרבי

בי"ד לחודש מנ"א תרל"ד יומו האחרון עלי אדמות בחצות היום לבש בגדים נקיים ובגד משי חדש, ויושב על כסא קדשו אצל השלחן ובירך את ב"ב, ואמר לכוא"א איך להתנהג, ואח"כ אמר חידושי תורה על הפסוק ראשית ביכורי אדמתך, ואמר רבותי ראשית היא אמונה והאריך בעינן זה, ואח"כ צוה לחתנו בעל מחבר ספר טל חיים ג"כ לומר דברי תורה, ואח"כ אמר ראוי הייתי להיות בעהו"ז עוד עשרים שנה "ווען די וועלט וואלט מיך געלאזט", ואמר עוד כמה עינינים ברמז ואמר "רק בשמחה, הספד ביז חצות, נישט מאריך זיין, נישט אסאך זאגן, טראגן אין מקוה", ואמר למשמשו "נו" והמשמש הבין תיכף הרמז ולקח מים לרחוץ ידיו ושמעו שאמר כמה פעמים סלח לנו מחל לנו, ודפק בידו על לבו, ותיקן הכובע שעל ראשו ופיאות ראשו, והגבי' ב' ידיו לשמים בהשתפכות הנפש, וסגר עיניו ואינני כי לקח אותו אלקים. – השאיר אחריו ספריו הק' אך פרי תבואה עה"ת, הישר והטוב על מועדים ועל סוגיות הש"ס.

שמעתי משמיה דהרה"ק רבי אורי מסטרעליסק זי"ע שאמר שהתפלה שבשבת חזון צריך ליזהר בזה בכוונה כי היא מעלת כל התפלות של השנה שהיא בחינת תפלה לעני.

(תכלת מרדכי)

◆◆◆

אחד עשר יום מחורב, חורב מלשון חורבן, היינו חורבן בית המקדש, שעליו אנו בוכים אחת עשרה יום בשנה, תשעת הימים, י"ז בתמוז ועשרה בטבת, שיהפכו לנו במהרה לחגים וזמנים וששון אמן.

(ספרן של צדיקים)

◆◆◆

הרה"ק החוזה מלובלין זיע"א אמר: שכשהמשיח יבוא, שבעה עשר בתמוז יהיה יום טוב ראשון, ותשעה באב יהיה יום טוב אחרון, והימים שבאמצע יהיו חול המועד.

(אמרי קדוש)

בנוסח אחר ידוע אמר שתשעה באב יהיה יום טוב ראשון, ושבעה עשר בתמוז יהיה יום טוב אחרון, והימים שבאמצע יהיו חול המועד, והימים שבין שבעה עשר בתמוז לתשעה באב – יהיו בגדר של שאר ימות השנה, שיהיו מותרים במלאכה, והמלאכה שיעשו בימים הללו יספיק לפרנסה למשך כל השנה כולה.

(בפי ישרים)

◆◆◆

אין משיח בא אלא בתשעה באב לפי שקבעו אבל בזמן הזה ועתיד לפני הקב"ה לעשותו יו"ט.

(פסיקתא רבתי

פסקא נכה תבכה בסופה)

◆◆◆

במקום שהשי"ת שורה שם כל המלאכים והעולמות והממונים לכך כשהאדם ג"כ במקום הזה הוא נשמר בשמירה מעולה משא"כ בהפך ח"ו נשאר בלא שמירה והוא מסוכן ולכך בתשעה באב כשיושבין על הארץ יכולים לפעול אצל השי"ת מה שצריכים כיון שה' שורה ג"כ בבחינה זו.

(אמרי פנחס)

◆◆◆

הנה אמרו חכמינו ז"ל (ירושלמי יומא א, א) כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו כאלו נחרב בימיו. ולכאורה הדברים מתמיהין, כי מה אית לן למיעבד יותר ממה שאנו מחכים ומתפללים בכל יום ויום שישוב ברחמים לביתו במהרה בימינו.

כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו כאילו נחרב בימיו, נחמה גדולה טמון בה

שמעתי בשם הצדיק המפורסם הגה"ק בעל "ישמח משה" מאוהעל זי"ע, שפעם אחת ישב עם נכדו הגה"ק בעל "ייטב לב" זי"ע, ודיבר עמו דברים שונים בעבודת ד' ובעסק התורה, כי כן היה דרכו בקודש, לדבר עם נכדו הנ"ל, כאשר אנחנו שומעים כעת בעת שאנחנו זוכים להיות אצל שולחנו הטהור, שתמיד מספר ענינים שונים טהורים וקדושים מזקינו הק' הנ"ל, אשר תתענג נפשינו ומברכינו הטוב והמטיב על השמועות טובות. פעם בתוך הדברים אמר הגה"ק בעל "ישמח משה" זי"ע לנכדו הגה"ק בעל "ייטב לב" זי"ע, **הנני לבי עלי דווי ממאמרם ז"ל** (ירושלמי יומא פ"א ה"א) **"כל דור שלא נבנה בית המקדש בימיו, כאילו נחרב בימיו". ומה אנו ומה חיינו שלא נבנה ביהמ"ק בימינו, אם כן הרי הוא כאילו נחרב בימינו, וכאלו רואים אנחנו בכל יום החורבן, אוי נא לנו כי חטאנו!.**

על זה השיב לו נכדו הגה"ק בעל "ייטב לב" זי"ע בלשונו הטהור: זקיני היקר, אדרבה נראה בעיני שדברי הגמ' הנ"ל אינם דברי צער, אך אדרבה נחמה הוא לנו, שאמרו חז"ל (איכ"ר פ"ד י"ד) **"שפך כעסו וחמתו על עצים ואבנים", כי לולא שהחריב בית מקדשו, היה מכלה חמתו ח"ו על נפשות ישראל קדושות בעצמם, אך על ידי ביהמ"ק שנחרב, ניצולו נפשות רבות מישראל. והשתא נחזי אנן שדברי הגמ' הנ"ל במאמרם: "כל דור שלא נבנה ביהמ"ק בימיו, כאילו נחרב בימיו", נחמה גדולה לנו, כי לולא שהיה כן, אזי מה יש לנו לעשות על כל חטאתינו, כעת שאין לנו מקדש לכפר, ומוכרח היה ח"ו לכלות את כרם ישראל עבור חטאתינו, על כן אמרו חז"ל, שיש לנו בכל דור ודור ביהמ"ק ליחרב בכדי לכפר על כל חטאתינו, זאת היא כוונת הגמ' הנ"ל, ונחמה גדולה היא לנו. על זה השיבו זקינו הגה"ק בעל "ישמח משה" זי"ע: "נחמתני בני נחמתני!. עד כאן שמעתי המעשה היקרה הלזה.**

פרחי מגדים (שנה ד' גליון קע"א)

ושמעתי מפי אבא מארי הגאון הצדיק מו"ה אלעזר ניסן זצ"ל (דראביטש) שפירש דבריהם ותורת חסד על לשונו, והוא כי עיקר הפדות של חורבן בית המקדש היה בשביל שהדור שבימיהם נחרב הבית אין לשער גודל הצער שהיה להם באותו זמן.

וכמו כן עתה הדור שמשים אל לבו ענין החורבן ומחכה מתי יבנה, ועודנה תכילנה עינינו ועבר קציר כלה קיץ ואנחנו לא נושענו, אוי לנו כי פנה היום ואין קול מבשר טוב וכו', ומצטער על דלותן ושפלותן של ישראל וגלות השכינה ואשר עוד לא נבנה הבית, הנה זה מכפר עון הדור כאלו נחרב בימיו שהיה כפרתן של ישראל, עד כאן דבריו.

ואמר זה לפני מורי זקיני זלה"ה (הישמח משה) וקלסיה ואמר לו בזה הלשון בני נחמתני, כך שמעתי מפיו הקדוש.

(ספה"ק ייטב פנים מאמר יפה לעינים אות א)

◆◆◆

אמרו חכמינו ז"ל בתשעה באב חייב להניח תפילין במנחה (שו"ע או"ח סימן תקנ"ה ס"א), והטעם שבאים מוחין חדשים לנחם את עמו ישראל, (וכמ"ש האריז"ל לכוון במנחה שם הוי"ה ניקוד סגול).

והוא המשל כדרך האב שמייסר את בנו בשבט כדי להדריכו, ואף על פי כן אחר כך הוא מקרבו ומדבר על לבו ומנחם אותו לומר לו (ירמי' לא ב) "אהבתיך ומשכתיך חסד", וגם כשאני מוכיח אותך בשבט הוא לטובתך. וכן הענין אחר הימים הנוראים אלו ובפרט בתשעה באב אשר הדינים מתוחים רחמנא ליצלן, (כמ"ש האר"י ז"ל לכוון כל היום הוי"ה בניקוד שב"א שמורה על הגבורה).

לכן לעת ערב הוא מנחם את עמו ישראל ומראה להם התקרבות ביד ימינו והחסד (ושם הוי"ה בניקוד סגול) ובאים מוחין חדשים, ובודאי יש כח להמשיך אז שנו"ת חיים בתפילין כמו תמיד בבוקר בבוקר כנודע. ואז ההתחלה לבנות המלכות מחדש.

וכמו שכתבנו בצירוף הימים שמעשירי באב עד יום ראשון של סוכות עכ"ל, שמעשירי באב עד כ"ט באלול הם חמשים יום כנגד אות נ', ואחר כך עשרת ימי תשובה נגד אות י', ואחר כך ארבעה ימים שבין יום הכיפורים לסוכות הם כנגד אות ד', ואחר כך יום ראשון דסוכות הוא נגד אות א' שהוא יום ראשון, כמ"ש (ויקרא כג, מ) "ולקחתם לכם ביום הראשון", (והצירוף הוא ניד"א כנ"ל), וזהו בנין המלכות מחדש אחר החורבן.

וגם כי בתשעה באב אסור ללמוד תורה ועליו נאמר (תהלים קיט, קכו) "הפרו תורתך", לכן תיכף אתריו קורין פרשת ואתחנן עם עשרת הדברות להתחיל התורה ולקבל עול מלכות שמים מחדש.

(ספה"ק עבודת ישראל)

כימי צאתינו מארץ מצרים שלא היה לנו רק הכח לומר אבא! אבא!, כן עתה אראנו נפלאות

שמעתי מפי הגאון הק' אדמו"ר מרן אבדק"ק סאטמאר בעל דברי יואל זי"ע, משל נאה שהגיד בשם הרה"ק רבינו חיים מטשערנאוויץ זי"ע בעל באר מים חיים, משל לאב אשר בנו בעודנו תינוק קטן, ואין לו ממנו עדיין שום תענוג מיוחד, וכל אהבתו אליו רק מחמת שהוא מיוצאי חלציו, ועכ"ז הוא דואג להשיב לו כל הצטרכותו ומחית נפשו, אכן בהתגדל הבן מעט מעט, ומתחיל לצפצף בקולו ולדבר מעט, וקורא אותו בשם 'אבא', הדיבור הזה מעורר אצל האב את רגשי אהבתו ביותר אל בנו הקטן, וממלא לו כל הצטרכותו, ונותן לו בקשתו באהבה, ואח"כ כאשר כבר נתגדל הבן, ונזדמן לו על ידי איזה מקרה רע וחולי ר"ל שכלו ממנו כל מעלותיו, ורצונו לעורר ולהמשיך אליו אהבת ורחמי האב, אז הזכיר לו את הדיבור הראשון, אבא, שצפצף אליו עודו בקטנותו, ואומר אליו, **אבי רחם נא עלי, וזכור רחמיך שהיית מרחם עלי בימי קטנותי, כאשר לא ידעתי כלום כי אם רק להגיד אבא, ולא יותר. אשר אז בקראי אבא, היו מתגלגלים רחמיך עלי, וכאז גם עתה בטובך הגדול תעורר רחמיך ומלא משאלות לבבי באהבה.**

והנמשל, כמו כן אתנו, בני ישראל הבנים למקום ובני רחומיו. רק על ידי שעבוד גליות ושאור שבעיסה נתמעטו הלבבות והרפנו מלעבדו עבוה"ק, שעבדנו בהיותנו בבית זבול תפארתנו. שעבדו כהנים בעבודתם בהקרבת הקרבנות, והלוים בשירם וזמרם. ועתה בעוה"ר כאשר חרב ביהמ"ק, ואין לנו לא כהן בעבודתו ולא לוי בדוכנו, וגלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו, ולא נשאר בידינו כ"א מה שאנו מיחדים שמו יתברך, ומקבלים עלינו עול מלכות שמים בקריאת שמע ישראל ד' וגו', אמנם עכ"ז נא ונא חוס ורחם עלינו, ויתעורר אהבתו אלינו, ו'**כימי צאתך מארץ מצרים**' כמו שאהב אותנו בימי צאתנו ממצרים, אשר גם אז לא הי' בידינו מצות ומעשים טובים, כ"א קבלת עול מלכות שמים בלבד, וקראנוהו אבינו, והי' זה חשוב בעיניו, והי' לו מזה נחת רוח גדולה, וכמו כן גם עתה '**אראנו נפלאות**' הגם אין בידינו כלום, כ"א הדיבור הפשוט מעומק לבנו, שאנו אומרים לפניו יתברך אבינו שבשמים, אכי"ר.

אמרי דבש (פרק יא, דף ע"א)

מעין עוה"ב יום שבת מנוחה, פרותינו תצמיח ונס יגון ואנחה

קדושת ומעלת 'שבת חזון' ו'תשעה באב שחל בשבת'

השבת כולו הוא בבחי' רעוא דרעוין ◇ הטעם שגדול במעלה מכל שבתות השנה ◇ מעלה תפילות כל השנה
◇ התגלות היחוד בתכלית העילוי ◇ כלול בו כל הברכות והקדושות הטמונים בט' באב ושיתגלו בב"א ◇
ת"ב שחל בשבת הוא עת רצון המסוגל לקרב הגאולה שלימה

שבת חזון וכפרט כשחל ת"ב בשבת גדול במעלה מכל שבתות השנה, שטרם צאת ישראל לגלותם היה היחוד במעלה עליונה

שבת חזון י"ל אשר שבת חזון הוא יותר גדול במעלה מכל שבתות השנה. ע"ד שנשאלתי פעם א' לבאר המדרש דאיתא שם **לא היה יום מועד לישראל. כיום שנחרב בהמ"ק** ע"כ. והוא פלא. וכבר עמד בזה בעל המחבר משנה למלך בספרו הטהור פרשת דרכים עיי"ש. **אמנם בשום שכל והערת לב. י"ל בזה ע"ד מאחז"ל חייב אדם לפקוד את אשתו בשעה שיוצא לדרך. והמשכיל יבין.** דוגמא לזה תמצא בפרשת ויגש. ע"פ ויסע ישראל וכל אשר לו גו' יעו"ש **וכפרט כשחל יום טי"ת באב בשבת** (שהוא עת היחוד) והבן היטב.

ועפי"ז מיושב קושית הריטב"א ז"ל על מה שאמרו (יומא נד ע"ב) בשעה שנכנסו או"ה להיכל ראו כרובין המעורין זה בזה וכו', והקשה מדאמרינן (ב"ב צט.) שכשאין עושין רצונו של מקום פניהם לבית והוא הדין בכרובים דצורתא כדמוכח ביומא דמראין להם כרובים דצורתא ראו חבתכם וכו', ואם כן בזמן החורבן שלא היו עושין רצונו של מקום איך ראו אותם מעורין זה בזה, אמנם עפי"ד האוה"י מיושב שפיר.

אוהב ישראל

[על דה"ק האלו כתב בספה"ק עטרת ישועה (על רות אות קל"ב) **'והדברים עמוקים והמבין יבין'**]

כלול בו כל הברכות והקדושות הטמונים וגנוזים בט' באב ושיתגלו בב"א, דהיינו הגילויים דלעתיד, אשפוך רוחי על כל בשר ו'בחוריכם חזיונות יראו'

הנה שבת זה נקרא שבת חזון על שם פתיחת ההפטורה דשבת זה. ויש להבין בשלמא שבת נחמו שנקרא על שם פתיחת ההפטורה שהוא לשון נחמה ובו מתחיל ז' דנחמתא. אבל כאן דעיקר ההפטורה הוא התוכחות אחר כך ואם מפני הרמז שמרמז חזון לראיה היה צריך לקרות גם כן שבת דברי שבת שמעו. אך הענין הוא על פי מה שנאמר גם נביאים לא מצאו חזון מה'. ואיתא במדרש (איכה ב' ט') גם נביאים אלו נביאי האמת לא מצאו חזון מה'. והנה הריטב"א ז"ל הקשה על מה שאמרו (יומא נ"ד ע"ב) בשעה שנכנסו אומות העולם להיכל ראו הכרובים שמעורין זה בזה הא אמרינן (ב"ב צ"ט.) דבזמן שאין עושין רצונו של מקום פניהם לבית ואז בשעת החורבן לא היו אז עושין רצונו של מקום ולמה היו אז מעורין זה בזה. ואף הכרובים דצורתא גם כן היו מתהפכין כפי מצב ישראל וכמו שאמרו (יומא שם) שהיו מראין להם הכרובים ראו חבתכם לפני המקום לראב"י דקאי על מקדש שני.

אך הענין הוא דאיתא בירושלמי ומדרש (איכה פ"א ע') **שבט' באב תיכף אחר החורבן נולד משיח** וארי"א וכו' ולאו מקרא מלא הוא 'והלבנון באדיר יפול' וכתיב בתריה 'ויצא חוטר מגזע ישי' וגו'. וכן היה בהתחלת בריאתו של עולם דכתיב והארץ היתה תוהו ובהו שנדרש (ב"ר פ' ב') על ד'

מלכיות וכתיב בתריה ורוח אלהים מרחפת על פני המים ונדרש (שם) זה רוחו של מלך המשיח על פני המים בזכות התשובה שנמשל למים שנאמר שפכי כמים לבך. וכן היה כאן שקודם שנחרב הבית היו באמת אין עושין רצונו של מקום שלא עלה על דעתם שיחרב הבית. **אבל כשראו שנכנסו אויבים להיכל תיכף הרהרו כל ישראל תשובה רק שכבר נגזרה גזירה וכמו שהוכיחם ירמיה למה לא עשו תשובה עד שלא נגזרה גזירה שאז לא היה נחרב. ואז תיכף נעשו ישראל בכלל עושין רצונו של מקום ומזה נולד תיכף משיח.**

ואיתא כן במדרש רבה (איכה ה' ט') טובה הי' מגילות קינות מכל מ' שנה וכו', והיינו הפורעניות שבה נטלו ישראל וכו', שבאמת אז קבלו ועשו תשובה ואם היו מתקנים הכל היו ראוי להיות תיכף התיקון האמיתי על ידי משיח שנולד. **ומשום זה תיכף החזירו הכרובים פניהם איש אל אחיו ולכן כשנכנסו האומות העולם מצאו הכרובים מעורים זה בזה.** וכן נולד באמת אז רוחו של משיח דכמו שנולד בעולם הזה נפש שיהיה ראוי להיות משיח אם נזכה לכך כן נולד נפש ורוח של משיח שנולד על ידי זיווג ויחוד זעיר ונוקביה שעל זה מרמזין הב' כרובים. **וזהו שהיו תיכף הכרובים פניהם איש אל אחיו שזה מורה על יחוד קודשא בריך הוא ושכינתיה. וכן בכל שנה בתשעה באב נולד משיח** שבכל דור יש נפש אחד שראוי להיות משיח אם יהיה הדור זכאי. וכמו שמצינו שנחלקו בגמרא (סנהדרין צ"ח ע"ב) דבי ר' שילא אמרו שילה שמו וכו', והיינו שכל אחד אמרו על רבם שהוא הנפש שראוי להיות משיח אם יהיה הדור זכאי וראוי לכך.

ובימות המשיח כתיב (יואל ג) **'והיה אחרי כן אשפוך את רוחי וגו' ונבאו בניכם וגו' בחוריכם חזיונות יראו'.** והנה כבר אמרנו **שבכל שבת נכלל כל הקדושות שבאים בתוך ימי המעשה שאחריו וכמו שאומרים וקדשת"ו מכ"ל הזמני"ם דשבת כולל כל קדושת הזמנים** וכמו שאמר בזוהר הקדוש (יתרו פ"ח א') **כל ברכאן וכו' ביומא שביעאה תליין דשבת כולל כל הברכות וכל הקדושות** שהם אחד כמו שנאמר ויברך ויקדש **וכל מה שיש בתוך ימי המעשה ברכה וקדושה מקבל מיום השבת שקודם לו.** ומהאי טעמא מברכין החודש בשבת שקודם ראש חודש שקדושת ראש חודש שיבא בתוך השבוע כלול בשבת הקודם ומקבל מיום השבת. **וכן השבת הזה שחל תשעה באב בימי המעשה שאחר כך הנה זה שהיה אז יום חורבן בית אלהינו אינו נכלל בשבת הקודם דשבת הוא רק כללא דכל ברכאן וקדישין. אבל מה שמיום תשעה באב הוא יום הולדת נפשו ורוחו של משיח זה כלול בשבת זה שקודם תשעה באב שממנו מקבל יום זה הקדושה זו וכאמור. ולכן נקרא שבת זה שבת חזון שבו ראוי שיולד משיח ויקוים אשפוך את רוחי על כל בשר וגו' בחוריכם חזיונות יראו.**

פרי צדיק

'שבת חזון', ע"ש שמראים לנשמות ישראל רב טוב הצפון לנו בעת הגאולה, ועי"ז משתוקקים להגאולה, ומזה יש לנו חיזוק כל ימינו שבודאי בא יבא לא יאחר, שהרי אינו משתכח מן הלב

ואומר אבד נצחי ותוחלתי מה' זכור עניי ומרודי לענה וראש זאת אשיב אל לבי כן אוחיל חסדי ה' כי לא תמנו כי לא כלו רחמיו. (איכה ג, יח–כ). יש לדקדק שהוה ליה למימר זאת אשיב אל לבי חסדי ה' וכו'. על כן אוחיל. ומדוע מקדים על כן אוחיל, המסובב להסבה שהוא חסדי ה' כי לא תמנו. אמנם **הענין מה שקורין שבת חזון** על שם מה שאינו לשבחן של ישראל, יש לומר שחזון לשון מחזה, **מה שמראין היעודים רב טוב הצפון אחר כבוש המלחמה הגדולה בעזרת השם לנפשות ישראל הנשלחים לעולם הזה מחמת שהם אוהבי השם יתברך ואוהבים לו וכל מגמתם אליו קודם שנשלחו לעולם הזה למלחמה מראין להם רב טוב הצפון.**

אך בעונותינו הרבים תרגז בטנם של שונאי ישראל עלינו, **אך ממה שאנו זוכרים ענייו ומרודינו ותשוח עלינו נפשנו מזה ניכר בבירור שלא אבד נצחינו ותוחלתינו חס ושלום, כי נגזר על המת שישתכח מן הלב מחמת שנסתלק הניצחון למעלה בלי תוחלת חזרה עתה, מה שאין כן חי אינו משתכח.** וזהו **'זאת אשיב אל לבי'**, מה ש**'זכור תזכור ותשוח נפשי'** מזה נראה בעליל כי לא נכזבה תוחלתי בכל יום **'על כן אוחיל'.** וזהו (תהלים פד, ב–ג) **'מה ידידות משכנותיך ה' כו' נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'**, כי משכן על שם משכן שנתמשכן בעונותינו

הרבים אך משכון ולא מכר, כי ציון במשפט תפדה, כמו משכון הנפדה **וזה ניכר על ידי מה שנכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' תמיד.**

קדושת לוי

"שבת חזון" על שם עין חמלתו הפקוחה עלינו בימים אלו, מכח עניותינו ולבינו הנשבר על חורבן ביהמ"ק וצרות ישראל

טעם למה נקרא 'שבת חזון', יש לומר על פי מה שבארנו הכתוב (תהלים לג, יח): **'עין ה' אל יראיו למיחלים לחסדו', היינו כי יראיו המיחלים אך לחסדו, חסד חנם כי אין מחזיקים טובה לעצמם, והמה בבחינת 'עני' דלית ליה מגרמיה כלום, הם עושים מ'עני' צירוף 'עין' להש"ת בביכול, כי רם ה' ושפל יראה להשגיח בעינא פקיחא עליהם. והנה בימים האלה ודאי כל איש ישראלי לבו נשבר ונדכה, אשר זה כמה אשר הבית נחרב בעוונינו ועדיין לא נושענו, וכל אדם הוא בבחינת 'עני', ועל ידי זה נעשה בחינת 'עין' להקב"ה, להשגיח עלינו בעינא פקיחא וחמלה.** והנה הקב"ה נקרא 'שבת' כי שבת שמא דקוב"ה כנודע **לכן נקרא 'שבת חזון' שאנו מעוררים אליו ית' בחינת ראיה** (חזון)**, שעיניו יחזו בשפלותינו ולנשאינו כימי עולם, אמן סלה.**

דברי אלימלך, גראדזיסק

בשבת חזון כולו רעוא דרעוין

שמעתי מפ"ק זקיני (הרי"ם) **ז"ל בשם רבו הקדוש הרבי מלובלין ז"ל ששבת קודש זה כולו עת רצון, כמו בזמן שלוש סעודות, שהטעם הוא מפני כי עת מנחה הוא זמן דין וחשב"ק מהפכו לרחמים, לכך הוא רעוא דרעוא, כן כל חשב"ק חזה, מפני כי ט' הימים ימי דין מהפכם חשב"ק לרחמים רבים.**

שפתי צדיק (דברים אות א' שבת חזון אות מג ואות מט, עיי"ש)

שבת שחל בו תשעה באב גדול כחו מאד לקירוב הגאולה, וזאת ע"י שאנו מתחזקים לעשות את השבת בשמחה ובטחון, וזה מעורר תענוג נפלא למעלה המקרב הגאולה

הגם שהזמן גרמא להיות עצב ונאנח על חורבן בית ה', עכ"ז יש לחזק את עצמו ולטהר לבבו ולעבוד ה' בתורה ותפלה בשמחה, בפרט בשעת אמירת שירות ותשבחות. ולהבין זה על פי משל ומליצה, מדרך מלך בשר ודם שיש לו כל מיני טוב ומיני שמחה וגם מנגנים בתוך ומחול וכנור ועוגב, ובודאי כאשר טוב לב המלך והוא שרוי בשמחה אין מן הצורך לו אל המשוררים והמנעימים בקולי קולות כי בלאו הכי יש לו שמחת לב. אכן כאשר לפעמים בא עת עצב ויגון ממקרה אשר הקרהו, אז יקראו הפורטים על נבל לשירם ולזמרם לשמח לבבו ולהצהיל פנים. וכן הנמשל ודוגמא כביכול אל קדושתו ית', שבוודאי משרתיו ברקיע מנעימים לו ומקלסים שמו, רק בזמן שבית המקדש חרב יש עצב בבתי בראי, אז צריכים מי אשר ה' בלבו להתחזק ולכנוס אל בתי גוואי ולהפשיט עצמו מכל מיני עצבות ולשמח כבוד המלך ולומר לפניו אתה מלכנו מעולם וגם עכשיו ותמלוך לעולם ועד והכל כאין נגדך, ועלו מושיעים בהר ציון ויאתיו כל לעבדך ויתנו לך כתר מלוכה.

וכבר הקדים לנו אדומו"ר ז"ל הנ"ל רמז בפסוק (איכה א, ג) **כל רודפיה השיגוה בין המצרים,** דהיינו כל מי שרודף להמליך את הבורא יוכל להשיג יותר דוקא בימים אלו בין המצרים. למשל כי כשהשר יושב בביתו אז אימתו מוטלת אשר לא כל איש ואיש יכול לבא פנימה, מה שאין כן אם השר עובר בשוקים וברחובות חוץ לפלטרין שלו אז הוא קרוב לכל קוראיו ויאזין שועת כל הקוראים בשמו. וכן הנמשל לדעת כי בזמן הזה כי כצפור נודדת מקנה וגו' (משלי כו, ח), לכן הרשות נתונה לכל אדם להתקרב אל מלכו של עולם והוא עונה אליהם עכ"ל.

ועיקר הענין להתחזק ולאמץ את לבבו בעתים הללו לבלתי יפול ברשת ההתרשלות מעבוד ה' חלילה, ואפילו בתשעה באב שהוא חושך למראה עין, הגם שיש לבכות במר נפש על כל אשר מצאתנו ביום ההוא, מכל מקום יש לשמח לב המלך בשמחה העתידה שבו יולד מנחם ויגאלנו במהרה וישמח ה' במעשיו והיתה לו המלוכה כימי קדם.

והנה הצדיק איש אלהים מוה' יעקב יצחק (מלובלין ז"ע) אמר פירוש הגמרא (מגילה ה ע"ב) **"ביקש רבי לעקור תשעה באב שחל בשבת, ואמר הואיל ואידחי ידחי"** עי"ש. פירוש **"שרצה לעקור צרת תשעה באב כלל ועיקר ולגלות הקץ על ידי שחל בשבת יום הקדוש, והואיל ואידחי ידחי לגמרי"**. ולכן לא הודו לו חכמים, כי אין לדחוק את הקץ עכ"ל.

ונוסף עוד על דבריו, כי ביקש רבי לעקור תשעה באב, דהיינו לעשותו עיקר ולהראות גודל מלכות השי"ת. **"דהיינו הגם שצר לנו עד מאד אנו מתחזקים ומתאמצים ושמחים בשבת במלכותו ועל רחמיו המרובים אנו בטוחים שישוב נדחינו במהרה", וזה הענין הוא עיקר ויותר תענוג לפניו מאשר שאנו שמחים וטובי לב בימים הנגלים ונראים לטובה. ולכן מהתעוררות עיקר ותענוג זה היה בכוחו לדחות את תשעה באב ולעקרו ולגלות את הקץ.** ואמר הואיל ואידחי ידחי ולא הודו לו חכמים, פירוש שהחכמים הודו לו בבחינת ל"א שהוא בחינת אי"ן בבחי גוואי. אבל עדיין לא היה בכחם לשלשל השמחה לבחי בראי ולגלות הקץ **עד שיושיענו ה' ויגדיל כח הצדיקים לגלות בחינת אי"ן והשמחה הגנוזה ואז ישמח ה' עמנו אמן.**

עבודת ישראל

עיע"ש שכתב וזל"ק: ובימים האלו הקדושה נתכסת ונגנזת בתוך התמורות. **ולכן צריך האדם בעתים הללו לאמץ מתניו וכחו בקדושת הבורא יתברך שמו ביתר שאת ויתר עז, להוציא האור מן החושך, ולהחליף זאת התמורה, ולגלות הקדושה מתוך התמורות, "ואדרבה בעתים הללו הקדושה רבה מאד"**, וכמו שכתבנו לעיל **כמשל האבן טוב שלפי גודל האבן טוב, כמו כן יש עליו לבוש אבן פשוט.** ואבן, רומז על הקליפה ויצר הרע שהוא לב אבן, נמצא, כאשר הקליפה מתגברת מאד רחמנא ליצלן ומסתיר הקדושה, **והמתגבר על הקליפה ומחליף ומוציא הקדושה לפועל, אזי מוציא אור גנוז וקדושה יתירה לאין חקר רק לזה צריך התאמצות ביותר.** וכמו שפירש מורי הרב מוהד"ב (ממעזריטש) **זצ"ל. 'כל רודפיה השיגוה בין המצרים'** (איכה א, ג), שמי שרודף אחר הקדושה משיג אותה בין המצרים יותר ויותר. כו' **והיינו שמיישב בדעתו ומחשבתו לחשוב מחשבות טהורות וקדושות כו' ומגביר עליו כח הקדושה בכח התפלה והתורה.**

תפילות ימי בין המצרים ובייחוד של שבת חזון מעלות את כל תפילות השנה

איתא בזוהר הק' פר' שמות 'ותצפנהו שלשה ירחים' (שמות ב, ב) ג' ירחים אלו תמוז ואב וטבת, שהם חדשי עשו ודינא קשיא שרי בעלמא כו', ונודע, שלעתיד יתהפכו הימים הללו לששון ויהיו חדשים שלנו. וזה שנאמר (תהלים קטז, א): 'אהבתי כי ישמע וגו' וביומי אקרא', כי הנה כתיב (תהלים קב, א): 'תפלה לעני כי יעטוף' וכו' ובזוה"ק (ח א כג:) **שתפלת העני בעת צר לו מעטפת כל התפלות להעלותם ברצון.** וכן תפלת ישראל בימי המצרים, שמתפללים בלב נשבר, מתקבלת לרצון יותר מבכל השנה.

וכמו ששמעתי בשם הרה"ק רבי אורי מסטרעליסק זי"ע שאמר, **שהתפלה שבשבת חזון צריך ליזהר בזה בכונה, כי היא מעלת כל התפילות של השנה,** מטעם הנ"ל, שהיא בחינת 'תפלה לעני'. ואולם אנו מבקשים שיהיו הימים ימים שלנו, ולא של עשו הרשע, ונתקבל התפלה לרצון ביומי הרמת קרנינו וז"ש: **'כי הטה אזנו לי וביומי אקרא'.**

תכלת מרדכי (למהרש"ם ז"ל ח"ב עמ' שכט)

הטעם שצדיקים הרבו להפליא ולהגדיל מעלת שבת חזון, משום כי אחר שהימים הם ימי בין המצרים, בהם גדולה מאד הסתר פני כבודו ית', והחושך יכסה ארץ לפיכך הארת וקדושת השבת הבאה בימים הללו נראית ונרגשת ביתר שאת וביתר עוז למי אשר קרבת אלקים יחפוץ.

הרה"ק רבי דוד משה מטשארטקוב זצ"ל

(דברי דוד – ליקוטים עמ' סה)

תשעה באב שחל בשבת

לקט ענינים נפלאים הנהגות ומנהגים

למהר קבלת שבת בת"ב שחל בשבת

שבת חזון בשנת תרכ"ז אמר הרה"ק ר' אברהם יעקב מסאדיגורא זצ"ל טעם על מנהג העולם שבשבת חזון שחל בט"ב או בערב ט"ב ממהרים להכנסת שבת כי בכל שבת יש במוצאי שב"ק כמה שעות שבני ישראל מוסיפין בהוצאת שב"ק ונוהגין קדושת שבת אחר השבת אך עתה שאין רשאין להתאחר במוצ"ש ואי אפשר להוסיף ובני ישראל בדעתם להשלים השעות שחסר להם על כן ממהרים בהכנסה ומוסיפין בערב שבת כדי להשלים שיעור השב"ק בשלימות.

בנין שלמה להגאון מטורקא ז"ל לקוטים אות ק"ה

לא מתו בו מתי מדבר

מצאתי בכמה מקומות במדרשים ראיות ברורות שביום שחל תשעה באב בשבת לא היו מתים אנשי מדבר וקצר המצע מלהשתרע להאריך כאן, ובאמת אמרו אחר העיון בתוספות מוכח מדבריהם שמסכימים גם כן שבאלו השנים שהיו ישראל במדבר אם היה חל ט' באב בשבת לא היה מת אחד מהן דזה לשון תוס' תענית דף ל' יום שכלו בו מתי מדבר, כדאמרינן כל תשעה באב היו עושין קבריהן וכו', וזהו דוקא בחול, כי בשבת אסור לחפור הקבר ואינו דוחה שבת.

ולישנא יתירה לטפוי אתא בצחות לשונם לכאורה מה שכתבו תוס' כל תשעה באב היו עושין קבריהן הלא למותר יחשב. אמנם לפענ"ד להורות דבר זה שלא מתו בט' באב רק דוקא בחול ולא כשחל בשבת.

וכן מצינו בש"ס תענית כ"ט דאמר להם הקב"ה אתם בכיתם בכיה של חנם חייכם אני קובע לכם בכיה לדורות בט' באב, והנה חזי מאי עמא דבר ט' באב שחל להיות בשבת אינן נוהגין בו דיני ט' באב ואם כן נקוט כלל זה בידך שלא היו מתים כלל כי אם כשהיה ט' באב חל בחול וכו' ואחר העיון בלבוש הלכות ר"ח או"ח סי' תכח ובעברונות מזדמן על פי קביעות סדר השנים תוך ל"ז שנים חל ט' באב בשבת תשעה פעמים וכו' נמצא שלא מתו ישראל רק כ"ח שנים מאותן ל"ז וכו'.

תשובת הגאון ר' דוד אופנהיים זצ"ל אב"ד ניקלעשבורג הנדפסת בסוף שו"ת חות יאיר יעו"ש באריכות, וראה עוד מה שכתב הגאון הנ"ל בספרו שו"ת נשאל דוד או"ח סי' כ"ו בענין הנ"ל (והביא שם הבי' מצד הדין דאין דנין וממיתין בשבת)

שלום זכר ושבת אויפרוף במנהגים

כשחל ט' באב בשבת אין הולכים ל'זכר' (רצ"ל סעודת שלום זכר), וגם אין עושין באותו שבת 'בור שפיל' (פארשפיל) שקורין בארצי שפינול"ש (שפינהאלץ) שבת שלפני הנישואין.

לקט יושר (לתלמיד בעל תרומת הדשן ז"ל או"ח הל' ת"ב ס"ז)

מהר"י סג"ל עשה שפינהאלץ לבנו הר"ר שמעון בעודנו נער בשבת ו' אב והיה האב לבוש קטא לבד (מעיל של שבת, כלו' ולא שאר הבגדים, וכמנהג אשכנז) לכבוד בנו, והחתן היה לבוש כל בגדי שבת וכל הקהל הלכו אצלו ושמחו עמו אחר הסעודה ביין ובפירות כמנהג בכל ליל שבת דקודם שבת הנשואין עכ"ל.

מהרי"ל הל' ת"ב ס"ט

וראה במקור חיים ריש סי' תקנ"א במקום שמנהג פשוט לעשות מחול בשבת לפני החתונה גם בשבת חזון שרי דהוי ליה מצוה כבסימן של"ח ס"ב **ומכל מקום בחל ט' באב בשב"ק יש למנוע וכך הוריתי בשנת תנ"א בבית מה"ר משה שי' היידלבורג** וכו' וע"ע בספר מנהגים דק"ק וורמייסא ח"א סי' קכא ובהגהות שם וראה עוד בשו"ת מהר"י ברונא סי' טו מש"כ בזה

לימוד התורה אחר חצות

אומרים בניאושטאט פרקי אבות וברכי נפשי ושיר המעלות אפילו כשחל ט' באב בשבת אבל במרפרוק אין אומרים פרקי אבות באותו שבת וברכי נפשי אין אומרים כל הקיץ במרפרוק.

לקט יושר או"ח הל' ת"ב

ונהגו שלא ללמוד בערב תשעה באב מחצות ואילך כי אם בדברים המותרים בתשעה באב ולכן אם חל בשבת אין אומרים פרקי אבות (רמ"א או"ח סי' תקנג ס"ב בשם מהרי"ל ומנהגים). הרבה יש לי לתמוה בזה דאם אין איסור באכילת בשר ויין ואדרבא חוב עליו לאכול בשר בשביל כבוד שבת כמו שכתב הטור סוף סי' תקנ"ב ולמה נחמיר עליו שלא ילמוד משום אבילות בפרט מי שיש לו שיעור שרגיל בכך בעת ההיא ותו תימא לי דהא קורין בתורה במנחה ואפי' בט' באב במידי דשייך ליומיה כגון פרשת התמיד ומשניות דקרבנות כיון דרגילים לאומרם בכל יום, ולמה ישתנה משניות דפרקים השייכים לאותו שבת ואם כן בלאו כבוד שבת הוי ליה למימר פרקים.

ומצאתי כתוב בשם מהרש"ל שלמד אחר חצות בכל ערב תשעה באב והתיר לאחרים ללמוד והמנהג שלנו שכתב רמ"א עפ"י מנהגים צריך עיון "ונראה דהלומד בשבת אחר חצות לא הפסיד שכרו" כנלע"ד.

טורי זהב או"ח סי' תקנג סק"ב, וכן פסק **הגריעב"ץ** ב'מור וקציעה' סי' תקנ"ג דמותר ללמוד בשבת ת"ב כל היום ואסור ללמוד דברים הרעים בשבת ת"ב, וכן פסק **החיד"א ב'ברכי יוסף'** סי' תקנ"ג וב'מחזיק ברכה' שם, וכ"ה **בשו"ת מהר"ם מלובלין** סי' צט וכ"כ **ב'ערוך השלחן'** סי' תקנג ס"ד שיש לסמוך על המקילים בשביל ביטול תורה ומה שכתב דיכול ללמוד בדברים המותרים אין זו טענה דאנו רואים בחוש דכיון דמפסיק מלימודו הרגיל אינו לומד עוד וכ"כ **הגר"א** שם סק"ט דהמורא יתירה היא ע"ש, וכן פסק **המשנה ברורה** שם סק"י דיש לסמוך על הטו"ז אחרי דאפילו כשחל בחול כמה אחרונים מקילין וע"ש בביאור הלכה שהעתיק כן **מה'מאמר מרדכי'** ע"ש באריכות וכ"כ **ה'בן איש חי'** שנה א' פר' דברים סי"ח

הטעם להחמיר בזה

הנה חזינן לעיל דבאמת פסקו הרבה אחרונים כשיטת הטו"ז סק"ב דמותר ללמוד בשבת, דאין אבילות נוהג בשבת, ברם להלכה נקטינן כהמג"א להחמיר בלימוד. וביאר בחת"ס או"ח סי' קנ"ו הטעם דאה"נ מטעם אבילות ליכא איסור דאין אבילות בשבת, אפ"ה אסור מטעם שכל מה שלומד ביום יהרהר אח"כ בלילה, ויהיה אז שמח ופיקודי ה' ישרים משמחי לב, לכן אסרו עיי"ש. ומה"ט פסק בכת"ס סי' ק"א דמותר ללמוד עם התינוקות דברים הרעים דליכא שמחה עיי"ש. וא"כ ה"נ י"ל בלימוד ספרי חסידות בלי עיון בדרך כלל, דאפילו ביש לו הנאה בשעת הלימוד, אך אינו מגיע לו כ"כ שמחה שיהרהר בלילה, לכן אפשר לומר דמותר לכו"ע.

נטעי גבריאל ת"ב פצ"ב

אמאי אף להטו"ז רק 'לא הפסיד שכרו'

וכדאי להעתיק דבר פלא מה שהביא מפי הגאון ר' לייבוש נאטענזאהן זצ"ל (אביו של בעל שו"ת זצ"ל), לבאר דברי הטו"ז שכתב דהלומד בשבת אחר חצות לא הפסיד שכרו ולא אמר סתם מותר, יען דבקרא כתיב (במדבר כ"ה י"ב) **הנני** נותן לו את בריתי שלום ובמדרש שם אמר הקב"ה בדין הוא שיטול שכרו, ועמדו המפרשים דמה הכוונה במה שאמר בדין הוא, ותירצו שבאמת לא מגיע לאדם שכר מצוה כי מי הקדימני ואשלם כתיב, אך כ"ז הוא בשאר המצות אבל בפנחס שהיה אינו מצווה ועושה דהא הבא לשאול אין מורין לו כן א"כ שכרו בדין, וא"כ בשבת עת"ב שפטור מלימוד ולומד אף שאינו מצווה אזי שכרו בידו הוא ולא הפסיד, וז"ש הט"ז לא הפסיד שכרו עכ"ד ודפח"ח.

נטעי גבריאל שם בהערה

מנהג הצדיקים בסעודה שלישית

אם רגיל לסעוד סעודה שלישית של שבת עם חברים יעשה כמנהגו אף אם חל ערב ט באב או ט באב בשבת כך כתב הרב בכור שור תענית ל' ע"א

ברכי יוסף להחיד"א ז"ל או"ח סי' תקנג ס"ד וכ"כ
המ"ב סי' תקנב ס"ק כג וע"ע בתורת חיים סי
תקנ"ב ס"ק יב

בשבת חזון נהגו אבוה"ק בו כשאר שבתות השנה אפילו כשחל בו ט' באב וסעודה שלישית נהגו לאכול עם כל בני ביתם ולאכול דגים ובשר כן נהגו ההולכים בעקבות הבעש"ט ז"ל וכעת נהגו כמעט רוב העולם לעשות כן ויש הרבה לדבר בזה על שינוי המנהג שנשתנה מאז כי יש טעם בזה ע"פ פנימיות.

משמרת שלום להרה"ק מקוידינוב זצ"ל

ועי' ב"יד אפרים' סי' תקנ"ב בשם בכור שור דחולק על ה'מגן אברהם' וסובר דמי שרגיל בכל שבת לסעוד סעודה שלישית עם חברים ומונע שבת זו הוי אבילות בפרהסיא ע"ש ושמעתי בשם כמה גדולי הדור קדושי עליון שהנהיגו כך ושמעתי בשם הגה"ק בעל שו"ת אריה דבי עילאי זצ"ל שפעם אחת ישב בסעודה שלישית עם אנשי שלומו והיה בין השמשות והיה העולם מתנדזין זה לזה (רצ"ל מפקפקין בדבר, עי' חולין מה וברש"י שם) ואמר הגה"ק הנ"ל 'רבונו של עולם מה אנחנו עושין הלא אין אנו אוכלין ולא שותין הנה לא אפשר לנו להתפרד מן השבת'.

ליקוטי מהרי"ח מנהגי חודש אב

מרן הרה"ק מהר"נ זצ"ל מראפשיץ היה מנהגו שאם חל יו"ט אחר שבת ביום ראשון אז לא היה מאריך בהסעודה השלישית של שבת רק אמר שבת שבת הנך אורח הגון ונכבד אבל יש עוד אורח הגון וחשוב ממך שאיננו בא רק שלש פעמים בשנה היינו יו"ט ובדברים הללו נטל את הכוס של ברכת המזון וברך, ואם חל להיות תשעה באב במוצאי שב"ק אז האריך מאוד בסעודה שלישית בניגונים ובזמירות ואמר שבת הוא אורח יקר ונכבד נעכב אותו מעט אצלנו ואתה ת"ב תוכל להמתין, והלואי ולא היית בא אינך נמנה אצלי מן האורחים החשובים המתן שם ואנו נתעלם עם שבת המלכה ונזמר לכבודה זמירות י"ה.

אהל נפתלי אות שמ"ח

הרחק בעל עטרת צבי מזידיטשוב זי"ע כשהיה חל תשעה באב במוצאי שבת קודש מכל מקום היה מאריך בסעודה שלישית בזמירות ודברי תורה לתוך הלילה והסביר טעמו בזה ע"פ הידוע דשבת קודש מכבד את האורחים, היינו כשחל ר"ח בשבת נותן לו השבת תפילת מוסף, כשחל יו"ט בשבת נותן השבת ליו"ט כל התפילות, כשחל יום כפור בשבת נותן לו השבת גם הסעודות, אמנם כשמגיע ת"ב בשבת אומר לו השבת אתה תבוא מחר, אתה יכול לבוא יותר מאוחר בלילה.

צבי לצדיק להרה"ק מבלאזוב זצ"ל, ובס' תהלה
למשה דף י"א, ושם הביא המעשה שלא רצה
מרן בעל ישמח משה זללה"ה לעכבו בעיר
לשב"ק מה"ט עיי"ש

מנהגו של הרה"ק ר' יצחק אייזיק מזידיטשוב זי"ע היה דכשחל ט' באב בשבת אוכלים בשר ויין בסעודה שלישית עד קודם בין השמשות ומאריכין בזמירות וד' תורה כמו בשאר שבתות ומזמרים קפיטל מ"ב ומ"ג.

ילקוט מהרי"א עמ' קפ"ה

פעם ישב הרה"ק ר' יחזקאל מקאזמיר זי"ע בשולחנו בסעודה שלישית בת"ב שחל בשבת ונמשך באמירת הזמירות ודברי ת*9

686+

8/+ורה עד הלילה ורעשה כל העיר ושאלוהו על זה ונענה "ואם איז דען תשעה באב, חורבן הבית, (ולצפות לבנינה ב"ב) מיר האבן דאם אויך גיטאהן אין אונזער טיש", כלומר שעסקו בבנין בית המקדש.

מאמר יחזקאל ח"א עמ' קפז

פנימי תע"ה בלתי מוגה

משולחן מלכים

שיחות קודש שנשמעו מפי כ"ק מרן רבינו הגה"ק שליט"א

מתוך שיחה עם קבוצה מאנשי שלומינו שיחיו בנאות דשא בעיר הנופש פאלם ספרינגס יע"א

יום ג' פרשת בא תש"פ לפ"ק

הגה"צ ר' יעקב אלי' אונסדארפער שליט"א אבד"ק ראשית חכמה במאנטריאל: מ'פארט אביסל ארויס אויף אפרוה, אזוי ווייסט מען צו שעצן די שטוב.

מ'זאגט נאך א ווערטל פונעם טשעבינער רב, די גמרא זאגט אין ברכות (דף ג:) אז די אידן זענען געקומען צו דוד המלך 'עמך ישראל צריכים פרנסה', האט ער געזאגט 'לכו פשטו ידיכם בגדוד', מ'זאל גיין האלטן מלחמה.[1] וואס וועט העלפן א מלחמה? נאר, זאגט ער, אז מ'איז זיך געקומען אפרעדן אז זיי האבן נישט קיין געלט, האט זיי דוד המלך געגעבן א עצה, גייטס האלטן מלחמה, ווייל פאר וועלן מ'גייט א מלחמה רופט מען אויס, אויב דו האסט א פעלד גיי אהיים. אויב דו האסט א הויז גיי אהיים, דארט וועסטו געווינען ווערן אז די האסט יא...

רבינו: דער טאטע ז"ל האט פארציילט אז וועלן ס'איז געווען נאך די קריג, זענען אלע שטעט אין אייראפע געווען נעבעך אויסגעליידיגט פון אידן, און מ'האט געדרופן אן אסיפת רבנים אין בוקארעסט, איז דער טאטע דעמאלטס געווען אין בוקארעסט, פון סיגוט איז ער געפארן קיין בוקארעסט, דארט איז דאך נישט געווען צרות פון די דייטשן, דער חורבן איז דארט נישט געווען, אבער ס'איז געווען דארט א אנדערער חורבן, א גרויסער חורבן ברוחניות רחמנא ליצלן, דארט האט אויך נישט געטויגט.

האט ער דערציילט די באקאנטע מעשה, אז אין קראקא איז געווען א בית המדרש 'ר' אייזיק ר' יעקל'ס', אזוי האט עס געהייסן, דער ר' אייזיק ר' יעקל'ס האט געוואוינט אין קראקא,[2] און אים האט זיך געחלומ'ט אז אין פראג איז דא א בריק, און אונטער די בריק איז דא א אוצר, און ער זאל פארן דארט אהין, אז ער האט געזעהן אזא חלום איז ער אוועק געפארן קיין פראג, ער האט זיך געקויפט א שאוועל, און אונטער די בריק וועט ער אויפגראבן דעם אוצר.

ס'איז געווען אזא שעת מלחמה, ס'איז געשטאנען פאליציי איבעראל, און מ'האט געהיטן, און א שומר זעהט ווי ער גייט צו מיט א שאוועל און ער נעמט זיך אונטער גראבן דארט ביי די בריק, דאס איז דאך עפעס א מלחמה פארבארעך, איז די פאליציי גלייך געגאנגען און פארגעהאלטן, 'וואס טוהסטו דא?', זאגט ער, איך מיין נישט גארנישט קיין שלעכטס, איך האב מיך געחלומ'ט אז דא אין פראג אונטער די בריק איז דא א אוצר, בין איך דאס געקומען נעמען.

זאגט אים דער שומר וועגן דעם ביסטו געקומען ביז אהער

---

1 וז"ל הגמ' שם: "ביון שעלה עמוד השחר נכנסו חכמי ישראל אצלו אמרו לו אדונינו המלך עמך ישראל צריכין פרנסה אמר להם לכו והתפרנסו זה מזה אמרו לו אין הקומץ משביע את הארי ואין הבור מתמלא מחוליתו אמר להם לכו ופשטו ידיכם בגדוד".

2 יש לציין שכפי המובא מפנקסי הזכרונות של הקהילה בקראקא היה ר' אייזיק הנ"ל ארבעים שנה הראש הקהל בקראקא, ובשנת ת"ד בנה את הביהמ"ד הנ"ל.

על מציבת ר' אייזיק ר' יעקל'ס נכתב בזה"ל: פ"נ ראש וזקן ומנהיג ונשוא פנים, איש צדיק שומר אמונים, יגע ללכת בחרבות וסכינים, זהב רב הוציא ורב פנינים, קדש לה' בנה פאר זמנים, זכרון צדקתו לבני בנים. מעברו השני של המצבה חרתו: פ"נ הנגיד הנשוא המיוחס נר ותפארת הזמן, רועה נאמן, האלוף המהר"ר אייזיק בר"י אשר בנה בית הכנסת מעשי ידי אומן, לגן עדן ש"י הוא מזומן.

גראבן א אוצר, ווייל דו האסט געהאט א חלום?, דו גלייבסט אין די זאכן?, איך האב מיך אויך געהלומ׳ט אז אין קראקא איז דא א איד וואס הייסט ר׳ אייזיק ר׳ יעקל׳ס און אונטער זיין אויוון איז דא א אוצר, בין איך עפעס געפארן קיין קראקא צו גיין זוכן דעם אוצר דארט? אזא נארישיקייט?!, איז ר׳ אייזיק ר׳ יעקל׳ס אהיים געפארן און געגראבן ביי זיך אין שטוב אונטער דעם אויוון און געטראפן א אוצר, האט ער געזאגט א חידוש ווי אזוי דער רבונו של עולם פירט די וועלט, ער האט געדארפט פארן קיין פראג אז ער זאל געווואר ווערן אז ביי זיך אונטערן אויוון איז דא א באהאלטן אוצר.

דער טאטע האט אזוי דערציילט, אז ווען זיי זענען געפארן קיין בוקארעסט האבן זיי געזוכט אז דארט איז נאך געווען דער מצב אין אידישקייט אסאך ערגער, דארט איז ער געווואר געווארן און געזוכן אז ביי זיי נאבן הורבן, איז נאך בעסער ווי אין בוקארעסט אן א חורבן.[3]

אז מ׳קומט אויף אפרוה אין די פרעמד פארשטייט מען דעם ׳אשרי יושבי ביתך׳...

אבד״ק ראשית חכמה: אויף די גמרא אין ברכות (הנ״ל) האב איך געהערט אמאל א שיינעם טייטש אז די חכמי ישראל זענען אריין געגאנגען צו דוד המלך און זיי האבן געזאגט ׳עמך ישראל צריכין פרנסה׳ – ׳עמך׳ דאס איז דאך די פשוטי עם, און ׳ישראל׳ דאס זענען די בני עליה, די תלמידי חכמים, ביידע דארפן פרנסה, פאר די תלמידי חכמים פעלט מזון גשמי, און פאר די פשוטי עם פעלט מזון רוחני. האט דוד המלך געענטפערט ׳לכו והתפרנסו זה מזה׳ – די פשוטי עם זאלן געבן פאר די תלמידי חכמים מזון גשמי, און די תלמידי חכמים וועלן זיי געבן מזון רוחני, האבן זיי געענטפערט ׳אין הקומץ משביע את הארי׳, אז די פשוטי עם זענען קמצנים, און זיי וועלן נישט אנזעטיגן די אריות שבחבורה, די תלמידי חכמים, ׳ואין הבור מתמלא מחולייתו׳, דער בור – דער עמי הארץ – וויילן נישט זיך נישט אנפילן מיט חכמה פונעם תלמיד חכם, האט דוד המלך זיי געזאגט ׳לכו ופשטו ידיכם בגדוד׳ אז מ׳זאל ארויס נעמען פון זיי געלט בעל כרחם, זיי זאלן מוזן אויסהאלטן די תלמידי חכמים, און אזוי אויך זאל מען מכריח זיין די פשוטי עם זאלן קומען לערנען תורה פון זיי.

א׳ הנוכחים: דער פאפער רב ז״ל ברענגט עם (ויחי יוסף פ׳ יתרו) בשם זיין פאטער דער ויגד יעקב.

רבינו: דער טאטע ז״ל אין ברך משה (פ׳ בחוקותי עמ׳ רל״א) טייטש די גמרא, אז דוד המלך האט זיי געזאגט ׳פשטו ידיכם בגדוד׳, מ׳זאל גיין אין א מלחמה, אין מלחמתה של תורה [כמו שאמרו חז״ל (מגילה טו:) משיבי מלחמה, אלו שנושאין ונותנין במלחמתה של תורה], וואס דאס וועט משפיע זיין פרנסה, זיי האבן זיך אפגערעדט ׳עמך ישראל צריכין פרנסה׳ האט ער זיי געזאגט מ׳זאל עוסק זיין בתורה, במילא וועט מקוים ווערן די גזירה פון ׳בזעת אפך תאכל לחם׳ אויף יגיעת התורה, און מ׳וועט נישט דארפן זיך פלאגן אויף פרנסה.[4]

---

3 עי׳ בס׳ אלה מסעי (עמ׳ צ״ח) ובס׳ ומשה היה רועה (ח״ג פרק ל״ד).

אגב, עיין בס׳ שיח שרפי קודש (ח״א אות קצ״ז) מובא שהה״ק ר׳ יצחק ז״ל מווארקא נסע יחד עם הה״ק ר׳ משה׳לע לעלוב׳ער ז״ל לבקש להם רבי, ובדרך נסיעתם לטשערנאביל, ביקרו אצל הה״ק הר״ר ישעי׳לי ז״ל מפרשעדבורז, ושאל להם היכן הם נוסעים, וסיפרו לו שנוסעים לטשערנאביל לבקש להם רבי, והשיב להם דבר זה דומה להמעשה של ר׳ אייזיק ר׳ יעקל׳ס מקראקא, וסיפר להם העובדא הנ״ל באריכות, ואח״כ סיים ואמר - כן אתם תבקשו לכם רבי בריחוק מקום, ושם תתודע לכם כי בביתכם יש לכם רבי, הלא יש לפניכם הגה״ק הר״ר בונם ז״ל מפרשיסחא, עיי״ש.

ועיי׳ בס׳ ויגד יעקב-פאפא שפי׳ בעובדא זו את הפסוק ובקשתם משם את ה׳ אלוקיך כי תדרשנו בכל לבבך ובכל נפשך, עיי״ש.

4 עיי״ש שכ׳ לבאר עפי״ד הישמח משה (פ׳ בשלח) הנה נקנס על האדם בזעת אפך תאכל לחם (בראשית ג׳ י״ט), ועל כן צריך לבלות בזה זמנים טובא למצוא טרף לביתו, אולם באמת קאי מה שאמר הכתוב בזעת אפך תאכל לחם גם על לחם התורה, שנאמר (משלי ט׳ ה׳) לכו לחמו בלחמי, שהרי להבין בתורה צריך יגיעה רבה, והיגיעה נתחדש אחר החטא, כי מקודם הי׳ כתנות אור שלא הי׳ מסך המבדיל בין אור תורה לבין האדם, ואחר החטא נעשה כתנות עור והוא מסך המבדיל וצריך ליגיעה רבה, ואם כן אף שהגזירה והקנס נקנס על כל בני אדם, הנה אותם שמתייגעים בתורה ותורתן אומנתם שוב אין צריכים שום השתדלות לטרפם, לפי שנתקיים בהם הגזירה בעמל התורה, וזהו אמרם (אבות פ״ג מ״ה) כל המקבל עליו עול תורה ונתקיים בו הגזירה בעמל התורה, מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ, עכ״ד.

ובדרך זה כתב בעצי חיים (פ׳ בחוקותי) לפרש הכתוב אם בחקותי תלכו, ופרש״י שתהיו עמלים בתורה, היינו שיקיימו גזירת בזעת אפך תאכל לחם בדברי תורה, ולכן ונתנה הארץ יבולה בדרך מתנה בלי שום יגיעה, והשיג לכם דיש את בציר שלא כדרך הטבע, דמכיון שכבר נתקיים הגזירה בעמל התורה שוב אין צריכין לעמל המלאכה.

ועפי״ז ביאר מרן רביה״ק הברך משה, מה שאחז״ל (פסחים קיח.) אמר רבי יהושע בן לוי, בשעה שאמר הקב״ה לאדם (בראשית ג׳ י״ח) וקוץ ודרדר תצמיח לך, זלגו עיניו דמעות, אמר לפניו רבונו של עולם אני וחמורי נאכל באבוס אחד, כיון שאמר לו בזעת אפך תאכל לחם נתקררה דעתו. וקשה וכי כל כך בשורה טובה היא זאת שבזעת אפו יאכל לחם, עד שנתקררה דעתו לגמרי. אך הכוונה הוא מה שנתקררה דעתו כשנתבשר

מוה"ר שלמה משה קלאגסברוין הי"ו: די באנק דא אויף וואם מ'זיצט האט זיך נישט געראכטן וואספארא דברי תורה מ'זועט דא אלץ זאגן.[5]

רבינו: די אלע זאכן (מקומות הנופש) האט דער אויבערשטער געמאכט פאר ערליכע אידן, מ'האט עם נישט געמאכט פאר קיין בעלי עבירה.

א' הנוכחים: דער רבי זאגט אלץ נאך דעם ייטב לב.

רבינו: יא, מ'האט שוין געריעדט דא איין טאג, דער ייטב לב אין פרשת מסעי, ער האט עם טאקע געזאגט ווען ער איז געווען אין באָד (מקום בארות המים לרפואה), אזוי זעהט עם אוים פון זיינע ווערטער, ער איז געזעצן אזוי אונטער א בוים, רעדט ער דארט, אז ס'קומט זומער און מ'פארט אין באד, זיצט מען אונטער די ביימער, מ'איז עוסק בתורה ובתפילה, מ'איז מעלה די אלע ניצוצות הק', דאם האט דער אויבערשטער אזוי באשאפן ביי בריאת העולם, ס'זאל זיך אזוי אויסשטעלן דארט זאל זיין א באד, א קור ארט, כדי אז מ'זועט קומען אהין ווען מען זיצן אונטערן בוים, ווען מען קענען מעלה זיין די אלע ענינים.[6]

אבר"ק ראשית חכמה: אז ירננו כל עצי היער...

רבינו: אין קדושת יו"ט אין פרשת מסעי, רופט ער אהן דאם ארויס פארן צו די מרחצאות 'סותר על מנת לבנות'.[7]

א' הנוכחים: אין די דריי וואכן פלעגט מען אוועק פארן?

רבינו: יא, אסאך צדיקים זענען אוועק געפארן פון שטוב אין די דריי וואכן.

א' הנוכחים: אין די תשובות ספרים טרעפט מען אז אין די צייט (בימי בין המצרים) זענען די גדולי ישראל געווען אין די בעדער.

רבינו: יא, מ'פלעגט דעמאלטם פארן.

א' הנוכחים: דער צאנזער רב איז געפארן צו די וויענער באדן?

רבינו: וועלן ער איז געפארן צו דאקטורים,[8] איז ער געפארן צו א באָד נעבן וויען, 'וויענער באַדן' האט דאם געהייסן. און ער איז אויך געפארן צו דאקטורים זיך היילן דארטן.[9]

---

5 בזעת אפך תאכל לח"ם, כיון שמשמעו גם על יגיעת התורה, ואם יקבל עליו עול יגיעת התורה, על ידי זה לא יצטרך כלל להתייגע בזעת אפו עבור טרף חוקו, כי תתקיים הגזירה בעמל התורה, ויעבירו ממנו עול דרך ארץ, עכ"ד. (ועי' עוד בברך משה פ' נח עמוד ל"א)

6 וז"ל שם: מדרש תנחומא (מסעי ג) למה זכו ליכתב בתורה כל המסעות האלו, על שקבלו את ישראל עתיד הקב"ה ליתן שכרן, שנאמר (ישעיה לה, א) וישוש מדבר וגו', וכתיב (שם, ב) פרח תפרח כו'. את מוצא שעתיד המדבר להיות ישוב, שנאמר (שם מא, יח) אשים מדבר לאגם מים כו'. ולכאורה איך מוכח מזה שיהיה ישוב. ובשבתי במרחץ שהוא בקצה מדבר מאין אדם, ובימי הקיץ לפרקים יאספו שמה אנשים לומדים ומתפללים ועובדים את ה' במקום ההוא, אמרתי שעל זה כוונת המדרש, שעל ידי המעין שהוא לרפואה יש ישוב בעת מרפא.

והענין, כי בכל מקום יש נצוצות הקדושים שצריך להעלותן, ולזה עשה ה' ככה, למען לבא לשם להעלותן לשורשן. וזהו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים כג, א-ב) ה' רועי לא אחסר (שום ניצוץ השייך לשורש נשמתי, על קן) בנאות דשא ירביצני, על מי מנוחות היינו מים שעל ידו ימצא אדם מנוחה ממכאוביו ינהלני, למען העלות הקדושה דשם. וזה שנסעו ישראל המ"ב מסעות האלו, להעלות הנצוצות הקדושים דשם בכח שם מ"ב כידוע (ערבי נחל פר' מסעי). וזהו שאמר המדרש עתיד הקב"ה ליתן שכרן שנאמר ישושם מדבר וגו' "פרח" (רפ"ח ניצוצין) תפרח, והבן, ומכולם עתיד המדבר להיות ישוב. [ומענין שהיישוב עתיד להיות מדבר] שנאמר (מלאכי א, ג) ואת עשו שנאתי ואשים את הריו שממה, כי מוציאין בלעו מפיו, וכשזה נופל זה קם, עתה אקום יאמר ה' במהרה בימינו אמן.

7 עיי' בס' קדושת יו"ט פ' מסעי שהאריך בענין זה, וזלש"ק: "...ואני אומר דאם לפעמים צריך האדם לנוד ולנסוע מביתו למרחצאות לרפואת תעלה, א"כ לכאורה ע"י טלטול הדרך ואי בריאות ועיכובים שונים מוכרח הוא ליהיות סותר סדר שיעור לימודו שיעורין בסדרן ודרך עבודתו לשמו יתברך כמובן, אמנם ע"י שאח"כ כשישוב לביתו וישיג הרפואה יהי' ביכלתו לעבוד את ה' ביתר שאת ויתר עז, ע"כ הוי כסותר ע"מ לבנות, וכדי שלא יהי' ח"ו סותר ע"מ לבנות שלא במקומו ע"כ צריך לדעת כי מה' מצעדי גבר כוננו (תהילים לז, כג) ועפ"י ה' כל נסיעותיו ותגיעותיו, וממילא אם מכוין בכל זה למלאות רצונו ית', ע"כ בכל מקום הוי כסותר ע"מ לבנות במקומו, כי אצלו ית"ש כל המקומות שוין כנ"ל.", עיי"ש כל הענין.

8 עיי' בס' נפלאים מעשיך (ח"א) שהגה"צ מפאיע הי"ד סיפר שהרה"ק מצאנז ז"ל אמר שהמלאך רפאל שוכן בעיר וויען, ולכן המקום מסוגל מאוד לרפואת הגוף בהרבה ענינים.

ועיי' בס' רבינו הקדוש מראצפערט (עמ' ק"מ) שמביא מכתב שהרה"ק מהרש"א מראצפערט ז"ל שהשיב לא' בזה"ל: אבי ז"ל אמר שהמלאך רפאל יש לו כח רפואה יותר בוויען מבמקום אחר, ולכך אני מצוך שתיסע לווין... עיי"ש.

ועיין בס' זכר צדיק לברכה (ח"א אות תכ"ג) שרבינו הק' בעל הדבר"י ז"ל סיפר שפע"א היה הרה"ק מצאנז ז"ל בוויען לצרכי רפואה, וכששאלו אותו למה אינו הולך לרופא בגאליציע, ענה שבכל ר"ה מקציבין לאדם מזונותיו ונכלל שם ג"כ דאקטער געלט, ומי שיש לו דעת מוציא את המעות לצרכי הנסיעה לרופא ואז הוא מתרפא מיד, עיי"ש.

9 עיי בס' מקור חיים (אות ק"ב) שפע"א הגיע הגאון הירעות שלמה ז"ל לבקר את הרה"ק מצאנז בעיירת באַדען, עיי"ש באורך. וכן עיי' בס' אבן

א' הנוכחים: דער חתם סופר פלעגט אויך פארן א יעדעם יאר אויף יערגן.

רבינו: יא, דער מהר"ם שיק איז דארט געווען רב.

ער שרייבט אין א תשובה יער–גן [היינו שם העיר 'יערגן' קראו בשתי תיבות 'יער' ו'גן'], אזוי האט ער עס געשרופן.[10] אסאך תשובות האט ער דארט געשריבן

דער כתב סופר איז אויך געפארן, ער שרייבט אין די תשובות, אז ער קען נישט יעצט משיב זיין, די דאקטורים לאזן אים נישט עוסק זיין בעיון, וועגן זיין געזונט.[11]

א' הנוכחים: אויפן עצי חיים האט מען געזאגט אז דער דאקטער האט אים נישט געלאזט לערנען ווייל ס'שאדט אים צום געזונט.

רבינו: ס'איז געווען אזוי, ער איז אהיים געקומען פון ווייען, און דער דאקטער האט אים געזאגט אז ער טאר נישט מחדש זיין קיין חידושים, אזוי איז געווען דעמאלטם, דער דאקטער האט אים געזאגט אז ער טאר נישט אנשטרענגען דעם קאפ און ער טאר נישט מחדש זיין, איז ער דעמאלטם איבער געגאנגען זיינע פריערדיגע חידושים.[12]

שתיה (עמ' ק) שהגאון בעל הכתב סופר נפגש עם הרה"ק מצאנז בעיירת באדען ואח"כ הגיע לשם גם הרה"ק הצמח צדיק מוויזניצא ז"ל.

כן עיי' בס' חוט המשולש בתולדות השבט סופר שהרה"ק מצאנז הגיעו לבקרו בהיותו שוכב בבית הרפואה בעיירת באדען, ע"ש.

ועיי' בס' שבט מיהודה (החדש בחלק התולדות) שהגאון רבי יהודה גרינוואלד ז"ל סיפר איך שביקר אצל מרן הק' מצאנז בעיירת באדען.

ועיי' בס' אוצר ישראל (ח"ב אות ב) שהגה"ק הצבי לצדיק מבלאזוב ז"ל שהרה"ק ר"ד מדינוב נסע פע"א לעיירת באדען ונסעו עמו י"ב זקנים מתלמידי אביו הבני יששכר ודיבר שם ענייני חסידות כל הלילה, ואמר שהיה מקטרגים למעלה שבעיירת באדען אין יודעים שיש בורא עולם, ולכן רצה להראות שגם בבאדען רעדט מען אידישע דיבורים.

10 בשו"ת חתם סופר (אבהע"ז ח"ב סי' נ"ז) כותב מרן החת"ס לגיסו הגאון רבי שלמה איגר, וז"ל: "יקרת דברי קודשו הנחתים עד צאתי קרית חוצות, בשוקי בראי, לשאוף אויר צח, בסוף ימי הקיץ כדרכי, אז שעשעתי היום פה יער-גן סמוך לפרעשבורג, וטיילתי בין ערוגת שושנים, שפתותיו נוטפות דברים עמוקים מדבש מתוקים, אלה התורות והחוקים..."

בס' הזכרון (עמ' כ"ג) כותב מרן החתם סופר, וז"ל: "ואז בא לכאן עגלת צב מקהילה קטנה סמוכה נקראת 'יער-גן', וראש הקהל הקה"ק בא ורצונו שאצא מהעיר ואסע עמו לעירו, ובני ביתי כשתילי זיתים עמדו עלי ובקשו ממני שאעשה רצונו בזה לעקור סיכי ומשכי, וגם דעתי הי' נוטה לכך, ועיקר טעמי, להיות כי הרבה פעמים ראיתי בחלומי את עצמי נוסע ובורח מהעיר, וראיתי עצמי מתטלטל על שולחן אחר בערי השדות, אמרתי טוב לעשות עתה כן, כדי שיתבטל החלום על ידי זה, כי זה הוא סגולה נפלאה... אמנם אנשים חשובים מבני הק"ק שחרו פני לבלתי עזבם, ונעתרתי לדבריהם כי לא יכולתי לגלות להם מצפוני לבי ומחשבותי וזמותי בל יעבר פי וכו'", עכ"ל.

11 כתב בס' חוט המשולש (עמוד רמ"ד) בשנת תרי"ז שהיה במרחץ פראנצענס-באד והרופאים ציוו עליו לבל ישוב לביתו מיד אחרי עסקו ברפואות להעמיס על שכמו משא עבודת הקודש, הסכים בדעתו לילך למדינת אשכנז שאינה רחוקה משם להשתטח על קבר איש אלקים זקינו מאוה"ג רבינו עקיבא איגר ז"ל בפוזנא ולבקר את קרוביו בעיר ההיא בברעסלא.

ובשנת תרכ"ה נסע שנית ממרחץ הנ"ל למדינת אשכנז והשתטח על קברי אבותיו בעיר פראנקפורט דמיין. נסיעה זו נזכרת בתשובותיו חאו"ח סי' מ"ח וז"ל: בסוף הקיץ כשהייתי בעיר מולדתו של אבא מאוה"ג ז"ל בק"ק פראנקפורט דמיין יע"א להשתטח על קברות זקני וזקנתי ז"ל וקברי הצדיקים גאוני הדור ז"ל מנוחתם כבוד"...

עי' בשו"ת כתב סופר (יו"ד סי' עו) בתשובה לתלמידו רבי יעקב קאפל רייך ז"ל בהיותו במארינבאד: "והנה נפש תלמידי יודעת מאוד כי קשה עלי לע"ע להעמיק עיון בדבר הלכה פה, ואין פה להשיב תשובה שלימה מלבד כי פקודת הרופאים עוברת עלי שלא לעסוק בעיוניות, עד ישעה ד' אל תפלתי וירחמני לשוב למלאכתי מלאכ' הקודש עבודה רבה, ואל מחוז חפצי וכו' הן המה ארגזי ספרים שלי כי אין אומן בלא כלים, בכ"ז אבוא בתשובה מאהבה" יעו"ש.

וכן בתשובה (או"ח סי' לה) מתנצל הכתב סופר: "הרופאים סגרו עלי המעיינות עיוני התורה מפני מעייני הישועה לרפאות הגוף ועת לעשות לה' וכו', בכל זאת דחקתי עצמי ביום אתמול מיד בבוא מכתבו ופניתי בין הפרקים בין עסקי רפואה וטיול ובין גברא לגברא כדי לעשות לי קורת רוח בשעשועי דאורייתא עם גבר חכם בעוז של תורה ויקירא ואוהב נאמן רוח כוותי' דפר"מ י"נ נ"י, והייתי כשמואל דבדק בספרא קמא קמא דמטו לידי בחלק או"ח ואביע אומר בקוצר אומר בלי עיון וחקור דבר מפי סופרים וספרים שאינם אתי פה". וכן בתשובה אחרת (או"ח סי' כב) ממרחץ פראנצעסבאד כותב: "והגם כי קשה עלי פה לברר דבר על בוריו מאפס הפנאי ומעט ספרים אשר אתי עמי פה". וע"ע שם (יו"ד סי' קפה):"אני פה עוסק ברפואות ואין אתי ספרים רק מעט מזעיר ואפילו שולחן ערוך' אין אתי פה רק 'באר היטב' ובו מצאתי" וכו'.

12 עי' בס' ומשה היה רועה (ח"א עמ' קנ"ג) כדלהלן: "אין די לעצטערע יארן פונעם עצי חיים איז זיין הייליגער גוף שטארק אפגעשוואכט געווארן, און די דאקטורים האבן געהייסן אז ער זאל זיך אראפ לייגן אין בעט יעדן טאג אויף א שטיק צייט, אבער דער עצי חיים האט געזאגט אז ער קען נישט שלאפן אינמיטן טאג אויסער עש"ק און שב"ק, כאטש זיין שלאף ביינאכט איז אויך נישט געווען מער ווי צוויי שעה אין מעת לעת, און ער איז געווען פארנומען מיט זיינע לימודים, און עס איז אים בשום אופן נישט מעגליך געווען צו פאלגן דעם דאקטער.

האט דער דאקטער געזופן די משמשים און ער האט זיי געזאגט אז דעם רב'ס לעבן איז אין א סכנה, און די איינציגסטע עצה איז אז ער זאל אפרופן זיין אנגעשטרענגטן מוח פון זיינע לימודים א גאנצן טאג. וואס פאר דעם פעלט אויס אז ער זאל זיך אראפ לייגן אין בעט יעדן טאג אינמיטן טאג. אבער דער עצי חיים האט געטענה'ט אז עס איז ממש אוממעגליך, וויייל אז ער קען נישט לערנען געהעריג איז זיין לעבן נישט קיין לעבן.

א' הנוכחים: כ'האב געהערט אן אינטערסאנטע מעשה פון ר' ליפא אילאוויטש, ער איז געווען א תלמיד פון עצי חיים, ער האט געוואונט שפעטער אין קאשוי, ביי די פטירה פון עצי חיים איז ער געווען אין קאשוי, רבי שאול בראך איז דעמאלטס געווען זייער צובראכן, ממש ער האט זיך נישט געקענט בארוהיגן, ווען ער איז געפארן אויף די לויה איז ר' ליפא מיטגעפארן, און רבי שאול בראך האט געווייגט א גאנצן וועג בדמעות שליש, האט דער ר' ליפא אינמיטן געפרעגט, ער איז נאך געווען א יונגערמאן, וואס איז ער אזוי צובראכן, א יונגער רב געווען. זאגט ער, איך וועל דיר זאגן, אז ער איז געפארן צו א אסיפת הרבנים, און ווי געווענטליך טוט זיך דארט אן איבערקרעגעניש, זה בכה וזה בכה, און מ'קען זיך נישט אויסגעלייכן, איז געווען ער [דער עצי חיים] וואס האט יעדן איינעם געשטעלט אין פלאץ, ער האט אזוי שיין געפירט די אסיפת הרבנים אז יעדער איינער איז ארויס צופרידן, ווי אזוי וועט יעצט אויסזעהן אן אסיפת הרבנים אהן אים?

רבינו: רבי שאול בראך איז געווען דעמאלטס פון די ראשוני המספידים ביי די לויה,[13] ער איז געבליבן דארט אויף שבת אין סיגוט,[14] ער האט דעמאלטס געגעבן דאם ערשטע קוויטל פאר רבי זלמן לייב (כ"ק הגה"צ אבד"ק סיגוט ז"ל הי"ד).[15]

די משמשים בקודש וועלכע האבן געזארגט פארן געזונט פונעם עצי חיים האבן אים שטארק מפציר געווען אז ער זאל פאלגן דעם דאקטער, און אפילו ער שפירט אז ער קען נישט שלאפן אינמיטן טאג, זאל ער זיך כאטש אראפ לייגן אין בעט מיט א ספר, און אזוי לערנען. אבער דער עצי חיים האט דאס נישט דערהערט ואגענדיג "ממה נפשך, אויב וויל איך לערנען פון דעם ספר, ווי אזוי קען איך דאס נעמען אין בעט, עס איז דאך א בזיון פאר א ספר דאס צו נעמען אין א בעט, ווידער א ספר וואס איך האלט נישט ביים לערנען דערפון, קען איך נישט נעמען אין בעט אויך נישט".

הערשט נאך לאנגע הפצרות האט ער מסכים געווען זיך אראפצולייגן יעדן טאג אויף א בריטע באנק, און דעמאלטס האט ער באפוילן דעם גבאי'ן פון די ישיבה אז ער זאל אריבער קומען צו אים יעדן טאג און דערציילן איבער אלעס וואס עס טוט זיך אפ אין די ישיבה.

דערציילט כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א אז דער דאקטער האט דעמאלטס געזאגט פארן עצי חיים אז ער זאל אויפהערן מחדש זיין חידושים, וואס דאס טוט זייער שטארק אנשטרענגען זיין מח. דאן האט ער געפאלגט דעם דאקטער און ער האט טאקע אויפגעהערט מחדש צו זיין חידושים, נאר ער איז איבער געגאנגען זיינע חידושים, און ער האט אליינס מסדר געווען זיינע ספרים עצי חיים על התורה ח"א וח"ב.

אבער דאס האט נישט לאנג אנגעהאלטן, און פון דעמאלס האט ער געלאזט רופן איינעם פון זיינע קינדער רבי זלמן לייב (לימים מ"מ כאבד"ק סיגוט) אדער דעם רבין (מרן הברך משה ז"ל) און ער פלעגט מיט זיי שמועסן אין לערנען. און אזוי פלעגט ער זיך 'אפרוהען' ווען במשך די גאנצע צייט איז ער זיך מפלפל מיט זיינע קינדער אין די סוגיות הש"ס".

---

13 עי' בס' יד יקותיאל (עמ' קנא) כי כאשר נסתלק מרן הגה"ק העצי חיים ז"ל בעיר קלייוואדיין אשר במדינת אונגארין, ומסע הלויה התחילה משם דרך מסילת רכבת הברזל שהצה את סלאוואקייא, ועד לעיר סיגוט אשר ברומענייא. ובעברם בתחנת עיר טשאפ אשר במדינת סלאוואקייא, ביום חמישי אחר הצהרים, המתינו על בוא ארון האלקים אלפי ישראל ובראשם הצדיקים הקדושים המנחת אלעזר ז"ל, המהרי"א כהנא מאונגוואר ז"ל, ועוד הרבה, ועשו לו שם מספד גדול, ע"י הרבנים הגדולים מקלייוואדיין, דעברעצין, העלמעץ, טשאפ, קערעצקי ועוד. ואח"כ המשיכו בדרכם לעיר סיגוט והגיעו לשם ביום ערש"ק לפנות בוקר.

בשעה אחת אחה"צ הכניסו את הארון בתוככי הבית המדרש הגדול, שם הספידוהו בנו מ"מ הגה"צ רבי זלמן לייב ז"ל, וחתנו הגה"צ מסלאטפינא ז"ל. אח"כ הובילו הארון לבית החיים שהעמידו שם בימה מיוחדת להספידו כהלכה, והספידוהו שם מרן רביה"ק הדבר"י ז"ל, הגה"ק רבי שאול בראך מקאשוי, הגה"ק מהרי"ץ דושינסקיא, ועוד רבנים. גם הגה"ק משימלויא התחיל בהספידו, אבל מחמת השעה המאוחרת הפסיק באמצע דבריו מחמת קדושת השבת שממשמש ובא, והכריזו שימשיכו בהספדים ביום ראשון בביהמ"ד הגדול.

ואכן ביום ראשון המשיך הגה"ק משימלויא בהספידו, ואח"כ הספידוהו במשך כל היום עד רדת הלילה ע"י הרבנים הגאונים והצדיקים מקאשוי, ריינושא, וואלאווץ, ביסטריץ, ווישעווע, דראגמירעשט, ריסקעווע, קרעטשניף, באניע, מארגארעטן, טאשנאד, לאפוש, קירלהאז, נירבאטור, חוסט, וואשארהעל, הדומ"ץ הגאון רבי שלמה העללער, וחתן מרן העצי חיים הגה"צ מרידניק (האבד"ק קלויזענבורג) ועוד.

14 עי' בס' יד יקותיאל (ח"א עמ' רלו) מובא כי הגה"ק מקאשוי אמר בתוך דברי ההספד כי מרן העצי חיים ז"ל היה גדול בדורו כמו רבינו הקדוש בדורו.

עי' בס' יד יקותיאל (שם) כי בליל שב"ק ערך הגה"צ רבי זלמן לייב ז"ל את שולחנו הטהור אשר לפני ה' כנקן ורגיל, וגם השמיע דברי תורה, כאשר מימינו ומשמאלו יושבים מרן רביה"ק הדבר"י ז"ל והגה"ק מקאשוי ז"ל (שהיה מנקני גדולי הדור שעוד הסתופף בצל מרן החייכ לב ז"ל), וסביביו נשערה בהמון עצום ורב ועל ראשם רבנים חשובים יושבים על מדין, וגדולי החסידים שזכו עוד להסתופף בצל צדיקים הקודמים, ונשארו עכשיו שם על שב"ק מחמת איחור השעה.

15 עי' בס' יד יקותיאל (שם) תיכף כשהגיע הבשורה המרה לעיר סיגוט התאספו נכבדי ומנהלי הקהלה הקדושה בליל שישי פ' וארא לדון על דבר קבלתו והתמנותו של הגה"צ רבי זלמן לייב ז"ל. דעתו הנחרצת של גדולי הדור (הגה"ק רבי שאול בראך ז"ל אבד"ק קאשוי, הגה"ק משאמלויא ז"ל ועוד) לקבלו למלא מקום אבותיו למרות גילו הצעיר הכריע את הכף אצל רוב הנאספים שזהו הדרך הטובה והישרה [הגה"ק מקאשוי הסתמך בהחלטה זו על פסק של האלשיך הק' המובא בשו"ת אבני צדק סימן צ"ד, עי"ש].

א׳ הנוכחים: כ׳האב געהערט פונעם טעמעשוואר׳ער רב ר׳ משה ארי׳,[16] ער איז דאך געווען אן איידעם ביים ביקסאד׳ער רבי׳ן,[17] האט ער דערציילט אמאל ביים עצי חיים׳ס יארצייט, אז ווען דער עצי חיים איז נסתלק געווארן האבן זיי אפגעשמועסט אין שטוב אז מ׳פארציילט נישט פארן ביקסאד׳ער רבי׳ן, ער איז אזא חלוש געווען אז מ׳האט מורא געהאט צו פארציילן, ער (הרב מטעמעשוואר) איז דאך אבער געווען א תלמיד איז ער געפארן אויף די לויה, און ווען ער איז אהיים געקומען האט מען אים פארציילט אז פרייטאג בשעת די לויה האט זיך דער ביקסאדער רבי אראפ געלייגט אויף א קאוטש זיך אפרוהען, און ער האט זיך אויפגעכאפט, ער האט זיך אראפ געגליטשט אויף דער ערד, און זיך געריסן קריעה, ער האט געזאגט, כ׳האב מיך געחלומ׳ט אז מ׳האט אויסגעטוהן דאם מענטעלע פונעם ספר תורה, אזוי האט ער געזאגט.

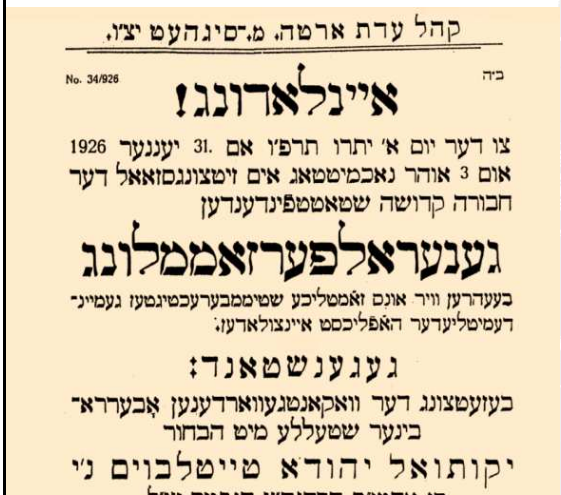
רבינו: אינעם זיידן׳ס צייטן איז געווארן זייער שטארק דער רעיון פון ציונות, און דער זיידע ז״ל האט זיך שטארק געשלאגן דערקעגן.[18] ער איז יונגערהייט אוועק פון דעם.[19]

וכבר בתחילת הלויה הוכרז ע״י מרן רביה״ק הדבר״י ז״ל לפני ארון הקודש של מרן העצי חיים ז״ל, שבנו הגדול רבי זלמן לייב נבחר לממלא מקומו, וענו כל העם ואמרו ״מזל טוב״. ובתוך האבל הגדול שהורגש היה בו גם שביב של תקוה שלא השבית ה׳ גואל לבית צדיקים. גם אלו המועטים שעוד היססו בדבר נכנעו כאשר במוצש״ק הלך הגה״ק אבד״ק שימלויא ז״ל בעצמו להחתים את כולם על הכתב רבנות, עד שנתקבל הדבר על דעת כולם.

הראשונים שנכנסו עם פתקאות בידם היה הגה״ק מקאשוי והגה״ק משימלויא ז״ל, ואחריהם באו ונכנסו עוד הרבה רבנים גדולי הדור.

הגה״צ רבי זלמן לייב ז״ל לא אבה בתחילה לקבל הפתקאות, באמרו שאיננו ראוי בשום אופן לישב על כסא אביו הגדול, אמנם חזקה עליו פקודתה של אמו הרבנית הצדיקת שאמרו לו: ״בני יקירי, אם צדיקי הדור אומרים כך, הרי מצוה לשמוע דברי חכמים, ואין מסרבין לגדולים, ובכן כעת עתה אתה הנך הרב והרבי מסיגוט, והנני מצוה עליך שתשב על הכסא ותקבל הפתקאות״.

להלן מודעה מראשי הקהלה בסיגוט אודות האסיפה להיבחרו של הגה״צ רבי זלמן לייב ז״ל למלא מקום אבותיו ברבנות עיר סיגוט.

קהל עדת ארטה. מ״סיגהעט יצ״ו.

No. 34/926 בי״ה

איינלאדונג!

צו דער יום א׳ יתרו תרפ״ו אם 31. יעננער 1926 אום 3 אוהר נאכמיטטאג אים זיטצונגסזאאל דער חבורה קדושה שטאטטפֿינדעגדעגן

גענעראלפערזאמלונג

בעהרען ווער אונס זאמטליכע שטיממבערעכטיגטע גענייגדעמיטגליעדער האפֿליכסט איינצולאדען;

גענענשטאנד:

בעזעטצונג דער וואקאנטגעווארדענען אבערראבינער שטעללע מיט הבחור

יקותואל יהודא טייטלבוים נ״י

בן אדמו״ר הרהגה״צ הנפטר זצ״ל.

מ״סיגהעט, א׳ בשלח תרפ״ו אם 24־טען יאנענר 1926

אים נאמען דער געמיינדערעפרערעזענטאנץ

שלמה פֿרענקל ס. ס. נאמאר — ליב יאסאוויטש ס. ס. פרעזעס

---

16 ה״ה הגה״צ ר׳ משה ארי׳ לעוו ז״ל אב״ד טעמעשוואר מח״ס משה ידבר וגדולת יהושע, בן הגה״צ רבי שמעי׳ ז״ל אבד״ק קרעסטוהר.

17 ה״ה הגה״ק רבי אליעזר פיש ז״ל האדמו״ר ביקסאד שהי׳ מתלמידי מרן הקדושת יו״ט ז״ל, וחיבה יתירה נודעת לו במכתב הסכמה של מרן רבינו הדבר״י ז״ל על ספרו ׳שם אליעזר׳.

18 עוד בשנים שקודם המלחמה כאשר כתות הציונים למיניהם פרשו טלפיהם במחוז מארמאראש, התאמץ מרן הגה״ק העצי חיים ז״ל למנוע את השפעתם ולעכב את הפצת רעיונם במחוז זה, ובשנת תר״פ לפ״ק כתב מרן העצי חיים מכתבים לכל רבני מארמארוש שיחלצו חושים ללחום נגד נגע הציוני המתפשטת, ושצריכים לאזור חיל ולעמוד נגדה בכל תוקף.

ונעתיק כאן לשון המכתב אשר שלח אז להגאון רבי אברהם יוסף גרינוואלד ז״ל אב״ד חוסט בנו ומ״מ של הגה״ק הערוגת הבושם ז״ל, בענין זה:

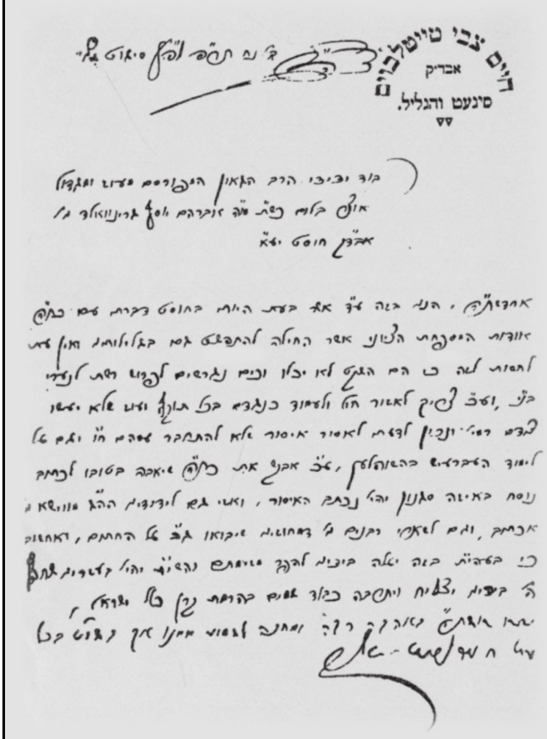
ב״ה, ב׳ נח תר״פ לפ״ק, סיגוט יצ״ו.

כבוד ידידי הרב המפורסם מעוז ומגדל אוצר בלום כש״ת מו״ה אברהם יוסף גרינוואלד נ״י אבד״ק חוסט יע״א.

אחדשת״ה, הנני בזה ע״ד אשר בעת היותי בחוסט דברתי עם כת״ה אודות המספחת הציוני אשר החילה להתפשט גם בגלילותינו, ואין עת לחשות לזה כי הם השקט לא יכלו, וכים נגרשים לפרוש רשת לנערי בנ״י, וע״כ צריך לאזור חיל ולעמוד כנגדם בכל תוקף ועוז שלא יעשו צידם רמי׳.

ונכון לדעתי לאסור איסור שלא להתחבר עמהם ח״ו וגם על לימוד העברעיש בהשוהלען, ע״כ אבקש את כת״ה שיאבה בטובו לכתוב נוסח באיזה סגנון יהי׳ נכתב האיסור, ואזי גם לידידינו הה״ג מווישא נ״י (ה״ה הגאון בעל קרן לדוד ז״ל) אכתוב. וגם לשאר רבנים נ״י דמחוזינו שיבואו ג״כ על החתום, ואחשוב כי בעהי״ת בזה יעלה בידינו להפר מזימתם. והשי״ת יהי׳ בעזרינו שחפץ ה׳ בידינו יצליח ויתרבה כבוד שמים בהרמת קרן כלל ישראל.

ידידו דושת״ה באהבה רבה ומחכה לשמוע ממנו אך בשו״ט בכל עת. (חתי״ק).

ואכן נתייסד אז בעיר דעעש וועד מיוחד ללחום נגד הציונות, והגה"ק בעל כנסת יחזקאל אבד"ק דעעש נתמנה לראש הוועד, ובקיץ תר"פ לפ"ק יצא כרוז אשר עליו חתמו כל רבני מארמאראש, ובתוכם הגה"ק העצי חיים ז"ל, הגה"ק מנאסויד ז"ל, ועוד שאר רבנים גאונים וקדושים.

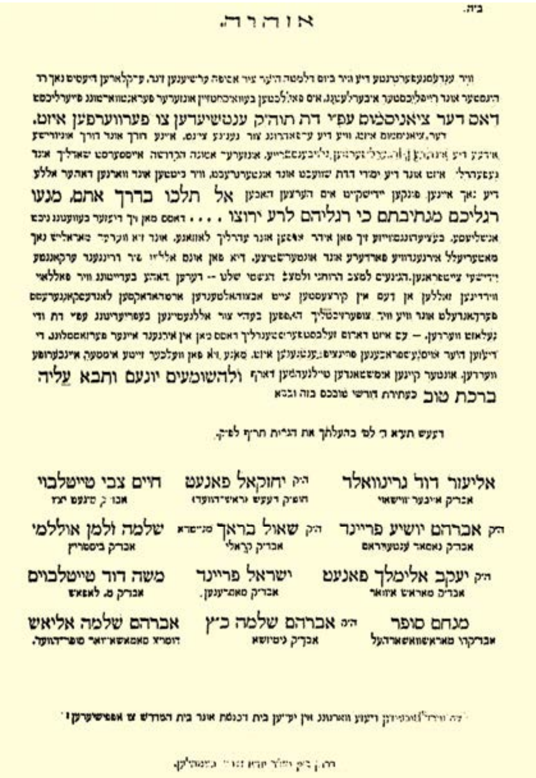
להלן נוסח הקול קורא נכתבה בלשון אידיש-דייטש (ראה העתק), ונעתיקו כאן בתרגומו ללשון הקודש, כדלהלן:

אנחנו החתומי מטה נאספנו לאסיפה ביום דלמטה, הננו להודיע ולהגלות כי אחר שיקול הדברים בכל מאזנים בתשומת לב שיקול הדעת, באנו לידי החלטה גמורה כי הציוניזמוס אסור עפ"י דת תוה"ק בתכלית האיסור, כי כבר העיד הנסיון ששיטת הציונות הוא רעיון כוזבת רחוקה מאמונת תורה"ק והיא מסוכנת ומהרסת יסודי הדת עד רדתה.

על כן אנו מבקשים ומזהירים את כל אחד ואחד אשר עדיין ניצוצי היהדות בוערות בתוך לבם, נא ונא, אל תלכו בדרך אתם מנעו רגליכם מנתיבתם כי רגליהם לרע ירוצו, ואסור להתחבר עם כת שלהם ולכל לתמוך אותם לא ע"י שום סיוע וחיזוק, ודבר זה בעינינו בנחיצות גדולה הנוגעת למצב הרוחני ולמצב הגשמי שלנו, ואשר נחיצתה תעלה בקרוב לפני אסיפת הארצי של לשכת הארטודקסים ושם ישאו ויתנו בדבר עפ"י דת ודין.

ע"כ דעת לנבון נקל להבין ולהשכיל שבכל מיני אסיפות שהן בניגוד לדעתינו הנ"ל, אין בדבר שום נפקותא, שמאיזה צד נקראה האסיפה אסור ליקח בהן חבל בשום אופן שבעולם, ולהשומעים יונעם ותבוא עליהם ברכת טוב.

כעתירת דורשי טובכם בזה ובבא. דעעש תע"א ד' לסדר בהעלתך את הנרות תר"ף לפ"ק. (מקום החתימות הרבנים)

ולחיבת הקודש נעתיק כאן מלשון קדשו של מרן רבינו הק' בעל ברך משה ז"ל מה שהשמיע בענין זה בהיותו באר"ק בדרשה במסיבת קרן הצלה שנערכה בביהכנ"ס כתב סופר בבתי אונגארין בירושלים ת"ו יום ב' פרשת חוקת תשנ"ד לפ"ק:

ס'איז ביי מיר נישט קיין ספק מיין טאטע ז"ל איז אוועק ביי די 46 יאר, ער האט פשוט נישט געקענט אויסהאלטן, די ציונים האבן געוואלט מאכן א העברעאישע שולע, [שילמדו בלשון עברית], און ער האט געזאגט איר מוזט וויסן אז אזוי לאנג ווי איך וועל לעבן, וועט נישט זיין קיין העברעאישע שולע, ס'איז טאקע א אינטערסאנטע זאך אין מונקאטש האבן זיי זיך יא מתגבר געווען, זיי האבן געמאכט א גרויסע געמינאזיום, און אויסגע'שמד'ט די שטאט, און אין סיגוט האבן זיי געוואלט מאכן, און ער האט געזאגט אז עס וועט נישט זיין בחייו. ער האט אויסגעפירט און עס איז טאקע נישט געווען קיין העבראישע שולע...

"אין סיגעט איז געווען א שוהל, א אלטע שוהל, וואו דער ישמח משה האט געזאגט א דרשה, ווען ער איז איינמאל געקומען קיין סיגעט ווען זיין זוהן רבי אלעזר ניסן איז געווארן רב אין סיגעט, דעמאלטס איז דער ישמח משה מיטגעקומען, און ער האט דארטן געזאגט א דרשה, די שול איז געשטאנען ביז ווילאנג עס איז חרוב געווארן ביי די מלחמה, די שוהל איז געווען זייער הייליג ביי יעדן, אז מ'האט זיך נישט געטרויעט צו רעדן א ווארט אין די שוהל, ס'איז געווען א אימה ופחד.

דער טאטע ז"ל האט געדאווענט אין זיין בית המדרש, אבער ער האט געהאט זמנים ווען ער איז געגאנגען אין די שוהל, צו שופר בלאזן, יום כיפור אויפדערנאכט האט ער דארט געדעדט, ס'איז געווען אזא פחד,

דער זיידע ז"ל דער עצי חיים, האט געהאט קאפ שמערצן ער האט געהאט א הויכן בלוט–דרוק, און מ'האט אים אהנגעשראקן אז ער טאר זיך נישט אהנשטרענגן, מ'האט אמאל גערופן א דאקטאר, האט אים דער דאקטער געזאגט אז ער טאר זיך נישט בייזערן ער טאר זיך נישט אויפרעגן, האט דער זיידע געענטפערט 'ביי מיר האט איר געפויעלט... מ'דארף פויעלן ביי די וואם רעגן מיך אויף...' מ'האט אים טאקע אויפגערעגט, די ציונים האבן אמאל געזינגען ביים זיידן אונטערן פענסטער זייער [ניגון הטמא] 'התקוה'. די בחורים זענען ארויסגעגאנגען און מ'האט זיך געדארפט פשוט שלאגן מיט זיי מיט די הענט.[20]

א' הנוכחים: מ'פארציילט אז דער בעלזער רב ז"ל איז געווען אמאל ביי א חופה, און נאך די חופה האט מען אנגעהויבן צו זינגען דעם 'התקוה', דער בעלזער רב איז בלאם געווארן ווי די וואנט פאר עגמת נפש.....[21]

רבינו: כ'האב גהערט פונעם טאטן ז"ל אז דער בעלזער רב האט געוואוינט דעמאלטם אין האלאשיץ, ער איז נישט צוריק געגאנגען תיכף קיין בעלזא נאך די ערשטע קריג – קודם איז ער געווען אין ראצפערט און שפעטער אין מונקאטש, און נאך די קריג ווען ער איז שוין אהיימגעפארן פון אונגארן איז ער געבליבן אין האלאשיץ – דאם איז שוין געווען בשנת תרפ"ב, איז מען געקומען פון בעלזא פרעגן פארוואם ער קומט נישט צוריק קיין בעלזא, איז דערביי

קינדער האבן אזוי מורא געהאט פאר די שוהל, איך געדענק וועו איך בין געווען א קינד, עס איז געווען דארט א גרויסער הויף, און מ'האט זיך נישט געטרויעט אריינצולויפן שפילן אין די שוהל.

אבער אז עס האט זיך געמאכט אז די ציונים זענען ארויפגעקומען מיט א מערהייט אין קהל, האבן זיי זיך געפילט ווי בעלי בתים, און זיי האבן געמאכט ביים ארון הקודש, ביים פרכת, איז געווען א בענדל, וואס איין זייט ציהט מען ארויף, און די אנדערע זייט מאכט מען צו, און זיי האבן דאס געמאכט בלוי און ווייס, און צום סוף אזא גרויסע בלום וואס מ'קען עס אנכאפן.

דער טאטע איז געקומען אין די שוהל, האט ער געזאגט אויב מ'נעמט עס נישט אוועק גייט ער מער נישט אריין אין די שוהל, ער האט נישט געוואלט אריינטרעטן אויב דאס וועט זיין, א בלוי און ווייסע זאך, ס'איז נישט געווען קיין פאן, ס'איז נאר געווען געמאכט פון די פארב ווי זייער פאן זעהט אויס.

בקיצור, דער סוף איז געווען דער אויבערשטער האט געהאלפן אז זיי האבן זיך פארזינדיגט ביי די רעגירונג, און מען האט זיי אראפגעווארפן אינגאנצן פון קהל, ס'איז געווען חוץ לדרך הטבע, נסי נסים, און אזוי איז ער געגאנגען ווייטער אין שוהל.

אבער דאס האט אים געקאסט ממש כוחות, און דאס געזונט, עד כדי כך אז ביי די 46 יאר איז ער נפטר געווארן, ער האט פריער געזאגט אז ער וועט דאס פשוט נישט אויסהאלטן", עכל"ק.

20 מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל היה רגיל לספר שזוכר שבימי ילדותו התאספו הרבה פעמים ריקים ופוחזים מהציונים תחת חלונות ביתו של העצ"ח ושרו את הניגון הציוני (התקוה) כדי להטרידו ממנוחתו.

ועי' בס' ומשה היה רועה (ח"א, עמ' קע"ג) בשם הגה"צ מטעניקא ז"ל, כי מרן העצי חיים תבע מראשי הקהילה להוריד את צורת ה"מגן דוד" שהיתה בראש בנין ביהכ"נ הגדול מבחוץ, אבל ראשי הקהילה שכבר נתפסו ברשת הציונים לא אבו לשמוע בקולו ואמרו שצורת ה"מגן דוד" כבר עומד כאן מאז שבנו את הביהכ"נ ואבותיו הק' התפללו כאן ולא אמרו דבר ולא הפריע להם, אבל מרן העצי חיים טען לעומתם כי מכיון שהציונים הפכו את הצורה הלזה לסמל שלהם, על כן יש להורידו, וכמ"ש רש"י עה"פ בס' שופטים ולא תקים לך מציבה אשר שנא ה' אלקיך (דברים טז, כב), "שאף על פי שהיתה אהובה בימי האבות עכשיו

שנאה מאחר שעשוה אלו חוק לעבודה זרה", והוא הדבר בצורת המגן דוד, שאע"פ שפעם החשיבו צורה זו, מ"מ כיון שכהיום משתמשים בו לע"ז לכפירה ומינות ע"כ יש להורידו תיכף ומיד, וההירן העצי חיים שבאם לא יורידו אותו מהביהכ"נ לא יבוא לשבת הגדול לדרוש הדרשה בביהכ"נ. אך הללו לא שתו לבם לדברי העצ"ח, ובאותו שבת החודש ירדו מטרות עוז גשם זלעפות ורוח סערה עושה דברו ואז נשברה צורת המגן דוד ונפלה והיה לנס, ואמר מרן העצי חיים להראה"ק, "אויב ביז יעצט ווען איך האב עהייסן דאס אראפצונעמען האסטו נישט געווואלט פאלגן, אבער יעצט האב איך זיכער דעם כח צו הייסן מ'זאל דאס נישט צוריק לייגן, און איך בין גוזר בגזירת מרא דאתרא דו זאלסט זיך נישט דערוואגן אזוי צו טוהן", וכך בא אז העצ"ח בשבת הגדול לאותה ביהכ"נ לדרוש הדרשה.

כן ידוע שהיה 'רב' אחד באונגארין מלא בדעות נפסדות והרב גלאזנער שמו אשר גר בעיר קלויזענבורג, והוא היה דרכו לנסוע מעיר לעיר ולדרוש דרשות של דופי לטובת הציונים וגדולי המדינה יצאו נגדו במלחמה כבידה להחליש השפעתו, ופע"א נסע העצי חיים לקלויזענבורג מקום כהונתו של הרב ההוא ובמסירות נפש דרש דרשה חריפה בביהכנ"ס של העיר נגד הרב גלאזנער המרא דאתרא, ואמר שהוראתו אסורה ואסור לו להיות אב"ד בעבור שנתפס לציונות.

פעם אחת עשו הציונים מגבית לטובת מפעלותיהם בעיר סיגוט והזמינו את הרב גלאזנער שיבוא לדרוש לטובתם, העצי חיים שלח לו אזהרה שבל יעיז לבוא, והוא לא שמע לקולו ובא לדרוש, העצי חיים הכריז איסור חמור לילך ולהשתתף בהכינוס, אבל ראה"ק שהי' איש נכבד לא שמע לקול העצי חיים והלך ולקח חבל בהכינוס, העצי חיים בתור אב"ד העבירו ממשמרתו, ועשה מזה רעש גדול ופנה אל גדולי הדור לשמוע חוות דעתם בזה וכולם הסכימו עמו שצריכים להעבירו. והעצי חיים לא נח וכתב מכתבים לגדולי ולזקני המדינה שיחלצו חושים וירעשו עולמות שלא יתנו להתפשט הנגע הצרעת הציונית בעיר מחוזם, ובס"ד דבריו עשו פירות.

21 אגב, עיי' בס' שיעורי הגרמ"ד מבריסק עה"ת (עמ' תקכ"ו) סיפור באריכות איך שאביו הגרי"ז מבריסק ז"ל השפיל את הציונים בעת ששרו את 'התקוה', והם הלשינו עליו לפני השלטון, ובעזר כמה עסקנים ניצל מהגזירת גירוש שריחפה עליו, עיי"ש באריכות.

געשטאנען אין שטוב א יונגל מיט פיאות, האט דער בעלזער רב געפרעגט 'אין בעלזא איז אויך דא קינדער מיט פיאות?', מיינענדיג צו זאגן אז ער וויל נישט צוריק גיין קיין בעלזא, ווייל עס זענען דארט נישטא קיין קינדער מיט פיאות נאכן חורבן, האבן זיי געזאגט 'אז דער רבי איז אין האלאשיץ איז דא אין האלאשיץ קינדער מיט פיאות, אז דער רבי וועט זיין אין בעלזא וועט זיין אין בעלזא קינדער מיט פיאות'...[22]

ווען דער בעלזער רב האט עם געהערט, האט ער געזאגט אז ער פארט צוריק קיין בעלזא.[23]

א' הנוכחים: אין אונגארין איז מען מסתמא בכלל נישט געגאנגען די קינדער מיט פיאות.

רבינו: מיט אראפגעלאזטע פיאות איז מען נישט געגאנגען, מ'האט דאס ארויפגעדרייט ארום דעם אויער, מ'האט מורא געהאט פון די שקצים וואס האבן געשלעפט די פיאות.

אין די קליינע שטעטלעך האט זיך נאך אידישקייט געהאלטן, אבער אין די גרויסע שטעט איז געווען סך ארגער. אין פעסט איז בכלל נישט געווען קיין קינדער מיט פיאות.

אינדערהיים, אין יענע תקופה, האט מען זיך דאס נישט געקענט פארשטעלן, א מציאות אז מ'זאל קענען וואוינען אין די גרויסע שטאט פעסט און זיין ערליך, דאס האט מען זיך נישט פארגעשטעלט. היינט דאהי וואוינט מען אין די גרויסע שטעט ברוך ה', ערליכע אידן, ערליכע משפחות...

דער טאטע ז"ל פלעגט דערציילן א מעשה, וואס ער האט עס געהערט פון דעם איד וואס איז געווען דארטן. – האט ער דערציילט אז דער בעלזער רב איז געווען אין בארדיוב, איז געקומען א איד פון פעסט, ער איז געווען א חסידישער איד, אבער אז ער האט זיך באזעצט אין פעסט, און אז די קינדער זענען אויפגעוואקסן אין פעסט, האט זיך עס אנגעזעהן אויף זייערע פיאות. און אז דער בעלזער רב איז געווען אין בארדיוב איז ער געקומען, און ער האט מיטגענומען די קינדער, ער האט געהאט א עלף יעריגער יונגל, און ער האט שלום געגעבן, און דער בעלזער רב קוקט אים אן און קוקט אויך אזוי אויפן קינד, דער איד האט פארשטאנען אויף די בליקן וואס דאס בעלזא רב מיינט, זאגט ער פארן בעלזא רב 'רבי, זיי לערנען וואויל גמרא מיט תוספות...', האט זיך דער בעלזער רב געגעבן א שטעל אויף און געזאגט 'א חוצפה און א עזות צו לערנען גמרא מיט תוספות אהן א פיאות...!!'.

דער בעלזער רב האט טאקע דעמאלטס אנגעהויבן מקרב צו זיין בחורים.

א' הנוכחים: אויף די מציבה שטייט געשריבן.

רבינו: יא, 'מקרב לבות צעירי הצאן' [בתוך נוסח מציבתו חרות: הרב הקדוש שר התורה מאור הגולה רבא דעמי' מדברנא דאומתי' רועה ישראל 'מקרב לבות צעירי הצאן לעבודת ה'' ידיו רב לו בנגלה ובנסתר].[24]

---

22 בשולחן הטהור בליל שב"ק פרשת וירא שנת תשע"ב בבני ברק יצ"ו סיפר רבינו עובדא הנ"ל, ועוד סיפר רבינו מה ששמע מאביו מרן רבינו בעל ברך משה ז"ל, ששמעו מאיש אחד שעמד שם בשעת מעשה, שפע"א בא להרה"ק מהרי"ד איש חסיד נכבד, אך פיאות ראשו היו טמונות שלא יראו אותם החוצה, והרה"ק הביט בו בתמהון לדעת פשר הדבר כי הוא הכיר אותו מלפני המלחמה הראשונה שהתנהג בחסידות ופיאותיו היו נראים לעין כל, והתנצל האיש ואמר לפני הרה"ק כי בימי המלחמה רצה להסתיר את חזותו מפני הסכנה לכן הסתיר את פאות ראשו לבל יכירו בו אשר הוא יהודי, ענה הרה"ק ואמר לו: אדרבה, מהאי טעמא היה לך להשאירם בחוץ, והם היו מגינים עליך שלא יאונה לך כל רע, כמ"ש (דברים כח, י) וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך.

והוסיף רבינו דבאמת היא פלא היכן מרומז בפסוק הנ"ל שקאי על פיאות הראש, אכן י"ל עפימ"ש בבני יששכר (חודש אלול מאמר ב) כי הנה פאות הראש מישך שייכי גם בימי הקטנות כשעדיין אינו בן מצוה כי גם לקטן צומחים פאות הראש, משא"כ פאות הזקן לא שייכא רק בימי גדלות כשמגיע האדם לכלל בן מצוה כי אין לו זקן בימי קטנות, והנה כשאנחנו נושאים על גופינו י"ג תיקוני דיוקנא (הייט פאות הזקן) במצותיו ית"ש אזי אנחנו מעוררים י"ג מדות של רחמים לעילא, וכ' שמות הוי"ה הקודמים בתורה לי"ג מדות הם מרמזים בכיכול למצות פאות הראש שנצטוינו שלא להקיף, עיי"ש באריכות, ומסיים וז"ל: וכל זה הוא מקובל בידינו מהכמי האמת עד מפי משה מפי הגבורה, עכדה"ק. ולפי דבריו הקדושים שפיר יובן מה שהסמיך הרה"ק מבעלזא הפסוק של וראו כל עמי הארץ כי "שם ה' נקרא עליך" על פאות הראש, מביון ששמות הוי"ה שנזכרו לפני י"ג מידות רומזים על פיאות הראש, והבן [ועי' בספר לב אהרן (אבות פ"א עמ' ק"ד, ופ"ו עמ' ר"נ) מ"ש מרן רבינו שליט"א לפרש בזה].

23 עיין בס' תל תלפיות – בעלזא (עמ' פ"ו) שכשהמהרי"ד ז"ל התגורר במונקאטש (בערך ג' שנים), פע"א הגיע אליו החסיד רבי קלמן ליכט ע"ה מעיר יערסלוב, ושאל אותו הרה"ק האם אצליכם בגאליציע יש ילדים שהולכים עם פיאות ארוכים כאלו, ענה רבי קלמן: דער רבי זיצט דא, און וויל אז בייַ אונז זאלן קינדער האבן אזוינע פיאות, אז החליט שעליו לחזור לגאליציע, ואכן אחר כמה שבועות מסיפור הלז ביום כ"א אדר שנת תרפ"ב חזר הרה"ק לעיר האלאשיץ.

24 עיין בס' פניני חסידות (פר' צו אות י"ב) שהרה"ק המהרי"ד מבעלזא דיבר ממצב היהדות הירוד במדינת רוסלאנד, ונענה ואמר: אילו היו מנהיגי עדת החסידים ברוסלאנד מחלקים יותר 'קוגעל', היו פחות בולשעביקען מבני ישראל, כי הרבה בחורי ישראל נסחפו אחר תעמולותיהם של

דער בעלזער רב האט זיך אמאל געטראפן מיט איינעם פון די רוזשינ׳ער רבי׳ם וואס איז אוועק וואוינען קיין ווין, און ס׳האט זיך דערקענט אויף די אייניקלעך פון יענעם רבי׳ן אז זיי וואוינען אין ווין, זיי זענען געגאנגן מיט קורצע פיאות, און דער בעלזער רב האט זיך געווואונדערט אויף וואס ער האט געזעהן.

האט ער זיך פארענטפערט און ער האט געזאגט פאר׳ן בעלזער רב, אז ס׳איז געווען די קריג און ער איז אנטלאפן קיין ווין, און דאס איז די סיבה אז די קינדער זעהן אזוי אוים, האט דער בעלזער רב געזאגט ׳טאקע ווען דעם האב איך מיר אויסגעקליבן די ראצפערטער בלאטעס׳ (שבחר לו לשכון בראצפערט עיר קטנה משום תועלת לדורות הבאים).

ווען דער בעלזער רב איז אהיים געקומען קיין בעלזא, האט ער געטראפן די שטאט זייער נישט בסדר, ס׳איז געווען בשפל המצב, ס׳איז געווען אזוי שטארק פארדארבן, אז כ׳האב געהערט ווי דער טאטע האט אמאל געזאגט אז דער בעלזער רב האט געזאגט אז ער וועט נישט לאזן שרייבן אין די כתובה....., ס׳איז געווען ממש שרעקליך....

ס׳איז דא א שארפע דרשה וואס ער האט אמאל געזאגט אין בעלזא אין יענע תקופה וועגן גיין אויסגעשניטן, און מ׳האט עם אויסגעהאנגען אין אלע בתי מדרשים, ס׳האט געהייסן האנט–בלויזט (השופות בשר).[25]

הרוסען, ואם היו מחזיקים אותם גם בפעולות חיצוניות היו מצילים אותם מטמיון רח"ל.

וכן ידוע שהרה"ק המהר"א מבעלזא אמר שאצל זקינו המהר"ש ז"ל לא הניחו לבחורים ולאברכים לבוא אל השולחנות וכדו', כי הם עדיין לא מילאו כריסם בש"ס ופוסקים, ואצל זקינו המהר"י כבר התירו לאברכים לבוא להסתופף בשערי החסידות, אך עדיין נפקד מקום הבחורים, [עיין בס' י"ג אורות ח"ב שהרבנית מבעלזא ע"ה חילקה חלות רק לאברכים, ולפעמים היתה חוקרת שיאמרו בע"פ הפסוקים מה יקר וגו' שאומרים אחר עטיפת טלית, כדי לבדוק אם הוא עדיין בחור], אמנם אצל אביו המהרי"ד כבר נתנו לבוא גם הבחורים ונתנו להם להתחמם באור החסידות, והמשיך המהר"א ואמר - אולם אלי יבואו כבר גם הטף.

ועיין בס' נפלאים מעשיך (ח"א) שהגה"צ מפאיע הי"ד סיפר שהרה"ק רבי משה'לע משינאווא ז"ל היה מקרב מאוד בחורים שהסתובבו והסתופפו במחיצתו, ובכך היה מחזק אותם שילכו בדרך התורה והיראה.

ופע"א נענה הרה"ק ואמר: דער טאטע פלעגט רודפן בחורים, ווייל ער פלעגט זיי זאגן האט׳ס חתונה!, אבער וואס איז געווען דער סוף? זיי זענען פארכאפט געווארן מיט ציונות און אגודה, וועגן דעם בין איך זיי היינט שטארק מקרב, כי הרבה בחורים שלא רצו עדיין להתחתן וחיפשו אחר מקום להתחמם במקומות זרים ונפלו לבורות נשברות, וע"כ ראה הרה"ק רבי משה שצריך לקרבם בדברים, כדי לשמור על הגחלת שלא תכבה.

---

25 ונעתיק כאן מ"ש בסוף ס' גאות עלי נהר: "הכרזה מכ"ק מרן מהרי"ד מבעלזא ז"ל [ומציין שם שכפי הנראה שהיא מתקופה שלאחר מלחמת העולם הראשונה]: קול ה' חוצב להבות אש מכ"ק מרן רב הגאון איש אלוקים קדוש רבן של כל בני הגולה מו"ר שכתר דוב זצוק"ל מבעלזא אשר ציוה להכריז בביהכ"נ ובביהמ"ד בשמו הקדוש: אלע אידן זענען ב"ה ערליך, נאר דורך די צורידערטע צייטן וואס עס איז געווען נישט היינט געדאכט, איז א טייל זאכן ביי די נשים גרינג געווארן, ווייל זיי וויסן נישט דאס הארבקייט פון דעם איסור, איבער דעם געפינט זיך נשים וואס גיינן אין אייגענע האר אויך אין גלוי בשר, עיי"ש באריכות.

קול ד' חוצב להבות אש

מכ"ק מרן הרב הגאון איש אלקים קדוש רבן של כל בני הגולה

ארמו"ר אברה"ק בעלזא שליט"א

אשר צוה להכריז בבהכ"נ ובבהמ"ד בשמו הקדוש.

ועיי' בס' ביתו נאוה קודש – בעלזא (ח"א עמ' תרס"ח) סיפר לי הרה"ח הישיש ר' אברהם פעלדשטיין ע"ה מעיר פשעווארסק גאליציא בביתו בפתח תקוה ליל ח' אדר תשנ"ד כי זכה להיות עוד לפני מלחמת העולם הראשונה בצל קדשו של מרן מהרי"ד ז"ל בעיר בעלזא, וזכר היטב את דברי התורה והכיבושין שאמר מרן הקדוש מהרי"ד ז"ל לפני הנשים בערב יום כיפור שעמד בסמוך אליו, והרחיב אז מרן את הדיבור בעניני צניעות ולבוש, כי היו שם ג"כ נשים של פשוטי עם שהתגוררו בעיירה זו מדור דור משנים קדמוניות אשר לא דקדקו כ"כ בלבושם כדת וכדין עם כל כללי הצניעות, ולכן הוכיחם על כך.

וכה אמר, הנה כאשר שלח אברהם אבינו את אליעזר עבדו לקחת אשה לבנו ליצחק נתן בידו כלי כסף וכלי זהב וכו' כמבואר בפרשת חיי שרה, ושאל מרן מהרי"ד דהרי צריכים להבין מדוע שלח אברהם אבינו לרבקה בגדים כלום עשיר משתדך עם עני שאין לו בגדים, ומלבד זה יש להבין על הסבלונות הללו ששלח מילא תכשיטים יכולים להתאים לכל אחד ולהיות שוים לכל נפש, מה שאין כן בגדים הרי ישנם מדות שונות בהם ארוך קצר ורחב וכו' והכל לפי מדה הם, והאיך שלח אותם מוכנים, אלא

און דערצו איז נאך געווען א מגיפה פון ליינען, היינט איז דא אנדערע מגיפות, היינט איז דא די ריין פון טעכנעלאגיע, אבער דעמאלטס איז געווען די מגיפה פון ליינען ביכער, ס׳איז געווען אידישע פארדארבענע שרייבער׳ס, מ׳האט אפגעלאכט פון אידישקייט, אז מ׳האט אדורך געליינט ׳אייז׳ ביכל איז מען געווען גע׳שחט׳ן, מ׳האט דאם אוועק געבארגט איינער פאר׳ן צווייטן און דער צווייטער פאר׳ן דריטן, מ׳קען זיך היינט נישט פארשטעלן וואם ס׳איז דעמאלטס געווען.

דער בעלזער רב איז געווען אויפן ציון פונעם פאטער רבי יהושע׳לע, בעפאר ער איז ארוים געגאנגען איז אריין געקומען די שוועסטער, די ציעשנובער רביצין,[26] עם איז געווען פאר די ערשטע וועלט׳ס קריג, ס׳איז שוין געווען אנגעצויגן, מ׳האט שוין געשמעקט א קריג, די קריג איז דאך נישט געווארן אין איין נאכט, מ׳האט שוין געשפירט אז ס׳גייט זיין א קריג, איז זי אריין געקומען צו ברודער און האט אים געזאגט, דו גייסט ארוים אויפן טאטנ׳ס ציון, איך וויל דו זאלסט מזכיר זיין ס׳איז אזא אנגעצויגענער מצב אויף דער וועלט, בקיצור זי האט אים געזאגט אז ער זאל דאם אינזין האבן.

למעשה ווען ער איז ארוים געגאנגען האט ער געזאגט דארט בים ציון ׳טאטע, אין דיינע צייטן אז איינער האט געוואלט זיין אן אפיקורס האט ער געדארפט פיר יאר גיין אין די שקאהל׳עם – אזוי האט עם געהייסן – אין די היינטיגע צייטן פאר צוויי גרייצער קויפט ער א ביכל און ער איז פערטיג, א פערטיגער שייגעץ׳, דאם האט ער געזאגט אויפן ציון, דאם איז אים געווען וויכטיגער ווי די צרות פון די בעפארשטייענדער קריג.[27]

א׳ הנוכחים: מ׳האט געזאגט אז ביכ״ל איז די ראשי תיבות כ׳ל ב׳איה ל׳א י׳שובון.

רבינו: יא, דער פעטער ז״ל פלעג דאם נאכזאגן. ער ברענגט עם אין ויואל משה.[28]

דער בעלזער רב רבי יהושע׳לע האט זיך געשלאגן איבער די שקאהל׳עם, איבער די השכלה דארט ביימיו, אין לעמבערג איז געווען דעמאלטס אסאך פארדארבענע פון די משכילים.[29]

הסביר מרן ז״ל אברהם אבינו שלח להראותם להורותם דוגמא של בגדי צניעות, ואם מסכימה הנערה להתלבש בבגדי צניעות בלבוש כאלה, אותה תקח ליצחק, ודפח״ח.

26 הגה״ק רבי שמחה ישכר דוב הלברשטאם ז״ל בעל דברי שמחה מציעשנוב בנו של הגה״ק בעל דברי יחזקאל משינאווא ז״ל, הי׳ חתן הגה״ק מהר״י מבעלוא ז״ל.

27 בספר תל תלפיות סיפורים מצדיקי בית בעלוא (פרק ח) מובא משמי׳ דהרה״ח ר׳ מרדכי פעדער שליט״א שבשנת תער״ב כאשר עננים שחורים כיסו את עין גאליציי׳ בפרוס ימי מלחמת העולם הראשונה, וצדיקי הדור הרעישו בתפלותיהם לבטל את הגזירה שלא תפרוץ ח״ו המלחמה המביאה הרג ומהומה על פני תבל, באותה שנה ביום כ״ג שבט הגיעה לבעלוא הרבנית הצדיקת מציעשנוב ע״ה בתו של כ״ק מרן מהר״י ז״ל וביקשה מאחי׳ כ״ק מרן מהרי״ד ז״ל לעורר רחמי שמים לבטל את הגזירה, השיב לה מרן: מיר האבן יעצט עטוואס אנדערש אינזינען... והכל היו בטוחים שמרן ירעיש עולמות ביומא דהילולא קדישא הדין לבטל את רוע גזר הדין, בעת עלה מרן בו ביום על ציון אביו הק׳ לרגל יומא דהילולא, נשתוממו הנאספים בשמעם שבמקום לבקש ולהתחנן מאתו ית׳ על הצרה אשר בה נמצאים עכשיו, אומר מרן בקול בכי ותחנונים כדברים האלה: בחייו של אבי ז״ל כשרצה מי שהוא להיות משכיל הי׳ מוכרח לנסוע לצורך כך לעיר הבירה וויען כדי ללמוד שם בגימנסיא חכמות חיצוניות, כהיום, "קויפט ער זיך א ביכל פאר אפאר גרייצערס און וועדט שוין א גאנצער אפיקורס". והוסיף, "זיי מיינען ר״ל כביכול אליין". ראו כולם בחוש, כי בעמדם בעת צרה ההיא בלא יודעים מה יולד יום ולאן פניהם מועדות בין היום למחר, רואה מרן את הצרה הרוחנית של עם ישראל לצרה גדולה ביותר המכריעה את הכל, והיא היא המטרדת את נפשו הטהורה מעל לכל.

28 מן הנכון להעתיק כאן מש״כ מרן רבינו ז״ל בספרו הק׳ ויואל משה (מאמר לשון הקודש סי׳ נ) וז״ל: "ובענין חינוך הבנות מאוד מאוד ההכרח להשגחה יתירה בענין הרע ומר ר״ל קריאת ספרים החיצונים שקורין ביכליך הניקחין מעקד הספרים המלאים תאות רעות ומינות וכפירה ר״ל כל מום רע וכל שורשי האבות נזיקין הן ותולדותיהם מונחים בהם, ומטילין ארס בעומק הלב ונפש לכל הקוראים בהם מקטן ועד גדול, ובעו״ה פשתה המספחת בזה אף בהרבה בתי ישראל הכשרים בתכלית ואין מונעין את בניהם ובנותיהם מהגיון בספרי טמאים כאלו, ואין שמים על לב כי בנפשם הוא, ובפרט בהבנות הקוראה בספרים כאלו בימי נעוריה שדי בה תיכלא על כל ימי חי׳, ושכיח יותר קריאת ספרים טמאים כאלו בבנות יען שאינם עוסקים בתורה, ע״כ כל האבות והאמהות ביחד עם מנהלי מוסדות החינוך מחויבין להתאמץ בזה בכל תוקף ועוז למנוע בניהם ובנותיהם מקריאת ספרים חיצונים כאלו. ואמרו חכו״ל בפרק חלק הקורא בספרים חיצונים אין לו חלק לעולם הבא. ולא יראה ולא ימצא בחיק ילדי בני ישראל הכשרים ספרים כאלו אשר ח״ו מכריתים חיי העוה״ב ומטילים ארס ופגם מרה בנפש. וכבר אמרו דורשי רשימות ביכ״ל ראשי תיבות כ׳ל ב׳איה ל׳א י׳שובון..." עיי״ש עוד באריכות.

ועי׳ עוד בס׳ אבני שוהם (ח״ג, עמ׳ ל״ט) מ״ש מרן רבינו בעל ברך משה ז״ל בדרשת הספד על רביה״ק הדבר״י ז״ל ביום א׳ סליחות תשל״ט, ובתו״ד מזכיר מה ששמע מפ״ק בעיר סיגוט אז בימים האלו אחרי המלחמה הראשונה, וז״ל: "כן שמעתי ממנו כמה פעמים שאמר בדרשותיו על חומר הענין של קריאת צייטונגען וספרים חיצונים (ביכער) ח״ו, וזוכרני בעיר סיגוט שאמר בדרשה אחת בשם החתם סופר ז״ל, ש״ביכל״ הוא ראשי תיבות של כ׳ל ב׳איה ל׳א י׳שובון... עיי״ש.

29 אשר כידוע שבתקופת הנהגתו ההשכלה הרימה ראש, וראשית פעולתם ההרסנית היתה פתיחת בתי ספר שבהם יקבלו ילדי ישראל השכלה

כללית מפי מורים מוסמכים מהמשכילים, בעלי דעות כוזבות ומשחיתות, המשכילים שנשענו על תמיכתה של ממשלה הכריזו מלחמת חרמה ביהדות החרדית, בעלי הטובות מבפנים פסעו על ראשי עם קדוש לחלל את קדושת התורה הקדושה ולעקור יסודותיה בתוקף צו הממשלה, ולתכלית זאת התירו לעצמם לנקוט כל האמצעים המגונים ביותר, השתמשו בשקרים וגידופים, וביזו את גדולי הדור, את הגויים הצדיקו על כל מעשי הרשעות שלהם ואת עם ישראל הרשיעו, הלשינו על רבני הקהילות ומנהיגיהם רק בכדי לכופם שיסכימו לבקשתם.

כאמור, ה"מתקדמים" מצאו מקום להרים ראש, הם חתרו תחת הכלל כולו, וחיש מהר קמו ובין לילה נעשו לאומנים נלהבים ונאמנים, התרפסו והחניפו לשרי המדינה כדי לקבל את האפוטרופסות על יהדות החרדית להיות מושלים בקהילות על רבניהם, לשם כך עיבדו רעיונות כיצד לצוד נפשות טהורות ברשת ההשכלה אשר טמנו למו, בראשונה תיכננו להקים "בית מדרש לרבנים" סעמינאר ש"אך ורק משם תצא תורה", וכל תלמיד חכם יהיה גדול בתורה כאשר יהיה, לא יוכל להתמנות לרב בישראל אם לא הוסמך לכך בסעמינאר שלהם, כן תיכננו לייסד בתי ספר לילדי ישראל על פי השיטה ה"מתקדמת" כדוגמת בתי הספר הכלליים של המדינה, השלטונות העניקו תמיכה לרעיונות אלו שמגמתן היתה להביא את בני ישראל האדוקים בתורה ומצוות לדרגה של בעלי השכלה ובני תרבות להפוך את עם ה' שיהיה ככל הגויים.

וזו היתה אחת מעיקר הסיבות שהרה"ק המהר"י מבעלזא והגאון רבי שמעון סופר מקראקא ז"ל ייסדו את הארגון 'מחזיקי הדת' כדי לעמוד בפרץ לפני רשעי הדור.

30

מכתב עת שהופיע וי"ל בעריכת ובהנהלת נשיאות החברה קדישא מחזיקי הדת, ומטרתה היתה לשמור על הומת דת ללחום את מלחמת הקודש תורתינו הקדושה לגדור גדרים ולעמוד בפני הפורצים, ומשך עשרות שנים עמדה לנס עמה יהדות ארץ גאליציען ופעלה גדולות ונצורות לחזק בדקי הבית להרמת קרן התורה והדת.

ויצא לאור בעיר לעמבערג בשנות תרל"ט-תרנ"ה, עד שנת תרמ"ה יצא לאור פעמיים בשבוע, ומאז עד שנת תרנ"ה יצאו לאור לסירוגין שני כת"ע בכל שני שבועות, שבוע אחד 'מחזיקי הדת' ושבוע השני 'קול מחזיקי הדת' בנשיאות מהר"י מבעלזא ורבי שמעון סופר אב"ד קראקא.

ומן החובה לציין שבתחילת ימי ההוצאה לאור של הצייטונג לא נכתבו בהם רק דברים הנוגעים למערכות אלקים חיים, והתרחקו מכל סוגי חדשות שאינם נוגעים ישר למלחמתם נגד המשכילים כפי ההלכה הפשוטה בשו"ע (סי' שו ברמ"א סעיף טז) שאסור לקרות בהם.

אחר כמה שנים עוררו הקוראים להחסיד ר' מרדכי פעלץ ז"ל שעמד בראש הפעולות של מחזיקי הדת שכל זמן שלא יפרסמו גם חדשות שונות על דפי הכתב עת עלול שרבים ילכו לרעות בשדות אחרות ולקרות בכת"ע באלו שאין רוח חכמים נוחה מהם, ויתגלו ח"ו מגיעולי המשכילים וכיוצ"ב, ואם כן מה הועילו חכמים בתקנתם של הכת"ע מחזיקי הדת, שאלו אז בפקודת כ"ק מרן מהר"י ז"ל את פי גדולי הדור כדת מה לעשות אם יכולים לשנות ולהוסיף גם חדשות בתוך הגליונות, ובגליון מחזיקי הדת' שנת תרמ"ד (גליון מס' 1) נתפרסם תשובת הגאון ר' דובעריש כהן ראפאפורט ז"ל האבדק"ק ראוונא שהשיב להחסיד ר' מרדכי פעלץ דאי משום הא רשאי להוסיף חדשות בהכתב עת, אמנם רק באופן שנכתבים בלשון הקודש כפי היוצא מדברי הפוסקים.

ונעתיק כאן מכתב קודש מהמהר"י מבעלזא לחסידיו שיקנו את הצייטונג ממחזיקי הדת, וז"ל: ב"ה רב ברכות ושלום אין קץ אל כבוד שלומי אמוני ישראל המחזיקים במצות ד' וחפצים בתורתו כל הימים כל אחד ואחד בשמו יבורך בכל אתר ואתר יצ"ו הע"י.

באתי לבקש מאת כבוד תורתכם ליקח חבל בהעלה היוצא בלבוב מתחת ידי חברא קדושה המחזיקי הדת מדי שבוע בשבוע, נא ונא לכתוב ידו לקחת אותו לתוך ביתו, גם אם נמצא איש אשר לא הבין התועלת אשר ממנה נצמחה, יסמוך עלי כי תקוה להשי"ת שיצמחו טובות לישראל באמצעותה, נא ונא ליתן מקום לדברי אלה הנאמרים באמת וצדק. דברי המצפה להרמת קרן ישראל הק' יהושע מבעלזא.

עיי' בס' אדמור"י בעזלא (ח"ב עמ' קפ"ג) מספור שהמהר"י מבעלזא השפיע על האדמורי"ם שיכניסו את הצייטונג לביתם, וכך יקנו גם החסידים אותה, וכן פנה בבקשה אל הרה"ק בעל השפת אמת מגער ז"ל, וכבדי לא להשיב את פני האדמו"ר מבעלזא ריקם ציווה בעל ה"שפת אמת" להזמין שני טפסים מהעתון, אבל מיד כשהגיעו לביתו ציווה להעבירם באש.

עיי' בס' "איגרת סופרים" שנדפסו אחדים מן המכתבים שכתב המהר"י מבעלזא אל רבי שמעון סופר ז"ל אשר בהם השפיע הוא על רבי שמעון שיקבל עליו לעמוד בראשה, במכתב אחד הוא מביע את התרגשותו ושמחתו על שנענה להצעתו, וקיבל על שכמו את המשרה להיות ראש לאגודת "מחזיקי הדת" בגאליציע, "האמת אגיד" כותב הוא "עיני דומעות מרוב שמחה כי עד עתה חששתי פן ח"ו תהיה עדת ישראל כצאן בלי רועה אין דורש ומבקש לחשוב מחשבות לטובת הכלל".

I. Jahrgang. (Erscheint jeden Monat.) שנה ראשונה. (מתפרסם פעם אחת בחודש.)

Zeitung
für das wahre Judenthum.
Organ des jüdisch-rechtgläubigen Vereines
„Machsike Hadas."

מחזיקי הדת

Lemberg, den 11. Juni 1879. לבוב, יום ד' כ' סיון תרל"ט. 12

אזהרה ובקשה

קונטרס בבוד בוה המציע בכמי בבכל ספרי הקודש, ושלא לנהוג בהם בניגוד חוק הנ"ל, כאספם ולשכחם. ובאשר יתרבו הנפיצים יהנו הקוראים הנכבדים בכרוך אותם.

המו"ל.

דער בעלזער רב רבי ישכר בער האט שפעטער מבטל געווען די מחזיקי הדת.

פונעם טאטן ז"ל האב איך געהערט אז דער בעלזער רב רבי ישכר בער האט געטייטשט 'האויב תמו חרבות לנצח' (תהלים ט, ז) אז ביי א מלחמה דארף מען טוהן פארשידענע זאכן כדי צו קענען מנצח זיין דעם שונא, אבער נאך די מלחמה בלייבן איבער די אלע מיטלען און דאם מאכט חורבנות, האט ער געזאגט 'האויב תמו' דער שונא האט זיך שוין געענדיגט, אבער 'חרבות לנצח', די חורבנות וואם די צייטונגען מאכן אהן, וואם מ'האט מייסד געווען צו קענען לוחם זיין, דאם בלייבט שוין אויף אייביג.[31]

א' הנוכחים: די פאהר יאר פון תרע"ד ביז תרפ"ב איז נעבעך אלעם דארט חרוב געווארן.

רבינו: נאך די ערשטע קריג איז דאך געווען אזא ביטערער חורבן אין אידישקייט... מ'וועט דאם היינט נישט גלייבן.

פארוואם האט מען נעמאכט אין פוילן דעם בית יעקב? פשוט וויל די מיידלעך האבן נישט געהאלטן קיין שבת... עד כדי כך...!!, האט מען צוזאם געזומען אין קראקא צעהן מיידלעך, מ'זאל עסן כשר און האלטן שבת, אזוי האט אויסגעזעהן דער מצב.

אין אונגארין איז געווען אביסל בעסער, וויל אונגארין איז געווען א דיקטאטור, נאך די ערשטע וועלט"ס קריג האבן די קאמוניסטן איבער געזומען אונגארין אויף אפאר חדשים, נאכדעם זענען געגאנגען אונגארין און פראנקרייך און מ'האט זיי ארוים געריקט, און מ'האט געמאכט א דיקטאטור, ס'איז נישטא קיין פארטייען, ס'איז נישט געווען דארט קיין וואלן, ס'איז געווען א דיקטאטור, ס'האט געהייסן א 'רעכטער דיקטאטור', און זיי האבן נישט צוגעלאזט קיין פארטייען, נישט קאמוניסטן און נישט ציוניסטן.

אין טשעכסלאוואקיי איז יא געווען פארטייען, דער הויפט פירער דארט, מאסריק האט ער געהייסן, האט דעמאלטס געמאכט דארט א ליבעראלע מדינה.

אין ראמעניא איז יא געווען וואלן, איז עס צוגרונד געגאנגען אין אידישקייט, איך רעד שוין נישט פון בוקארעסט, און די שטעט אין יענע געגנט, נאר אפילו סיגוט איז צוגרונד געגאנגען.

איך האב געפרעגט אמאל פון ר' מרדכי שפיצער, ער איז דאך געווען פון סאטמאר, סאטמאר איז שוין געווען א גוטע שטאט, א גרויסע שטאט, האב איך איהם געפרעגט וויפיל קינדער איז געווען אין תלמוד תורה אין סאטמאר, זאגט ער מיר 'אה, אין סאטמאר איז געווען א גרויסע תלמוד תורה', פרעג איך 'נו וויפיל', טראכט ער אזוי אריין און זאגט 'יא, ס'איז געווען אכט מלמדים', זאל מען אויסרעכענען פינעף און צוואנציג קינדער פאר א מלמד מאל אכט מלמדים, איז צוויי הונדערט קינדער...

במשך פון די ערשטע קריג איז נישט געווען קיין חדרים, אלע מלמדים האט מען איינגעריקט אין מיליטער אדער איז מען געווען 'טמיר ונעלם', איז נישט געווען קיין חדרים, און ס'איז נישט געווען קיין ישיבות. נאכדעם איז געווארן דאם עניות גרויס, עלטערן האבן נישט געהאט קיין דעה אויף די קינדער, מ'האט נישט געקענט זאגן פאר די קינדער טוה אזוי. נאכדעם זענען אריינגעקומען פארטייען (של הציונים ושאר מפלגות של פורקי עול), רעכטע פארטייען און לינקע פארטייען און מ'האט זיך ארום געקריגט.

מ'פארשטייט דאם נישט היינט צוטאגס, יענע תקופה איז מען געווען געשלאגן אויפן 'קאפ', אזא תאוה אין קאפ, און דאם האט אלעם צוגרונד געלייגט, דאם נאציאנאליזם, א מין אנשיקעניש געווען. יעדער האט זיך געקריגט איבער די פארטייען וואו מ'האט באלאנגט.

א' הנוכחים: מ'זאגט אז די סיבה פון די ירידה נאך די ערשטע וועלט מלחמה איז געווען די גרויסע דחקות.

רבינו: יא, אמת, דאם איז געווען א שטארקע סיבה, א טאטע האט נישט געהאט קיין ווארט אויף די קינדער, וויל ער האט אים דאך נישט געקענט געבן וואם ער האט געדארפט, ממילא האבן די קינדער בועט געווען באביו וברבו...

שפעטער אין די שווערע צייטן, ווען ס'האט זיך אנגעהויבן די מלחמה האט מען שוין געצווינגען די אידישע קינדער צו גיין שבת אין סקול.

ברוך השם, מען דארף דאנקען דערויף, ווען עם וואלט חס ושלום היינטיגע צייטן געווען אזוי שווער צו זיין אן

---

31 ובשנת תרפ"ח כאשר כ"ק המהר"א מבעלזא ז"ל ראה לנכון לבצר שוב חומות הח"ק 'מחזיקי הדת' ולחדש יסודותי', נמנע הי' מלחדש גם הוצאת הצייטונג, באמרו שעל זה כבר לא יוכל לקבל אחריות.

ועיין בספר דברי חנה' (תולדות עמוד רל"ז) מוזכר אודות השליחות ששלח המהר"א ז"ל להרה"ק מקאלאשיין ז"ל בענין זה, ושם מובא המכתב אשר השיב להמהר"א. ועי' בהקדמה לשו"ת משפטיך ליעקב שכתב: ושמעתי בשם כ"ק מרן מהר"א מבעלזא ז"ל שהעתונים דינם כצואה ואסור להתפלל נגדם וכ"כ בספר בצילא דמהימנותא'.

ויש לציין שבשנת תרס"ד פרצה מחלוקת בין עורכי המכתב עת 'מחזיקי הדת' וא' מהעורכים הוציא גליון 'קול מחזיקי הדת', ושניהם שפכו בזו וקללו א' על חבירו, והרה"ק המהרי"ד מבעלזא השכין שלום ביניהם, עיין כל הסיפור באריכות בס' אדמור"י בעלזא (ה"ב עמ' קנ"ז).

ערליכער איד, אזא דחקות וואו ס׳איז געווען יענע תקופה, זאל דער אייבערשטער אפהיטן וואס עס וואלט ווען געווען מיט אונז. דער אייבערשטער האלט די רעכטע האנט אויף אידישע קינדער.

דאס אידישקייט מאכט זיך שיין, עס כאפט זיך צוריק די אלע שטעטל, איבעראל וואו עס איז געווען אידן, כ׳רעד שוין נישט ביי אונז אין ניו יארק, נאר איבעראל איז דא היינט, כמעט אין יעדן פלאץ.

ביי אונז אליינס איז אויך היינט אסאך זאכן בעסער ווי ס׳איז געווען מיט יארן צוריק אין די שוועריע ציטן, צניעות איז בעסער ווי ס׳איז געווען אמאל פאר די קריג, רחמנא ליצלן וויזוי ס׳איז דעמאלטס געווען, און לימוד התורה איז היינט אסאך בעסער, בעסער אפילו פון פופציג יאר צוריק, ס׳איז טאקע זייער א שוואכער דור, מיט אסאך נסיונות, שוואכע מוחות, אבער ס׳איז דא זאכן וואס ס׳איז היינט אכשר דרא.

אבער כ׳רעד יעצט פון אלע אנדערע מקומות, ס׳איז היינט דא אידישקייט איבעראל, דאס איז אמאל נישט געווען. כ׳בין געווען אמאל ביי די שחיטה ווען ס׳איז געווען אין טעקסאס (א׳ המדינות שבארה״ב אשר מערכת שחיטת הנכות שע״י קהלתינו הק׳ התאכסן שם למשך תקופה), בין איך געווען דעמאלטס אין דאלעס (עיר במדינת טעקסאס), האב איך אויך געדאוועט דארט אינדערפרי, האב איך געזעהן א שיינע קהילה, א ווייבער שוהל אין די הייעך מיט א מחיצה, א מקוה, אפילו דארט אין דאלעס, איז דא א שיינע קהילה.

א׳ הנוכחים: דאס איז ליטוויישע קהלה?

רבינו: כ׳וויים נישט, אונז האבן מיר זיי נישט געזעהן אונז האב מיר געדאוועט שפעטער ווי זיי, מ׳האמיר געהאט אונזער מנין, כ׳האב פשוט געהאט וואו אריין צו גיין, א בית המדרש דארט האבן מיר געדאוועט אין דאלעס.

א׳ הנוכחים: מיט אפאר יאר צוריק דא אין פאלם ספרינגס, איז געווען א משגיח פון ועד הכשרות פון די העדה החרדית, א היימישער יונגערמאן, ער איז אריין געקומען אויף שבת דא אהער, האט ער געזאגט אז ער איז דא אפט אין די מקומות, ער האט געזאגט פארץ רבין, אז אין דעם שטעטל ווי ער איז משגיח איז דא הונדערט יונגעלייט וואס זיי לערנען ״יסודי התורה״, מ׳זיצט און מ׳לערנט...

רבינו: יא, ברוך ה׳, אין די אלע שטעט איז דא אידישקייט.

א׳ הנוכחים: עס איז היינט אסאך גרינגער, וואו מ׳פארט איז דא מקוואות, כ׳בין געווען מיט אפאר וואכן צוריק אין קיובעק סיטי, פון מאנטריאל צוויי א האלב שעה אווענק, עס וואוינט נישט קיין אייך איד נישט, ס׳איז אפשר דא דארט אידן, אבער נישט קיין היימישע אידן, און ס׳איז דא א מקוה, מקוה יו–עם–עי האט עם געמאכט, סאטמאר״ע אידן מאכן די מקוואות, ס׳איז נאר אויף זייער נאמען.

כ׳בין אמאל געווען אין פלארידע, אין דזשעקסאן–וויל פלארידע, ס׳איז א ריזיגע שטאט, און כ׳האב נישט געקענט אהיים קומען, ס׳איז געווען א שניי און כ׳האב נישט געקענט באקומען קיין פלאץ אויפן פליגער צוריק צו קומען, האב איך געדינגען א קאר און כ׳בין צוריק געקומען מיט א קאר, האב איך געבעטן מיין זוהן זאל טשעקן וואו מ׳קען זיך אפשטעלן וואו ס׳איז דא א מקוה, אין דזשעקסאן–וויל, קום אים אן צו די מקוה, זעה איך ׳מקוה יואל׳ א ליובאוויטשער מקוה, ס׳הייסט ׳מקוה יואל׳, פרעג איך אים, וואס איז דאס? וואו קומט אהער דער נאמען? זאגט ער מיר, דאס האט געבויעט ר׳ יעקב יואל באנדא פון קרית יואל, ער האט געבויעט די מקוה....

רבינו: איבעראל איז היינט דא מקוואות, כמעט איבעראל.

א׳ הנוכחים: אין די אלע פלעצער, אין מיאמי איז אמאל געווען א מדבר שממה, חרדישע אידן האבן נישט געוואוינט דארט, און ס׳איז דא היינט א כולל דארטן, מ׳זיצט און מ׳לערנט, א תלמוד תורה אהן לימודי חול, כ׳בין דארט געווען שוין צוואנציג יאר צוריק, בין איך געווען איינמאל מיטן רבי׳ן דער ברך משה ז״ל, תשנ״ח צי תשנ״ט, אין א כולל, אידן איז אלעמאל געווען דארט, אבער נישט קיין חרדי״שע אידן.

רבינו: ס׳איז דא א ליטוויישער כולל אין מיאמי.

א׳ הנוכחים: ווייל איז אויך געווען אינגאנצן חרוב, און זיי האבן דאס אויפגעבויעט, דאס ביהמ״ד האט נישט געהאט קיין מנין, מ׳האט אויפגעבויעט דירות פאר כולל אינגעלייט, מ׳האט זיי געגעבן דירות מיט א געהאלט, און זיי זענען געזיצן א גאנצן טאג אין ביהמ״ד און געלערנט, משלים געווען דאס מנין, צוגעלערנט מיט די קינדער נאכ׳ן חדר, ווייל די רעגירונג האט פארלאנגט זייער אסאך שעות לימודי חול, אזוי האט זיך עס געהאלטן דארט ביז ס׳איז עפעס געווארן, ווייל איז געווען ממש חרוב, ס׳איז א געמיינער שטאט, און מ׳האט געברענגט דארט אזוי ווי כולל יונגעלייט וואס האבן נאך נישט געהאט קיין ביזנעס, און זיי זענען צוריק געקומען.... נאך די ישיבה ווען מ׳האט התונה געהאט איז מען געקומען אהין.

רבינו: צוריק איז אויך שענער ווי ס׳איז אמאל געווען.

א׳ הנוכחים: כ׳פלעג צו פארן אסאך אהין וועגן געשעפטן, א איד האט דארט געפענט א תלמוד תורה, ס׳האט געהייסן ׳חדר כל היום׳, און מ׳האט אים גע׳רודפ׳ט ממש עד חרמה, אפילו דער ״ערליכער״ עולם האט אים גע׳רודפ׳ט, וואס הייסט ער איז משנה פונעם דרך, ווייל פון וואו זיי זענען

געקומען האט מען דאך געלערנט ליימודי חול דער עיקר, אין דייטשלאנד און אפילו אין אונגארין איז געווען פלעצער אזוי, אינדערפרי האט מען געלערנט לימודי חול, און ער האט משנה געווען פון דעם דרך, היינט איז שוין דא דארט קינדער מיט פיאות...

רבינו: יא, היינט איז אידישקייט בעסער ווי ס'איז געווען מיט צוואנציג, דרייסיג יאר צוריק אין די אמעריקאנער שטעטע, סיי שיקאגא איז היינט שענער, קליוולאנד איז שענער, דעטרויט איז שענער, דאלעס איז שענער, פיניקס איז שענער, אלע שטעט.

א' הנוכחים: כ'האב געהערט אמאל א מעשה פון ר' שלמה גפן, דער רבי ז"ל איז געקומען אין פלארידע, איז געקומען דארטן א איד צום טיש, א מאדערענער איד, און דער רבי פרעגט אים וואם ער טוט? וואם איז זיין ארבעט? זאגט ער, ער איז א מנהל אין א תלמוד תורה, פרעגט אים דער רבי, אויף וואספארא שפראך לערנט מען אין די תלמוד תורה? ער האט שוין געווואוסט אז פארן רבי'ן קען מען נישט ארומדרייען... זאגט ער מ'לערנט אויף לשון קודש, פרעגט אים דער רבי, וואם הייסט אויף לשון קודש? ווי אזוי לערנט מען? זאגט ער, אז ס'שטייט 'ויאמר משה', טייטשט מען 'משה אמר', האט דער רבי געזאגט, כ'פארשטיי נישט, אז עם שטייט אין די תורה 'ויאמר משה' פארוואם זאגסטו 'משה אמר', בקיצור, ער האט שוין געזעהן אז ער איז אריין געפאלן דא אין פאסטקע... דער רבי כאפט פונקטליך וואם ס'גייט פאר דארט, אז מ'לערנט אויף העברעאיש..... זאגט ער, ער איז נישט בעל הבית, עם איז דא העכער'ס פון אים, ער מוז פאלגן, ער האט זיך אנגעהויבן צו פארענטפערן, דער רבי האט אים גארנישט געענטפערט, וועז ס'איז געקומען ביים פירות טיילן, האט אים דער רבי געגעבן א עפל, ס'איז געווען א שיינער עפל, ער האט עם אויפגעמאכט און עם איז געווען פארפוילט פון אינעווייניג, האט ער געוויזן פארן רבי'ן, ער האט געוואלט אן אנדערע עפל, האט אים דער רבי געזאגט, 'איך בין נישט בעל הבית, ס'איז דא העכער'ס פון מיר...'.

מוה"ר יצחק דוד לאנדא הי"ו: ס'איז געווען דא היינט אין ביהמ"ד א איד פון אריזאונע, ער איז צוגעקומען צום רבי'ן מיט זיינע קינדער מיט געהעריגע פיאות, דער רבי האט אים געקענט?

רבינו: ער איז שוין געווען דא אמאל.

ריי"ד לאנדא: ער האט געזאגט פינעף הונדערט אידישע משפחות וואוינען דארט.

רבינו: יא, ס'איז היינט אסאך בעסער אין די אלע סטעיטס, אין פיניקס דארט אין אריזאונע איז דא שיין אידישקייט דארט, ס'איז דא א כולל דארט.

מוה"ר אברהם ווידער הי"ו ראש העיר קרית יואל: אין פיניקס האט מען יעצט געבויעט א נייע געהעריגע כשר'ע מקוה.

רבינו: יא, מ'האט מיך שוין געבעטן אמאל דא איך זאל קומען קיין פיניקס. ער האט מיך היינט געבעטן איך זאל קומען קיין סקאטסדעיל...

דער וואם איז היינט געווען דא, ער הייסט 'שושן'.

א' הנוכחים: דאם איז א ספרד'ישער נאמען? ס'איז דא א משפחה 'ששון' ספרד'ישע.

רבינו: ניין, ער איז א מארמארישער, ער הייסט אין אמת'ן 'ראזענבערג', פון די וויזניצער ראזענבערג'ס, ס'איז געווען ר' יודל עביר (ה"ה רבי יודל עביר ראזענבערג ע"ה מגדולי חסידי קאסוב–וויזניץ),[32] ער איז געווען א באקאנטער וויזניצער חסיד, כ'רעד נישט פון היינט, נאר מיט הונדערט פופציג יאר צוריק, און דער איז א ראזענבערג בן אחר בן, זיין זיידע קומט פון ביטשקוב, אין וויזניץ איז געווען ר' מאיר שלום ראזענבערג, אין וויליאמסבורג איז געווען ר' חיים ארי' ראזענבערג, ער לעבט שוין נישט.

א' הנוכחים: ער איז געווען דער וויזניצער מנהל.

רבינו: יא, טאקע די ראזענבערג איז דאם, זיי זענען ראזענבערג'ס דור אחר דור, זיי האבן זיך מאדערניזירט דעם נאמען, און פון 'ראזענבערג' איז געווארן 'שושן', שושן איז רויזן.

עם איז נעבעך דא אסאך אזעלכע וואם זיך מאדערענעזירט די נעמען פון אידיש אויף די העברעאישע שפראך, פון

---

32 החסיד ר' יודל עביר ז"ל הי"ל היה מחסידי התורת חיים מקאסוב, ואח"כ של הצמח צדיק ז"ל, ועיי' בקובץ אז נדברו (גליון צ) כי באחת משיחות התורת חיים מקאסוב לפני הסתלקותו התבטא באזני בנו הק' הצמח צדיק, כי בבוא העת ישאיר לו את 'יודל עביר' בתור ירושה, והנה לאחר ההסתלקות התקשה רבי יודל עביר להתקשר באחד מהבנים הק' מבעלזא, והעדיף לנסות להסתופף בצל צדיקים אחרים, כך בא אל הרה"ק מצאנז לשבת קודש, אולם במוצאי שבת חזר בו מהחלטתו ונתקשר בכל לבו להצמח צדיק מוויזניצא, עיי"ש עוד.

ועיי' בס' כל בכתוב לחיים (עמ' רי"ג) באריכות איך שר' יודל עביר היה אצל הרה"ק מצאנז בשבת חנוכה, והרה"ק אמר לו ששורש נשמתו בקאסוב, עיי"ש.

כן עיי' בס' הגאון הקדוש מווישאווא (ח"ב עמ' שנ"ז) שמספר באריכות איך שר' יודל עביר הסתופף בצל הבית אהרן מקארלין ז"ל.

ורבי יודל עביר ז"ל נפטר לב"ע בשנת תרע"ז לפ"ק ומנו"כ בעיירת ביטשקעוו.

'שיינדל' איז געווארן 'יפה', 'גיטל' איז 'טובה', פון 'גאלדא' איז געווארן 'זהבה', אזוי איז ביי עם געווארן שושן.[33]

על כל פנים, דער איד איז א רב, ער האט א שוהל דארט.

א' הנוכחים: א גרויסער חלק פון ליטוויש שטאמען פון חסידיש'ע משפחות.

רבינו: נישט א גרויסער חלק, נאר רוב, פון ליטא איז נישט געבליבן כמעט.

א' הנוכחים: זיי זענען געגאנגען לערנען אין די ליטווישע ישיבות, זענען זיי געווארן ליטוואקעס.

רבינו: לאמיר נעמען לעיקוואד, וואם דאם איז דער גרעסטע ליטוויישער ישוב, כמעט אלעם איז אונגארישע אידן, זייער אפשטאם איז פון אונגארן.

א' הנוכחים: פון די ראשי ישיבה אין לעיקוואד זענען אויך א חלק אונגארישע?

רבינו: רבי שניאור קאטלער שטאמט יא פון יענעם חדר,[34] אבער זיין איידעם רבי דוד שוסטאל[35] איז א אייניקל פונעם מאטערסדארפער רב.[36]

והמשיך רבינו בענין הנ"ל: נאך פסח ווען מ'פארט שניידן ווייץ אויף יומע, פארט מען אדורך פיניקס, יומע איז א קליין שטעטל, אבער ס'איז דאך אין אריזאנע, קומט מען אן קודם קיין פיניקס, און פון דארט פארט מען ווייטער מיט א קליינעם פליגער קיין יומע.

בין איך געווען אמאל אין פיניקס, אבער כ'בין נישט אריין געגאנגען אין שטאט, זיי האבן מיך שוין אפאר מאל געבעטן כ'זאל קומען, די אידן פון פיניקס זענען געקומען צו די שניט קיין אריזאנע, און זיי האבן מיך איינגעלאדנט איך זאל קומען אהין, ס'איז דא א שיינער אידישער ישוב אין פיניקס. דער פאפא רב (כ"ק אדמו"ר מפאפא שליט"א) איז יא געווען דארט, ער איז איך אמאל געווען ביי די שניט, און ער איז געפארן קיין פיניקס, ער איז יא געווען אמאל דארט.

א' הנוכחים: ס'איז דא דארט קינדער מיט פאות.

רבינו: יא, אין לאם אנדזשעלעס איז אויך דא קינדער מיט פאות, דאם איז אויך אמאל נישט געווען.

א' הנוכחים: אין לאם אנדזשעלעס וואוינען מער אידן ווי אין אריזאנע.

רבינו: יא, איך זאג נאר אז היינט איז איבעראל בעסער. כ'בין אמאל געווען אין מיניאפעלעס (עיר במדינת מיניסאוטע, כשמערכת שחיטת הגסות שע"י קהלתינו הק' נתרחבה בס"ד, העבירוהו לשם בבניין רחבת ידים פי כמה ממדינת טעקסאס), אמאל ווען כ'בין געפארן צו די שחיטה, דער פליגער איז אנגעקומען אין מיניאפעלעס, האב מיר דארט געזען כמעט, נאכדעם איז מען געפארן פון דארט א שעה צו די שחיטה, בין איך איינגעשטאנען דארט אין מיניאפעלעס ביי א איד, בין איך אויפגעשטאנען צופרי און כ'בין געגאנגען אין מקוה, בין איך אריין געקומען און די מקוה זעה איך א געוצטער מקוה, מיט האנטוכער, אלעם איז צוגעשטעלט, אין מיניאפעלעס איז דא וועד עם נוצט די מקוה, און עם איז דא כוללים.

יעצט איז געווען א מעשה פרייטאג צונאכט'ס אין באלטימאר, יעדער האט געהערט ס'איז געווען א מעשה, עם איז אריין געקומען צוויי גוים אין 'קהל חסידים', ס'איז דא א חסידישער כולל אין באלטימאר, עם היימט 'קהל חסידים',

---

33 כס' זכר צדיק לברכה מביא שאחד מאנשי שלומינו נכנס פעם אל הקודש פנימה עם קוויטל ופדיו"נ, ובהקוויטל כתב "ישראל בן שושנה". ושאל אותו רבינו האם אמך באה מבית ספרדים, וענה ואמר שאמו נולדה בעסטרייך והוא דורי דורות מבית אשכנזים. וענה לו רבינו בתמיה: אם כן הרי שמה הוא "רויזא" ולא "שושנה" ולמה אתה כותב שם "שושנה", ורבינו ציוה אותו שיכתוב עוה"פ את הקוויטל בשם "רויזא".

סיפור דומה סיפר הרב החסיד המפו' רבי חנני' יו"ט ליפא שווארץ ז"ל את אשר אירע בשנת תשי"ט בעת אשר הגיע רבינו הק' לארה"ק, ואחד מתלמידי הישיבה אשר הגיע יחד עם רבינו לארץ ישראל נתארס כאן באר"י ורבינו נתכבד לקרוא התנאים. רבינו התחיל לקרוא התנאים וכשהגיע לשם הכלה ראה שנכתב בשם "זהבה" במקום "גאלדא", ונעמד אז רבינו במלוא קומתו וענה ואמר: "זי הייסט גאלדא און נישט זהבה" כי אני בעצמי הכרתי עוד את זקנה אשר אחריה נקרא נכדתה הכלה באשר היתה מגיע אלי עם קוויטלעך, וקראו אותה "גאלדא" ולא "זהבה". ורבינו שאל אז בתמיה את כותב התנאים היתכן שהוא כותב את השם בלשונם הטמא, וציוה אז לחזור ולכתוב עוה"פ את כל התנאים ויכתבו שמה "גאלדא".

34 ה"ה הגאון רבי יוסף חיים שניאור קאטלער ז"ל ראש ישיבת בית מדרש גבוה דלעיקוואד, בנו ומ"מ של הגאון רבי אהרן קאטלער ז"ל מייסד הישיבה והישוב בלעיקוואד יצ"ו. שחל"ח בחודש תמוז שנת תשמ"ב לפ"ק.

35 ה"ה הגאון רבי דוד צבי שוסטאל שליט"א מראשי ישיבה בית מדרש גבוה בלעיקוואד, בנו של הגאון רבי אלי' שמחה שוסטאל ז"ל ראש ישיבת בית בנימין בסטעמפארד קאנעטיקוט יצ"ו, וחתן הגאון רבי יוסף חיים שניאור קאטלער ז"ל ראש ישיבת בית מדרש גבוה דלעיקוואד יצ"ו.

36 אמו היתה בת הגה"צ רבי שמואל עהרנפעלד ז"ל אבד"ק מאטעסדארף, בן הגה"צ רבי שמחה בונם עהרנפעלד ז"ל אבד"ק מאטעסדארף בעמח"ס מענה שמחה, בן הגה"ק רבי שמואל עהרנפעלד ז"ל אב"ד מאטעסדארף בעמח"ס חתן סופר חידושים ושו"ת, בנו של הג"ר דוד צבי עהרנפעלד ז"ל חדב"נ מרן הגה"ק החתם סופר ז"ל.

דארט איז עס געווען פרייטאג צונאכט׳ס, זיי זענען געבליבן לערנען דארט נאכ׳ן דאוונענען, זענען אריין געקומען צוויי גוים מיט געווער, אבער זיי האבן געבעטן געלט, איינער איז פארוואונדעט געווארן, זיי האבן אים געשלאגן, זיי האבן געוואלט געלט, זיי האבן נישט געוואוסט אז אידן האבן נישט קיין געלט שבת, עכ״פ וואו איז דאס געווען? אין קהל חסידים, אזוי הייסט דאס ביהמ״ד קהל חסידים, ס׳איז דא א חסידישער כולל אין באלטימאר, מ׳האט געברענגט פון ניו יארק חסידישע יונגעלייט, זיי האבן אריבער געמופט אהין, איך קען אויך אינגעלייט וואס פארן אהין פאר בריאות.

כ׳בין אויך אמאל געווען צוליב די שחיטה אין מעקסיקא (בחורף שנת תשע״א לפ״ק), און כ׳האב געדארפט אהיים קומען קיין ניו יארק, דערווייל האט זיך אראפ געלאזט א שניי אין ניו יארק, און כ׳בין אפגעזיצן א גאנצע נאכט אין עירפארט, מ׳האט געזאגט מ׳פארט יעצט, מ׳פארט שפעטער, הכלל מ׳איז אוועק געפארן אינדערפרי, דעמאלטס איז ארויס געפארן דער פליגער, און דער פליגער איז נישט אנגעקומען קיין ניו יארק, נאר ער איז געפארן קיין וואשינגטאן און דארט געלאנדעט.

א׳ הנוכחים: דער רבי איז געווען דעמאלטס אין יאר נאך די מאמע, די רביצין ע״ה (שבחל״ח ביום כ״ג תמוז שנת תש״ע לפ״ק).

רבינו: יא, כ׳האב טאקע געדארפט דאוונענען פארן עמוד, אבער מ׳האט נישט אראפ געלאזט, צום סוף האט מען יא ארויס געלאזט פון פליגער, און ס׳איז שוין געווארן זייער שפעט, שוין באלד מיטאג צייט, און מ׳האט אהנגערופן קיין באלטימאר, און ס׳איז געקומען פון באלטימאר א מנין כ׳זאל קענען דאוונענען פארן עמוד, ס׳איז שוין געווען שפעט, אונז זענען מיר דאך געווען על אם הדרך, איז מען געווען אן אונם.

מ׳האט אונז ארויס געלאזט און מ׳איז צוגעפארן ממש דארט צו א מקוה, א שיינע מקוה אין ווירדזשיניע (א׳ מהמדינות בארה״ב), מ׳איז געגאנגען אין מקוה און מ׳איז געגאנגען דאוונענען, מ׳האט געהאט א מנין, פון באלטימאר איז געקומען, באלטימאר איז א האלבע שעה וויט פון דארט.

א׳ הנוכחים: באלטימאר איז נישט וויט פון וואשינגטאן.

רבינו: א האלבע שעה, באלטימאר איז מערילענד (א׳ מהמדינות בארה״ב), און וואשינגטאן איז צווישן מעריל׳ענד און ווירדזשיניע.

א׳ הנוכחים: עס נעמט דריי–פיר שעה צו פארן פון דארט מיט א קאר קיין ניו יארק.

אסאך אידן זענען געקומען דארט קיין באלטימאר נאך די קריג.

רבינו: עם האבן געוואוינט אידן איבעראל, דער דזשוינט האט איבעראל געשיקט אידן.[37]

א׳ הנוכחים: דורך די ישיבה ׳נר ישראל׳.

רבינו: עכ״פ, אידישקייט האט זיך היינט צוואוואקסן און צושפרייט איבעראל. אין ענגלאנד, מאנטשעסטער איז היינט געווארן נאר א גרויסע שטאט.

א׳ הנוכחים: אמאל איז נישט געווען דארט אזוי.

רבינו: ס׳איז זייער גרויס געווארן אידישקייט אין מאנטשעסטער די קהלות די מוסדות החינוך, ווייל ס׳איז ביליגער ווי אין לאנדאן, מ׳קען האבן ענדערש דירות דארט. לאנדאן איז זייער טייער. יעצט איז געווען ביי מיר איינער פון לאנדאן, ער מאכט חתונה אין ארום צוויי וואכן און ער האט נאך נישט קיין דירה.

א׳ הנוכחים: היינט איז שוין דא א נייע הרדישע געגענט דארט נעבן לאנדאן, קענווי איילענד, כ׳האב א שוואגער וואס האט זיך אהין געצויגן.

רבינו: וויפיל וואוינען שוין דארט?

א׳ הנוכחים: פינעף און זעכציג.

רבינו: אבער די שטאט לאנדאן בעצם אלע קהלות דארט איז זייער שיין, פיינע מוסדות החינוך, אלע קרייזן.

ביי אונז אין ביהמ״ד האט מען געמאכט דארט לעצטנס די היכל התורה (בבית מדרשינו הגדול בעיה״ב לאנדאן שנבנה ע״י הרבני הגניד מוה״ר אשר זעליג לעוו הי״ו ראה״ק דקהלתינו), מ׳הערט צוריק אז פון די גאנצע שטאט קומט מען אהין לערנען.

אנטווערפן איז אויך זייער א שיינע אידישע שטאט.

א׳ הנוכחים: אבער אין אנטווערפן איז שווער מיט פרנסות. לאנדאן אנטוויקלט זיך מער און מער, היינט צוטאג איז דא דארט איבער צוויי טויזענט הרדישע משפחות, ערליכע משפחות.

רבינו: יא, ס׳איז א עיר ואם בישראל.

---

37 היינו ׳וועד עזרה מרכזי׳ הנקראת בשמה ׳דזשוינט דיסטריביושאן קאמיטע׳ שהוקם לסייע לנפגעי מלחמת העולם הראשונה בארצות אירופה, נוסד ע״י ׳אגודת הרבנים׳ בארה״ב בהשתתפות כמה עסקני ציבור מספר חדשים אחרי פרוץ המלחמה בשלהי שנת תרע״ד.

ולאחר כמה שנים התמזג ה׳סענטראל רעליף קאמיטע׳ עם ועדות עזרה אחרים כגון עם ׳אמריקאן קאמיטע׳ ו׳פיפעלס רעליף׳ לגוף מרכזי אחד הידוע בשם ׳דזשוינט׳.

אך בעקבות המיזוג נתמעטה השפעת ׳אגודת הרבנים׳ החרדיים על פעולות המוסד, וכתוצאה מזה החליטו ראשי אגודת הרבנים בהמלצת הגאון רבי חיים עוזר מווילנא ז״ל להקים את המפעל ׳עזרת תורה׳ בניו יארק.

בס"ד

גלות גלות
ווי נרויס ביזטו...

גזירות ומערכות קשות על כלל ישראל במשך שנות גלותינו

הננו בזה להודיע
לכל יושבי אוהל
החשובים
ולכל הקהל הקודש
שלקראת יום
תשעה באב יוכלו
לשמוע שיעורים
בהנושא

בשעה 1:00 אחצ"ה:

די הייליגע עשרה הרוגי מלכות

הרב **אברהם מאיר מארקאוויטש** שליט"א
ר"מ בישיבתינו הק'

בשעה 2:00:

די גזירת החינוך קעגן די ישיבות אין אונגארן בשנת תר"נ

הרב **יצחק מיטטעלמאן** שליט"א
ר"מ בישיבתינו הק'

בשעה 3:00:

די רדיפות פון די קאמאניסטן אויף די נבהדדוקע ישיבות

הרב **יואל שפירא** שליט"א
ר"מ בישיבתינו הק'

בשעה 4:00:

ק"ק פראנקפורט בעפאר לעפארם און דערנאך

הרב **אשר יונה וויסמאן** שליט"א
מגי"ש ישיבי אוהל

בשעה 5:00:

די ציונים האבן געשטערט צו ראטעוועז בי"ד ווען מלחמה

הרב **שמואל שלמה טעלעלער** שליט"א
מנהל בית רחל ק"י

בשעה 6:00:

משיחי שקר וועלכע האבן אנגעזייעט א חורבן

הרב **שמעון יצחק פילעפף** שליט"א
ספרארכה

בשעה 7:00:

עולם התורה אין א סכנה תשפ"ה - גזירת הגיוס בתוקפה!

הרב **שמעון שישא** שליט"א
יו"ר מרכז עזרה ויעוץ

כמו"כ יוכלו לשמוע שיעורים
בכל עשרים מינוט בדברים
המותרים ללמד בתשעה באב

ויה"ר שהימים הללו יתהפכו לימי ששון ושמחה, אמן

הנהלת יושבי אוהל

אנו עמלים ומקוים לימים שמה

• אינוד •

אנו רוצים סדר העולם הבא

יושבי אוהל

לזכות כללי קהלותינו הגר"י יעב"ב ד'סאטמאר

1605.477.4444#9-9

ברכה לראש משביר

מזל טוב

זלו אמרינו ברכת מזל אטבא קדם ידידינו הנכבד אישרב פעלים איש סגולה
ובעד מפעלות נביע רגעת אשר מפליא לעשות תמיד בידו הגדולה
אומץ גבורותיו בביסוס מוסדותינו הקדושים לא יחשה תמיד יומם ולילה
לוית חן וכבוד בצחות לשונו איש יקר רוח נעים הליכות כליל המעלה

דיד כל בני החבורה לכולם בשם יקרא אהוב ונערץ בין כל בני הקהלה
ועזוז גדולתו לעמוד בשער בראש המוסדות בעצה ובמעש וברוב פעולה
איש האשכולות עושה ומעשה לטובת הכלל והפרט נודע לשבח ולתהלה
דגל עת משוש נרים ונישא קוליו לברך לקלס ולעלה ולברך בקול צהלה

ידידינו
הנכבד
מוכתר בכל
מדה ומעלה,
איש נחמד
יקר רוח
העומד לפני
המחנה
הרבני
החשוב
המהולל
והנערץ
כבוד שמו
מפארים

מוה"ר

יואל וועלץ

הי"ו

הלא הוא הגבר אשר זכה ליקר וגדולה לעמוד בראש ממלכת התורה והחינוך של אלפי התלמידים והתלמידות שיחיו

מנכ"ל ("אדמיניסטראטאר") של מוסדותינו הקדושים

ומשלוך נפשו מעד בלי ליאות בפעולות נמרצות לדעמיד כל דבר על מכונו לעצח על מלאכת בית ה', בתבונות כפיו יתם וברוב דעתו יזכה על מי מטוחות דבר יום ביומו, על פיו יצאו ועל פיו יבואו, והכל יודו וישבחו כושר מעשיו הנפלאים, ובמקום גדולתו שם שאמנותו וישרותו בשנב מעשים בהירים בסבר פנים יפות, וממנו יתד וממנו פינה להצלחת כל סניפי המוסדות בפייעתא דשמיא.

לרגל שמחתו הגדולה באירוסי בתו הבכירה למזל טוב

עב"ג החתן תמים למועלות מציניץ בתורה ובמדות טובות כש"ת
כמר **יהושע ראזענבערג** הי"ו
בן הרבני החסיד הנכבד והנעלה איש יקר רוח כש"ת
מו"ה **יואל יצחק ראזענבערג** הי"ו

ענבי הגפן בענבי הגפן דבר נאה ומתקבל

זכה לברכה משולשת מברכים כל בני החבורה
והיה ה' עמו לעמוד בראש ממלכת האדירה
אורך ימים בתענוג ונחת בביתך להאדירה
לך ולכל אשר לך יתן ה' עושר וכבוד בתדירה

כה דברי ידידיך המברכים בכל לב ונפש

הנהלת המוסדות

